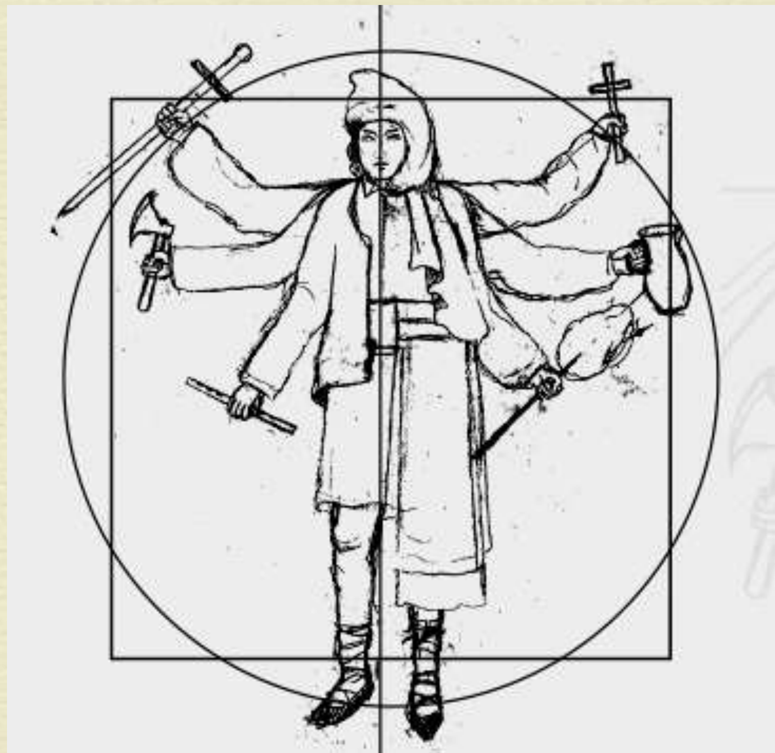
Bogd@n PUSCASU



Povestea Moldovei

Pi@tr@ Ne@mt 2@14

CUVÂNT ÎNAINTE

Inițial, această lucrare a pornit de la o serie de mail-uri, articole sau documente, primite de-a lungul timpului. Materialul de documentare a tot crescut și a rămas salvat (fără vreun scop anume), pe un suport electronic, până am cunoscut persoanele care au aflat întâmplător despre asta și care m-au convins să-l completez și să-l fac public.

Le sunt recunoscător pentru educatia de a prețui valorile trecutului, părinților mei - tatălui meu, copil de ţăran, care a absolvit pe vremea când examenele nu se puteau cumpăra cu bani sau influență, două facultăţi (care nu se vor contrazice niciodată) - Teologia şi Istoria - şi mamei mele, o fată modestă, deși provenea dintr-o veche familie de oameni înstăriți, amândoi servind public, toată viața lor, ca Profesor și Învăţătoare de şcoală primară.

Deasemeni, mulţumesc din toată inima familiei mele, soţiei și celor doi băieți, care mi-au întregit existența, făcându-mi viața plină și fericită.

Nu în ultimul rând, transmit un gând de recunoştinţă tuturor celor care m-au ajutat să finalizez această lucrare, fie că mi-au trimis documente sau informaţii, m-au ţinut aproape de adevărul istoric sau doar au făcut corecturi, sugestii, completări și remarci, prietenilor şi tuturor persoanelor care au fost lângă mine la bine şi la greu (incluzându-i aici și pe camarazii de hobby-uri). Vă mulţumesc, de la voi toţi am avut câte ceva de învăţat.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Povestea Moldovei, cât și cum o știm
Bogdan PUSCASU, Piatra Neamţ, 2014

ISBN 978-973-0-16299-8

Grafică copertă : Ciprian ISTRATE

MOTO : "Nimic nu serveşte mai bine ţara decât cunoaşterea (sau recunoaşterea) adevărului, pe cât putem noi oamenii să-l desluşim- fiindcă tot adevărul, numai Dumnezeu îl cunoaşte".

Neagu DJUVARA - istoric, diplomat, filozof, jurnalist și romancier

Povestea Moldovei -
cât şi cum o ştim.

english version
The Moldavian (Hi)story

Studiu fără pretenţii ştiinţifice, dar îndelung documentat.

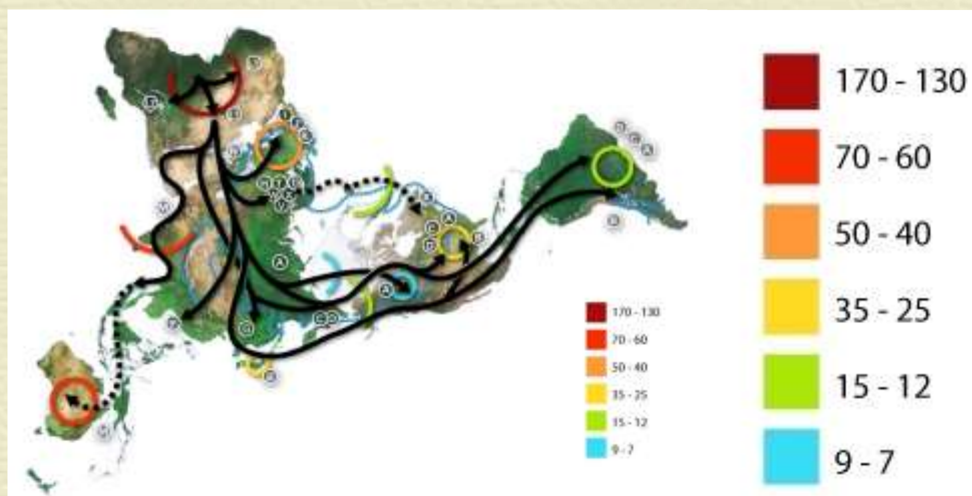
Consultant ştiinţific : Gheorghe DUMITROAIA
Consultant literar : Adrian ALUIGHEORGHE
Concept e-design : Olivian BEZEM

CUPRINS - pentru navigare, puteţi da click pe nr. paginii



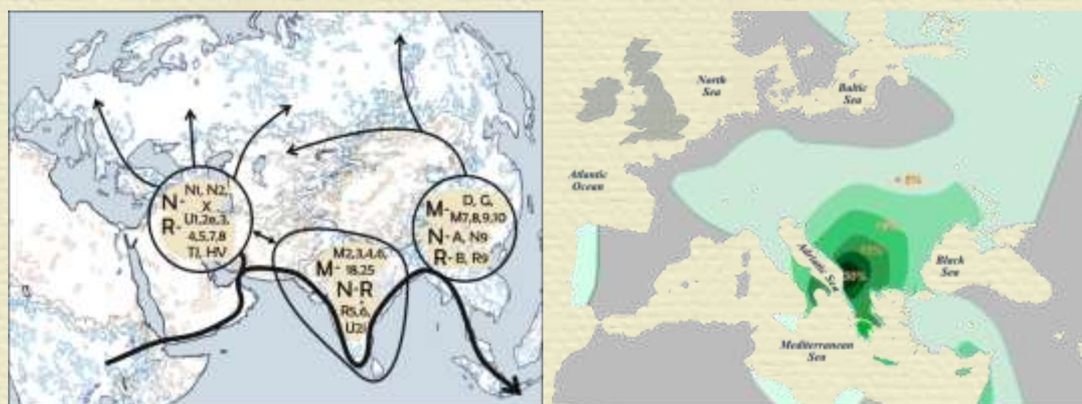
I. Am fost aici dintotdeauna sau am aterizat şi ne-am aşezat confortabil ?

Dacă pornim de la teoria originii africane a omului, aşa ar arăta harta primelor migraţii umane, realizată pe baza studiilor ADN din diversele zone ale lumii :



(cercurile reprezintă arealurile unde au migrat primii oameni, iar cifrele - cu câte mii de ani în urmă)

Pe atunci exista un singur mare continent - EURASIA şi genetica, prin intermediul studiului comparativ al ADN-ului populațiilor actuale de pe glob, a trădat ”polii” de răspândire a genelor şi ponderea în care mai sunt prezente caracteristicile primare :



În prima imagine se observă că unul din poli este situat pe malurile Golfului Persic, populațiile migrând spre NV si N, iar în a doua se vede că, în Europa, concentrarea de pe țărmul Marii Adriatice radiază ulterior spre N-NE.

Aşadar, răspunsul la întrebarea de la început este : nici una, nici alta. Se pare că pământul pe care călcăm acum a fost ”humanizat” treptat, în paralel cu alte zone ale lumii, evoluția lor ulterioară fiind (cum era şi firesc) destul de diferită.

Aceste diferenţe au fost accentuate de factorul mobilitate şi în special de asimilarea altor grupuri dominante de către autohtoni sau dimpotrivă, de dizolvarea identității lor în cea a unor civilizaţii mai puternice (militar) şi/sau mai evoluate.

Prin urmare, ne putem întreba altfel :   cât de ”bătrâni” sunt moldovenii ?

Descoperirile arheologice ne duc în urmă cu mai mult de 100.000 de ani, în perioada paleoliticului superior, relevând o intensă populare a acestui areal. Urmele sălaşelor (adăposturi) şi al vetrelor de foc, uneltele şi armele din rocă locală şi silex, scheletele umane şi artefactele descoperite, aparţin unor comunităţi umane de vânători şi culegători ce atestă o largă răspândire a culturilor de tip grarettian :



- o descoperire recentă făcută în localitatea Molodava situată pe malul râului Dniester, provincia Cernăuți (Ucraina), parte a Bucovinei de Nord, a condus lumea ştiinţifica la concluzia ca strămoşii noştri de Neanderthal erau mai evoluați intelectual și tehnic decât s-a crezut până acum. Noua perspectivă are la bază o locuință construită din oase de mamut și decorată cu sculpturi și desene vechi de 44.000 de ani (!), care infirmă opinia conform căreia omul de Neanderthal și-ar fi găsit adăpostul doar în adăposturi interioare naturale (cum erau peșterile). Casa descoperită are o forma circulară, cu dimensiunile de 8x5 m la interior (40 mp) și 7x10m la exterior și este făcută din 116 oase întregi, care provin de la cel Putin 15 mamuți diferiți, între care 12 cranii și 5 maxilare, 14 colți, 34 de oase pelviene și 51de oase lungi   (sursa : Quaternary International - studiu condus de Laetitia Demay)

- în situl arheologic de la Ripiceni- Izvor (Botoşani, România) s-au descoperit urme de așezare ale omului de Neanderthal (obiecte de cremene, cuarțit și os ce aparţin paleoliticului mijlociu, perioada cuprinsă între 30.000 și120.000 de ani !),

- la Cetăţica, Bofu şi Dârţu pe masivul Ceahlău, precum şi pe Valea Bistriţei, la Bistricioara şi Bicaz, sau în aria judeţului la Ţibucani, Văleni-Boteşti şi Valea Ursului (Neamt, România),

- la Baia, Zvoriştea, Udeşti, Suceava, Fălticeni, Dolhasca, Ilişeşti, Bogdăneşti, Boureni (Suceava, România)

- în sectoarele Cetate - Zidul de Vest și Incinta din Complexul Orheiul Vechi (R.Moldova) au fost descoperite vestigii din perioada paleoliticului superior (așchii și unelte din silex),

- cea mai veche aşezare descoperită pe raza oraşului Piatra Neamţ, este cea de la Poiana Cireșului, care aparține mezoliticului - cca. 12.000 i.e.n.

- în satul Cealîc, raionul Taraclia (R.Moldova) a fost găsită o aşezare umană veche de aproape 7.000 de ani. Pe o suprafaţa de aprox 300 de metri pătraţi, au fost descoperite ruinele unei case şi 200 de obiecte care datează din mileniul V î.e.n. Arheologii susţin că aşezarea aparţine culturii Gumelniţa (prima etapă în proto-istoria Europei), acesta fiind cel mai vechi monument arheologic din sudul Moldovei. Între obiectele scoase la lumină se află şi topoare şlefuite, pe cât de rare pe atât de

preţioase, întrucât prelucrarea acestor arme lua foarte mult timp şi necesita o pregătire specială.

- una dintre primele forme de scriere din istorie a fost folosită de populația care locuia pe aceste meleaguri



Astfel, în localitatea Hândresti de Iași, au fost descoperite recent două tăblițe din piatră, ce prezintă inscriptii vechi de cel putin 5 mii de ani. Alături de acestea au fost scoase la iveala și o serie de unelte manufacturate din silex (cuarț) care nu par sa provina din aceasta parte a lumii.

Cele două tăbliţe au inscripţii care se aseamănă izbitor cu alfabetul geţilor ! Ele par a fi "surori" cu cele de la Tartaria (vechi de peste 5.500 ani). Conform datelor preliminare, se pare că în această zonă exista, acum aprox 5 mii de ani, un drum comercial important, ce făcea legătura între zona Moldovei și Ucrania, Polonia sau nordul Europei de azi. Sperăm ca, în viitorul apropiat, specialiștii să descifreze scrierea și vechimea lor, pentru a stabili adevărul istoric.

- studenţii din anii I şi II de la specialităţile istorie şi muzeologie ale Facultăţii de Istorie-Geografie din cadrul Universităţii Ştefan cel Mare din Suceava au făcut o descoperire de senzaţie, la marginea satului Costâna.



Arheologii şi asistenţii lor au decopertat un mormânt tumular vechi de aprox 4.000 de ani care pare a fi aparţinut unui războinic. Scheletul, care s-a păstrat foarte bine, este al unui bărbat cu vârsta de aproximativ 30 de ani si judecând după fracturile oaselor de la picioare şi celor craniene, se pare că acesta a avut un sfârşit foarte violent.

Războinicul, care avea alături de el un topor de piatră găurit, a fost înhumat în poziţie uşor ghemuită (probabil în grabă), mormântul fiind orientat în direcția est-vest.

Aproximativ în aceleaşi zone de locuire amintite mai sus, este atestată şi etapa de tranziţie la neolitic, prezentă prin vârfurile de săgeţi şi uneltele microlitice. Născută în această arie pe fondul vechi neolitic, **cultura PreCucuteni**, cu cele trei faze de evoluţie, ocupă sfârşitul mileniului V şi prima jumătate a mileniului IV î.e.n.



Imagine panoramică din interiorul Muzeului de Artă Eneolitică Cucuteni Piatra Neamț

II Începuturile - străvechea şi enigmatica Civilizaţie Cucuteni

Cultura Cucuteni (denumită astfel după satul cu acelaşi nume din apropierea Iaşiului, unde în anul 1884 s-au descoperit primele vestigii), cunoscută în vest sub numele de civilizaţia Cucuteni-Trypollie, a fost o civilizaţie pre indo-europeană (cu până la 7.000 ani în urmă), comparabila cu Megalithic Culture, din vestul Europei. Putem spune cu certitudine că civilizaţia Tripolye a dat naştere civilizaţiei europene, precedând cu câteva sute de ani toate aşezările umane din Sumer şi Egiptul Antic !

Cultura Cucuteni se întindea pe o suprafaţă de 350.000 kilometri pătraţi, pe teritoriul actual al României, Republicii Moldova şi Ucrainei, între Carpaţi şi Râul Nipru.



Cultura Cucuteni este larg răspândită în Moldova, N-E Munteniei, S-E Transilvaniei şi Basarabia şi se caracterizează printr-o ceramică de foarte bună calitate, bogat şi variat pictată. Ceramica din cultura Cucuteni este unica în Europa, găsindu-se unele asemănări doar cu o ceramică dintr-o cultură neolitică din China. Între cele două culturi este însă o distanţă de timp foarte mare, cea din China apărând după circa un mileniu faţă de cea de la Cucuteni !



Vasele cucuteniene fascinează mai ales datorită formei lor antropomorfe (pe care ceramica populara nu a conservat-o în utilitatea sa), cât şi a geometriei hipnotice a desenelor. Pe ceramica Cucuteni predomină decorul în spirală, cu numeroase variante şi combinaţii. S-au găsit şi figuri feminine cu torsul plat, decorate cu motive geometrice dar şi reprezentări zoomorfe stilizate, unele de o surprinzătoare asemănare cu reprezentările din peşteri celebre (de ex Altamira, Spania).



Ca funcţionalitate dar şi ca artă, ceramica Cucuteni rămâne un mister. Privită atent, ea emană o magie şi o energie care linişteşte ochiul, dar sfidează imaginaţia : ce simbolizează toate aceste ornamente, spirale, vârtejuri şi forme ale vaselor ? Există vase în formă de binoclu şi trinoclu, care nu ştim sigur dacă aveau o utilitate prozaică, dar şi vase ca nişte vaze de flori cu găuri laterale (posibil pentru a răspândi arome din ierburi arse). Aceste vase te transpun într-o alta lume, cu o filozofie aparte, pe care astăzi o descifrăm şi o înțelegem cu greu.

Cert este faptul ca unele vase de ceramica tripoliene pot concura lejer cu cele mai sofisticate și avangardiste obiecte de interior realizate de unii designeri contemporani și asta într-o perioada primitivă, pe când nu exista încă roata olarului !



Deși vasele au peste 5.000 de ani, culorile s-au păstrat intacte, unele dintre obiecte părând abia ieșite din cuptor.

Populaţia aparţinând culturii Cucuteni avea o organizare proto-urbană, cu locuinţe mari, cu vetre interioare, ocupaţiile principale fiind vânătoarea, agricultura şi meşteşugurile casnice, cum ar fi ţesutul, olăritul, confecţionarea de unelte. Specialiştii vorbesc despre un cult al zeiţei-mamă (dovada fiind statuetele antropomorfe descoperite). Populaţia Cucuteni practica şi diferite culte solare, evidenţiate mai ales prin pictură. Culorile predominante pe ceramica Cucuteni sunt roşul, albul şi negrul. Ca formă, vasele diferă de la simple pahare, la vase mari de tipul amforelor.

Tripolienii erau agricultori iscusiți, exploatând timp de 50 – 100 de ani singura resursa pe care o aveau (pământul) după care, probabil datorită faptului că nu mai dădea roade, își schimbau locația, se strămutau in alt loc, de unde luau totul de la început : construiau case, fortificații, temple, etc.

Așezările lor erau compuse din câteva sute până la câteva mii de case (!) cu 1- 3 camere, dintre care unele aveau etaj, fiind construite din piatră și lemn cu izolație din lut. Construcțiile erau grupate circular sau în șiruri paralele, o dovadă a spiritului de obște existent în timpul și spațiul pre-getodac.

În locuinţele ce fac parte din cultura Cucuteni au fost întâlnite câteva cazuri în care, în podeaua locuinţelor, au fost descoperite oase umane, o posibilă mărturie a faptului că morţii erau îngropaţi, în mod ritualic, la temelia caselor. Acest lucru pare să fie susţinut şi de lipsa necropolelor (cimitirelor).

Majoritatea locuinţelor descoperite de arheologi sânt arse, întrucât la plecare tripolienii purificau locul, ca un ritual. Probabil aveau anumite credinţe sau superstiţii, pentru ca nu luau cu ei nici un obiect, ci lăsau totul aşa cum era, lăsînd focul să “sigileze” aşezarea (aşa se explică şi numărul mare de vase găsite - lemnul ardea, casa se prăbuşea, dar lutul se pietrifica protejand ceramica de forţele rezultate din comprimarea ulterioară).





Elementele de port popular, ceramica meşterilor populari din satele româneşti mai păstrează încă elemente ale acestei culturi misterioase, care depăşeşte chiar şi civilizaţia europeană. Astfel, motivele decorative ancestrale, cum ar fi cărarea rătăcită, ochii goi, ochii plini, se regăsesc şi printre cele mai arhaice dintre motivele pictate pe ouă, îngemănate sau nu cu simboluri creştine.





Cucutenienii par să fi fost în general oameni paşnici, deşi prezenţa lor în aşezări situate pe înălţimi protejate prin pante abrupte şi şanţuri de apărare dovedesc fie existenţa unor ciocniri puternice între comunităţile vecine, fie faptul că se pregăteau pentru a preîntâmpina atacul unor populaţii venite de la distanţă. Atacurile s-au intensificat spre faza finală, când în zona ocupată de cucutenieni au pătruns triburi de stepă venite dintr-o zonă mai îndepărtată, dinspre est, cu un alt mod de viaţă şi care au contribuit, până la urmă, la dispariţia culturii Cucuteni.

Deşi au fost efectuate numeroase investigaţii, dispariţia civilizaţiei Cucuteni-Tripolie generează numeroase întrebări şi ipoteze, care rămân să fie soluţionate de viitoarele generaţii de arheologi şi istorici. Remarcabil este faptul că Leon E. Stover şi Bruce Kraig în cartea "The Indo-European heritage", apărută la Nelson-Hall Publishers, Chicago, Illinois, vorbesc la pag. 25 despre Vechea Europă a mileniului 5 î.d.H., care-şi avea locul în centrul României de azi !

III. Strămoșii noștri, Tracii - cândva cel mai mare neam din lume ?

În urma sintezei dintre autohtonii stabiliţi în spaţiul carpato-balcanic şi cei veniţi, îşi face treptat simțită prezenţa o nouă comunitate, o populaţie indo-europeană, ai căror reprezentanți au nume desprinse parcă din filmele SF :

- spre sud - pelasgi, lelegi, ionieni, aheeni, eolieni, dorieni,
- spre sud-est (până în Asia Mică) - hitiţii, carienii, proto-tracii
- spre vest (în Dalmaţia și Iliria) - proto-italicii.

Regiunile din apropierea Dunării rămân un loc de interacţiune, un pod de legătură, între aceste neamuri cu origini comune, indo-europene. Tot ca urmare a proceselor etno-lingvistice ce se petrec în regiune îşi fac apariţia și **proto-tracii** care se vor afirma ca etnie dominanta pe arena istorică de la sfârșitul mileniului II îdH. Tracii sunt considerați deopotrivă și strămoșii vikingilor, cu care au asemănări vizibile în ceea ce privește ținuta războinicilor (vezi imaginea de mai jos).



În absenţa unor scrieri istorice, originile preistorice ale tracilor rămân obscure. Dovezile existenței unei civilizații proto-tracice în perioada preistoriei sunt legate de păstrarea unor materiale arheologice și de însemnările vremii.

Tracii rămân cel mai vechi popor balcanic amintit în relatările autorilor antici, un popor de origine indo-europeană a cărui etnogeneză s-a petrecut la sfârșitul mileniului III – începutul mileniului II î.Hr, în spaţiul nord balcanic, în vecinătatea strămoşii hitiţilor, a italicilor, proto-balto-slavilor etc. Istoriografia modernă clasifică tracii ca pe un popor aparţinând subgrupei estice (satem), fapt ce-i leagă practic popoarele antice iraniene (sciţi, cimerieni, sarmaţi), de slavi și baltici. Asemănările sunt confirmate de elemente precum stilul lor de viață, de meseriile practicate, de obiectele de artă descoperite și de ritualurile de înmormântare.

Xenofan din Colofon (poet și filosof grec sec VI- V-lea î.Hr.) spunea: ”*Etiopienii spun că zeii lor sunt cârni și negri; Tracii spun că ai lor au ochii albaştri și sunt roșcați”*. Dacă dăm crezare acestor afirmații, putem intui că măcar o parte dintre triburile tracice aveau un ten deschis, ochii albaștri și părul roșcat.

De curând, au apărut noi ipoteze conform cărora tracii aveau un ten închis la culoare, aspect mediteranean, ten măsliniu și ochi negri. Savanţii bulgari (Alexander Fol, Ivan Marazov, Elka Penkova) susțin că tracii făceau parte dintr-un grup de popoare mult mai larg, cu trăsături mediteraneene : traco-pelasgienii.

Sursele antice indică că tracii care s-au aşezat şi au trăit în zona munţilor Haimos şi Rhodopi erau neamuri primitive, războinice, în vreme ce tracii ce s-au stabilit de-a lungul coastelor Mării Egee şi Mării Marmara, erau mult mai civilizaţi şi mai paşnici.

Tracii erau o populaţie sedentară, având drept principale preocupări agricultura, creşterea vitelor, viticultura şi mineritul. Ei erau cunoscuţi ca aprigi războinici, caii şi armele lor fiind vestite în antichitate.



Vârfuri de suliţe şi săgeţi



Vas din aur – tezaurul tracic de la Rădeni, NT

Datorită firii războinice, unii dintre cei mai cruzi si tehnici gladiatori proveneau din Tracia. Thraex, gladiatorii traci, purtau un scut rectangular mic (60x65 cm), armuri ușoare în zona picioarelor, o protecție numită *manica* pe toata lungimea mâinii drepte şi un paloş curbat şi scurt (40-45 cm), *sica* (sau *falxul*) acestea dovedind-se a fi de o eficienţă debordantă datorită curburii tăişurilor, care acoperea multe unghiuri moarte în cazul unei confruntări corp la corp fluide şi rapide (cum erau cele din arenele romane dar şi de pe câmpurile de luptă din acea vreme).



Thraex erau temuţi şi respectaţi de luptătorii din toate colţurile Imperiului.

Unul dintre ei, Spartacus, a intrat în istorie, conducând cea mai mare răscoala din timpul Imperiului Roman. Pentru istoricii romani, Spartacus a rămas cel mai bun gladiator roman şi cel mai mare duşman al Romei, după Hannibal.

Dar să revenim la tracii de acasă : prima menţiune a tracilor aparţine lui Homer. In Iliada, tracii sunt amintiţi ca aliaţi ai troienilor. Poemele homerice menţionează două neamuri trace (sintii şi ciconii) precum şi numele unui Rege al tracilor, Reso. Tracii locuiau pe un vast teritoriu ce cuprindea spaţii întinse de la Marea Egee şi Peninsula Anatolică (la sud), până la Carpaţii Nordici şi cursul superior al Nistrului (la nord), de la Dunărea de Mijloc şi podişul Moraviei (la vest), până la Marea Neagră şi gurile Niprului (la est).

În această perioadă erau împărțiți în nenumărate grupuri și triburi. Totuși au apărut și câteva state tracice puternice, bine organizate : Regatul Odrysian și Regatul Dac al lui Burebista (asupra căruia vom reveni).

La începutul mileniului I î.Hr., tracii populează un areal din ce în ce mai extins, fiind prezenţi în majoritatea provinciilor balcanice antice: Tracia, Moesia, Dacia, Sciţia Minor, Sarmaţia, Bythinia, Mysia, Macedonia, Panonia şi în alte regiuni din Balcani şi din Anatolia, în timp ce geţii se întindeau dincolo de Dunăre ajungând până la râul Bug. În afara de Peninsula Balcanică, ei formau majoritatea populaţiei şi în multe dintre insulele Mării Egee: Samotrace, Naxos, Tasos, Lemnos, Cos, Lesbos. De asemenea, tracii sânt atestaţi în Asia Mică unde au contactat cu hittiţii, troienii şi alte populaţii indo-europene înrudite din regiune.

Datorită unor particularităţi de ordin lingvistic şi a culturii materiale, vastul areal tracic este divizat de lanţul Munţilor Balcani (Haemus) în două mari părţi : tracii de nord şi tracii de sud. Printre tracii de sud cei mai cunoscuţi erau odrişii, beşii, bitinii, ciconii şi edonii, iar printre tracii de nord, geţii (mai târziu dacii), tyrageţii, crobizii, tribalii, costobocii și carpii.

După trecerea în Asia, acești oameni erau denumiţi bitinieni ; înainte se numeau strimonieni, fiindcă locuiau în valea superioară a râului Strimon, de unde fuseseră izgoniți de misieni și de troieni. Conducătorul acestor traci asiatici a fost Bassaces, fiul lui Artabanus.

Până în secolul al V-lea î.Hr., tracii au devenit un popor atât de numeros încât Herodot afirma în cartea a 5-a că ”*După indieni, neamul tracilor este cel mai mare; dacă ar avea o singură conducere şi ar fi uniţi în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrânt. Dar unirea lor e cu neputinţă şi nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea ei sunt slabi*”.

În cartea a 7-a, Herodot descrie echipamentul de luptă folosit de traci pe vremea dominației persane : tracii mergeau la luptă purtând pe cap piei de vulpe, iar corpurile și le acopereau cu o tunică, peste care așezau o mantie lungă de diferite culori. În picioare purtau botine făcute din piele de cerb; ca arme foloseau sulițe, pumnale mici și scuturi.



În cartea 5-a,Herodot descrie pe larg obiceiurile stranii ale diverselor triburi tracice :

Tracii care locuiesc deasupra Crestonaens au următoarele obiceiuri : fiecare bărbat are mai multe femei; şi cum moare acesta, între ele se încinge o dispută aprigă pentru a stabili care a fost preferata defunctului; prietenii fiecăreia pledează cu înflăcărare în numele respectivei, iar cea care îşi adjudecă onoarea de a fi fost cea mai iubită de fostul soţ este omorâtă deasupra mormântului acestuia de către cea mai apropiată rudă a ei, după ce în prealabil primeşte laudele tuturor bărbaţilor şi femeilor; în final ea este îngropată alături de soţul ei. Celelalte rămân foarte mâhnite, pentru că nu există ruşine mai mare decât aceasta.

Tracii care nu aparțin acestor triburi au următoarele obiceiuri. Își vând copiii negustorilor. Pe fete nu le supraveghează, lăsându-le complet în voia sorții; în schimb, sunt foarte atenția comportarea soțiilor lor. Miresele sunt cumpărate de la părinți pe sume mari de bani. Existența unui tatuaj sugerează nașterile de nobili, iar lipsa lui, nașterile oamenilor de rând. A nu avea o ocupație este cel mai onorant lucru cu putință, în timp ce a fi agricultor reprezintă rușinea supremă. A trăi din război și jaf este cel mai glorios lucru. Acestea sunt cele mai importante obiceiuri ale lor.

Tracii se închinau la doar trei zei : Marte, Bacchus și Diana. Spre deosebire de restul supușilor, regii lor se închinau cel mai mult la Mercur, jurând întotdeauna în numele lui și susținând că sunt legați de acesta.

Bogații erau îngropați după cum urmează : corpul era așezat afară timp de trei zile; în acest timp, tracii comit crime și după ce îl jelesc pe mort, ei sărbătoresc deasupra lui. Apoi, ori ard cadavrul, ori îl îngroapă în pământ. În cele din urmă, ridică o colină deasupra mormântului și își dispută întâietatea în tot felul de jocuri, în urma cărora unuia dintre participanți i se acordă premiul cel mare. Acesta era ritualul înmormântării la traci, unul dintre cele mai complexe ritualuri din lume.

Daca tot privim lumea geto-daca prin lupa lui Herodot, poate ca n-ar fi lipsit de interes să înțelegem cine era și cum gândea acest autor : s-a născut într-o familie bogata, în anul 484 idH, în orașul Halicarnas (Asia Mica), într-o zona de contact a civilizațiilor greacă și persană. A trăit în Atena, apoi în sudul Italiei, la Thuri. În timpul călătoriilor sale (în special prin Imperiul Persan) aduna documente și marturii orale, pe baza cărora scrie o lucrare ampla în noua volume, numita Istorii, în care prezintă lumea așa cum era perceputa de greci : geografia și obiceiurile din Orient și Egipt, războaiele cu așa numiții barbari, tot soiul de curiozități, etc, informatiile, de multe ori nefiltrate, fiind foarte variate.

Față de lumea barbară (cea din afara Greciei), istoricul arată destulă înțelegere, nu condamnă nimic, nu ridiculizează. Pentru el centrul lumii rămâne însă Atena, iar modelul uman la care se raportează este cel al grecului. Astfel, dacă în primul cerc se situează lumea civilizată, în cel de-al doilea sunt plasați tracii și bine-nțeles geții, în al treilea cerc se situează sciții, cu felul lor de a fi dus la extrem și în ultimul cerc, al patrulea, este pusă Africa neagră, total ruptă de normal.

În ceea ce-i privește pe geți, istoricii romani, în marea lor majoritate, preiau trunchiat ceea ce Herodot a scris despre ei. Vitejia lor este demonstrată de faptul ca s-au împotrivit cu nechibzuința armatei lui Darius, care însă i-a supus rapid. Iată textul original (în traducerea lui Dimitrie I Ghica) : ”*Înainte de a sosi la Istru, primul popor pe care îl supuse Darius au fost Geții, care cred ca sunt nemuritori, caci Tracii, care stăpânesc părțile Salmydessului și care locuiesc mai sus de cetățile Apollonia și Mesembria și care se numesc scyrmiazi și nipsei, se predaseră lui Darius fără lupta, iar Geții, hotărându-se la o împotrivire îndărătnică, fura suspuși îndată, cu toate ca sunt cei mai distinși și mai drepți dintre traci*”. Așadar,cei mai viteji dintre traci s-au împotrivit fără noimă uriașei armate persane și au fost rapid învinși, într-ungest eroic foarte asemănător cu cel al războinicilor din Sparta (sursa : articolul ”Cei mai viteji și mai drepți dintre traci”, scris de Voicu Hetel)



Din izvoarele scrise și arheologice reiese că în sec.VI-V î.e.n, orașele grecești de pe litoralul Mării Negre au influențat decisiv istoria tracilor și sciților.

Astfel, unele localități întemeiate pe coasta de apus a Mării Negre și anume Histria, Tomis (Constanta), Callatis (Mangalia), Dionysopolis ((Balèik) Odessos (Varna), Messembria (Nessebar), Apolonia (Sozopol), Todessos (Varna), Tyras, la gura Nistrului, care deveniseră centre culturale și comerciale deosebit de importante, aveau legături strânse cu lumea tracă. La nord de Tyras a fost întemeiat, în prima jumătate a sec.VI, orașul Olbia, care a evoluat într-un oraș-stat și care a făcut comerț cu regiunea Bugului și a Nistrului; judecând după unele descoperiri arheologice, Olbia a întreținut relații comerciale atât cu populația tracă din Moldova actuală, cât și din Transilvania, până în Câmpia Maghiară.

O ipoteză interesantă, dar de greu de probat - frăția regilor traci

Descoperirea unor coifuri trace pe teritoriul României, din perioada **pre-dacică**, a stârnit o nouă controversă şi noi ipoteze referitoare la triburile și conducătorii traci.



Au fost descoperite, pe rând, nu mai puţin de cinci coifuri trace, lucrate integral din aur sau argint, care conţin, oarecum straniu, aceleaşi motive şi au aproape aceleaşi însemne încrustate pe ele.

Coifurile din aur găsite la sute de kilometri distanţă unul de altul, în locuri diferite, dar toate datând din aceeaşi epocă pre-dacică, au asemănări uluitoare.

Primul, cel mai cunoscut dintre ele, a fost coiful de la Peretu, apoi cel din mormântul de la Coţofăneşti, încă unul a fost descoperit la Cucuteni, lângă Iaşi, apoi cel de la Agighiol, dezgropat tot dintr-un mormânt regal şi ultimul, cel mai enigmatic dintre toate, a fost coiful găsit pe malul Dunării, lângă Porţile de Fier. Acesta a şi dispărut în mod misterios din ţară, ca să reapară apoi tocmai peste Ocean, într-unul dintre cele mai mari muzee ale lumii, Art Museum din Detroit (SUA).



Teoria care s-a cristalizat în urma acestor descoperiri, este aceea că regii traci (stăpânitorii Lânii de Aur din cântecele lui Homer), erau cumva înfrăţiţi printr-un legământ, cel puțin militar. Motivele similare de pe coifuri sugerează că armatele acestor regi ar fi fost ocazional aliate și afișarea de însemne militare și alte simboluri comune, ușor vizibile, avea darul de a face acest lucru remarcat.

Astfel, se naște o altă ipoteză interesantă, că triburile tracice de pe teritoriul României erau legate, cu mult înainte de Burebista, prin alianța regală a conducătorilor.

Cei aleşi purtau ca semn de recunoaştere coifuri de aur sau de argint, gravate cu semne comune, codificate pentru străini, dar pline de înțelesuri pentru triburile înfrățite.

Apariţia proprietății private a determinat diferenţierea socială după avere care, la rândul ei, a condus la stratificarea societăţii dacice şi la apariţia claselor sociale : *Tarabostes (Pileati)* respectiv aristocraţia militară şi sacerdotală şi *Comati*, respectiv producătorii liberi, marea masă a populaţiei (agricultori, meşteşugari). Stratificarea socială a fost însoţită de apariţia primelor triburi și uniuni de triburi, conduse de șefi militari numiţi regi. Principalele triburi daco-getice erau :

- *apulii* în zona Alba Iulia;
- *burii* pe malurile Oltului;
- *costobocii* în nordul Moldovei și în Maramureş;
- *carpii* în Moldova Centrală;
- *crobyzii* şi *tryzii* în Dobrogea.

Fiecare trib stăpânea un teritoriu cu o așezare mare, fortificată, numită "dava", având rol de centru administrativ. Dovezile arheologice, precum și izvoarele narative, atestă existenţa unor puternice uniuni de triburi conduse de "basilei" (regi) pe întreaga durată istorică a Antichităţii. Astfel, în sec. al IV-lea î.d.Hr. este atestată uniunea de triburi condusă de "rex Histrianorum", care se opune sciţilor. Mai târziu, Alexandru Macedon înfrânge o uniune de triburi din nordul Dunării la 335 î. Hr.

Între 300 î.d.Hr. și 292 î.d.Hr. se desfăşoară confruntările dintre uniunea de triburi din centrul Munteniei condusă de Dromichaetes, cu reședința la Helis, și cea condusă de Lisimach, care este luat prizonier. Tot în sec. III î.d.Hr. este menţionată, într-o inscripţie de la Histria o uniune de triburi din sudul Moldovei condusă de Zalmodegikos. Între secolele III şi II î.d.Hr., Histria este atacată de tracii sudici, conduşi de Zoltes. O inscripţie a cetăţii aminteşte pe Rhemaxos şi pe fiul acestuia, conducători dobrogeni, care ajută cetatea. La începutul sec II i.d.Hr., în estul Transilvaniei, uniunea de triburi condusă de Oroles se luptă cu bastarnii, fiind succedată în menţiunile istorice de uniunea condusă de Rubobostes, pe același teritoriu.



Autorii antici menţionează circa o sută de comunităţi tracice, dar sânt documentate mai precis doar 22 de triburi (fiecare cu particularitățile sale). Marile descoperiri arheologice din România, Moldova și Ucraina de astăzi atestă o civilizaţie pre-creştină uluitoare, care s-a născut și dezvoltat cu 3.000 de ani înainte de Hristos !

TRIBURILE DACICE, AŞA CUM APAR ÎN INSCRIPŢII :

agrianii	bebricii	caenii	dacii	laii	paioplii
albocensii	benii	carpii	dantheletii	maedi	paitii
aletoii	berecyntii	carpodacii	darsii	maedobithyniimo	panaioii
ansamensii	bessii	caucoensii	derronii	esi mygdonii	piarensii
appiarensii	bettegerii	ceiagisii	digerri	napeii	piephigi
apulii	biephi-biefii	celegerrii	dimensii	nipsaioii	piengetii
apsinthioi	bisaltii	ciconii	diobessii	obulensii	pierii
arsietaii	bistonii	coilaletae	dioii	odomanţii	pirogerii
artacii	bitinii	corallii	dolonsii	odrisii	pliastii
asti	briantii	corpilii	drosii	oinensii	potulatenses
ausdecensii	brigii	costobocii	drugeriiedonii	oitensii	predavenses
	brisii	cotenses	geţii	olizonii	ratacenses
	burii	crestonii	harpii	orrescii	rondaloi
		crobizii	hypsalti		
saboci	tagrii	crusaeii			
sacii	terizii				
sapeii	thunatii	utii			
sargeti	tilatii	zaielii			
satrii	tinii	zbaleonii			
serdii	trausii	zeranii			
sienses	trerii				
siginii	tribalii				
singi	tyntenii				
sithonii	tyragetae				
sucii					



Conform informaţiilor rămase de la Strabon (63 î.Ch. - 19 d.Ch.), dacii locuiau în zona muntoasă (şi indică râul Mureş) până în partea superioară a Dunării (denumită Danubius - de la izvoare şi până la Drobeta), iar geţii stăpâneau partea de şes şi cea inferioară a Dunării (denumită Istru), până la Marea Neagră. Tot el ne spune că „dacii au aceeaşi limbă cu geţii" şi că „elenii i-au socotit pe geţi de neam tracic". În concluzie, se poate afirma cu certitudine că dacii sau geţii, sunt două denumiri pentru unul şi acelaşi popor, sau cel puţin a două populaţii strâns înrudite.

Despre **zeii daci** se știu destul de puține lucruri, datorită faptului că, înaintea cuceririi romane, pentru grecii antici și pentru latini, cultura și chiar existența poporului dac constituiau un mister. Dacii venerau un număr de 4-5 zei majori Gebeleizis, Bendis, Derzis, Kandaon, zeul războiului, asemănător zeului grec Ares, și încă un număr restrâns de zei minori. De la apariția profetului Zamolxis în Dacia, religia dacică devine monoteistă, acest profet fiind divinizat după moarte și considerat zeul suprem (legenda spune că Zalmoxis nu s-a înălțat spre cer, ci a dispărut într-o peștera din Cogaionon, la fel Gebeleizis, era sub pământ). Zeii daci despre care există ceva informaţii nu sânt foarte mulţi :

Gebeleizis	- zeul suprem înaintea lui Zamolxes; zeul tunetelor și al fulgerelor
Zamolxes	- divinitatea supremă a dacilor, care a luat treptat locul lui Gebeleizis
Bendis	- zeița pădurilor, a farmecelor, a vrăjilor și a lunii
Derzelas	- zeul vigorii, al sănătății
Dabatopienos	- zeul metalurgiei
Eitiosaros	- despre care nu se știu prea multe informații
Kandaon	- un zeu al războiului, echivalent lui Ares sau Marte, căruia geţii îi jertfeau prizonierii prinși în război, "socotind ca zeul războaielor trebuie împăcat prin vărsare de sânge omenesc" (Iordanes)
	- o zeiță a focului vetrei, a focului sacru, deci înzestrată cu atribute asemănătoare Vestei la romani

PROTO-ARHITECTURĂ : așezările dacilor se împart în 3 categorii importante: stânile, locuințele familiale și așezările fortificate. Din punct de vedere constructiv, casele de locuit se împart în două categorii distincte : cele getice (de câmpie) și cele dacice (de munte).

Geţii foloseau ca locuinţe bordeiele sau casele de suprafaţă. Bordeiele erau de forma rombică, neregulată, ovală, rectangulară, sau patrulaterică cu colturi rotunjite. Dimensiunile bordeielor atingeau în general 1m adâncime, 5m lungime şi 3m lăţime. Majoritatea locuinţelor de la câmpie o reprezentau însă casele de suprafaţă. De forma rectangulară sau elipsoidală aceste case erau ridicate pe suprafaţa solului pe un schelet de popi din lemn ce susţineau o împletitura deasă de nuiele, peste care se aşternea un strat gros şi dens de lipitura de lut amestecat cu paie. Deşi majoritatea caselor erau acoperite cu trestie ori paie, foarte multe aveau acoperiş din ţigle de lut ars. Scheletul lemnos era prins cu scoabe şi cuie. Podelele se realizau din lut bătătorit. Uşile erau închise cu zăvoare asigurate cu chei. Cu mici excepţii, aproape toate încăperile erau prevăzute, în coltul de NE sau E cu o vatra deschisă aproape rotunda (cu laturile pana la 1,20 m) realizata din lut bătătorit care, ars, devenea foarte dur şi obţinea o culoarea roşiatică albicioasă, şi care servea la prepararea hranei. În multe case s-au găsit cuptoare menajere. Dimensiunile caselor ajungeau pana la 6x4 m. Tehnica de construcţie a caselor poate fi observata și azi la casele "bătrâneşti" de la țară.

Casele dacilor de la munte aveau avantajul prezentei pietrei, ca material de construcţii. La aceste altitudini casele aveau fundaţie din blocuri de piatra mai mult sau mai puţin îngrijit lucrate, în funcţie de averea sau statutul proprietarului. S-au descoperit deasemeni case din barne de lemn îmbinate prin sistemul de scobituri în forma de coada de rândunică, case la care nu se foloseau nici un cui. Aceste case aveau o forma poligonala cu 6-8 laturi, cele construite în sistemul clasic erau dreptunghiulare sau rotunde. Majoritatea erau construite din barne de lemn așezate orizontal. La colturi era plasat cate un stâlp vertical, cu rol de susținere a celor orizontale. Casele mai sărace aveau între stâlpii de colt o împletitura de nuiele lipita cu lut din belşug peste care se aplica tencuiala eventual colorata.

Cele mai impozante locuinţe (deasemeni în număr mare) sunt cele de tipul turnurilor. Acestea aveau fundaţii de tip zid din blocuri de piatra, peste care era înălţat parterul din cărămizi de lut arse, subţiri şi etajul din barne de lemn așezate orizontal. La turnurile locuință de la Costești atât zidul de piatra cat și cel din cărămizi aveau lăţimea de 3m (!). La etaj se putea ajunge atât printr-o scara exterioara aşezată pe lespezi de piatra cat şi printr-una interioara din lemn sau piatra. Etajul reprezenta spaţiul de locuit, parterul fiind folosit ca depozit. Accesul în nivelul inferior se făcea printr-o poarta (la Costești larga de 1,8m, probabil pentru a permite accesul unui atelaj, deci aveau "garajul" în casă). Multe case aveau pridvor cu acoperiș susţinut de stâlpi de lemn sau mai simplu, sub o streașina mai lată, La casele nobililor uşa era masivă şi bătută cu ţinte de fier cu floarea mare, uneori frumos ornamentată. Casele aveau în mod obişnuit una sau două încăperi (desigur la cele cu etaj numărul se dubla). Podeaua la toate casele era din pământ bătut fățuit cu grija. Acoperişurile erau în două ape la casele dreptunghiulare și conice la casele poligonale și rotunde, majoritatea din șindrilă. Un număr însemnat de case aveau totuși acoperiş din ţigle. (sursa : http://www.dacia.co.ro)

Alături de locuinţele obişnuite destinate unei familii, în epoca dacică se întâlnesc frecvent clădiri de locuit cu dimensiuni ample şi număr mare de încăperi (folosite la adăpostirea sclavilor, a trupelor, a celor fără case individuale, ca spitale) Concentrând eforturi constructive majore şi presupunând ample cunoştinţe de edificare, aceste construcţii aveau de regula pereţii realizaţi din barne de lemn sprijinite pe temelii din piatra sau pe stâlpi încastrati în sol. Încăperile erau dispuse pe două sau trei travee cu una sau două deschideri. Aceasta organizare presupune existenta unei scheme funcţionale clare, premergătoare construcţiei, pe baza căreia se realiza gruparea spatiilor, pornindu-se de la destinaţia şi importanta fiecărei încăperi

Spatiile semi-deschise (prispe și foişoare) înconjoară edificiul pe două sau trei laturi. Sistemul de organizare a planimetriei, cu travei şi deschideri, dădeau acestor construcţii un evident caracter monumental, subliniat atât prin ritmul coloanelor care marcau spatiile semideschise, cat şi prin utilizarea unor materiale de construcţie deosebite (olane de coamă, ţigle de acoperiş etc). Amplitudinea edificiilor (dimensiuni de pana la 40 m lungime şi 20-25 m lăţime) şi gabaritul unor încăperi (deschideri libere de 8-12 m), presupun, pe de o parte, procedee constructive elevate, iar pe de alta parte cunoştinţe tehnice avansate, ajungând pana la realizarea unor “ferme” din material lemnos, capabile să suporte deschiderile amintite şi care s-au perpetuat în structurile maramureșene sau șarpantele de susținere a acoperişurilor la construcţiile familiale de astăzi.

STEAGUL DACILOR - LUPUL ALB CU TRUP DE ŞARPE, UN ADEVĂRAT TOTEM TRIBAL



Geograful Strabon constata că numele străvechi al dacilor, care se pierdea în negura vremurilor, era DAI sau DAV, adică lup, sau ”cei care se aseamănă cu lupii”. Astfel, întreaga simbolistică pe care dacii au impregnat-o antichităţii a fost pusă de contemporanii lor sub semnul lupului, ce întruchipa o conştiinţă de neam războinic.

Geto-dacii aveau două tipuri de steaguri, în jurul cărora se aduna armata : unele sub formă de drapel (prapuri) și unele sub forma de stindard (dracones).

Stindardul dacic era un balaur cu cap de lup, cu gura deschisă, fixat cu gâtul într-o prăjină, făcut din bronz sau argint iar coada din stofă, acoperită cu solzi metalici sau franjuri tricolore (de exemplu, cetatea Aquincum - Buda Veche avea în stema sa culorile roșu, galben și albastru pe care J.F. Neigebaur le considera "o moștenire a Daciei")
Era astfel construit încât în bătaia vântului sau în goana cailor (printr-un ingenios sistem interior), producea un șuierat puternic ce avea ca efect îmbărbătarea oştilor proprii și panicarea soldaților inamici. În plus acest şuierat şi efectul de șerpuire pe care îl producea, induceau o stare de nervozitate cailor cavaleriei adverse.
Ideea era, pe de o parte, de a înfricoșa dușmanii în timpul luptei, iar înainte de confruntări sau purtat de soli, de a arăta oricui cum sfârșesc cei care atentează la ceea ce aveau.
Această flamura serpentiformă orizontală cu lupul în poziție ofensiva, era un puternic simbol religios, care în același timp îmbina două caracteristici naturale, forța lupului și orgoliul șarpelui.
Împăratul Marcus Aurelius(161-180) a purtat mai multe războaie cu sarmații-iazigi aliați cu dacii liberi și în urma unuia din aceste războaie (171) le-a luat, printre trofee, și numeroși "balauri", cu care armata romana a defilat la Roma. Acest fapt arată că la aproape un secol de la cucerirea unei părți din Dacia, cei rămași în afara controlului imperial foloseau încă același dragon zburător.

Înţelegându-i utilitatea, romanii l-au preluat şi l-au folosit ca stindard, dându-i posibilitatea să devină unul dintre însemnele militare care au făcut istorie. Trupele recrutate din rândul dacilor, dislocate în diferite părţi ale Imperiului roman au păstrat şi în continuare acest simbol heraldic, prin care şi-au păstrat individualitatea.

Arian, numit guvernator al Cappadociei în vremea împăratului Hadrianus (117-138), i-a cunoscut pe dacii din legiunea Alla I Ulpia Dacorum şi a rămas impresionat de modul în care se instruiau, de dârzenia cu care mânuiau armamentul precum şi de disciplina de care dădeau dovadă în timpul exerciţiilor militare. În lucrarea Arta tacticii, acesta descrie “insignele scitice” din armata romană, ca fiind ”nişte balauri de mărime proporţională cu aceea a prăjinilor de care sunt legaţi [...] din bucăţi de pânză de diferite culori, cusute laolaltă. Balaurii aceştia au capul şi întregul trup până la coadă ca al şerpilor. Vicleşugurile acestea au fost născocite pentru ca balaurii să apară cât mai înspăimântător. Când caii stau pe loc nu poţi vedea nimic mai mult decât bucăţi de pânză de diferite culori care atârnă în jos. Când însă caii pornesc, aceşti balauri se umflă din pricina aerului, semănând grozav cu fiarele şi şuierând din pricina mişcării puternice, deoarece aerul îi străbate cu putere. Aceste insigne nu numai că fac plăcere ochilor, dar folosesc chiar pentru a putea fi deosebiţi cei ce dau năvală şi pentru ca rândurile călăreţilor să nu se încurce”.

Fiind acceptat oficial ca însemn militar de Roma, steagul cu balaur zburător (dragonul) a fost purtat de către trupele formate din dacii intraţi în slujba Imperiului în întreg Imperiul Roman : Cohors III Dacorum (în Macedonia), Vexillatio dacorum parthica (în Mesopotamia) şi Cohors I Aelia Dacorum (în Britania), care a avut misiunea, alături de alte trupe, să apere zidul lung de 120 km construit în vremea împăratului Hadrianus, pentru a stăvili repetatele atacuri ale picţilor şi scoţilor.

Este interesant faptul că această cohortă, formată din 1.000 de daci (milliaria), a staţionat în Britania timp de două secole, avându-şi reşedinţa în castrul de la Amboglana (Camboglana). O diplomă militară din anul 145 atestă că dacii din aceasta cetate, deveniţi cetăţeni romani, au fost lăsaţi la vatră şi împământeniţi pe pământurile Britaniei. Dacii din această trupă au păstrat însemnele dar şi armamentul tradiţional pe care îl puneau acum în slujba Romei. O parte dintre comandanţi lor erau de asemenea daci (dar odată cu funcţia primeau nume romane). Unul dintre ei, Claudius Menender a ordonat să se sculpteze pe piatra pusă de el un cuţit încovoiat (sica, arma străveche a dacilor), dovadă a conservării tradiţiilor de luptă dacice.

În acest context, se poate afirma că dragonul, moştenit şi păstrat secole de-a rândul pe pământul Britaniei şi adoptat mai târziu ca un însemn militar propriu de către celţi, gali şi englezi, reprezintă o părticică din tezaurul spiritual dacic, lăsată moştenire atât de departe de casă.



Acest steag, la fel de vechi ca neamul tracilor, i-a însoţit permanent în luptă pe dacii liberi. El a produs o puternică impresie asupra tuturor popoarelor cu care adepţii lui Zamolxis au intrat în relaţii de prietenie sau de duşmănie.
Stindardul căluşarilor, aşa cum îl cunoaştem azi, alcătuit din panglici colorate, se aseamănă cu stindardul dacilor, balaurul intrând astfel în folclor, în legende şi în credinţele populare, sub forma de simbol negativ.(Sursa : Studii de istorie a înălţării şi declinului naţiei româneşti, de prof. Aurel V. David)

Un alt simbol dac a fost **pumnalul încovoiat**. Ca războinici, dacii au fost apreciaţi mai ales pentru iscusinţa cu care mânuiau în luptă sica, arma specifică cu care au intrat în nemurire.



Monumentul "Semn Dacic", ridicat pe "hula Turdaşului" (cum numesc localnicii colina cu pricina de lângă Orăştie), reprezintă un falx dacic. Este arma cea mai eficace a dacilor, cea care i-a determinat pe romani ca, după războiul de la 101-102, să-şi modifice coifurile şi scuturile, care nu rezistau din cauză că tăişul situat pe interiorul curburii, puterea loviturii şi efectul de seceră dat de conformaţia armei formau o combinaţie extrem de eficientă. Falxul gigantic, de 3,5 metri înălţime, făcut din bronz şi alamă, e aşezat pe un soclu de 2,5 metri, din armătură cu fier beton, pe care stă scris că monumentul e ridicat în memoria lui "Decebalus".

Societatea daco-getică era împărţită (încă înainte de Burebista) în clase şi categorii sociale :

Nobilii, urmaşii vechii aristocraţii tribale getice (existente deja din sec. V î.e.n.) erau acei tarabostes (cuvânt autohton) din rândurile cărora se alegeau atât Regele cât şi sacerdoţii şi nu în ultimul rând marele preot.

Nobilii (care aveau dreptul să-şi acopere capul purtând o cuşmă), erau şefii de triburi, de ginţi şi de mari familii, erau căpetenii militare şi mari proprietari funciari. Fără îndoială că, atât timp cât rămâneau aserviţi Regelui, beneficiau şi de privilegii. Se ştie că regii daci duceau tratative, (ca orice suveran independent şi recunoscut ca atare chiar de statul roman) şi că trimiteau soli oficiali, încheiau tratate, alianţe, etc, atribute care presupun existenţa unei cancelarii centrale.

Recrutaţi din rândurile aristocraţiei, **preoţii** deţineau monopolul activităţilor de ordin ştiinţific şi religios, ei ocupându-se de astronomie, de medicină, de interpretarea semnelor cereşti, de probleme teologice şi morale. În afară de atribuţiile lor specifice, sacerdotale, şi de activităţile enumerate mai sus, preoţii exercitau desigur şi funcţii judecătoreşti. Marele judecător, forul suprem în ultimă instanţă rămânea însă Regele.

Marele Preot era sfătuitorul cel mai de prestigiu şi cel mai ascultat al Regelui, el însuşi investit efectiv cu autoritate de Vice-Rege. Marele Preot putea urma chiar și la tronul statului - cum a fost cazul lui Deceneu care, după moartea lui Burebista, a devenit bazileu (Rege) al statului dac intra-carpatic.

A doua categorie socială principală o formau **oamenii de rând** - comati sau capillati; o clasă constituită din oameni liberi (cel puţin din punct de vedere legal) şi având deci anumite drepturi. Era masa producătorilor de bunuri materiale, constituită din ţărani, lucrători agricoli şi în mine, păstori, meşteşugari şi negustori. Asupra acestei mase cădeau sarcinile dărilor şi ale diferitelor prestaţii, îndeosebi pentru lucrările mari de interes public şi, fireşte, obligaţia de a presta serviciul militar.

Sclavii deţineau, până la data cuceriri Daciei de către romani, un rol cu totul minor în economia daco-getilor. La daco-geți sclavajul era de tip patriarhal : sclavul era considerat ca făcând parte din familia stăpânului și, în această conjunctură, putem afirma cu certitudine că nu exista în statul dac o piaţă pentru sclavi.

Dacii se considerau nemuritori, pentru ei moartea fiind doar o trecere de la lumea materială, la cea spirituală, cea a morților, peste care guverna zeul lor, Zamolxes. Credința în nemurire constituie o trăsătură dominantă a acestora, trăsătură ce-i deosebește substanțial de celelalte neamuri ale lumii antice.

De aceea, înaintea unor războaie, sau în timpul secetelor, ei trimiteau pe cel mai viteaz dintre tinerii daci, ca sol la Zamolxes. Tânărul era ales în urma unor competiţii.

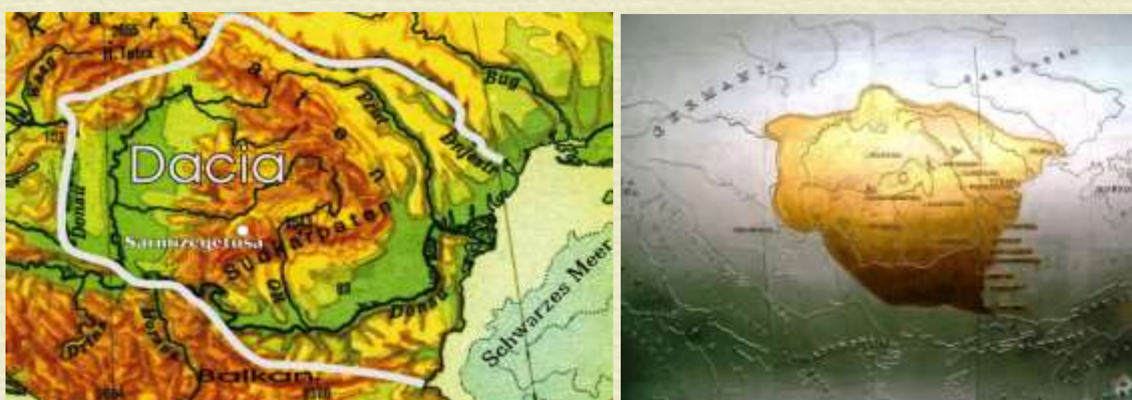
Istoricul Herodot povesteşte despre ritualul de trimitere al solului, astfel : "*...câțiva dintre ei, aşezându-se la rând, țin cu vârful în sus trei sulițe, iar alții, apucându-l de mâini și de picioare pe cel trimis la Zamolxis, îl leagănă de câteva ori și apoi, făcându-i vânt, îl aruncă în sus peste vârfurile sulițelor. Dacă, în cădere, omul moare străpuns, rămân încredințați că zeul le este binevoitor; dacă nu moare, atunci îl învinuiesc pe sol, hulindu-l că este un om rău; după ce aruncă vina pe el, trimit pe un altul. Tot ce au de cerut, îi spun solului cât mai este în viață.*" *Se mai știe de asemenea despre daci, că atunci când este o furtună și tună și fulgeră, ei trag cu săgețile spre cer pentru a-și amenința zeul.*

Regatul lui Burebista (în diverse reprezentări în imaginile ce urmează) s-a format prin unirea triburilor geto-dace și a fost condus de Rege timp de 38 de ani (între anii 82 - 44 î.d.Hr.).



Cu ajutorul preotului Deceneu, Burebista a unit prin diplomaţie şi lupte triburile geto-dace şi a creat un stat puternic, cu centrul la Sarmizegetusa Regia, în Munţii Orăştie.

Sub Burebista, statul dac a atins cea mai mare întindere, limitele sale situându-se, (potrivit geografului şi istoricului Strabon) la nord, în Carpaţii Păduroşi, la vest, pe Dunărea Mijlocie şi actuala Slovacie, la sud în Munţii Haemus (Balcani) iar la est pe gurile Bugului şi Marea Neagră. Contemporan cu evenimentele care au dus la constituirea statului dac, în jurul anului 70 î.e.n. Strabon, relatează că "*ajungând în fruntea neamului său ... getul Burebista l-a înălţat atât de mult .. .încât, a ajuns să fie temut şi de romani.* "



O inscripţie grecească din Dionysopolis (actualul Balcic) îl descrie pe Burebista ca fiind : „cel dintâi şi cel mai mare dintre regii din Tracia". Victoriile din luptele purtate de Burebista cu neamurile vecine au făcut ca regatul dacic să ajungă la cea mai mare întindere a sa. De asemenea, Burebista, ajutat de Marele Preot Deceneu a săvârşit şi o reformă internă, politico-religioasă, a poporului, bazată pe „abstinenţă, sobrietate şi ascultare de porunci". Dacă la început capitala a fost la Argedava, Burebista construieşte o nouă capitală, fortificată, la Sarmisegetusa.

Din puţinele informaţii lăsate de autorii antici, precum şi din datele furnizate de cercetările arheologice, rezultă că statul dac creat de Burebista era o monarhie cu un puternic caracter militar, asemănându-se în multe privinţe monarhiilor elenistice.

În anul 48 î.d.Hr. întreprinde o campanie la sudul Dunării, în Peninsula Balcanică. Asigurându-şi graniţele, Burebista s-a implicat în războiul civil dintre Cezar şi Pompei, ajutându-l pe Pompei. Cezar, învingător, a organizat o expediţie de pedepsire a lui Burebista, care a fost întreruptă de propria lui moarte (în 44 î.d.Hr.), urmată însă la scurt timp şi de moartea lui Burebista, asasinat se pare (nu există informaţii certe), de propria clasa aristocrată, nemulţumită de unele dintre reformele sale drastice (o bizară asemănare cu sfârşitul lui Cezar).

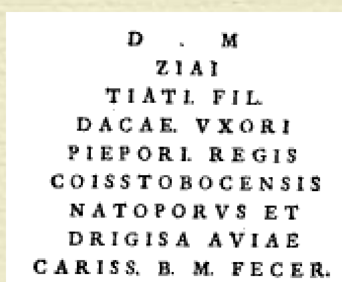
O dată cu moartea lui Burebista, statul dac se dezmembrează rapid în patru, apoi în cinci organizări politice. În inima statului lui Burebista, în zona Munţilor Orăştie, puterea este preluata de Deceneu. Acesta a fost succedat de Comosicus, de Scorilo, şi apoi de Diurpaneus (care este menţionat de romani deoarece în iarna 85-86 i.d.H. a condus o incursiune împotriva lor în provincia Moesia, dar s-a retras înfrânt).

În celelalte provincii, sunt atestaţi Coson, Rege în nordul Munteniei, implicat în războiul civil roman din perioada lui Octavian Augustus, Cotiso, Rege în Banat, care face şi el incursiuni la sudul Dunării, Dicomes, Rege în centrul și sudul Moldovei, care susține pe Marc Antoniu în lupta de la Actium și Roles, Rege în Dobrogea, care se aliază cu romanii împotriva lui Dapix și Zyraxes, în iarna 28-29 d.Hr. După ocuparea Daciei (105-106 d.H), triburile dacice de la nord (Dacii Liberi) rămân cu o organizare gentilică, aliindu-se uneori cu carpii din actuala Moldova pentru a prăda Dacia romană.

Apartenenta etnică a triburilor de daci liberi care au locuit în partea de N şi N-E a Daciei, poate fi dovedită destul de solid pe cale arheologică, cultura Lipiţa (ai cărei creatori sunt consideraţi costobocii), fiind o cultură prin excelentă dacică.



Liniile de apărare romane



D . M
ZIAI
TIATI. FIL.
DACAE. VXORI
PIEPORI. REGIS
COISSTOBOCENSIS
NATOPORVS ET
DRIGISA AVIAE
CARISS. B. M. FECER.

Inscripţie romana dedicată soţiei Regelui costoboc Pieporis, pe nume Zia



Scrierea dacă

Costobocii – vecinii şi aliaţii de la nord ai carpilor

În cele ce urmează, sânt prezentate o parte din informaţiile existente despre Costoboci şi Carpi, ai căror descendenţi direcţi sânt moldovenii.

Cucerirea şi anexarea Daciei lui Decebal (mai precis a zonei centrale a fostului regat geto-dacic) nu a însemnat supunerea tuturor triburilor traco-getice de la nordul Dunării şi din Arcul Carpatic. O mare parte dintre acestea (poate mai multe decât cele înglobate între hotarele provinciei) au continuat să trăiască în libertate până la sfârşitul secolului II i.d.H, dincolo de Limesul nordic, răsăritean ori vestic ale provinciei romane : geto-dacii şi tracii liberi septentrionali (Costoboci, Carpi, Biefi, Arsietai etc).

Descoperirile arheologice marchează localizarea costobocilor, dealtfel o problemă controversată şi greu de rezolvat pe baza puţinelor izvoare antice. Astfel, aria de răspândire a culturii Lipia cuprindea bazinul superior şi mijlociu al Nistrului şi cel superior al Prutului, respectiv regiunile Stanislav, Lvov şi Cernăuţi, din vestul Ucrainei, incluzând deopotrivă Maramureşul (istoric) cât şi Bucovina.
Majoritatea cercetătorilor, printre care şi K. Mullenhoff, H. Kiepert, R. Much, L. Schmid, sunt de părere că teritoriul ocupat de costoboci este delimitat de râul Mureş şi de cursul superior al Tisei.

Costobocii aparţin marii grupe tracice şi sunt traci în aceeaşi măsură ca şi geto-dacii. Atestaţi de Ptolemeu printre cele 15 triburi dace, costobocii au apărut distinct în istorie după cucerirea Daciei de către romani, ca fiind un trib aparţinând aşa-zişilor "daci liberi".







Arealul originar | Luptător costoboc (reconstituire) | Aria de răspândire

Istoria Augusta vorbeşte despre o mare coaliţie antiromană a populaţiilor barbare de la frontierele Daciei romane şi Moesiei Inferior, cuprinzând triburi sarmate, germanice (marcomani) şi geto-dace. Între 170-171 e.n., pe vremea lui Marcus Aurelius, costobocii aliaţi cu bastarnii şi sarmaţii, traversează Dunărea, pustiind Moesia, Tracia, Macedonia, ajungând până în Attica şi distrugând templul Eleusis.

Un incident din 172 relatat de Dio Cassius dintre vandalii asdingi, dacii costoboci şi romani exemplifică cel mai bine istoria de la graniţa Daciei Romane a acelor vremuri. Potrivit lui Dio Cassius, în 180 e.n, un număr de 18.000 daci liberi au fost primiţi în Dacia Romană, întemeind oraşele Piroboridava şi Tamasidava, ale căror nume arată o origine dacică mai târzie.





IV. Acum ştim ce suntem noi, moldovenii - descendenţi ai dacilor liberi

"Dacii liberi"reprezintă de fapt o noţiune convenţională, care îi desemnează pe dacii din secolele II-IV i.d.H, numiţi geţi în Muntenia, carpi în Moldova, costoboci în Carpaţii Nordici şi daci "mari" în nord-vest (Satu Mare, Crişana, Zarand), care nu au intrat în componenţa Provinciei romane Dacia, dar care erau în diferite grade de dependenţă faţă de Imperiul Roman, continuând să atace unităţile romane în drumul lor din şi spre aşezările administrative fortificate.

Din aceasta perspectivă, importantă este linia de separaţie a ocupaţiei romane de teritoriul Daciei Libere,care trebuie văzută în contextul întinderii Imperiului Roman :





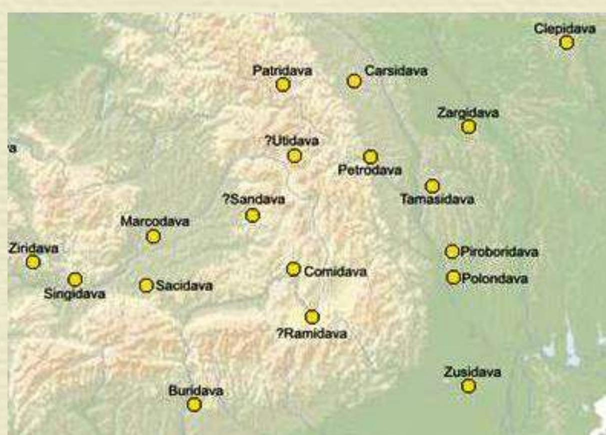
După unele teorii, Dacia a fost cotropită de romani în proporţie de numai 15% şi pentru o perioadă istorică relativ scurtă, de 164 de ani. Prin deducere, 85% din teritoriul Daciei nu ar fi fost călcată decât în excursie de legionarii romani.

După alte surse, Crișana, Nordul Ardealului, Moldova, Basarabia și Muntenia făceau parte din Imperiul Roman, o hartă a vremii aflată acum în biblioteca Universității din Sorbona, arătând o Dacie Traiană care se întindea până la Nistru :



Această teorie este susținută și de dovezi arheologice : prezenţa Castrelor Romane în județele Prahova, Buzău, Galaţi, Vrancea, Neamţ dar și în raioanele Reni și Izmail din R.Moldova, precum și liniile fortificate din perioada romană, ce însumează peste 500 de km (descoperite atât în Moldova cât și Basarabia) sursa : Vlad Totoianu





CARPII - unul din cele mai mari triburi dacice de la est de Carpaţi

După unii cercetători, denumirea de carpi vine de la Carpates (munte), nume ce deriva fie din rădăcina *sker*="a tăia", fie din alfabetul Karpë, (karp-m)= "stânca; după alţii, numele ar deriva din rădăcina indo-europeana Kar = "*a lauda*". Indiferent care este originea numelui carpilor, un lucru este cert : populaţia carpică a locuit la poalele Munţilor Carpaţi, până la Nistru (istoricul Vasile Pârvan şi nu numai, consideră chiar că, dimpotrivă, Munţii Carpaţi au luat numele de la carpi).

Majoritatea cercetătorilor români și străini au dedus originea dacică a carpilor pornind de la interpretarea izvoarelor literare din acea vreme. Astfel, denumirea de carpo-daci, folosita de istoricul antic Zosimos (IV, 34,6), a fost tradusă prin "*carpii de origine dacica*". Originea dacică a carpilor poate fi însă dovedită și cu argumente de natură arheologică. Analiza atenta a atât a izvoarelor scrise cât și a datelor arheologice sprijină autohtonia carpilor în spațiul est-carpatic românesc. Dovezile nu susțin teza care îi fixează pe carpi în sud-vestul Ucrainei și infirmă ipotezele conform cărora carpii au venit din nord sau din est pe actualul teritoriu al Moldovei. Astfel, urme ale carpilor au fost identificate în peste 200 de puncte, pe teritoriul întregii Moldove, majoritatea concentrându-se în zona subcarpatică și centrală a provinciei, acolo unde au fost descoperite și cele mai multe tezaure monetare (romane). Vestigii ale civilizației carpilor s-au descoperit și în zona dintre Prut și Nistru.

Organizaţi într-o puternică uniune tribală, carpii au dominat din punct de vedere politic, economic şi militar atât unele triburi de origine dacică (dacii liberi din Muntenia), cât şi populaţiile barbare pătrunse în zona extra-carpatică a României.

După înfrângerea costobocilor de către romani şi asdingi (170-172), carpii nu numai că au rămas cei mai puternici dintre dacii liberi, ci și cei mai periculoși dușmani ai Imperiului roman la Dunarea de Jos (Iordanes, Getica, XVI,91;CIL,III, 12455, etc.) Ei au atacat în repetate rânduri Imperiul fie singuri, fie în alianţă cu sarmaţii, goţii şi alte seminţii (textele, inscripțiile pe unele stele funerare, diplomele militare, etc atestă numeroase conflicte în secolele III-IV, anii 214-238, 245-247, 272, 295-297, 302-303, 306-311şi 313-318). În urma acestor conflicte, unii dintre carpi au fost transferaţi în Imperiu, iar alţii au continuat să trăiască pe teritoriul lor de baştină.

La fel de adevărat este că între carpi şi romani au existat şi perioade paşnice, chiar şi relaţii comerciale, fapt dovedit de numeroasele materiale arheologice şi tezaure monetare romane descoperite (peste 75). Unele dintre tezaure provin, probabil, din vânzarea unor produse, iar altele din subsidii plătite de romani, carpilor.



Cosonii, monezile de aur ale dacilor



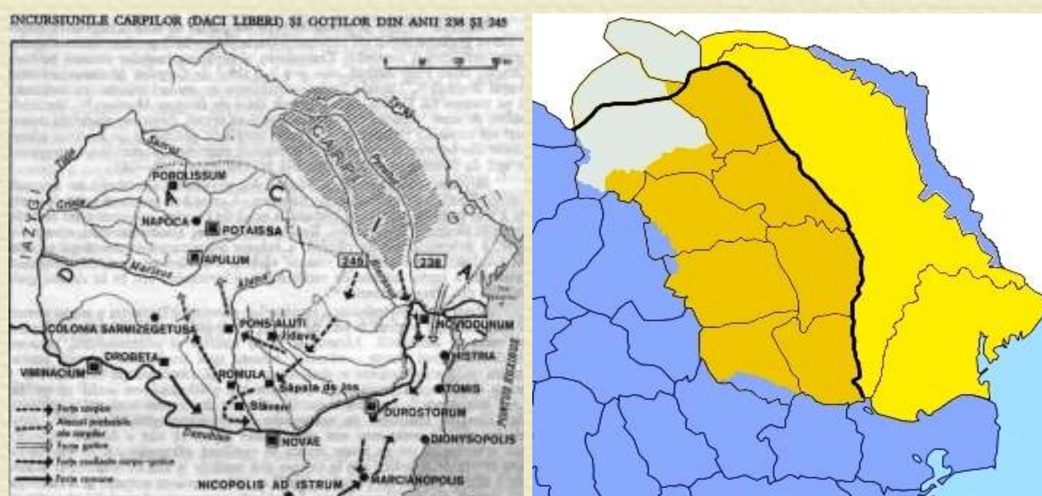
Moneda romană descoperită în Dacia

Organizaţi într-o puternică uniune tribală, carpii, au dominat din punct de vedere economic, politic și militar, atât alte triburi de daci liberi, cât și populațiile "barbare" pătrunse în zona extracarpatică a României.

Datorita independenței față de Roma și relațiilor strânse între triburi, de-a lungul existenţei lor, carpii au asimilat numeroase culturi fără a-şi schimba semnificativ identitatea. Cultura carpică, datată între anii 107- 319, este una dintre culturile recunoscute de-a lungul istoriei, fapt ce atestă deopotrivă abilitatea cât și determinarea oamenilor care au creat-o de a-și păstra și transmite urmașilor obiceiurile, limba, credinţa şi pământurile.

Rezultă așadar că descendenții tracilor din stânga Dunării, poporul geto-dac în particular, nu au dispărut, nici în interiorul provinciei Dacia şi nici în afara ei, odată cu desființarea statului dac și a uniunii de triburi (având centrul în podișul Transilvanie)i, marea putere şi vitalitate etnică a acestor populaţii făcându-se vizibilă încă cel puţin trei secole (II-IV), atât cât ne permit izvoarele istorice să cunoaştem.

De remarcat că teritoriul ocupat de carpi se suprapune izbitor de mult peste cel al Moldovei istorice. Carpii, dacii liberi din Moldova, ai căror descendenți se aflǎ acum în trei state (România, Republica Moldova și Ucraina) sunt deci strămoșii tăi direcți, iar moldovenii, bucovinenii și basarabenii (de origine română) sunt "neamurile" tale.



Nu se cunoaşte concret soarta dacilor liberi după sec. IV dar este foarte probabil că o mare parte dintre ei au pătruns în fosta provincie, după evacuarea acesteia de către romani și s-au amestecat cu dacii de acolo, contribuind la formarea unui puternic nucleu "getic" în stânga Dunării de Jos. Spre sfârşitul perioadei antice, se pare că dacii liberi și ceilalți traci din nord-est au fost absorbiți de triburile sarmatice, germanice, iar în evul mediu de slavi. O parte dintre ei (din Crișana, Maramureş şi Moldova) deși s-au amestecat cu geto-daco-romanii lăsaţi în urmă de armata și oficialitatea romană în perioada 271-272, au rămas totuși fideli limbii, credinței și obiceiurilor din Dacia Carpatică, fapt care ar explica fenomenul de „romanizare" (sau „românizare"), de expansiune a românității în teritoriile de la nord, vest și est de hotarele vremelnice ale provinciei Dacia Traiana.

Dar să nu-i numim încă români pe descendenţii daco-romanilor — pentru că români nu avem dreptul să le zicem decât atunci când există o limbă română, iar limba română se naşte când are loc o simbioză, adică o influenţă reciprocă şi în cele din urmă un amestec între foştii daco-romani şi slavi. Dacă nu-i putem numi români, atunci cum să le spunem? Să le zicem „valahi". De ce ? Valah nu e un termen peiorativ, cum ar vrea ungurii sau alţi străini, de pildă grecii, să-l considere. Valah e un nume foarte nobil, dat de germanici tuturor romanilor, pornind de la numele unui trib celt care se numea Volcae, aşezat pe unde sunt azi Elveţia şi Austria. Aceştia s-au romanizat, astfel încât germanii, vecinii lor, cu vremea au numit volcae pe toţi romanii, pe toţi cei ce vorbeau limba latină.

Aşa se explică faptul că, din insulele britanice şi până la noi, de-a lungul graniţei între germanici şi fostul Imperiu Roman, au rămas nuclee care poartă încă un nume provenit din volcae. Aţi auzit de Ţara Galilor în Marea Britanic, provincie care, ca şi Scoţia, se află la nord de Anglia propriu-zisă, ambele locuite de rămăşiţe din vechea populaţie celtă a insulei. Ei bine, numele Ţării Galilor, ce se cheamă Walespe englezeşte, are aceeaşi origine cu Valahia !

Şi dacă coborâm în Europa continentală, valonii din Belgia, adică aceia care vorbesc franceza în Belgia (pe când ceilalţi locuitori ai Belgiei sunt flamanzii, care vorbesc, ca olandezii, neerlandeza, o limbă germanică), poartă tot un nume provenit din volcae.

Pe italieni, polonezi şi alţi slavi îi numesc valahi. Iar în Balcani şi la noi, tot valahi i-au numit pe romano-foni. Slavii preluaseră termenul de la germani, făcând inversiunea valh vlah. De la slavi, mai târziu, în Evul Mediu, au preluat şi grecii termenul, dovadă a adâncimii la care au pătruns slavii în Grecia continentală! Iar întrucât în greceşte V se scrie B, termenul a ajuns în timpul cruciadelor, la occidentali, la „frânci", sub forma „blac".

În concluzie, numele de valah a desemnat, şi la germani, şi la slavi, şi la greci, pe „romanici", pe cei care vorbesc o limbă latină. Deci dacă spun de-acum încolo „valahi", să ştiţi că asta înseamnă strămoşii românilor. Şi aşa ne-au numit în continuare străinii. Noi înşine ne-am numit români sau rumân/ sau, în sud, în Balcani, armâni — cu un „a protetic", caracteristic dialectului aromân.

În rezumat, autohtonii şi-au păstrat numele de roman, pe când străinii i-au numit vlahi sau valahi.

Singurul termen de conducere autentic slav e voievod (sau voivod), la origine căpetenie de oaste, apoi, în spaţiul nostru — dar numai în spaţiul nostru, în Muntenia, Moldova şi Ardeal (căci regii unguri vor continua să dea acest titlu reprezentanţilor lor în Transilvania) —, cel mai mare peste ţară, şeful statului sau al ţinutului, însă, e o minune că, pe lângă termenul slav, apare şi numele latin de domn (dominus), pe care romanii, în ultimele veacuri ale imperiului, l-au dat chiar împăratului, şi pe care românii îl vor folosi şi pentru Domnul nostru Isus Cristos şi pentru Dumnezeu ! El va fi cvasi-sinonim cu voievod, după cum jude va fi cvasi-sinonim cu cneaz.

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit. Humanitas, 2002)

A urmat întunecatul Mileniu I, când au trecut peste noi şi goţii, şi hunii, şi ostrogoţii, şi gepizii, şi avarii. Au mai venit şi slavi, bulgari, unguri, pecenegi, cumani şi tătari. Unii s-au dus mai departe, alţii s-au "topit" în ochii moldovencelor şi în cuptoarele de piatră în care moldovenii aliau metale şi stingeau var. Proto-românii şi mai apoi românii creştinaţi apostolic şi-au păstrat etnicitatea în tot acest timp.

M O L D O V A - istoria medievală, târzie și modernă

În 1247, preotul franciscan Giovanni da Pian de Carpine scrie despre călătoria sa în Moldova, unde s-a întâlnit cu un anume voievod, *Olaha*. Numele nu este sigur, Olaha putând fi un termen local pentru *conducător*. În altă ipoteză, este posibil ca preotul să îl fi numit pe conducător Olaha vrând să specifice originea localnicilor de acolo (olah/vlah, adică român).

ÎNTÂIUL DESCĂLECAT ÎN MOLDOVA : în 1343, Regele Ludovic I al Ungariei, împreună cu o mare parte din nobilimea transilvăneană sub conducerea lui Andrei Lackfi, conduce o campanie împotriva tătarilor de peste munţi, iar regele Ungariei, mulţumit de serviciile unuia dintre voievozii din Maramureş, pe nume **Dragoş** din Cuhea, îl lasă stăpân peste un teritoriu din nord-vestul Moldovei (în caz că tătarii se vor întoarce), ceea ce în termeni feudali se numea o ”marcă” a regatului ungar. Capitala mărcii s-a aflat la Baia, aceasta întinzându-se de la Carpaţi la Prut, pe teritoriul actualelor judeţe Suceava, Botoșani, Neamţ și Iași. Dragoş a domnit între 1351/2 și 1353, la tron urmându-i fiul său Sas, care moare în 1359.

Întâmplarea face însă că, în același an, o familie, tot din Maramureş, rivală cu familia lui Dragoş, familia unui Bogdan, se răzvrăteşte împotriva regelui Ungariei, trece în Moldova şi îi alungă pe descendenţii lui Dragoş **Bogdan**, un voievod maramureşean aflat în conflict cu Ludovic I, trece munţii cu familia și o mică oaste, cu care îl înfrânge și alungă pe noul voievod, pe nume Balc. Regele Ludovic porneşte o campanie împotriva lui Bogdan, dar aceasta se termină cu un eșec. De la el s-a păstrat și moneda proprie cu inscripția : *„Moneda Moldaviae - Bogdan Waiwo(da)”.*

Istoricul ieşean Ştefan Gorovei a arătat de curând, cu argumente convingătoare, că data tradiţională a descălecatului lui Dragoş (1359) era greşită. Dragoş trebuie să se fi stabilit în Moldova o dată cu marile campanii anti-tătare ale regelui Ludovic, adică între 1345 şi 1347, iar îndepărtarea succesorilor lui de către Bogdan şi clanul său s-ar fi petrecut la 1363.

Deși unii istorici îl consideră pe Dragoş ca întemeietor al Moldovei, Bogdan este recunoscut ca cel care a terminat procesul de formare al statului independent Moldova, prin unificarea micilor formaţii prestatale în cadrul Principatului Moldovei.

Şi iată, descendenţii lui Bogdan devin adevăraţii întemeietori ai principatului autonom al Moldovei. Primul nucleu al noului voievodat a fost pe râul Moldova, de unde numele păstrat de ţară, iar capitala pe râul Şiret. A doua capitală a fost la Suceava. Extinderea autorităţii voievodului asupra formaţiunilor care existau mai înainte s-a făcut treptat, dar destul de repede, deoarece chiar din anii 1390 Domnul de la Suceava se intitula „stăpân până la mare" — însemnând că, în afară de o cetate sau două, luase „Basarabia" de la munteni şi unguri. La acea epocă, străinii sunt conştienţi de paralelismul destinelor celor două ţinuturi româneşti când vorbesc de „Valahia mare" (Muntenia) şi „Valahia mică" (Moldova).

Pentru a păstra o relativă libertate de mişcare, voievozii moldoveni ba acceptă să rămână vasali ai regelui Ungariei, ba devin vasali ai altui rege, rival cu regele Ungariei, şi anume regele Poloniei.

Este momentul să spunem câteva cuvinte despre structura acestui mic stat românesc — mai rar discutată în cărţile de istorie. Avem de a face aici cu o împărţire a puterii între voievod şi marii boieri. De pildă, atunci când un voievod moldovean se duce în Polonia pentru a depune, ca peste tot în Europa, jurământul de credinţă în faţa suzeranului său, regele Poloniei, se scrie pe urmă un hrisov, o chartă prin care voievodul spune: „Eu făgăduiesc să vin cu oşti dacă eşti atacat de vecini...", dar regele Poloniei cere ca acest tratat să fie iscălit şi de marii boieri. Uneori există chiar un tratat alăturat, numai cu aceşti mari boieri. Puterea marilor boieri care-l aleg pe voievod este deci atât de mare încât un suzeran străin se crede nevoit, pentru a fi sigur că va fi ascultat în acea ţară, să aibă nu numai cuvântul voievodului, ci şi cuvântul marilor săi boieri. De altfel, constatăm că în lista celor 15-l6 boieri care iscălesc un asemenea tratat numai vreo 3-4 sunt mari dregători, adică logofăt, vornic, vistier sau pârcălab de cetate etc. Ceilalţi sunt numai cu numele lor, jupân cutare, jupân cutare. Ceea ce înseamnă că erau mari boieri prin naştere, prin faptul că posedau o mare întindere de moşie şi cete de oameni cu care puteau merge la război. Prin urmare, la începuturi, în Moldova marea boierime avea aproape aceeaşi putere ca voievodul.

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit Humanitas, 2002)

La tronul Moldovei a urmat Laţcu (1365/1367 - 1373). În secolul al XIV-lea, participanţii la campania anti-tătară condusă de Phynta de Mende l-au întâlnit în drumul lor pe Costea (1373 - 1375), voievod care a domnit în sudul Siretului.

Un nume mai sonor este cel al lui **Petru I Mușat**, care a fost domnitor al Moldovei între 1375 și 1391. A fost în bune relații cu Regele Poloniei, Vladislav Iagello (în 1387, printr-un act omagial făcut la Liov, Petru a recunoscut suzeranitatea acestuia). Când pe tronul Munteniei a ajuns Mircea cel Bătrân (1386), Petru I a urmat o politică apropiată de a acestuia. Un fapt demn de remarcat este acela că, în timpul domniei lui s-au bătut bani moldoveni de argint, care pe o față aveau un scut cu flori de crin și bare transversale, iar pe cealaltă, capul de bour.

Petru I a întins Moldova mult spre sud şi i se atribuie construirea Cetăţii Sucevei cât şi întemeierea Cetăţii şi Mănăstirii Neamţului. Se pare că Mănăstirea Neamţului a fost ridicată de către nişte ucenici de-ai lui Nicodim, ctitorul Voditei din Ţara Românească. Mănăstirea a fost înzestrată cu 2 sate, 2 mori şi o vie. Tot Petru I Muşat a fixat scaunul Moldovei la Suceava.



Dragoş Bogdan 1 Petru I Muşat Roman I Alexandru cel Bun Petru Aron

Roman I, frate cu Petru I, a venit la domnia Moldovei după moartea fratelui său, preluând tronul în intervalul decembrie 1391 - martie 1392. În timp ce tatăl său, Ştefan, era Voievodul Sepeniţei, adică a porţiunii de teren cuprins între Prut şi Nistru, cu întinderea aproximativă a Judeţului Hotin de astăzi, în documentele oficiale, Roman I foloseşte pentru prima dată titulatura "*Marele şi singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu domn, Io Roman voievod stăpânind Ţara Moldovei de la munte, până la mare*", care nu fusese folosită de nici unul dintre predecesorii săi.

Unul din cele mai vechi documente din Moldova este Uricul lui Roman I din 1392 prin care voievodul, împreună cu fiii săi Alexandru şi Bogdan, dăruiesc lui Ivănuş Viteazul "pentru credincioasă slujbă" trei sate pe Siret, Actul este redactat în limba slavonă, pe pergament, cu sigiliu de ceară atârnat şi cu şnur de mătase roşie. Unii cercetători afirmă că lui Roman I i se datorează începuturile oraşului din Moldova ce îi poartă numele. Este îngropat în Biserica Bogdana, din Rădăuţi.

Alexandru cel Bun, a fost domnul Moldovei între anii 1400 - 1432 , ceea ce pentru vremile acelea este o domnie lungă.

Potrivit celor scrise de Grigore Ureche, a întreprins o importantă operă de organizare politică, administrativă şi ecleziastică a Moldovei. A încurajat comerţul, confirmând negustorilor polonezi un larg privilegiu în 1408, act în care este atestat şi oraşul Iaşi. A obţinut recunoaşterea mitropoliei Moldovei de către Patriarhia de Constantinopol. În 1402 (după alţi istorici în 1415) a adus de la Cetatea Albă la Suceava moaştele Sfântului Ioan cel Nou (acest eveniment al aducerii moaştelor Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, are o însemnătate deosebita în conştiinţa publică a poporului moldovean, fiind zugrăvit în multe din frescele bisericilor şi mănăstirilor din Moldova).

A fost un bun gospodar, ţara s-a întins încetul cu încetul de la nucleul unde se formase, regiunea din nord-vest cu capitala la Suceava, cu marele oraş Baia (Baia în Evul Mediu înseamnă un loc unde erau mine, de la magh. Bânya), până la mare. Se aflau deja români acolo, dar nu erau uniţi sub un singur sceptru, cum vor deveni în Moldova lui Alexandru cel Bun, care se întinde până la Cetatea Albă, mare cetăţuie, veche de pe vremea bizantinilor, deţinută apoi de negustorii genovezi (în momentul când Moldova devine stăpână pe această regiune, Cetatea Albă era încă în mâna genovezilor care acceptă însă suzeranitatea voievodului moldovean). Mai târziu, în vremea lui Ştefan cel Mare, deasupra unei intrări în cetate, se va afla stema Moldovei, capul de zimbru sau, mai corect, de bour, stemă ce se mai vede şi astăzi.

Pe plan extern s-a dovedit a fi un abil diplomat. Recunoscând suzeranitatea lui Vladislav Jagello - a încheiat tratate de pace cu acesta in 1402, 1404, 1407, 1411 şi 1415 făgăduindu-i acestuia sfat şi ajutor împotriva oricărui duşman. Alexandru s-a asigurat de sprijinul Poloniei în faţa oricărei încercări a Ungariei de a controla drumul comercial care lega sudul Poloniei, trecând prin Moldova, de gurile Dunării, mai precis de cetăţile Chilia şi Cetatea Albă.

Acordul dintre Polonia şi Ungaria, încheiat la Lublau la 15 martie 1412, reprezenta un mare pericol pentru Moldova, fiind primul acord de împărţire a unui teritoriu românesc în sfere de influenţă.

Acordul nu a fost aplicat, datorită faptului că Alexandru şi-a onorat întotdeauna obligaţiile rezultate din acceptarea suzeranităţii Regelui polon şi datorită contradicţiilor polono-maghiare.

Avem documente despre împrejurările în care a prestat jurământul împreună cu boierii lui, şi nu numai atât, avem o altă dovadă că şi-a îndeplinit îndatoririle de vasal şi a participat la o luptă celebră între polonezi şi cavalerii teutoni. Aceşti urmaşi ai cavalerilor cruciaţi din Palestina erau stabiliţi în nordul Poloniei, justificându-şi prezenţa prin misiunea de a-i creştina pe acei păgâni care mai rămăseseră în nord-estul continentului: lituanienii. De-atunci a rămas în limba română expresia „liftă păgână": la origine era „litvă păgână"!

Lituanienii rămân păgâni până pe la sfârşitul veacului al XIV-lea. însă lituanienii sunt foarte buni ostaşi, şi în frunte cu voievodul lor se întind peste ţări de limbă rusă sau ruteană. Lituania, pe la 1350, îngloba teritoriile de astăzi ale Lituaniei, Bielorusiei, sudul şi vestul Ucrainei (ţara Galiţiei). Era mai mare decât Polonia. Regele Poloniei a reuşit să încheie alianţă cu marele duce al Lituaniei prin căsătorii şi, neavând urmaş în linie bărbătească, i-a urmat la tron Jagetto, voievodul lituanian care s-a creştinat. Aşadar, pe la 1390, unită cu Lituania, Polonia devine de două ori mai mare. Cu vremea însă, polonezii (noi ziceam pe vremea aceea: leşii, după numele unui trib de-al lor zis leah), mai de timpuriu creştinaţi şi mai înaintaţi în civilizaţie, vor asimila parţial Lituania, şi vor fi principalul element în această uniune polono-lituaniană.

Duşmanul polonezilor şi lituanienilor este ordinul cavaleresc german care s-a stabilit pe teritoriul numit până la ultimul război mondial Prusia orientală, împiedicând accesul Poloniei la Marea Baltică. De-atunci se duc periodic lupte între cavalerii teutoni, temuţi războinici, şi regele Poloniei. La o mare bătălie care s-a dat la 1410 la Tannenberg sau Grunwald (ambele nume sunt valabile), Moldova lui Alexandru cel Bun a trimis un contingent de 400 de călăreţi. Pare o cifră derizorie, dar pentru acea epocă nu însemna puţin.

Aceşti călăreţi, e interesant ce spune cronica, au fost cei care au hotărât soarta bătăliei aplicând o tactică militară pe care o regăsim la Asăneşti, cei care, la 1205, la Adrianopol, ajutaţi de cavaleria cumană, înving pe cruciaţii francezi şi-l fac prizonier pe împăratul Baldovin al Constantinopolului. Atacă frontal, iar când ajung în faţa duşmanului se opresc brusc, cum fac încă şi azi arabii, şi se prefac că fug. Cavalerii, îmbrăcaţi în armuri, se iau după ei, dar, fiind greoi, se împrăştie. Cavaleria uşoară se opreşte brusc din nou şi îi înconjoară, câte trei-patru împotriva unuia, şi îi distrug pe cavaleri.

De asemenea, în timpul său, în 1420, au loc primele confruntări dintre Moldova și Imperiul Otoman. Turcii asediază Chilia și Cetatea Albă, dar Alexandru reușește să le apere. Alexandru cel Bun a murit la 1 ianuarie 1432 în urma unei boli contractate în luptele dintre Polonia și Ungaria.

În calitate de vasal al lui Vladislav Jagello, i-a acordat acestuia sprijin militar și în bătălia de la Marienburg (1422), câștigată de polonezi. Cu toate că l-a ajutat încă o dată pe regele Poloniei, la sfârşitul domniei sale s-a aliat cu Ungaria şi cu Ordinul Teutonic împotriva Poloniei, ca să pună stăpânire pe ţinutul Pocuţiei, dat amanet de regele Poloniei unui predecesor al lui Alexandru, în schimbul unui împrumut de 3 000 de ruble de argint, niciodată restituit. Această nefericită „afacere" va strica periodic relaţiile polono-moldovene timp de o sută de ani.

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit Humanitas, 2002)

Pe tron ajung succesiv Iliaș I (1435-1442), Ștefan al II-lea (1442-1447), Petru al II-lea (1447), Roman al II-lea (1447-1448),Petru al II-lea (1448-1449), Ciubăr Vodă (1449), Alexăndrel (1449 și 1455) și apoi Bogdan al II-lea (1449-1451).

Urmează **Petru Aron** (1451-1457), fiul natural al lui Alexandru cel Bun. Ca pretendent la domnie, a dus mai întâi lupte cu Bogdan al II-lea (tatăl lui Ștefan cel Mare, pe care îl ucide la Reuseni în octombrie 1451), iar mai apoi cu Alexandru al II-lea (pe care îl învinge la Movile, în martie 1455, și îl silește să se retragă la Cetatea Albă, unde își pierde viața). În iunie 1456, reconfirmă privilegiul comercial dat în 1408 de tatăl său, Alexandru cel Bun, pentru negustorii polonezi.

În 1456, în urma presiunilor făcute de sultanul Mahomed al II-lea, Petru Aron convoacă divanul țării care, pentru a înlătura pericolul ce îl amenința din această parte, acceptă să plătească turcilor un tribut de 2000 de galbeni. În aprilie 1457 este răsturnat de la putere de Ștefan cel Mare, în două lupte consecutive.

Petru Aron se refugiază în Polonia, apoi în secuime, de unde provoacă ostilitățile dintre Ștefan cel Mare și Matei Corvin. Ulterior, după lupta de la Baia din 1467 (când Ștefan cel Mare îl învinge pe Matei Corvin), Petru Aron este prins de Ștefan cel Mare și ucis.

Pe tronul Moldovei va urma la domnie cel care, având o viață tumultoasă și o domnie îndelungată, după 500 de ani avea să fie unanim recunoscut ca cel mai glorios domnitor al moldovenilor și sanctificat.

V. Moldova în timpul domniei lui Ștefan cel Mare

Ștefan al III-lea, supranumit **Ștefan cel Mare** (fiul lui Bogdan al II-lea Mușat), a fost domn al Moldovei între anii **1457** și **1504**.



Ştefan s-a născut în iarna 1441/1442 (după alte surse în 1433) la Borzești, în familia domnească a Muşatinilor. Alexandru cel Bun a avut mai mulţi fii şi nepoţi, iar Ştefan cel Mare este nepot de fiu al lui Alexandru cel Bun, nici măcar fiu legitim, ci, cum se spunea, fiu din flori (fiu nelegitim) şi prin urmare i-a fost mai greu să acceadă la tron.

Totuşi avea calităţi excepţionale, nu numai de vitejie, dar şi de chibzuinţă şi de organizare, şi, spre fericirea Moldovei, în general a românimii, a avut o domnie lungă de 47 de ani. Este cea mai lungă domnie înainte de cea a regelui Carol I în veacurile noastre.

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit Humanitas, 2002)

Calitățile umane, cele de om politic, de strateg și de diplomat, acțiunile sale fără precedent pentru apărarea integrității țării, inițiativele pentru dezvoltarea economiei și culturii au atras admirația istoricilor contemporani, iar grație tradiției populare, a fost transformat într-un erou legendar.

Ştefan este menţionat pentru prima oară într-un document emis de cancelaria domnească a tatălui său în 1450, o scrisoare prin care voievodul Ţării Moldovei, Bogdan al II-lea, îi făgăduieşte prietenie şi alianţă lui Iancu de Hunedoara, regele Ungariei. În acelaşi răvaş, Bogdan al II-lea îl aşează alături de sine pe fiul său „Ştefan voievod", care la fel ca şi tatăl său îi jură credinţă craiului Ungariei. Este interesant faptul că, ulterior, voievodul repetă, se vede intenţionat, şi în alte documente formula „şi credinţa iubitului meu fiu al domniei mele, Ştefan voievod" (documentul din 13 iunie 1451). Deşi evenimentele nu s-au derulat după scenariul şi perspectiva conturată de Bogdan al II-lea, totuşi, peste 6 ani, datorită faptului că era fiu de domn şi voievod, Ştefan a putut pretinde în modul cel mai serios la scaunul domnesc.

(sursa : „Pedepsirea" lui Ştefan cel Mare, articol publicat de Eşanu Andrei și Eşanu Valentina pe 1 Apr 2004 în ziarul Accente Libere, Chişinău,)

Despre mama sa, Doamna Oltea (Maria), din neamul Basarabilor (care a dat Munteniei mai mulţi domni celebri între care Mircea cel Bătrîn, Vlad Ţepeş şi Vlad Dracul, fratele său), nu se ştiu foarte multe detalii, decât că, după moartea soţului ei, Bogdan al II-lea, a îmbrăcat haine cernite, rugându-se neîncetat lui Dumnezeu "pentru fericita odihnă în împărăția cerurilor a drept-credinciosului voievod și pentru ca Atotputernicul să-și reverse harul și ocrotirea Sa asupra fiului său Stefan" și că și-a crescut fiul, Ștefan, pentru a deveni domnitor.

În Sfântul Munte Athos, circulă printre bătrânii pustnici o informaţie: în perioada copilăriei, Stefan cel Mare ar fi dus viaţă isihastă aici. Călugării bătrâni spun că au primit informaţia prin viu grai, de la înaintaşii lor, din generaţie în generaţie. Stefan ar fi ajuns pe Athos la vârsta copilăriei și ar fi fost dat în grija unui pustnic. Acesta l-ar fi învăţat rugăciunea inimii. Faptele sale ulterioare pot să ateste o legătură specială cu Athosul, unde a construit biserici, pe care le-a dăruit cu icoane, cărţi rare cu ferecături în aur şi podoabe de metal preţios. Într-o vreme în care Grecia era înrobită de turci, neputând să sprijine Athosul, Voievodul Stefan era un fel de “protector politic și financiar al Sfântului Munte”

(Sursa STEFAN CEL MARE - mărturii istorice, articol publicat la Toronto, Canada de Dumitru Manolache - Observatorul online 28.06.2004)

Despre copilăria şi adolescenţa viitorului Domn al Moldovei, izvoarele istorice nu ne-au lăsat prea multe informaţii.

În tradiţia populară, în legendele şi cântecele bătrâneşti, copilul Ştefan este reprezentat ca fiind permanent aflat în jocuri militare cu semenii săi împărţiţi în tabere adverse. Una din aceste tabere îl avea în frunte pe Ştefan, grupul reprezentându-i pe moldoveni, apărători ai ţării, iar cealaltă pe invadatori, care până la urmă erau învinşi. Într-o frumoasă legendă transilvăneană se spune precum că, maică-sa, adică Maria-Oltea, din leagăn îi făgăduieşte fiului ei „buzdugan împărătesc”.

Din izvoarele istorice de mai târziu se ştie că, domnii şi boierii Ţării Moldovei aveau în obişnuinţă să-şi trimită odraslele la „pedeapsă”, adică spre instruire, povăţuire şi educaţie (căci acesta era sensul noţiunii de „pedeapsă” în evul mediu), pe la cele mai mari mănăstiri din ţară, ba poate şi dincolo de hotarele ei. Pe una din vechile fresce de la mănăstirea Neamţ din Nordul Moldovei este zugrăvit un copil învăţând sau citind într-o carte, care după unii istorici ar fi fost Ştefan cel Mare în copilărie. Crescând şi educându-se în atmosfera spirituală şi culturală de fiecare zi de la mănăstire, copiii de domni şi boieri creşteau în spiritul credinţei ortodoxe strămoşeşti, a fricii de Dumnezeu şi a cultului pomenirii străbunilor. Dacă la toate acestea mai adăugăm şi faptul că Ştefan cel Mare ştia limba slavonă, adică limba culturii scrise şi a cărţii religioase de atunci, putem considera că viitorul voievod la sigur a învăţat carte la vreo-una din mănăstirile ţării, poate chiar la cea mai vestită pe atunci – mănăstirea Neamţ, unde activau monahi deosebit de instruiţi în frunte cu celebrul cărturar Gavriil Uric. Poate de aceea mai târziu, după ce a zidit mănăstirea Putna (1466-1469), Ştefan a comandat copiştilor de la mănăstirea Neamţ întreg completul de cărţi de slujbă şi învăţătură creştină pentru vestita sa ctitorie.

Toate aceste exemple ne duc la gândul că, deşi Ştefan cel Mare nu a lăsat nici o frază scrisă de el personal, sigur ştia să scrie şi să citească, adică era o persoană instruită pentru acele timpuri.

Cercetările din ultima vreme arată cu prisosinţă că Ştefan cel Mare avusese parte de o instruire aleasă într-un mediu cărturăresc elevat, unde a învăţat să preţuiască cartea, precum şi necesitatea acută de a şti carte, de a scrie, de a pătrunde în înţelepciunea cuvântului scris, de a trage învăţăminte de pe urma istoriilor citite din cărţi şi de a ţine cont în modul cel mai serios de experienţa moşilor şi strămoşilor săi. Numai astfel putem explica faptul că Ştefan cel Mare avea deprinderea şi logica respectivă de a dicta diecilor săi (diac – persoană care scria acte şi scrisori oficiale în cancelaria domnească) scrisori şi răvaşe către monarhii Europei, de a formula articole întregi în tratatele internaţionale încheiate de Ţara Moldovei cu puterile vecine.

La Sfântul Munte Athos circulă şi în zilele noastre legenda conform căreia Ştefan cel Mare a fost dat spre „pedepsire” şi povăţuire la una din mănăstirile Sfântului Munte, poate chiar la Zograf. Oare nu astfel trebuie explicat gestul de ajutorare frecventă a acestei mănăstiri, doar la câţiva ani după urcarea sa în scaun ?

Deşi nu a ajuns până la noi nici o informaţie potrivit căreia Bogdan la II-lea sau Maria-Oltea să fi avut cărţi în familie, totuşi se ştie că unchiul lui Ştefan, Vlaicul pârcălab, cumpăra pe la 1463, cu 18 galbeni, un Praxiu, adică Vieţile Sfinţilor (cartea se păstrează la mănăstirea Hilandar de la Sf. Munte Athos), ceea ce pare să ne vorbească că în casa domnilor şi boierilor de atunci se găsea loc şi pentru cărţi şi lectură. Este cert faptul că, în aceeaşi cultură cărturărească a lui Ştefan cel Mare îşi are rădăcinile şi copierea (în anii 70 ai sec. XV), din porunca sa, a unei importante lucrări de învăţătură ortodoxă - Panegiricul lui Constantin cel Mare, împăratul care a înălţat credinţa creştină la rangul de religie oficială în Imperiul Roman.



Zapis (document de proprietate) din anul 1466 ce face referire la mosia unui anume Ioanes Izvoret, care a cumparat satul Munte, din ţinutul Trotuşului (stânga).

Textele erau scrise pe hârtie sau pergament în slavonă – limba de cancelarie în Moldova (dreapta).



Suntem tentaţi să considerăm că, în fragedă copilărie, Ştefan a fost „pedepsit" chiar de viitorul său duhovnic, vestitul monah Daniil Sihastrul. Poate din copilărie vine stima profundă a lui Ştefan faţă de dascălul său, poate de atunci se trage permanenta sa dorinţă de a se sfătui cu Daniil în clipele cele mai grele ale vieţii sale? Se prea poate că, în semn de recunoştinţă pentru bătrânul călugăr, Ştefan cel Mare a înălţat la Voroneţ, în apropierea chiliei lui Daniil, o frumoasă biserică, în care la 1491 a fost înmormântat dascălul şi sfetnicul voievodului.

Aşa dar, dacă încercăm să cuprindem cu ochiul minţii întreaga activitate a lui Ştefan cel Mare, putem deduce că vastul său orizont politic, certele sale calităţi de diplomat şi comandant militar, de ctitor a zeci de biserici şi mănăstiri, pe care le-a înzestrat cu frumoase zugrăveli şi odoare scumpe, adevărate capodopere de artă, îşi au rădăcinile nu numai în calităţile sale native, dar şi în „pedeapsa" suportată în anii copilăriei, când viitorul domn Ştefan cel Mare a fost educat şi povăţuit cu multă grijă şi severitate, înconjurat de dragostea părinţilor şi a dascălilor săi.

(sursa : „Pedepsirea" lui Ştefan cel Mare, articol publicat de Eşanu Andrei și Eşanu Valentina pe 1 Apr 2004 în ziarul Accente Libere, Chişinău)





Cetatea de scaun a Sucevei

Reconstituire

Pe 15 oct 1451, Petru al III-lea Aron (fratele vitreg al lui Bogdan), un avid pretendent la tronul Moldovei, pătrunde în noaptea târzie de toamna pe domeniul de la Reuseni, acolo unde se afla familia domnitorului și, cu ajutorul a circa 100 de mercenari, îl capturează şi îl decapitează pe loc pe domnul Moldovei. De acum, puterea se afla în mâinile sale. Nu mai rămânea decât un singur amănunt, prinderea tânărului de numai 18 ani, Stefan, cel care îngrozit de moartea brutală a tatălui său, fugise într-una dintre pădurile din apropiere.

Crima l-a afectat profund pe Ștefan, acesta găsindu-și liniștea doar după o vizită la cuviosul David Daniil Sihastrul (pe care-l frecventa ca duhovnic) și după un răstimp de pribegie peste hotarele Moldovei. Ulterior, el va răzbuna moartea tatălui său.



Petru I Musat Stefan cel Mare Vasile Lupu

În legătură cu copilăria voievodului legenda spune că "pe când era de 10 ani, Ștefan se arăta isteț și plin de năzbâtii : nu găseai în sat copil netrântit de el. De la o vreme a fost luat din satul Borzeștii, ținutul Bacăului și dus la Suceava, din Bucovina unde tatăl sau avea scaunul domniei. Nici aici nu s-a domolit. Când era între copii nu știa multe, și daca nu se dădeau biruiți, ii trântea la pământ. Așa de meșter era la trântă, încât nu se găsea nimeni să-l întreacă și să-l biruiască. Se duse veste în lume, că feciorul Mariei-sale e voinic și amarnic, iar adesea ii auzeau zicând : "ce-a fi de el când va ajunge mare ?"

Episodul sângeros al uciderii tatălui său este evocat astfel :"Se știe apoi ca tatăl sau, Bogdan-voievod, a fost omorât la o petrecere de Aron, care a ajuns în locul lui Voda. Cum se văzu acesta pe scaunul domniei, căuta valvârtej să-l omoare pe Stefan.

Ostași scump plătiți erau puși să-i aducă capul. Stefan aflase de una ca asta și se făcu nevăzut. Și umblau trimișii peste tot locul. În cele din urma aflară ca Stefan pornise spre Tara de Jos și ca niște drumeți ar fi văzură un băiețandru de vreo 12 ani, alergând pe drumuri.

Cum simți Stefan ca ostașii cu porunca domneasca se apropie, pe nebăgate de seama se ascunse într-o căruța încărcată cu saci și acoperita cu paie. Cum ajunseră șirul de căruțe, trimișii începură să scormonească prin căruțe, cu niște sulițe ascuțite. Văzând ca din căruțe nu se aude nici un țipăt, mai întrebară ce mai întrebară pe drumeți și își căutară de drum.

După o bucată bună de drum, numai ce vede un carauș că din căruța lui tot picura necontenit sânge. Când caută, ce să vadă? Un băiat împuns în șoldul piciorului, de unde sângele curgea încă. Atunci cu toții pricepură pricina și se minunau între ei: cum de n-a zis nici cârc, atunci când l-au împuns. Și dându-i îngrijire l-au tăinuit până la Galați. Abia aici le-au spus puiul de domn ca este Stefan al lui Bogdan Voda. Când Stefan ajunse voievod peste Moldova, dădu la toți acei drumeți moșii din belșug și ranguri de boierie, caci zicea el: "Cu credință mi-ați fost la mare cumpănă și omul la nevoie se cunoaște ce fel e".

(sursa : Legende populare românești)

Aflat acum la putere, Petru Aron nu se întrebuințează prea mult : el se închină turcilor acceptând un tribut de 2.000 de galbeni. Urât de boieri și părăsit de cei apropiați, în aprilie 1457, el află cu stupoare că, la șase ani după uciderea mișelească a lui Bogdan, Stefan se îndreaptă spre Moldova cu o armata de 6.000 de oameni, în mare parte munteni puși la dispoziție de Vlad Țepeș (domnul Țării Românești și vărul lui primar), urmărind tronul și răzbunarea sângelui vărsat la Reuseni.

Cu o armată strânsă în pripă, Aron este însă incapabil să se opună mult mai tânărului sau adversar și este înfrânt la 12 aprilie 1457 în "tina de la Doljești" (pe Siret, în

apropierea Romanului), pentru ca, la scurt timp, la Orbic (lângă Buhuși, pe 14 aprilie), oastea sa să fie împrăştiată definitiv. Petru a scăpa cu viață, ia drumul pribegiei spre Polonia, acolo unde speră să primească ajutor grabnic pentru înlăturarea "obraznicului Ștefan".







Pecetea domnească „Steagul cel mare” al Moldovei Stema princiară 1502

Ștefan merge la Suceava și pe locul ce se chemă Câmpia Direptății (pe Siret, lângă Cetatea de scaun), întreabă, pe toți de față, dacă le este cu voie să le fie domn. Întreaga adunare în frunte cu mitropolitul Teoctist, boieri, târgoveţi, ostaşi şi "toată ţara" proclamă pe Ștefan ca ”domn legiuit al Moldovei” în scaunul părinților și strămoșilor acestuia. Se urcă deci pe tron în 1457 (la un an după Vlad Ţepeş în Muntenia). Pentru Moldova începuse cea mai glorioasa pagina din toata istoria ei.

Moşteneşte o ţară în plină organizare, dar care din punct de vedere economic începea să se dezvolte mai cu seamă datorită împrejurării că reprezenta o regiune de tranzit între Europa centrală, Polonia şi porturile de la Marea Neagră. Iar faptul că Moldova avea două porturi importante, Chilia şi Cetatea Albă, îi aducea o substanţială sursă de venituri, prin vămi. Ştefan cel Mare este, pentru mica lui ţară, un voievod bogat prin vămile pe care le ia de pe urma comerţului internaţional.

Sub Ștefan cel Mare, Moldova se va întinde peste toate ţinuturile de la Carpaţii răsăriteni până la Nistru, ţara fiind apărată de cetățile Soroca, Tighina și Cetatea Albă - la Nistru, cetatea Chilia - la Dunăre, cetățile Hotinului și Sucevei - la Nord, Cetatea Neamțului - spre Carpaţi, iar pe Siret, de Cetatea Nouă a Romanului.





Pericolul cel mai mare îl reprezenta însă expansiunea Imperiului Otoman, care îşi continua înaintarea spre inima Europei (după cucerirea Constantinopolului la 1453, de către sultanul Mehmed al II-lea Fatih).

Pentru a putea face faţă ameninţării, unul dintre primele lucruri pe care le va face Ştefan este organizarea unui sistem defensiv şi a unei armate performante. De-a lungul întregii sale domnii, va construi cetăţi şi mănăstiri fortificate, va cumpăra arme şi va plăti instructori străini să-i deprindă pe cei mai buni oameni ai lui meşteşugul armelor. Oastea lui Ştefan era compusă din două contingente : un nucleu mai mic dar mai bine instruit şi înarmat şi un corp de armată mult mai mare, cu o echipare minimă, care putea fi mobilizat şi antrenat la nevoie.

Oastea mică, denumită aşa pentru că era compusă din cetele boierilor (care veneau cu oşteni de pe moşiile lor) şi cetele târgurilor, alcătuite din târgoveţi (care se puteau strânge cel mai repede în caz de nevoie), era o oaste preponderent călare şi relativ bine înarmată, care putea ajunge la un efectiv de 12-15.000 de oameni, organizaţi în cete de cate 4 steaguri (1 steag având min 250 de oameni).

La solicitarea domnului, ţăranii răzeşi (proprietari de pământ), erau chemaţi, în schimbul unor privilegii, la Oastea mare, care era compusă pe lângă Oastea mică şi din cetele de răzeşi (care nu erau la fel de bine înarmaţi sau instruiţi, dar care putea ajunge până la 40 - 50.000 de oameni). Armata lui Ştefan era deci o ,,oaste de ţară", la vremea aceea existând puţini lefegii sau soldneri (mercenari). După bătălii, domnitorul le acorda privilegii celor care se remarcau (moşii, poziţii sociale, etc).





Cetatea Hotinului

Fântâna interioară, adâncă de 65 m (are încă apă potabilă)

Moldova era bogată ca resurse şi stabilă politic. Buna securitate a drumurilor îmbia pe negustorii italieni, polonezi sau armeni să treacă prin Moldova de la Marea Neagră spre Liov (Lemberg) şi invers, aducând din Orient mirodenii, covoare, blănuri, metale şi pietre preţioase iar din Apus postavuri şi arme. Vămile culese de la aceştia aduc bani în vistieria domnească. Astfel se explică o bună parte din mijloacele materiale care i-au permis lui Ştefan să lupte şi să construiască fără încetare în lunga lui domnie.

Pe de altă parte, Moldova lui Ştefan avea doar circa 400.000 de locuitori, deci ceva mai mult decât unul dintre sectoarele Bucureştiului de azi. Aceşti oameni trăiau mai mult în sate, oraşele cele mai mari ale Moldovei din acea vreme (Cetatea Albă şi Suceava) nedepăşind 10.000 de locuitori.

Comerţul era modest, deşi Moldova era o verigă a vestitului „drum moldovenesc“ care făcea legătura între Orient şi Europa Centrală. Totuşi, doar o mică parte dintre produsele locale erau vândute pe piaţă, iar majoritatea locuitorilor erau agricultori preocupaţi să-şi asigure cât mai multe dintre nevoi din producţia proprie. Banii domnitorului, atâţia câţi îi avea, îi obţinea fie din taxele vamale, fie din dările indirecte impuse oraşelor, fie din unele vânzări de bunuri domneşti, fie din diverse surse neregulate (prăzi, topire de obiecte din metal preţios, daruri etc.).

Deşi circulaţia monetară nu era cu totul absentă, economia Moldovei şi puterea domnului nu se bazau însă atâta pe bani, cât pe controlul asupra pământului şi asupra oamenilor. Atunci când Ştefan avea de construit o cetate sau o mănăstire, el nu aloca bani pentru proiectul respectiv, ci punea pe locuitori să muncească în contul obligaţiilor lor faţă de domnie.

Materialele folosite erau şi ele obţinute gratuit, cu excepţia, desigur, a celor care nu se puteau găsi la nivel local. Aşa au fost construite cetăţi precum cele de la Chilia şi Roman, aşa au fost construite multele mănăstiri ctitorite de Ştefan. Aşa ne putem explica cum a putut Ştefan să se şi lupte şi să şi construiască de-a lungul domniei sale, deşi cele două activităţi nu s-au suprapus, ci mai degrabă au alternat.

Nu este uşor să evaluăm în ce măsură statul afecta viaţa oamenilor în timpul lui Ştefan cel Mare. În mod cert, mult mai puţin decât în zilele noastre, deoarece în acea vreme se legifera puţin, cele mai multe reglementări fiind stabilite prin obiceiul pământului la nivel local. Desigur, domnul putea interveni prin porunci, dar, de obicei, ordinele sale aveau caracter punctual şi nu vizau stabilirea unor reguli generale pe termen lung. Domnul guverna la nivel central prin intermediul dregătorilor şi a Curţii sale, iar în teritorii, prin intermediul pârcălabilor de ţinuturi, precum şi prin intermediul curtenilor şi al slugilor domneşti. Una dintre caracteristicile domniei lui Ştefan a fost tocmai întărirea structurii administrative a Moldovei, prin sporirea rolului pârcălabilor şi prin dezvoltarea capacităţii de control a domniei în teritoriu.

(Sursa : De unde avea Ștefan cel mare bani pentru războaie ? articol publicat de Bogdan Murgescu pe site-ul www.historia.ro)

În 1463 începe şirul daniilor către Muntele Athos. "Io Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu domn Țării Moldovei .. și iubitor al cuvintelor lui Hristos, pentru a Cărui dragoste a tânjit și cu râvnă a dat de s-a scris acest Tetraevanghel și l-a ferecat și l-a dăruit întru ruga sa sieși .. la Sfântul Munte" (extras din Tetraevanghel - 1502)

În acelaşi an, la vârsta de 25 de ani, Ştefan cel Mare se căsătoreşte cu Evdochia „cea dreptcredincioasă”, adică ortodoxă, fiica cneazului Alexandru Olelko, Mare Cneaz de Kiev. Mireasa era o tânăra rusoaică (sau lituaniancă rusificată), blondă, foarte frumoasă, aproape o copilă, bunicul său Vladimir, mare cneaz de Kiev, fiind descendentul marilor duci ai Lituaniei, din care s-a tras, de altfel, și familia regală a Poloniei. Ștefan a avut cu ea trei copii, doi băieți, Alexandru (născut în jurul anului 1464 și mort în 1496, la puțin peste 30 de ani și înaintea domnitorului) și Petru (născut probabil în 1465-1466 și mort în 1480, la vârsta de 14-15 ani) și o fată, Olena (numele Elena rusificat probabil de mamă).

Nu se știe nici pana azi cu certitudine nici dacă fiul cel mare al lui Ștefan, Alexandru, era copilul Evdochiei sau al unei anume Marușca, femeia despre care istoricul A.D. Xenopol credea că ar fi fost soția fără acte a lui Ștefan cel Mare înaintea Evdochiei, dar care, conform altor teorii, ar fi fost doar una dintre țiitoarele domnului.

Frumoasa Evdochia avea să se stingă din viață la doar patru ani de la căsătorie, în 1467, din cauza unei boli sau în timpul unei nașteri (nu se știe precis care dintre cele două variante este adevărată). Când Evdochia se afla pe patul de moarte, domnitorul era plecat în campania împotriva lui Matei Corvin, Stefan fiind, se pare, foarte afectat la aflarea veștii (chiar și după a treia căsătorie încă mai făcea danii pentru sufletul Evdochiei).


Cetatea Soroca


Curtea interioara


Reconstituire

Documentele istorice atestă că Stefan cel Mare a mai avut încă două căsătorii :

- cu Maria de Mangop (ca și prima căsătorie, o alianță matrimonială utilă pentru Moldova), cu care va avea doi băieți gemeni - Iliaș, care a murit în același an în care s-a născut, (1473) şi Bogdan (care a trecut în veşnicie la doar șase ani) - şi

- cu Maria Voichița, fiica lui Radu cel Frumos (domnul Țării Româneşti şi fratele lui Vlad Țepeş), pe care o luase prizonieră, împreună cu mama ei, în urma expediției din 1471 în Țara Românească. Deşi s-a îndrăgostit de ea pe când domnitorul avea 35 de ani iar ea doar 12-13 (spre disperarea Doamnei sale), căsătoria va avea loc abia în 1480, după ce aceasta a devenit majoră şi la 3 ani de la moartea Marei de Mangop (pe numele ei rus Maria Asanina Paleologhina). Cu Maria Voichița, voievodul a avut un fiu, pe Bogdan Vlad (care a devenit domn la moartea tatălui sau, în 1504) și două fete, Ana și Maria.

După urmărirea lui Petru Aron (care se refugiase în Polonia), Ștefan cade la învoială cu Regele Cazimir, restituindu-i-se cetatea Hotinului, ceea ce-i atrage duşmănia Regelui Ungariei, Matei Corvin.

Matei Corvin ridică în 1467 o oaste de 40.000 de cavaleri, nu înainte de a potoli răscoala ţăranilor ardeleni (de care Stefan nu era străin). La 11 noiembrie, ungurii se aflau deja la Brașov iar următoarea destinație era pasul Oituz, trecerea spre Moldova. Bine întărit de către domnitorul muntean, pasul se dovedește o nucă tare pentru Matei Corvin, luptele din trecătoare dovedindu-se fatale pentru mulţi dintre ostașii săi. În cele din urmă, regele ungur reuşeşte să treacă și, pe 19 noiembrie, Târgul Trotuşului este devastat. Nu sunt cruţaţi nici măcar copiii sau preoţii. Urmează Bacăul, Romanul și se părea că armata lui Corvin avea să ia și Suceava.


Lupta de la Baia - Chronica Picta Humgarorum


Steagul de luptă înfățișând-ul pe Sf. Gheorghe

La 15 decembrie 1467, Ștefan, alături de 12.000 de oșteni, asediază Romanul, locul de campare al armatei ungare, după ce incendiase orașul din toate părțile. Luptele sunt extrem de violente, cu multe victime de ambele părți. In zorii zilei, panicați, ungurii încep să se retragă în dezordine.

Pană şi regele este purtat pe targă, rănit grav de o săgeată cu trei vârfuri şi de către o lance. Doar indecizia vornicului Isaia de a ataca acolo unde ii ordonase Stefan voievod face ca Matei Corvin să rămână necapturat și să ajungă, alături de rămășitele armatei sale, în Ungaria.

Dar nu era decât începutul. Dornic să arate ca Moldova nu mai este un loc deschis jefuitorilor, voievodul moldav pătrunde în anul 1468 în Ardeal, prădând și pedepsind trupele unguresți pentru necutezanţa de a se fi opus moldovenilor. Astfel, își asigură liniștea la granița apuseană a țării.

În iunie 1469, împreună cu 1.800 de călăreţi, face o nouă incursiune în Transilvania, cu scopul de a-l captura pe Petru Aron. După ce-i trimisese scrisori şi daruri ca din partea boierilor Moldovei (care l-ar fi chemat să ia domnia), Ştefan cel Mare îl prinde viu pe cel ce îi ucisese tatăl şi îi taie capul pe loc.

Prevăzând că va avea în curând de luptat cu turcii, Ștefan acţionează și în Ţara Românească, dorind un domn prieten, în locul vasalului turcesc, Radu cel Frumos. În anul 1470 Ştefan începe ostilitățile, prădând Ialomiţa şi arzând târgul Brăilei (la 27 februarie, în "marţea brânzei"), iar turcii răspund îndată, trimiţând pe tătari în Moldova.

În următoarele două luni, tătarii crimleni conduşi de Eminek năvălesc în Moldova şi devastează nordul ţării până la Târgul Siret. Eminek este luat prizonier şi închis la Cetatea Albă. Pe 20 august, după lupta de la Lipnic, pe Nistru, în care oştile moldoveneşti îi înving pe tătarii care făcuseră o incursiune în Moldova, eliberând robii capturaţi şi redobândind prăzile, fiul Marelui Han Mamak este luat prizonier şi ucis.

Ștefan se îndreaptă atunci împotriva noului duşman și-l învinge în dumbrava de la Lipnic, pe Nistru. După alte ciocniri cu Radu cel Frumos, în noiembrie 1473, în timp ce Ștefan asedia și cucerea cetatea Dâmboviței de la București, acesta fuge la turci iar domnitorul moldovean pune în scaunul Țării Românești pe aliatul său, Laiotă Basarab. Tot în 1473, Ștefan începe „cruciada moldovenească” (N. Iorga) prin sistarea plăţii haraciului către Înalta Poartă.





Cetatea Neamţului – vedere aeriană

Reconstituire

Mohamed al II-lea nu concepe să lase nepedepsit amestecul lui Ștefan cel Mare în treburile domniei Țării Românești. De aceea, în iarna anului 1474 trimite în Moldova pe Beylerbeyi-ul (comandantul suprem) Rumeliei, Hadin Süleyman Pașa, cu 120.000 de oameni, cu misiunea de a supune pe domn și a-i nimici oastea.

Aflând de planurile turcilor, Stefan cere grabnic ajutor vecinilor creştini. Regele polonez îi trimite doar încurajări, în timp ce Matei Corvin nu trimite decât 1.800 de cavaleri. În graba, din Ardeal, domnitorul strânge încă 5.000 de secui, care se alătură celor 40.000 de moldoveni, cât putuse aduna sub arme din Moldova. Urmând vechiul obicei, el pustiește totul în calea atacatorilor, îngreunându-le acestora avansul și oferindu-și timp pentru a alege locul ideal pentru bătălia ce avea să vină inevitabil, pe care îl găseşte în mlaştinile de lângă Vaslui, în locul numit Podul Înalt. Ștefan își organizează tabăra în crângurile din faţa Vasluiului. În dimineaţa luptei, unul dintre boieri a îngenuncheat şi i-a spus : „Îţi vom sta astăzi credincios alături şi Dumnezeu ne va ajuta".

Pe 10 ianuarie 1475, înainte de a se lumina de ziuă, își adună oastea și, în negura dimineții, atacă frontal uriașa oaste a turcilor, inclusiv cu 20 de tunuri mari (10-15 cm calibrul țevii). Încleștarea este una de o rara violență dar, după câteva ceasuri de măcel, moldovenii încep să bată în retragere. Este momentul în care însuși voievodul se avântă în prima linie încurajându-și oamenii și dând turcilor lovitura de grație. La un semn al său, din spate, un detașament ascuns în pădurile din apropiere, năvălește asupra otomanilor, stârnind o panică de nedescris. Turcii nu mai ascultă de ofițeri și încep să se calce în picioare pentru a scăpa cu viață. Marea oştire a turcilor se destramă într-o învălmășeală cumplită, locul mlăştinos, ceața, necunoaşterea terenului, fiind decisive pentru confuzia generala a turcilor. În scurt timp, totul se transformă într-o urmărire presărată cu mii de victime.



Având sub steagurile sale mai puţin de 50.000 de oameni, Ştefan cel Mare învinge astfel armata otomană, care înregistrează pierderi uriaşe : 40.000 de ostaşi ucişi şi alţi 4.000 luaţi prizonieri. După această înfrângere rușinoasă, cronicarul turc Sead Eddin scria : "A fost un groaznic măcel şi puţin a lipsit să nu fie cu toţii tăiaţi în bucăți. Numai cu mare greutate Soliman Paşa și-a scăpat viaţa cu fuga".

După alungarea turcilor, Ștefan trimite o scrisoare în limba latină către toţi principii creştini din Europa, vestindu-le marea izbândă și cerându-le sprijin pentru încercările viitoare scrisoare redactată la 25 ian 1475, la doar 15 zile de la victorie :

"Prea luminaților, prea puternicilor și aleșilor domni a toata creștinătatea, cărora aceasta scrisoare a noastră va fi arătată sau de care ea va fi auzită. Noi, Stefan voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei, mă închin cu prietenie vouă tuturor cărora va scriu și va doresc tot binele și va spun domniilor voastre ca necredinciosul împărat al turcilor a fost de multa vreme și este încă pierzătorul întregii creștinătăți, și în fiecare zi se gândește cum să nimicească toata creștinătatea. De aceea facem cunoscut domniilor voastre ca pe la Boboteaza trecuta, mai sus numitul turc a trimis în țara noastră și împotriva noastră o mare oștire în număr de 120.000 de oameni, ala cărei căpitan de frunte era Soliman Pasa beglerbegul... Auzind și văzând noi acestea, am luat sabia în mana și cu ajutorul Domnului Dumnezeul nostru atotputernic, am mers împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruit și i-am calcat în picioare, și pe toți i-am trecut sub ascuțișul sabiei noastre, pentru care lucru să fie lăudat Domnul Dumnezeul nostru. Auzind despre acestea, păgânul împărat al turcilor își puse în gând să-și răzbune și să vina, în luna lui mai, cu capul sau, și cu toata puterea sa împotriva noastră și să supună țara noastră, care e poarta creștinătății și pe care Dumnezeu a ferit-o pana acum. Dar daca aceasta poarta, care e țara noastră, va fi pierduta - Dumnezeu să ne ferească de așa ceva -, atunci toata creștinătatea va fi în mare primejdie. De aceea, ne rugam de domniile voastre să ne trimiteți pe căpitanii voștri într-ajutor împotriva dușmanilor creștinătății, până mai este vreme, fiindcă turcul are acum mulți potrivnici și din toate părțile are de lucru cu oameni ce-i stau împotriva cu sabia în mana. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credința noastră creștinească și cu jurământul domniei mele, ca vom sta în picioare și vom lupta pana la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru. Așa trebuie să faceți și voi, pe mare și pe uscat, după ce, cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic, noi i-am tăiat mana dreapta. Deci fiți gata fără întârziere. Data în Suceava, în ziua de Sfântul Pavel, luna ianuarie în 25, anul Domnului 1475. Stefan voievod, domnul țării Moldovei".

Dar, în afară de felicitări (între care din partea Papei și a Republicii Venețiene), la Suceava nu avea să ajungă nici un ajutor, de nicăieri. Mai mult, aurul necesar pregătirilor pentru noi rezistenţe în fata turcilor pleacă din apus spre tronul Ungariei.

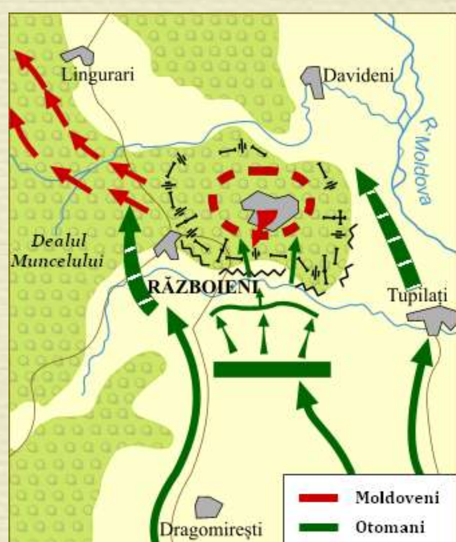
În decembrie 1475, turcii cuceresc cetatea Mangopului (Crimeea) în urma unui asediu de 6 luni (printre apărătorii cetăţii se găseau și 300 de ostaşi trimişi de domnul Moldovei în ajutor cumnatului său Alexandru).

În vederea cuceririi cetăţilor Chilia şi Cetatea Albă şi pentru înlăturarea lui Ştefan, Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, hotărăşte o expediţie în Moldova. Astfel, la 13 mai 1476, sultanul pleacă din Adrianopol în fruntea unei armate de-a dreptul uriaşe : 150.000 de oameni. Moldova avea să fie lovită din trei părţi : dinspre nord de tătari, dinspre Marea Neagră de o flotă otomană şi de detaşamente turceşti şi tătărăşti, iar dinspre Dunăre, de Mahomed însuşii (ajutat de Laiotă Basarab, care îi promisese ajutorul a încă 12.000 de munteni).

Ștefan se vede din nou singur în fața Imperiului Otoman. Fără să dispună de rezervele uriașe de care se bucura Mahomed, el reușește să strângă doar 20.000 de oșteni. Mai mult decât atât, pe când se îndrepta spre Dunăre, Ștefan se confruntă cu nemulţumirea ostașilor săi, îngrijorați că „din cauza acestui război, tătarii răpesc pe soţiile noastre şi pe fiii noştri”. În faţa acestei realităţi, domnitorul încuviinţează ”slobozirea lor pentru 15 zile”.

Singura soluție este întărirea unui fort, În codrul de lângă Pârâul Alb, sau Valea Albă (Războieni, Neamț), acolo unde Stefan își masează mica armată.

Bătălia începe în jurul orei 3 după amiaza, când, spre uimirea lui Mahomed, voievodul moldav atacă primul, o parte din cavaleria moldovenească (aproape 4.000 de oameni) năpustindu-se asupra taberei musulmane. Trebuie spus că un alt corp de oaste de aproximativ 1.000 de oameni era ascuns într-un pâlc de pădure, acest grup de călăreți având misiunea de a-i ataca din flanc pe cei care i-ar fi urmărit pe cei care deschiseseră lupta.



Mahomed Cuceritorul, dorind să rezolve într-o singură bătălie decisivă soarta campaniei, ordonă riposta împotriva moldovenilor.

Cei 4.000 de călăreţi moldoveni sunt atacaţi şi se retrag către Valea Pârâului Alb, vale ce fusese întărită pe ambii versanţi cu trunchiuri de copaci, căruţe şi tunuri pentru a se asigura o mai bună protecţie a celor care urmau să se apere aici. Călăreţii moldoveni sunt urmăriti de cetele de achingii din Rumelia şi Anatolia, iar turcii sunt prinşi în focul încrucişat al tunurilor moldoveneşti şi al trupelor de arcaşi şi arbaletieri moldoveni.

Mai mult, la aceasta ambuscadă se adaugă şi atacul din flanc şi din spate al celor 1.000 de călăreţi lăsaţi de Ştefan în pâlcul de pădure. Această acţiune conduce la decimarea şi dezorganizarea totală a cavaleriei uşoare turceşti.

Pentru a reechilibra situația, Mahomed ordonă trupei de infanterie de elită de care dispunea (ienicerii) să atace pozițiile moldovene, dar aceștia, după aproape o oră petrecută sub tirul artileriei și arcașilor moldoveni, dau semne de șovăială. Atunci Mahomed decide să se avânte personal în luptă (alături de garda sa și de spahii - nobilii turci care formau cavaleria de elită a Imperiului Otoman). Exemplul său ridică moralul ienicerilor și un al treilea val de atac se revarsă spre pozițiile moldovene.

Numărul acestora este atât de mare încât spre seară, turcii biruie puterile moldovenilor Apărarea moldoveană este străpunsă. Ștefan lasă pe poziție un mic contingent din Oastea Mică ce avea rolul de a întârzia o eventuală angajare a cavaleriei turcești în urmărirea trupelor sale și se retrage în pădure.

Oastea de curte rămasă lângă voievod (între 10 și 12.000 de oşteni) este înfrântă. La adăpostul întunericului, Ştefan (împreună cu restul supraviețuitorilor), se refugiază în munţi, lăsând în urma un mare număr de morți și aproape 1.000 de prizonieri. Remarcabil este faptul că turcii, la rândul lor, au pierdut aproape 30.000 de oameni, ceea ce face ca raportul victimelor din cele două tabele să fie de aproximativ 1 la 3. Cronicarii vremii au descris imagini cumplite : cat vedeai cu ochii, câmpul de luptă era acoperit de oasele celor căzuți (de unde toponimul Valea Albă).

În Letopisețul Tării Moldovei, Ion Neculce povestește că "*după înfrângere, Ştefan cel Mare, rămas singur, se îndreaptă spre Voroneţ unde trăia un părinte sihastru, pre nume Daniil. Şi bătând la uşa sihastrului, să-i descuie, au răspunsu sihastrul să aştepte Ştefan-vodă afară până s-a istovi ruga. Şi după ce ş-au istovit sihastrul ruga, L-au chemat în chilie pre Ştefan-vodă. Şi s-au ispoveduit Ştefan-vodă la dânsul*". În continuare, Ion Neculce relatează că Ştefan cel Mare, fiind obosit de atâtea lupte, şi la un pas de disperare, întreabă "*pre sihastru ce va mai face, că nu poate să să bată cu turcii ; închina-va ţara la turci, au ba ? Iar sihastrul au zis să nu o închine că războiul iaste a lui. Numai, după ce va izbândi, să facă o mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghe, să fie hramul bisericii*."

Ştefan cel Mare urmează sfaturile lui Daniil : "*Deci au şi purces Ştefan-vodă în sus pe la Cernăuţi şi pre Hotin şi au strânsu oastea, feliuri de feliuri de oameni. Şi au purces în gios. Iar turcii, înţelegând că va să vie Ştefan-vodă cu oaste în gios, au lăsat şi ei cetatea Niamţului de a o mai bate şi au început a fugi spre Dunăre, iar Ştefan-vodă au început a-i goni în urmă şi a-i bate, până i-au trecut de Dunăre. Şi întorcându-să înapoi Ştefan-vodă s-au apucat de au făcut mănăstirea Voroneţul. Şi au pus hramul bisericii Sfântul Gheorghie*".

(Sursa : Întâlnirea lui Ştefan cel Mare cu Daniil Sihastrul după lupta de la Războieni, articol de Nicolae FUŞTEI, Revista Limba Română Nr. 4-6, 2004)





Vedere aeriană Mănăstirea Neamt Albastrul de Voroneț

Între timp, oştirea turcească, cu însuşi Mahomed aflat la comandă, se îndreaptă spre Suceava, pe Valea Siretului. Turcii înaintează nestingheriţi, dar cetăţile Suceava (condusă de Sendrea, cumnatul lui Stefan), Hotin (apărată de starostele Vlaicu) şi Neamţ (aflată în grija hatmanului Arbore) rezistă asediului otoman.

În faţa acestei rezistenţe, la care se adaugă foamea (o furtună scufundase vasele cu hrană ale armatei otomane), ciuma, dar şi veștile că Ștefan pregătește o nouă oaste, că ungurii şi polonezii se apropie de graniţele Moldovei cu ajutor armat, Mahomed renunţă să mai atace Chilia şi Cetatea Albă, hotărând retragerea. El părăseşte Moldova hărțuit de cetele lui Ștefan, fără ca izbânda de la Războieni să fi însemnat supunerea țării și a domnitorului. În final, cuceritorul Bizanțului avea să termine campania din Moldova neînvins, dar fără să fi cucerit nimic.

Această luptă memorabilă a fost consemnată şi se găseşte în pisania bisericii „Sf. Arhanghel Mihail", ctitorită de Ştefan cel Mare după 20 de ani, la Războieni :



Pisania Mănăstirii Războieni, Textul este dăltuit în piatră, în limba slavonă

"În zilele bine-credinciosului și de Hristos iubitoriului domn Ioan Ştefan vv, cu mila lui Dumnezeu domn pământului Moldovii, fiiul lui Bogdan vv, în anul 6984, iar al domniei lui 20 anul curgând, s-au rădicat puternicul Mohamed, împăratul turcesc, cu toate puterile oştilor sale ale Răsăritului; încă și Basarab vv, chemat fiind la război, au venit cu dânsul cu toate puterile pământului lui. Și au venit să robească și să iaie pământul Moldovii și au ajuns până aice, la locul ce se cheamă Valea Albă, și noi Ștefan vv, cu fiiul nostru Alexandru, am ieșit înaintea lor aice și am făcut cu dânșii mare război în luna lui iulie, în 26 de zile. Și după slobozirea lui Dumnezeu biruiți au fost creștinii de păgâni și au căzut aice multă mulțime din ostașii Moldovii.

Atunce au luat și a tria parte din pământul Moldovii, despre ceea lature. Mehmet împărat, tatăl acestui împărat a lui sultan Baiazit, și l-au înfrânt moldovenii foarte rău și i-au tăiat oastea cât abia au scăpat împăratul cu o samă de oaste în vase peste Dunărea. Deci sultan Mehmed au lăsat cuvânt la moarte să se facă răscumpărare despre moldoveni sângelui turcilor ce s-au vărsat și rușinii ce i-au făcut. Pentru aceea venisă fii-său, sultan Baiazit, și alta n-au putut face nimică, fără cât au lovit marginea de au luat o samă de robi, precum mai sus am arătat".

Pentru aceea, bine au voit Ioan Ștefan vv, cu a sa bună vrere, și au zidit biserica aceasta întru numele arhistratigului Mihail, și întru rugăciunea luiși și a doamnei sale Maria și fiilor săi Alexandru și Bogdan, și întru pomenirea și pentru sufletele pravoslavnicilor creștini, care aici au pierit. În anul 7004, iar a domniei lui anul 40 curgând, luna lui noiemvrie, în 8 zile".

În primăvara anului 1480, rămas singur, Ştefan încheie pace cu turcii, obligându-se să plătească tribut 6.000 de florini (haraciul Ţării Româneşti era la acea dată de 14.000 de florini).

Consecvent strategiei de a avea vecini aliați, după pregătiri temeinice (o oaste moldavă masivă, la care s-au adăugat trupe transilvănene, în total cam 60.000 de oameni, călări şi pedeştri), la începutul lui iulie 1481, Ştefan, însoţit de fiul său, Alexandru, intră în Ţara Românească cu scopul declarat de a-l înlocui pe domnitorul de atunci, Basarab cel Tânăr, cu protejatul său. Oastea condusă de domnul Munteniei, susținută de armata otomană condusă de Ali-beg și Skender-beg, îl așteaptă imediat după graniță, sub dealurile din vecinătatea Râmnicului. Pe 8 iulie, având o forţă militară importantă, Ştefan nu stă prea mult pe gânduri şi atacă, consemnările arătând că „a biruit iarăşi Ştefan voievod, din mila lui Dumnezeu şi cu rugăciunile Preacuratei Maicii lui Dumnezeu şi ale tuturor sfinţilor şi cu rugăciunea Sfântului şi Slăvitului Procopie". Nu peste mult timp însă, voievodul instalat de Ștefan îl va trăda sub presiunea turcilor, alăturându-li-se în ceea ce avea să fie cea mai mare lovitura primită de domnitorul Moldovei, pierderea Chiliei și a Cetăţii Albe.





Cetatea Albă, vedere dinspre Nistru   Vedere aeriană

Astfel, în vara lui 1484, turcii asediază cele două cetăți dinspre răsărit și după asedii intense de 10 respectiv 15 zile, atât cetatea Chilia (apărată de pârcălabii Ivaşco şi Maxim) cât şi Cetatea Albă (apărată de pârcălabii Gherman şi Oană) sunt cucerite de flota şi armata sultanului Baiazid al II-lea (probabil printr-o trădare a genovezilor care erau înăuntru şi care şi-au dat seama că nu se mai puteau lupta împotriva Imperiului Otoman, nefiind suficient de bine ocrotiţi de un mic voievod creştin).

Pierderea Chiliei şi a Cetăţii Albe a reprezentat o catastrofă pentru dezvoltarea ulterioară a Moldovei (au început să sărăcească oraşele mari şi Moldova nu s-a mai putut dezvolta cum s-a dezvoltat Transilvania, cu cetăţi, cu târgoveţi bogaţi, cu comerţ de tranzit, etc).

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit. Humanitas, 2002)

Văzând că este în pericol să fie răpus de turci, Ștefan se hotărăște să ceară ajutor Regelui Poloniei. În schimb, Regele Cazimir îi cere lui Ștefan să se recunoască vasalul lui și să-i depună jurământ de credință. Pe 15 sep 1485, în tabăra militară de la Colomeia, Stefan cel Mare îngenunchează în văzul tuturor în fața Regelui polonez

(acceptând această umilință în speranța că va primi ajutorul atât de necesar împotriva turcilor). Ca și ceilalți vecini creştini, nici polonezii nu se vor ține însă de cuvânt, mai mult, Cazimir va face pace cu sultanul, lăsându-l pe Ștefan în voia sorții.

Pe când Ştefan se afla încă în Polonia, o oaste alcătuită din turci şi munteni (30-40.000 de oameni) condusă de Ali Paşa intră în Moldova cu intenţia de a pune domn la Suceava un pretendent, Petru Hroiot. Cum Cetatea de scaun nu a vrut să se predea şi nici nu a putut fi cucerită, turcii ard târgul Sucevei. Când Ştefan revine în Moldova (spre sfârşitul lunii septembrie), având alături şi 3.000 de călăreţi polonezi, trupele turceşti şi muntene începuseră deja retragerea. După mai multe ciocniri și atacuri împotriva turcilor conduși de Bali Bei Malcocioglu (Sângecbeiul de Silistra), confruntarea decisivă de la Cătlăbuga (în sudul Moldovei, între Prut şi Nistru), este câştigată de Ştefan şi aliaţii săi.



Un episod dramatic se petrece la începutul lunii martie, anul 1486. Eşecul militar de la sfârşitul anului 1485 îl determină pe sultanul Baiazid să trimită o oaste care să încerce din nou înscăunarea lui Hroiot.

Pe 6 martie (într-o zi de luni), domnul Moldovei îi întâmpină pe turci la Şcheia (în ţinutul Romanului) unde Cronica moldo-germană consemnează că : „...a bătut Petru Hronoda pe Ştefan voievod şi a câştigat lupta şi Ştefan voievod a căzut de pe cal şi a zăcut printre morţi de dimineaţă până la prânz”

În a doua jumătate a zilei se produce însă o răsturnare spectaculoasă a situaţiei, datorită a doi boieri credincioşi lui Ştefan, Pântece şi Purice. Primul, asigurând pe noul domn, Petru, că victoria este a lui, îl scoate din luptă şi îl ucide ; cel de al doilea, căutându-şi domnul, îl scoate dintre cadavre, ceea ce a îngăduit regruparea trupelor credincioase.

„Astfel (zice cronicarul) a rămas Ştefan voievod stăpân în ţară, cu ajutorul lui Dumnezeu”.

În toamna lui 1497, sub un pretext mincinos (recucerirea Chiliei și a Cetății Albe, aflate în mâna turcilor), Ioan Albert, fiul lui Cazimir intră în Moldova în fruntea a 100.000 de oșteni. Prima solie a lui Ștefan este primită cu bunăvoință și asigurată de bunele intenții ale polonezilor. Ruta urmată este, însă, alta, armata polonă îndreptându-se către Suceava.

Văzând aceasta, Stefan trimite o a doua solie și abia când mesagerii săi sunt luaţi prizonieri, înțelege planul ascuns al regelui vecin. Grabnic, cere ajutorul turcilor și ardelenilor. În faţa acestei noi amenințări, venită de această dată dinspre nord, foștii dușmani se regrupează. În timp ce Turcii trimit doar 2000 de oameni, 12.000 de ardeleni se grăbesc să treacă prin pasul Oituz.

Între timp, armata polonă condusă de însuși regele Ioan Albert asediază fără succes Cetatea de Scaun a Sucevei (incursiunea poloneză urmărea de fapt înscăunarea unui frate al regelui ca domn al Moldovei).

Afectaţi de lipsuri, polonezii părăsesc Suceava şi, la insistenţele regelui Ungariei (Vladislav), încep retragerea din Moldova, pornind pe drumul Suceava – Siret – Cernăuţi – Colomeea.

Stefan îi urmăreşte pe atacatori cu circa 22.000 de osteni, în mare parte ţărani. Având circa 60.000 de oameni, inclusiv între 5 şi 10 mii de nobili în armura completa, pe dealurile împădurite care despart Valea Siretului de cea a Prutului, incapacitatea numeroasei armate poloneze de a executa un marş în forţă se face simţita, aceasta retrăgându-se greoi.

În apropiere de "făgetul Cosminului", voievodul îi ajunge din urma pe polonezi şi ordonă armatei sale să înconjoare pădurea. Copacii sunt tăiaţi doar atât cât să poată fi prăvăliţi şi lăsaţi în picioare. Deşi bolnav, Ştefan cere să fie dus cu sania pe câmpul de luptă. Pe 26 octombrie 1497, vârstnicul Ștefan porneşte încă o dată atacul.

Un mic contingent de moldoveni ataca armata poloneza aflata în mişcare, exact în momentul când nobilii cavaleri treceau pe lângă pădurea pregătită de oamenii lui Stefan, dar se retrage rapid în pădurea din apropiere. Crezând ca este vorba de un mic detașament pus să-i hărțuiască, cei 5.000 de nobili în zale pornesc calare în urmărirea moldovenilor, și intra în mijlocul capcanei pregătite de Stefan.

În câmp deschis, armura performanta și experiența de lupta a cavalerilor polonezi ar fi fost suficiente pentru a face fata întregii oștiri ai lui Stefan, dar în panta și ocolind copacii pe care moldovenii i-au doborât pentru a împărți oastea poloneză în bucăți mai mici și pentru a nu lăsa loc de avânt cailor acestora, în loc să-și folosească lăncile și spadele pentru a măcelari o oaste de țărani, cavalerii polonezi s-au pomenit înconjurați de acești țărani între copacii doborâți, dați jos de pe cai cu ghioagele și, pana să apuce să întoarcă spada greoaie, loviți cu batele sau cu săbiile ușoare ale căpitanilor.

Odată răpuși cavalerii, restul oștirii poloneze pur și simplu n-a fost în stare să organizeze un contra-atac, câteva mii de moldoveni calare hartuindu-le retragerea și luând prizonieri.



Basorelief în bronz reprezentând bătălia de la Codrii Cosminului (la baza statuii lui Stefan cel Mare din fata Palatului Culturii Iași)



Armata poloneză a fost urmărită până la Nistru

Oştile lui Ştefan îi copleşesc pe polonezi „prăbuşind codrul peste ei, tăindu-i şi omorându-i fără milă”. Prinsă ca într-un cleşte, armata polonă este distrusă, puţini fiind cei care reuşesc să scape cu viaţă. Urmărirea fugarilor continuă până la granița cu Polonia, lupte crâncene având loc la Lenţeşti și Cernăuţi. Ștefan își permite chiar să se lipsească de un corp de oaste, pe care îl trimite să lupte împotriva unui detașament de călăreţi mazuri, veniţi în ajutorul polonilor.

Așteptându-se la pierderi mari în acest conflict, Stefan a rămas surprins când a devenit clar că pierderile sale militare erau minime. Printre cei răniti în luptă, s-a numărat și fiul/moștenitorul lui Stefan, viitorul domnitor Bogdan cel Orb, care în bătălie a pierdut un ochi, din cauza lanciei unui

cavaler polonez (după alte surse într-o confruntare cu tătarii). Boierii din preajma lui Bogdan au povestit după luptă că acesta ar fi continuat să se bată, strigând totodată de durere. Deși au recunoscut ca "le nimerea mai mult alăturea", urletele, avântul și înfățișarea unui om cu un ochi atârnând pe obraz trebuie să fi avut un efect devastator asupra nobililor polonezi.

Regele Ioan Albert, care a avut inspirația de a nu intra în pădure cu cavalerii, a fost condus de garda sa direct pana la Liov, aceasta temându-se ca un popas pentru noapte în Pocutia sau la Stanislau ar fi prea riscant.

Din ordinul lui Ștefan, locul bătăliei este curățat și este sădită o dumbravă, cunoscută în cultura populară sub numele de Dumbrava Roșie. Legenda Dumbrăvii Roşii povesteşte că, în urma luptelor, au murit atâţia polonezi din şleahtă, încât se făcuse câmpia roşie, şi prizonierii au fost puşi să are trăgând ei înşişi plugurile. Aceste întâmplări se pare că sunt adevărate.

La 40 de zile după lupta de la Codrii Cozminului, Ştefan face (la Hârlău) un mare ospăţ întru pomenirea celor căzuţi în luptă şi spre cinstirea ostaşilor săi, pe care îi răsplăteşte cu daruri.

În vara anului următor (1498), Ștefan lansează o expediție de pedepsire, ajungând până în apropierea Cracoviei, capitala de atunci a Poloniei.

Pe 5 ianuarie 1499, Ştefan cel Mare atacă şi înfrânge o oaste turcească venind din Polonia (!). Ca urmare, solii poloni cer pace, care se încheie pe 16 iulie la Hârlău, pe picior de egalitate.

În anul 1500, Ştefan rupe legăturile cu Poarta, sistează haraciul şi trimite pe vornicul Boldur să incendieze cetăţile Chilia şi Cetatea Albă, iar în 1502 ocupă Pocuţia, „ţara bunicului său".







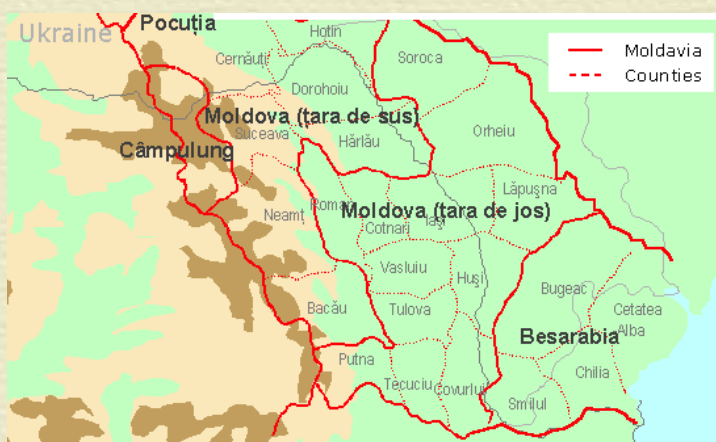
Curtea Domnească din Piatra Neamţ - Turnul şi Biserica Sf.Ioan Statuia din Parcul Central

Înţelegând că o recuperare a cetăţilor Chilia şi Cetatea Albă era imposibilă doar cu forţe proprii şi într-o perspectivă imediată, precum şi faptul că puterile creştine nu mai doreau continuarea războiului cu turcii, în toamna lui 1503, Ştefan trimite la Poartă un sol care, predând haraciul, se întoarce aducând cuvântul de pace al sultanului Baiazid al II-lea (consemnări mai târzii arată că haraciul fusese fixat la suma de 4.000 de galbeni).

Deci chiar pe vremea lui Ştefan cel Mare, domnul şi dregătorii din sfatul lui îşi spun că nu sunt ajutaţi cu adevărat de regii creştini iar " turcul e departe, promite ocrotire împotriva altor duşmani, nu vine să construiască moschei la noi în ţară, ne lasă să fim autonomi, adică să avem regimul nostru, cu boierimea noastră, cu bisericile noastre - şi-atunci ne înţelegem cu turcul, plătindu-i doar un tribut pe an". La început acest tribut a fost uşor, dar foarte curând tributul a crescut, pe măsură ce turcii, opriţi în fructuoasele lor cuceriri, au avut mai mare nevoie de bani.

Numărul şi bilanţul confruntărilor militare este dealtfel unic în istoria noastră. Într-o scrisoare din 1502, adresată medicului Matteo Muriano, Ştefan afirmă : „Am purtat 36 de lupte de când sunt domnul acestei ţări, dintre care am fost învingător în 34 şi am pierdut 2”. Singurele înfrângeri au fost cele de la Chilia (1462) şi Războieni-Valea Albă (1476). Chiar şi în cazul înfrângerilor, domnitorul a dovedit o profundă conştiinţă duhovnicească : „a stat în voinţa lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pentru păcate și lăudat să fie numele Său”.

Cea mai importantă victorie a lui Ștefan rămâne cea asupra turcilor obținută la Podul Înalt - Vaslui (1475), cu o armata de trei ori mai mică decât a invadatorilor. Semnificativ pentru gândirea voievodului şi pentru puterea lui de a-şi învinge mândria, Cronica Ţării Moldovei spune că, după această luptă, Stefan „nu a fost cuprins de trufie, ci a postit patru zile numai cu pâine și cu apă și a dat de veste în toata țara ca nimeni să nu se laude cu această izbândă, ci s-o atribuie numai lui Dumnezeu și numai Lui să i se aducă laudă”.





Moldova în 1504

Stema Moldovei

Se tot spune că Ştefan cel Mare s-a bătut mereu cu turcii. Nu e chiar adevărat. S-a bătut împotriva tuturor celor care voiau să-i ştirbească relativa independenţă. Astfel s-a bătut şi cu Matei Corvin care, supărat că Ştefan luase Chilia de la munteni şi unguri, a venit să-l silească să redevină vasal al regelui Ungariei, îl bate pe Matei Corvin la Baia, şi-l sileşte să treacă îndărăt Carpaţii. Mai târziu va avea să lupte şi împotriva polonezilor.

Victoriile răsunătoare împotriva regilor Ungariei (Baia, 1467) şi Poloniei (Codrii Cosminului, 1497) au condus la stabilirea unor noi raporturi cu aceste state.

Dar, bineînţeles, ce a rămas mai viu în memoria populară au fost luptele sale cu turcii, în special în 1475. Nu uitaţi că suntem sub domnia lui Mahomed (sau, în turcă, Mehmet) al II-lea care a cucerit Constantinopolul, deci momentul de maximă putere pe care o atinge Imperiul Otoman.

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit. Humanitas, 2002)

Războaiele au costat destul de mult societatea moldovenească. Dacă stăm să socotim, din cei 47 de ani de domnie, în 34 Moldova a fost angrenată în războaie cu diverşii vecini, numai 13 ani putând fi consideraţi „de pace“.

Costul războiului nu era atât bănesc, cât uman şi, de asemenea, economic în sens larg. Mobilizarea bărbaţilor afecta activităţile productive, iar atacurile adversarilor cauzau şi ele destule pagube.

Astfel, părţi ale Moldovei au fost jefuite de unguri în 1467, de tătari în 1469, de munteni în 1471, de otomani în 1475, 1476, 1481, 1484, 1485 şi 1486, de polonezi în 1497. Desigur, de cele mai multe ori, invadatorii au fost înfrânţi, dar aceasta nu însemna că ei nu au apucat să provoace distrugeri. Iar tactica aleasă deseori de Ştefan – aceea de a pustii ţara în drumul duşmanului pentru a nu-l lăsa să se aprovizioneze – era, fără îndoială, eficientă din punct de vedere militar, dar se dovedea totodată o calamitate pentru economie şi pentru locuitori.

Astfel, campania sultanului Mahomed al II-lea, din 1476, atunci când armata otomană a străbătut cea mai mare parte a ţării ajungând la Neamţ şi în zona Sucevei, iar tătarii au atacat şi ei Moldova dinspre răsărit, deşi a fost până la urmă respinsă, a fost un dezastru pentru ţară pentru că a afectat rezervele şi structurile economice pe ani în şir.

(Sursa : De unde avea Ştefan cel mare bani pentru războaie ? articol publicat de Bogdan Murgescu pe site-ul www.historia.ro)

Din ce în ce mai mult se întrevede, din cercetarea izvoarelor, că Ştefan cel Mare a fost unul dintre conducătorii medievali care au dispus de o excelentă capacitate de a culege informaţii. Domnul de la Suceava era, tot timpul, foarte bine informat : soli străini veneau mereu la el - Ştefan este, de altminteri, cel dintâi domn român pe lângă care a fost acreditat un reprezentant permanent al unei mari puteri (un veneţian în 1476) - în timp ce solii săi băteau drumurile spre alte curţi. Un aparat diplomatic excelent a stat în slujba domnului, sub directa îndrumare a marelui logofăt al ţării, Ioan Tăutu, el însuşi un diplomat de mare anvergură, specializat în relaţiile cu Poarta şi cu regatul polon.

Deasemeni, Stefan a excelat în strategia și tactica militară : era suficient de abil încât să nu se angajeze niciodată într-un conflict pe două fronturi, folosea iscoade, hartuia înainte să atace decisiv și nu s-a lăsat niciodată asediat într-o cetate sau oraş, ci şi-a asigurat întotdeauna libertatea de mişcare.

Dar cum era în viața privată Domnitorul ? Cum arăta ? Cum gândea ?

Unele dintre sursele documentare cele mai la îndemână sunt documentele scrise și frescele de pe mănăstirile ctitorite. Din păcate, multe dintre aceste reprezentări grafice sunt degradate ca urmare a expunerii la factorii de microclimat (fum, mucegai).







Frescă Mănăstirea Voroneț | Icoană | Frescă Mănăstirea Dobrovăț

Cronicile vremii îl descriu ca un bărbat de statură mică/medie, cu fata prelungă, ochi mari, verzi, privire pătrunzătoare, îmbrăcat bogat şi elegant. Costumul de curte al lui Ştefan cel Mare (aşa cum apare în desenul pergament al lui Nicodim în Evangheliarul de la Humor, lucrat în anul 1473), este format dintr-o tunică roşie cu mâneci strâmte şi nădragi, peste care urmează o haină scurtă şi largă fără mâneci, din catifea vişinie sau roşie brodată cu aur. Coroana este de aur, încrustată cu pietre scumpe, de sub care curg plete lungi, blonde, ondulate. În picioare poartă cizmuliţe joase sau călţuni din piele fină sau postav, de culoare împărătească. Aceasta nu este singura ţinută a lui Ştefan cel Mare. Marele conducător de oşti mai apare îmbrăcat şi în mantie lungă din ţesătură cu desene florale de aur, cu mâneci largi tip pâlnie, cu gulerul, mânecile şi marginile împodobite cu galoane de fir aurit (Al. Alexianu).

Pentru a-i cunoaşte gândurile, credinţele, reacţiile avem numai câteva scrisori şi o seamă de ziceri, reţinute de oameni care l-au cunoscut ori care au avut acces la rapoartele diplomatice. Din toate, se desprinde chipul unui om foarte sigur pe el şi foarte măsurat la vorbă, transmiţându-ţi mesajul doar în câteva cuvinte apăsate, ca tăiate în piatră, într-o rostire apropiată de ceea ce s-a numit stil inscripţional.

Însă ceea ce răzbate din toate aceste texte este credinţa nestrămutată şi necondiţionată a celui care, în inscripţiile săpate în piatră, gravate în argint sau scrise pe pergament îşi spune „Binecinstitorul şi de Hristos iubitorul domn”. Iar dacă aceste mărturii ar putea fi bănuite de formalism, o avem pe aceea a unui străin, un diplomat (Paolo Ognibene), catolic şi nu ortodox, care în 1474 a trecut pe la Curtea Moldovei; el a comunicat la Veneţia - şi de acolo mesajul a plecat spre Roma, la papa Sixt IV - că un principe „mai smerit şi mai cucernic” decât domnul Moldovei „nu se poate a fi”.

(Sursa : Ştefan S. Gorovei, Domnia lui Ştefan cel Mare, site-ul www.stefancelmare.ro)

Ne-am obișnuit să-l considerăm pe Stefan cel Mare un soţ veșnic infidel, cu amante și copii din flori in toate târgurile și colturile Moldovei. Ei bine, documentele istorice nu confirmă în totalitate aceasta imagine. Spre deosebire chiar de bunicul său, Alexandru cel Bun, care a avut 16 copii, dintre care 14 nelegitimi, lui Stefan nu i se cunoaşte cu certitudine decât un singur copil din flori, Petru Rareş.

În cazul lui Petru Rareş, două aspecte se cuvin remarcate : mai întâi faptul că el i-a fost cel mai vrednic urmaş, căutând să-şi urmeze ilustrul părinte în toate, şi apoi discreţia de care a fost înconjurată descendenţa sa. Din „Cronica muntenească” a lui Radu Popescu aflăm că, după moartea lui Ștefăniță Vodă, nepotul lui Ştefan Vodă, în sfatul boierilor s-a pus problema următorului domn. Nemaifiind nici un fiu său nepot de-al lui Ştefan în viaţă, un boier a dat mărturie că Petru Rareş este fiu natural al voievodului,l ştia aceasta de la mitropolit.

Faptul că Petru Rareş, deşi născut în afara căsătoriei, i-a fost cel mai demn urmaş, este un indiciu pentru pocăința pe care o va fi făcut tatăl său (pocăința este remediu prin care un păcat nu este urmat de consecinţe rele). Dacă mitropolitul a fost cel care a ştiut taina naşterii lui Petru Rareş, putem crede că domnitorul i-a mărturisit această cădere care putea să aibă urmări negative nu numai în plan personal, ci şi pentru întreaga ţară, atunci când se punea problema succesiunii.



Apariţia domnitorului era cu siguranţă una de natură a impresiona orice femeie. Un bărbat puternic, bine îmbrăcat, curat, cu părul şi mustaţa îngrijite, cu vocea când blândă, când tunătoare, energic şi hotărât, ar plăcea şi acum reprezentantelor sexului frumos. În consecinţă, este foarte probabil ca multe dintre frumuseţile vremii care-i captau atenţia (şi care în multe cazuri nu văzuseră mulţi alţi bărbaţi decât pe cei din familie sau de pe moşie) să se fi îndrăgostit la prima vedere de domnitor, a cărui faimă depăşise cu mult graniţele Moldovei. La fel de adevărat însă că o bună parte din această faimă de cuceritor se datorează felului în care l-au portretizat scriitorii.

Astfel, după ce Mihail Sadoveanu şi-a publicat romanele istorice ce au în fundal dinastia Muşatinilor şi după ce unele dintre ele, cum ar fi „Neamul Şoimăreştilor", au fost ecranizate, generaţii de cititori şi spectatori au rămas cu impresia că în lunga sa domnie Ştefan cel Mare a avut o mulţime de copii nelegitimi. Știind că reţeta romanului de succes include şi intrigi amoroase, Sadoveanu a adăugat memoriei lui Ştefan cel Mare poveşti de dragoste care sunt numai rodul imaginaţiei sale. Prin talentul deosebit şi marea răspândire a operei lui (răspândire favorizată şi de colaborarea cu regimul comunist), a avut contribuţia cea mai importantă la mistificarea aspectelor sentimentale ale vieţii lui Ştefan cel Mare.

Despre Oana, „inventată" de Barbu Ştefanăescu Delavrancea în „Apus de soare" (nu apare în nici un izvor istoric), se crede şi astăzi că a fost fiica devotată, deşi nelegitimă, care i-a salvat viaţa, înştiinţându-l despre un complot boieresc.

Deşi i se atribuie relaţii cu numeroase femei, atât de la curte cât şi din toată Moldova, singura relaţie extraconjugală certă a lui Ştefan cel Mare (cel puţin singura din care s-a născut un urmaş recunoscut de marele domn), a fost cea cu mama lui Petru Rareş, Maria Rareş (reţinută de folclor ca Rareşoaia). Maria, boieroaică din zona Hârlăului (după alte surse din vecinătatea lacului Brateş, era căsătorita cu un bogat negustor de peşte, al cărui nume, Rareş, era de fapt o poreclă, adică cel cu părul rar.

Cu toate acestea, Stefan cel Mare cunoştea şi trăia profund învăţătura noastră creştină. El ştia, creştineşte chibzuind, că "faptele credinţei" sunt mai mari decât "faptele lumeşti".

În ultimii ani ai vieţii, domnitorul moldovean a cerut ducelui Veneţiei să ii recomande şi să ii trimită un doctor priceput, deoarece avea multiple răni. Pe la mijlocul anului 1502, Matteo Muriano, un faimos doctor italian a fost trimis la Suceava. El scrie ca "înconjurat de duşmani, el a preferat un doctor trimis de prieteni care ţin la el cu adevărat".

Ultimii ani de domnie au fost ani de pace. Cel care dicta în zapisuri că este "domn al Ţării Moldovei din mila lui Dumnezeu" şi zidise 44 mănăstiri şi biserici (de regulă, câte una după fiecare luptă, câştigată sau pierdută), este acum bătrân şi bolnav de podagră (gută), cel mai mult chinuind-ul însă rana nevindecată de la glezna stângă, unde fusese împuşcat (!) în 1462, pe când ataca cetatea Chiliei. Oricât de mari vor fi fost suferinţele trupeşti şi sufleteşti prin care a trecut, Stefan cel Mare nu s-a plâns niciodată.

Într-un basorelief de la Mănăstirea atonită Vatoped (Ştefan fiind unul dintre ctitori - atenţie CTitori, nu cititori), este înfăţişat ca un principe în vârstă, pe chip descifrându-i-se oboseala unei vieţi atât de zbuciumate.

Simţindu-şi sfârşitul aproape, pe 2 feb 1503, Ştefan dictează un hrisov cu semnificaţii testamentare : "În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Troiţă Sfântă de-o-fiinţă şi nedespărţită. Iată eu, robul Stăpânului meu Iisus Hristos, Io Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea, sau o vor auzi citindu-se, că a binevoit domnia mea cu a noastră bunăvoinţă şi cu inimă luminată şi curată şi din toata bunăvoia noastră şi cu ajutorul lui Dumnezeu, am făcut pentru pomenirea sfânt-răposaţilor înaintaşi bunici şi părinţi ai noştri şi pentru sănătatea şi mântuirea copiilor noştri.. "

La sfârșitul lunii iunie 1504, medicul italian Hieronimo da Cesena, un chirurg de la Buda şi un altul, trimis de hanul tătar, îi cauterizează lui Ştefan cel Mare rănile care îi cuprinseseră amândouă picioarele (exista și versiunea amputării unui picior).

La 2 zile după ce rana de la picior este arsă cu fierul roșu (ca ultimă soluție de a o închide și de a pune astfel capăt durerilor care-l chinuiau de 40 de ani), după o viaţă plină (de peste 70 de ani) și după o domnie îndelungată (de 47 de ani, cu totul neobişnuită pentru acele vremuri), pe 2 iulie 1504, la trei ceasuri de la răsărit (ora 10) marele Domnitor închide ochii, fiind jelit de un popor întreg.

Sfârșitul Domnitorului a fost unul pe măsura vieții sale : Grigore Ureche spune ca Stefan cel Mare a murit într-o zi de Marţi, la 2 Iulie 1504, în scaunul sau domnesc de la Suceava, după ce a domnit 47 de ani, două luni și trei săptămâni, și a înălțat 44 de mănăstiri și biserici în toata Moldova, încât pe vremea aceea un duh Creştinesc de sfinţenie plutea peste tot pământul cel binecuvântat al Moldovei. Pentru faptele sale creştineşti, Dumnezeu Tatăl cu mare semn l-a însemnat, caci ca unui adevărat sfânt, lui mai dinainte i s-a arătat ziua și ceasul morții.





Evangheliarul de la Humor

Reconstituire Sala Tronului (Muzeul de Istorie Suceava)

Într-o dimineață senină, în a doua zi a lunii lui Cuptor, pe când se îngâna ziua cu noaptea, Stefan chema iarăși lângă patul sau pe soția sa, doamna Voichiţa, pe Bogdan, domnul cel nou, pe mitropoliți și pe vlădici, pe boieri și pe curteni. Bolnavul se ridica singur de pe pat și porni încet spre tronul domnesc, care era alături. Își puse singur coroana pe cap, prinse sceptrul în mîna ca în vremurile lui de mărire și, așezându-se în scaunul domnesc, ridica ochii săi albaștri înlăcrimaţi și grăi :

– Bucuraţi-vă! Iată îngerul Domnului și Dumnezeului meu m-a vestit ca peste trei ceasuri trebuie să vă părăsesc! M-am urcat iarăși pe scaunul Domniei, ca să vă dau binecuvântarea pentru despărțire !

Și pentru ca toți începură să plângă, Ștefan le zise :

– Nu plângeți. Mergeți și vestiți poporul ca toate durerile mi-au trecut. Peste trei ceasuri nu voi mai fi între ai mei. Nu plângeți. Dumnezeu Tatăl să vă aibă în sfânta Sa pază !

Lacrimi fierbinți curgeau din ochii tuturor, iar el zâmbea fericit și fata lui strălucea ca soarele. După trei ceasuri, cel care fusese fala Moldovei, scutul și nădejdea creștinătății închise ochii liniștit și împăcat. Buciumașul primi semn să sune din bucium ca să vestească poporul ca prorocirea Sfântului Voievod s-a împlinit întocmai.

Începu să bată iarăși clopotul cel mare de la Sfânta Mitropolie. Iar după el începură să plângă în glasuri de arama mii și mii de clopote de la toate bisericile și doliu greu se întinse de la munte până la mare. În toate mănăstirile se ţinură priveghiuri și se citiră rugăciunile prohodului.

„Iară pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în mănăstire la Putna, care era zidită de dânsul. Atâta jale era, de plângea toți, ca după un părinte al său, că cunoștiia toți că s-au scăpatu de mult bine și de multă apărătură.

Ce după moartea lui, până astăzi, îi zicu Sveti (sfântul) Stefan Vodă, nu pentru sufletu, ce este în mâna lui Dumnezeu.., ci pentru lucrurile lui cele vitejeşti, carile nimenea din domni, nici mai nainte, nici după aceia n-au ajunsu".

(Sursa : Letopisețul lui Grigore Ureche)

Învelit doar într-o mantie-giulgiu, este înmormântat (fără a fi pus într-un sicriu) în biserica Mănăstirii Putna, sub o lespede din piatră (ritual obișnuit pentru acea vreme doar în cazul călugărilor).

Până și Nicolae Iorga prezintă într-o aureolă de miracol trecerea la cele veșnice a binecredinciosului Ștefan Voievod : ".. pe mormântul lui a ars atunci, (la îngropare) timp de trei zile și trei nopți, o lumină pe care n-o aprinsese nimeni"





Mormântul .. .. și piatra funerară a lui Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Putna

Iată cum îl descria același Grigore Ureche în cronica sa: "Fost-au acest Ștefan, om nu mare la statu, mânios și degrabă a vărsa sânge nevinovat : de multe ori, la ospețe omorâia fără giudeț. Amintrelea era om întreg la fire, neleneşu și lucrul său ştia a-l acoperi și unde nu gândeai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meşter, unde era nevoie, însuși se vârâia, ca văzându-l ai săi să nu îndărăpteze și pentru aceia raru războiu de nu-l biruia și unde-l biruiau alții nu pierdea nădejdea că știindu-se cădzut gios se ridica deasupra biruitorilor."

În Cronica rusă de la Hust se menţionează că "a murit Ștefan Vodă, Domnul Moldovei, oştean viteaz ca un al doilea Alexandru cel Mare" iar regele Sigismund al Poloniei îl numea "Stephanus ille magnus" adică "Stefan acela, Mare".

Medicul lui Sigismund al Poloniei scrie despre viteazul Voievod, după luptele din Codrii Cosminului : "O! Bărbat glorios și victorios !... O! Om fericit, căruia soarta i-a hărăzit cu multă dărnicie toate darurile !... Tu eşti drept, prevăzător, isteț, biruitor contra tuturor duşmanilor. Nu în zadar eşti socotit printre eroii secolului nostru".

Un alt medic, Mathaeus Murianus, cel care a vegheat asupra sănătății Voievodului Ștefan, foarte suferind în anii 1502 - 1503, scria la Suceava că domnitorul "este un om foarte înțelept, vrednic de multă laudă, iubit mult de supușii săi, pentru că este îndurător și drept, veșnic treaz și darnic"

Papa Sixtus al IV-lea l-a numit "Athleta Christi" (atletul lui Christos) iar poporul îi va închina balade și îl va transforma într-un mit nemuritor :

"Ştefan Vodă, Domn cel mare, seamăn pe lume nu are, decât numai mândrul soare !"

Chiar și după 100 de ani de la bătălia de la Vaslui, între mărturiile arhidiaconului catolic Maciej Staryjkowski din Polonia, se arată că moldovenii "din cauza nespusei sale vitejii, îl socotesc ca sfânt"







Statuia ecvestră din Suceava Mănăstirea Putna Chilia lui Daniil Sihastrul, duhovnicul său

Veneraţia şi admiraţia pentru ceea ce a însemnat voievodul, răzbate şi din versurile lui Eminescu : "Ştefan, Ștefan, Domnul Sfânt, / Ce nici în ceruri seamăn n-are / Cum n-are seamăn pe pământ"

Înalt Prea Sfinţitul Pimen, Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor spune în prefaţa unei cărți despre Voievod : ”La Ştefan cel Mare, viaţa şi faptele sale sunt ca nişte taine care scapă puterii minţii de a le înţelege pe deplin; în viaţa şi faptele lui simţim prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu”.



A fost canonizat (trecut în rândul sfinţilor) de Biserica Ortodoxa Romàna pe 15 iulie 1992, când Patriarhul Teoctist și membrii Sfântului Sinod, au hotărât ”ca de acum înainte şi până la sfârşitul veacurilor, Voievodul Ştefan cel Mare al Moldovei să fie pomenit laolaltă cu bărbaţii cei cuvioşi şi Sfinţi ai Bisericii [...] cu numele „Dreptcredinciosul Voievod Ștefan cel Mare şi Sfânt”.

În cursul domniei sale, Moldova a cunoscut o înflorire fără precedent. Cea mai elocventă dovadă este faptul că, în timpul lui Ștefan cel Mare, pe țărmul Bosforului a fost construit un far ; pe el se află o inscripţie din care rezultă că ridicarea acestui “turn de corăbii” a fost necesară întrucât între 1400 și 1480 corăbiile moldovenești (numite “pânzare”), care navigau intens din/spre Marea Mediterană (transportând mărfuri), aveau nevoie de un reper.

Luptând de la egal la egal cu vecini mult mai puternici, Ștefan cel Mare a reușit să impună Moldova ca un stat cu drepturi aproape egale cu marile puteri vecine. Din nefericire, mărimea redusă a populației Moldovei și resursele ei limitate au făcut ca, o dată cu evoluția tehnologiei războiului (în special introducerea pe scară largă a armelor de foc, scumpe și greu de fabricat), Moldova să nu mai poată ţine pasul cu vecinii săi, mult mai bogaţi.



Surse : Nicolae Iorga, Istoria lui Stefan cel Mare pentru poporul român. Editura "Minerva", Bucureşti, 1904 / Al. Husar, Athleta Christi, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", LV (1979) / Al. Zub, Stefan cel Mare și renaşterea naționala româneasca, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", LVIII(1982) / C. Giurescu, Istoria Românilor, II, 1, Bucureşti, 1940 / Pr. Paul Mihail, Relatii externe bisericeşti ale lui Stefan cel Mare, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei",XXXIII (1957) / Ioan Bogdan, Documentele lui Stefan cel Mare. vol. II, Bucureşti, 1913 / Sergiu Victor Cujba, Viața și luptele lui Stefan cel Mare, Chişinău, 1922 / I. Ursu, Stefan cel Mare domn al Moldovei de la 12 aprilie 1457 pana la 2 iulie 1504 Bucureşti, 1925 / Rapoarte din Moldova, în Calatori străini despre Tarile Române. vol. 1, îngrijit de M. Holban, Bucureşti, 1968 / Grigore Ureche, Letopisețul Tarii Moldovei, ediție îngrijita, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu, Ediția a 2-a, (revizuita) Bucureşti. 1958 / Georges Boisnard Femeile lui Stefan cel Mare / Sorin Iftimi „O legendă lipsită de temei: «Copiii din flori» ai lui Ştefan cel Mare".

Inedit : sabia lui Ştefan cel Mare



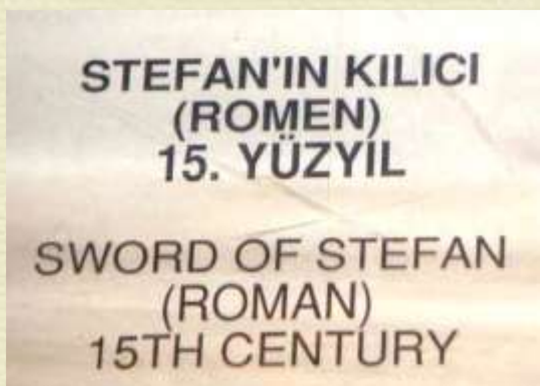
Sabia a fost primită de Stefan cel Mare după bătălia de la Vaslui din partea Papei Sixt al VI-lea, în semn de recunoaştere a rolului decisiv al Moldovei în apărarea creştinătății. Arma a fost realizată din oțel de Toledo (cel mai bun material existent în Evul Mediu pentru fabricarea armelor tăioase), având lungimea totala 125 cm, lama de 102 cm, cu un mâner îmbrăcat în fir din argint împletit și cântărește cca. 2,5 kg (ceea ce nu o făcea ușor de mânuit).

Sabia a ajuns la Istanbul în cursul secolului al XVI-lea, unde este păstrată și astăzi. Contextul în care a fost capturată sabia nu este atestat. In anul 1538, campania de represalii a sultanului Soliman Magnificul împotriva domnitorul Petru Rareş îi readuce pe turci în Moldova. Rareş pierde domnia și se refugiază în Transilvania, iar otomanii îl înscăunează pe Stefan al V-lea, cunoscut ca "Lăcustă-Vodă". La 17 septembrie 1538, sultanul intră în Suceava, unde pune mâna pe tezaurul lui Petru (care includea, între altele, şi spada lui Ştefan cel Mare). Timp de peste 466 de ani, sabia nu a mai părăsit Turcia.

Abia în anul 2004, cu ocazia împlinirii a 500 de ani de la moartea voievodului, sabia a fost readusă pentru 3 săptămâni în România și expusă la Muzeul național de artă al României.

Sabia se află în patrimoniul Muzeului "Topkapi Sarayi" din Istanbul, fiind expusă timp de zeci de ani alături de alte arme și accesorii mai puțin importante, inclusiv o sabie de samurai :





Recent, muzeul a trecut prin restaurări și sabia apare într-un alt decor, în prezent fiind încadrată de impresionante arme europene :





In textul care insoteste explicatiile legate de sabie, mai multe tampenii turcesti :
- Stefan a trait in perioada 1457-1504 (de fapt sunt anii de domnie)
- e considerat "Sfant" pentru ca adaugat Moldova si Transilvania la România etc.

In dreapta, acele imensitati de sabii de paradă sau de gâde provin din Ungaria Medievala.

(sursa : Alex Rădescu, Plimbarici.ro)



Mânerul sabiei se termină cu un buton aplatizat de formă discoidală, placat cel mai probabil cu aramă. Pe fața superioară a discului apare inscripția : Iω ГN СТЕФАN ВОЕДА Г și semnul crucii. În extensie textul ar fi Iω ГОСПОДИН СТЕФАН ВОЕВОДА ГОСПОДАР (IO GOSPODIN STEFAN VOEVODA GOSPODAR) în traducere "Eu Domnul Ştefan, Voievod", împreună cu semnul crucii.

Guvernul Turciei a donat o copie statului român. Copia, ea însăși o opera de artă, a fost donată Mănăstirii Putna de către Guvernul României cu prilejul manifestărilor ce au avut loc la 1 iulie 2004.



Niciodată după domnia lui Ştefan cel Mare, Moldova nu avea să mai atingă graniţele şi ritmul de dezvoltare din timpul marelui Domnitor. Totuși, toți domnitorii care i-au urmat s-au străduit să menţină statul moldovenesc într-o singură bucată, ceea ce nu a fost uşor având în vedere cine-i erau vecinii.

Lui Ştefan îi urmează la domnie Bogdan, fiul său legitim, pe care îl impusese ca succesor pe când era pe patul de moarte, tăind capetele câtorva boieri recalcitranţi. Lui Bogdan i s-a zis Chiorul fiindcă pierduse un ochi într-o bătălie cu tătarii. Nu a fost un domnitor strălucit, însă nici unul rău; a domnit 17 ani şi s-a închinat turcilor.

Aici intervine povestea logofătului Tăutu, pe care-l trimite la Constantinopol cu birul, dovadă că se închină turcului. Nu s-a dus el personal, cum pretinde o legendă turcească arătând de unde vine numele de Bogdania dat Moldovei, ci a trimis pe cel mai mare boier al său, logofătul Tăutu, şi se povesteşte cum s-ar fi ars el cu cafeaua, dând-o pe gât ca pe ţuică. (Legenda conţine o inadvertenţă, în sensul că nu exista cafea pe vremea logofătului Tăutu, dar probabil că a fost o altă băutură caldă asemănătoare cafelei.)

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit. Humanitas, 2002)

Bogdan al III-lea cel Chior a fost domnitor al Moldovei între 2 iulie 1504 şi 20 aprilie 1517. Este fiul lui Ştefan cel Mare şi al Doamnei Maria Voichiţa, fiind asociat la domnie încă din 1497. La moartea tatălui său avea cca. 25 de ani.

În 1511 Moldova devine vasală turcilor, în următoarele condiţii : 1. Păstrează autonomia; 2. Turcii nu au drept să procure pământ ori să se stabilească în Moldova; 3. Domnitorul moldovean trebuie confirmat de Poartă; 4. Plata unui tribut de 4000 ducaţi, 40 şoimi (!) şi în caz de necesitate, 40 ostaşi.

Imediat de cum preia domnia, are motive de luptă cu polonezii când, cerând mâna Elisabetei, sora Regelui Poloniei, căruia îi dăruise și două cetăți, și fiind refuzat de două ori, Bogdan pustieşte Polonia. În cele din urmă se convine asupra căsătoriei cu unele promisiuni favorabile în ceea ce priveşte catolicismul în Moldova (1506). Curând după aceea, Regele Poloniei moare, iar succesorul acestuia nu mai aprobă căsătoria, ceea ce provoacă o serie de devastări reciproce, până în octombrie 1509, când Bogdan al III-lea este bătut pe Nistru şi se face pace la 17 ianuarie 1510, iar Bogdan renunţă la căsătorie în schimbul unor avantaje politico-economice. Tot în 1510, tătarii năvălesc în Moldova, pradă cumplit ţara și iau cu ei 74 de mii de robi (!).

În noiembrie 1510, Bogdan respinge o nouă incursiune tătărească. Marele pericol reprezentat de tătari devine însă realitate în 1511 când aceştia ocupă ţara. De frică, polonezii îi trimit ajutor și Bogdan îi lovește decisiv pe năvălitori în mai 1512, restabilind situaţia de până atunci.

Datele privitoare la sluţenia lui Bogdan al III-lea provin de la cronicarii poloni, nici un document intern nu consemnează aşa ceva. Bogdan al III-lea are cea mai cunoscută poreclă a sa (Chioru) datorită lui Grigore Ureche care, în letopiseţul său, îl numeşte Bogdan vodă cel Orb şi Grozav (în sensul de groaznic la înfățișare sau grozav, extraordinar în timpul luptelor). El era orb la un ochi, posibil în urma bătăliei de la Codrii Cosminului din 1497. Grigore Ureche s-a folosit de informaţii polone subiective (exagerarea defectului avut de voievodul român a fost folosită de Regele Poloniei drept pretext pentru anularea logodnei dintre sora sa şi Bogdan al III-lea). Teoria legată de sluţenia lui Bogdan al III-lea este anulată şi de imaginile sale de pe frescele din bisericile Sfântul Ilie din Suceava şi Sfântul Nicolae din Dorohoi, de la Mănăstirea Dobrovăţ sau Mănăstirea Putna.






Bogdan cel Orb Bogdan al III-lea - Ștefăniță Petru Rareș Al. Lăpușneanu

Ştefan al IV-lea sau **Ştefăniţă Vodă cel Tânăr** a fost domnitor al Moldovei între 1517 şi 1527. Este fiul lui Bogdan al III-lea cel Orb şi nepotul lui Ştefan cel Mare. Şi-a petrecut tinereţea în Polonia, Crimeea, Germania şi Constantinopol, unde, ocupându-se de comerţul cu pietre preţioase, a făcut avere, ceea ce-i permite să plătească Porţii 220 mii ducaţi pentru a urca pe tron.

Cunoştea limbile polonă, turcă, latină, germană, greacă, tătară şi armeană, Grigore Ureche aprecia că " ar fi putut să fie un mare conducător şi altor ţări", aluzie probabil la faptul că visul de unire al celor trei ţări româneşti încolţise deja la cronicarii vremii.

Ajunge la conducerea ţarii la vârsta de 11 ani dar fiind minor, deciziile sunt luate de Divan, în fruntea căruia se afla hatmanul Luca Arbore (ţara fiind închinată turcilor). Cu toate acestea, la 1518, Ştefăniţă încheie un tratat cu polonezii, tratat care era potrivnic turcilor. În acelaşi an, tătarii intră în Moldova, dar sunt înfrânţi de Ştefăniţă, care primeşte ajutor şi de la polonezi (lupta de la Ciuhru, lângă târgul Serbanca).

Va strica definitiv relaţiile cu polonezii atunci când Sigismund refuză să-i dea una din fete de soţie. Hatmanul Luca Arbore, voind să fie în continuare în relaţii bune cu Polonia, de frica turcilor, trimite o solie de pace la polonezi. Pentru această faptă, Ştefăniţă îi ucide pe hatman şi pe cei doi fii ai săi. Boierii se răscoală împotriva lui Ştefăniţă, însă răscoala este înăbușită şi mulţi boieri sunt uciși.

Ştefăniţă atacă şi înfrânge o armata turcească condusă de Tassa-pasa ce se refugiase în Moldova, respinsă fiind de polonezi şi ia o prada bogată. Din cauza ofensei aduse şi mândriei lui, bunele relaţii cu polonezii nu vor mai fi restabilite. Din acest motiv, se crede că nobilii de la curtea poloneză, care se temeau că Ştefăniţă s-ar putea alia cu turcii, au pus-o pe însăşi soţia lui să-l otrăvească, ceea ce s-a şi întâmplat pe 14 ianuarie 1527. Moare la Hotin şi este înmormântat la Mănăstirea Putna.

Petru al IV-lea Rareş a fost domnitor al Moldovei de două ori : între 1527 - 1538 şi între 1541 - 1546. A fost fiul natural al lui Ştefan cel Mare cu o Răreșoaia, a cărei existenţă nu e documentată istoric. Deşi păstra multe din calităţile tatălui său (ambiţia, îndrăzneala, vitejia, religiozitatea, gustul artistic, etc) era în schimb o fire nestatornică şi îi lipsea simţul politic. Viaţa lui Petru Rareş înainte de domnie este destul de puţin cunoscută. Ion Neculce consemnează că acesta era negustor de peşte în zona Galaţiului, motiv pentru care i se spunea şi „Măjariul”. A domnit 16 ani şi în momentul ocupării tronului, era căsătorit cu Maria, cu care a avut, se pare, trei copii.

În luptele din Ungaria dintre Ferdinand de Habsburg şi Ioan Zapolya, a luat la început partea lui Ferdinand, dar când turcii l-au recunoscut pe Zapolya, a trecut (în schimbul cetăţii Bistriţa) de partea acestuia, a intrat în Transilvania şi l-a zdrobit pe Ferdinand la Feldioara, în 22 iunie 1529. Zapolya i-a mai cedat în acel moment şi Unguraşul, însă, în ciuda eforturilor depuse, nu a putut ocupa Bistriţa. Nu a putut supune nici Braşovul, pe care l-a mai asediat câteva săptămâni în octombrie. Era deci departe de a-şi realiza planul de a stăpâni şi Transilvania. A trebuit să se mulţumească cu Ciceul şi Cetatea de Baltă, stăpânite de tatăl său, şi cu aşezarea unui episcop în scaunul de la Vad.

Atunci şi-a îndreptat privirile spre Polonia şi, în 1530, a ocupat Pocuţia. Generalul polonez Ioan Tarnowschi a recucerit-o curând, dar Petru, intrat din nou în Pocuţia, îl înfrânge cu tactica lui superioară la Obertyn în 22 august 1531.

Evenimentele îl cheamă din nou în Transilvania. Aici, turcii îl trimiseseră pe un aventurier italian, Aloisio Gritti, să facă ordine. Voievodul transilvănean Ştefan Mailat şi nobilii ţării l-au silit să se închidă în Mediaş. Petru Rareş, primind poruncă de la sultan să-l elibereze, îl trimite pe vornicul Huru. Acesta, în loc să-l ajute, l-a ispitit pe Gritti să iasă din cetate şi l-a dat pe mâna duşmanilor, care-l ucid pe loc, iar fiilor săi, duşi în Moldova, Rareş le rezervă aceeaşi soartă. Turcii nu se pot răzbuna imediat, fiind ocupaţi în Persia, şi astfel Petru poate să-şi continue intrigile între Ferdinand şi Zapolya.

Polonezii,care încercaseră zadarnic să-l înlocuiască în 1538, cer sultanului să îl pedepsească. Campania turcească de pedepsire a lui Petru Rareş, denumită oficial „*Gazây-i Kara Boğdan*” (războiul sfânt pentru Moldova) începe în iulie 1538 şi este condusă de însuşi sultanul Soliman Magnificul. Ajuns în sudul Dobrogei, în luna august, sultanul îi trimite o scrisoare ultimativă lui Petru, printr-un creştin renegat, Sinan Celebi, cerându-i să presteze personal omagiul de credinţă. Deşi este sfătuit de boierii săi să cedeze, Petru refuză şi decide să opună rezistenţă. Oastea turcească avea aproximativ 200.000 de oameni, printre care se numărau şi 3.000 de oşteni din Ţara Românească, trimişi de domnul aservit, Radu Paisie. Pe 9 septembrie, în apropierea Iaşiului, trupele otomane fac joncţiunea cu cele tătare, conduse de hanul Sahib Ghiray. În acest timp, Petru, care dispunea de o forţă considerabilă, estimată la circa 70.000 de soldaţi, reuşeşte să încheie pace cu polonezii şi se pregăteşte de luptă între dealurile împădurite de la Dracşani, lângă Botoşani. Bătălia decisivă nu mai are însă loc, deoarece boierii (realişti în ceea ce privea şansele moldovenilor în faţa forţei otomane), îşi pun în aplicare planul de trădare. Îndată ce încep primele ciocniri, marii boieri, în frunte cu portarul Sucevei – Mihu şi cu logofătul Trotuşanu, „lei sălbateci şi lupi încruntaţi”, după cum îi numea Grigore Ureche, îl părăsesc pe domn şi se retrag cu cetele lor în tabăra de la Bădeuţi.

În cele din urmă, va veni însuşi ilustrul sultan Soliman Magnificul (sau legislatorul) ca să-l detroneze, în 1538, prilej cu care teritoriul Moldovei e din nou ciuntit: turcii prefac în „raia", adică provincie administrată direct, tot sudul Moldovei, Bugeacul, şi ocupă şi cetatea Tighina pe Nistru, botezând-o Bender (cu împrejurimi, va forma o nouă raia în coasta Moldove)i. Astfel, pe 17 septembrie 1538, sultanul intră în Suceava, unde pune mâna pe tezaurul lui Petru, care includea, între altele, şi spada lui Ştefan cel Mare. Pe tronul Moldovei este instalat **Ştefan Lăcustă**. Pentru prima dată, Domnul Moldovei era numit numai prin voinţa unilaterală a sultanului, în timp ce până la acel moment, alegerea domnului se făcea de către boieri. Tronul domnesc este pus sub paza permanentă a 500 de ieniceri. Tot la acea dată, Tighina şi Bugeacul sânt rupte de Moldova şi transformate în posesiuni turceşti. Condiţiile impuse de otomani au fost consemnate într-un act oficial, care, pentru întâia dată, nu a mai avut valoare de tratat, ci de diplomă de numire „*berat*”, act care a marcat supunerea efectivă a Moldovei faţă de Poarta otomană.

Împreună cu câţiva însoţitori care-i rămăseseră credincioşi, Petru Rareş se îndreaptă spre Piatra lui Crăciun (actualmente Piatra Neamţ), unde, potrivit tradiţiei înregistrate de Ion Neculce, este gonit de pietreni, fiind nevoit să tragă cu arcul într-un popă care-l ajunsese. Pentru o scurtă perioadă, Domnitorul se refugiază apoi la mănăstirea Bistriţa, dar şi de acolo este nevoit să plece. La 18 septembrie pleacă peste Carpaţi, ajungând peste 10 zile în cetatea Ciceului, unde îl aştepta doamna sa, pe nume Elena-Ecaterina Brancovici, cu copiii Iliaş, Ştefan şi Roxanda.

Întrucât Petru considera că numai cu sprijinul sultanului îşi poate recăpăta domnia, îi scrie acestuia, cerându-i iertare. La începutul anului 1540, la invitaţia sultanului, Petru pleacă spre Constantinopol, unde, cu mari cheltuieli, face demersuri pentru reînscăunarea sa în Moldova. Acţiunile sale pentru reluarea domniei primesc un sprijin neaşteptat când în decembrie 1540, Ştefan Lăcustă este asasinat de către boieri şi unul dintre ei, Alexandru Cornea este înălţat în scaun fără înştiinţarea sultanului.

În ianuarie 1541, după primirea steagului de învestitură din partea sultanului, Petru Rareş porneşte spre Moldova. Întâmpinat de boieri la Brăila, Petru îl prinde pe Alexandru Cornea la Galaţi, unde acesta este executat. Principalii trădători din 1538, boierii Mihu, Trotușanu, Crasnăș și Cozma, sunt prinși în cetatea Romanului și ulterior executați și ei, capetele lor fiind trimise sultanului.

Tot în 1541, din ordinul sultanului, îl prinde la Făgăraş pe voievodul Ştefan Mailat şi îl trimite la Constantinopol. În 1542 încearcă fără succes să ia Bistriţa. Tot cu un eşec se soldează şi implicarea în planul de cruciadă al principilor creştini împotriva turcilor. Pentru echiparea oştii, îl împrumută pe Ioachim al II-lea de Brandenburg, capul cruciadei, cu 200.000 de florini, însă iniţiativa eşuează în momentul asedierii Budei, în 1542.

Trebuie spus că pe plan bisericesc și artistic a continuat tradiția moștenită de la Ștefan cel Mare. Ajutat de soția sa, Elena Doamna, a ridicat sau a reparat mai multe biserici : Mănăstirea Probota (sau Pobrata - 1530), Biserica Adormirea Maicii Domnului din Baia (1532), Biserica Sfântul Dumitru din Hârlău, Mănăstirea Moldovița (1537), Mănăstirea Humor (1535), bisericile din Botoșani, Târgu Frumos sau Roman. Rareș moare victimă a unui complot boieresc, la 3 septembrie 1546, într-o vineri, la miezul nopții și este înmormântat la ctitoria sa, Mănăstirea Probota.

Cu domnia lui Petru Rareş avem impresia că se încheie o întreagă epocă a istoriei noastre, când românii, timp de peste 200 de ani, se structurează temeinic pe plan intern şi se afirmă pe plan internaţional.

După Petru Rareş a urmat în Moldova, în a doua jumătate a secolului XVI, o perioadă extrem de tulbure, lupte nesfârşite între diverşii pretendenţi la domnie, intervenţie din ce în ce mai frecventă a Porţii în alegerea domnilor.

Mai rău: ajung „în scaun” unii aventurieri străini care nu sunt „os de domn", ca Iacob Heraclide Despotul, adevărat personaj de roman de aventuri, a cărui origine balcanică nici n-a putut fi bine stabilită; a studiat medicina la Montpellier, în sudul Franţei, a fost primit la Curtea regelui Franţei, a călătorit prin Germania, unde ar fi îmbrăţişat protestantismul, a trecut prin Polonia, şi prin intrigi străine (în special sprijinul Habsburgilor) ajunge să domnească doi ani în Moldova, unde încearcă să favorizeze pătrunderea protestantismului. A fost în cele din urmă răsturnat de boierii moldoveni şi a murit accidental la arestarea lui.

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit. Humanitas, 2002)

Îi urmează la tron Iliaş al II-lea (1545-1551), Ștefan al VI-lea (1551-1552), Ioan Joldea (tot în 1552 dar pentru o scurta perioadă) şi **Alexandru Lăpuşneanu** (1552-1561 şi 1564-1568), fiu natural al lui Bogdan Chiorul şi căsătorit cu o fiică (Ruxandra), a lui Petru Rareş. El a inspirat celebra nuvelă a lui Costache Negruzzi Alexandru Lăpuşneanu, prima capodoperă în proză a literaturii române moderne. A rămas cunoscut în istorie pentru marele număr de boieri pe care i-a tăiat ca să-şi asigure domnia.

Lăpușneanu ajunge la domnie prin protecție poloneză detronându-l pe domnitorul Ioan Joldea (1552). Acesta din urmă va părăsi Moldova, ajungând în Transilvania, unde își va întemeia o familie puternică, descendenții lui trăind și astăzi în județele Bistriţa Năsăud , Oradea, Mureş, Sibiu și Cluj. Prin urmare, Alexandru Lăpuşneanu plasează ţara sub suzeranitatea Poloniei, depunând jurământ de fidelitate Regelui polonez și obligându-se să-i dea, în timp de război, 700 de călăreți. Această politică față de polonezi atrage asupra lui ura lui Ferdinand, împăratul Germaniei, care încearcă prin toate metodele să-l răstoarne de pe tron.

Și turcilor le devine suspectă domnia lui Lăpușneanu, aflat sub protecția Poloniei, și în 1555 îl cheamă la Constantinopol. El însă nu se duce, ci trimite nişte pungi cu bani, punându-se astfel bine și cu Poarta ; își întărește astfel domnia, fiind protejat și de polonezi și de turci.

Tot atunci, Lăpuşneanu îi ajută pe turci să o readucă pe tronul din Cluj pe regina Izabela (1556),   care era refugiată în Polonia. În momentul în care era cel mai sigur pe domnie, este detronat de un venetic crescut la curtea sa, Iacob Eraclide, poreclit și Despotul. Acesta, prin înşelăciuni și intrigi, își adună o oaste de mercenari și-l învinge pe Lăpuşneanu la Verbia, în 1561.

După ce Despot Vodă este ucis în 1563 de Ştefan Tomşa (care domneşte pentru scurt timp), Vodă Lăpuşneanu reuşeşte să redobândească tronul Moldovei, dar acest lucru îl costă mai mult de 200.000 de galbeni daţi turcilor şi un crâncen război civil, pe care este nevoit să-l poarte contra lui Ştefan. Tomşa, protejatul boierilor. Armatele turceşti şi tătăreşti invadează ţara, prădând şi jefuind. Tomşa, neputând să se menţină pe tron, fuge la polonezi, dar este decapitat de aceştia la Lemberg. Începută în sânge, a doua domnie a lui Lăpuşneanu avea să înoate în sânge până la sfârşitul ei. El promite tuturor boierilor duşmani lui iertare, însă imediat ce-şi consolidează domnia, organizează un ospăţ, la care invita pe cei mai de seamă boieri şi, în timp ce aceştia petrec, trimite în sală mercenari străini care-i măcelăresc.

Fiind aşezat pe tron de turci, Lăpuşneanu trebuie să ţină cont de dorinţa lor şi anume de a dărâma toate cetăţile Moldovei (cu scopul evident de a face ca Moldova să fie incapabilă să se apere). Astfel, umple toate cetăţile cu lemne şi le dă foc, excepţie făcând-o Hotinul, unde era aşezată o garnizoană turcească (care a continuat să jefuiască cu cruzime). De fapt, incendierea nu a produs pagube esenţiale cetăţilor, ci a fost doar un şiretlic pentru a se evita dărâmarea lor din temelii.

Înainte de 5 martie 1568, Lăpuşneanu este afectat de glaucom sau trahom, o boală ereditară de care suferiseră atât tatăl său cât şi fiul său La 5 martie cere bistriţenilor transilvăneni să îi trimită pe bărbierul Andrei, vechiul său chirurg (care va ajunge în Moldova prea târziu). De altfel bolnavul însuşi considera că doar Dumnezeu îl mai putea ajuta. Pentru a nu lăsa treburile ţării în neorânduială, trimite o solie la Poartă, cerând sultanului să numească în scaunul Moldovei pe Bogdan, întâiul născut, "în timpul vieţii sale, fiind el fără putere". Pe 9 martie adună Sfatul Ţării şi îi cere să aleagă domn pe fiul său, Bogdan, căruia îi transmite sceptrul înaintea tuturor.

După încheierea Sfatului, sau poate a doua zi, Alexandru se călugăreşte sub numele de Pahomie. Se pare că intrarea în monahism a fost urmată de o moarte lentă şi chinuită, astfel încât, cei din jurul lui s-au grăbit să-l călugărească imediat ce a căzut în agonie (domnitorul ceruse ca, atunci când va fi aproape de moarte, să fie călugărit). Revenindu-şi în simţiri şi auzind că a fost călugărit, ar fi tunat către boieri : "că de mă voiu scula, pre mulţi am să popesc şi eu" (formulare impusă literar de Costache Negruzzi). Se spune că boierii, auzindu-i cuvintele, s-au înspăimântat groaznic şi, ca să-l împiedice să-şi împlinească promisiunea, l-au otrăvit la 11 martie 1568. E îngropat la ctitoria sa, Mănăstirea Slatina, împreună cu soţia sa, Ruxandra, fiica lui Petru Rareş, şi cu două fete ale lui.

Lăpuşneanu a păstrat relaţii comerciale bune cu Transilvania (unde stăpânea cetatea Ciceului). Din Veneţia veneau pictori pentru zugrăvirea mănăstirilor sale, Slatina şi Pângăraţi. Cu banii săi s-au împodobit bisericile de la Muntele Athos şi cea ortodox-românească din Liovul Poloniei. Aceste binefaceri veneau ca urmare a pocăinţei lui, după multele păcate săvârşite. Lăpuşneanu este cel care a mutat reşedinţa principală a ţării la Iaşi.

Este urmat la domnie de fiul său, Bogdan Lăpuşneanu (1568-1572).

E de reţinut şi numele lui **Ioan Vodă cel Cumplit**, care în scurta lui domnie (1572-l574) a încercat şi el o eroică rezistenţă împotriva dominaţiei turceşti, eroică dar nechibzuită, căci n-a fost coordonată cu alte tentative sau coaliţii antiotomane. Era şi el copil din flori (al lui Ştefăniţă, fiul lui Bogdan Chiorul, cu o armeanca). „Cel Cumplit", adică Cel Groaznic, i-au zis cronicarii, mai toţi din tagma boierească, fiindcă şi el a tăiat mulţi boieri. La o ultimă înfruntare cu turcii, undeva în sudul Moldovei, trădat de o parte din boieri, a căzut în mâinile turcilor care l-au condamnat la o moarte înfiorătoare: a fost legat, de mâini şi de picioare, de nişte cămile care, trăgând biciuite, i-au sfâşiat trupul.

La sfârşitul secolului XVI accede la tron un neam de mari boieri, coborâtori pe linie maternă din Bogdăneşti, Movileştii. Ei vor da Moldovei (şi Munteniei) şapte domnitori şi vor reprezenta un moment interesant în istoria noastră, atât pe plan politic cât şi pe plan cultural, din cauza influenţei apusene ce o aduc prin strânsele lor legături cu marea aristocraţie poloneză.

Astfel, o fiică a lui Ieremia Vodă Movilă, căsătorită cu un mare nobil polonez, va fi bunica regelui Michai Wisniowiecki; iar o alta, căsătorită cu un Potocki (se pronunţă Potoţki), tot un nume cu rezonanţă în Polonia, va fi strămoaşa regelui Stanislaw Leszczyriski, a cărui fiică, Măria, va deveni soţia regelui Franţei Ludovic al XV-lea — astfel că în sângele lui Ludovic al XVI-lea, decapitat în 1792, curgea o picătură de sânge movilesc! Dar, mai cu seamă, un fiu al lui Simion Movilă (domn în Muntenia în 1601), Petre, va deveni unul dintre personajele-cheie în dezvoltarea modernă a Rusiei.

Crescut în şcoli iezuite din Polonia, dar rămas credincios ortodoxiei, el va ajunge mitropolit al Kievului, pe vremea aceea sub stăpânire poloneză, şi va juca (nu fără aprigi rezistenţe) un rol esenţial în reformarea Bisericii ruse, precum şi în afirmarea doctrinei ortodoxe pretutindeni, prin a sa Mărturisire ortodoxă. Atât de slăvit i-a fost numele după moarte, încât trei oraşe din Ucraina şi Rusia poartă azi încă numele de Moghilev (căci porecla Movilă s-a pronunţat şi la noi uneori Moghilă).

(Sursa : Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit. Humanitas, 2002)

Domniile de scurtă durată și uneori revenirile la domnie îi caracterizează pe majoritatea domnitorilor din această perioadă : Petru Șchiopul (1578-1579 și 1582-1591), Iancu Sasul (1579-1582), Aron Tiranul (1591-1592 și 1592-1595), Alexandru cel Rău și Petru Cazacul (1592), Ștefan Răzvan (1595) și Ieremia Movilă (1595-1600 și 1600-1606), a cărui domnie a fost întreruptă pentru 1 an de către Mihai Viteazul.

Treptat, turcii îşi întăresc poziţiile în dauna Principatului Moldovei : după ce în 1484, cuceriseră malurile Dunării și Mării Negre cu cetățile-porturi Chilia și Cetatea Albă, în 1538 ocupă Tighina și restul teritoriului (numit de ei de acum încolo Bugeac). Voievozii moldoveni sunt de acum sub supraveghere apropiată şi permanentă, după cum turcii au de asemeni trei „capete de pod" şi în Muntenia: Brăila, Giurgiu şi Turnu (viitorul Turnu Măgurele).

VI. Un moment de răscruce în istoria românilor - Unirea de la 1600

Mihai Viteazul sau Mihai Bravu, născut în 1558 la Drăgoeşti, lângă Floci (numit și Orașul de Floci sau Târgul de Floci, numele provenind de la lâna care se comercializa acolo în evul mediu, oraș situat la vărsarea râului Ialomița în Dunăre, pe un curs vechi al râului, Ialomița Veche, curs azi secat dar vizibil în teren), a fost bănişor de Strehaia. Este considerat copil din flori al lui Pătraşcu cel Bun, dar mama lui era o Cantacuzină, adică o coborâtoare din vestita familie bizantină care a dat doi împăraţi în veacul al XIV-lea şi care se număra printre marile familii nobile ale Bizanţului.

La sfârşitul anului 1588 Mihai Viteazul devine *stolnic* al curţii lui Mihnea Turcitul, iar în 1593 ban al Craiovei în timpul domniei lui Alexandru cel Rău. Pe 11 oct 1593, devine voievod al Țării Românești, cu ajutorul patriarhului Constantinopolului, dar și al otomanilor (după ce a plătit o sumă uriașă, de 1,5 milioane de galbeni, neconfirmată documentar).

Aderă la "Liga Sfântă" creştină, constituită din inițiativa Papei Clement al VIII-lea, din care inițial făceau parte Statul Papal, Spania, Austria, Ferrara, Mantova și Toscana. Ulterior aderă și Transilvania, Moldova și Țara Românească (Aron Vodă, domnul Moldovei semnează un tratat cu împăratul habsburgic la 16 septembrie 1594, oferind astfel un motiv în plus lui Mihai Viteazul să decidă, cu acordul boierilor, intrarea în alianța antiotomană).

Aderarea Țării Românești la "Liga Sfântă" a condus la izbucnirea, pe13 noiembrie 1594, a unei revolte antiotomane, soldată cu suprimarea creditorilor levantini și a întregii garnizoane otomane staționată în București.

Pe acest fundal, Mihai pornește o ofensivă generală împotriva Înaltei Porți, atacând cetățile turcești de pe ambele părți ale Dunării (Giurgiu, Hârșova, Silistra ș.a). Urmează o serie de victorii împotriva tătarilor și turcilor (la Putineiu și pe locul numit "*Padina Șerpătești*" de lângă satul Stănești) culminată cu incendierea Rusciucului.

După modelul victorios al lui Mihai, Aron Vodă porneşte o campanie similară. Datorită recunoaşterii ca suzeran a lui Sigismund Bathory de către Aron Vodă şi succesorul său, Răzvan Ştefan, Mihai trimite o delegaţie de boieri la Alba Iulia pentru a reglementa diplomatic relaţiile munteano-transilvănene.

Nerespectând porunca domnitorului, delegația de boieri condusă de mitropolitul Eftimie negociază și semnează la Alba Iulia la 20 mai 1595 un tratat cu Bathory, prin care Mihai devenea locțiitorul acestuia pe propriul său tron. Puterea revenea astfel Sfatului Domnesc alcătuit din 12 boieri de rang înalt.

Comandând o armată de cca. 16.000 de ostași, la care se adăugau cei 7.000 de transilvăneni conduși de Albert Kiraly, Mihai Viteazul obține la 13/23 august 1595 contra turcilor o strălucită victorie, la Călugăreni - (evocată de poetul George Coșbuc în poemul "Pașa Hassan"). Contraofensiva otomană îl forțează să se retragă temporar în munți, așteptând sprijinul lui Sigismund Bathory.





Bătăliile de la Călugăreni, Târgoviște și Giurgiu (litografii)

Între timp, Ștefan Răzvan este înlocuit de pe tronul Moldovei cu Ieremia Movilă, domn fidel polonezilor. Mihai Viteazul începe, cu sprijin transilvănean și moldovean eliberarea orașelor Târgoviște (5-8 octombrie 1595), București (12 octombrie 1595) și Giurgiu (15-20 octombrie 1595).

În 1594 și în anii următori Mihai Viteazul conduce o campanie militară în sudul Dunării, cucerind cetățile Isaccea, Măcin, Cernavodă, Razgrad, Babadag, Târgul de Floci, Silistra și chiar Rusciuc, Șiștova, Nicopole și Vidin. Nicolae Iorga afirmă că spre sfârșitul campaniei, călăreții lui Mihai Viteazul ajunseseră până la Adrianopole în est și Plevna în vest.

Interesant este faptul că această acțiune a fost sincronizată cu cea a voievodului moldovean Aron Tiranul care, exact în aceeași perioadă, readuce sub stăpânirea sa Bugeacul. Trebuie spus că în 1601 Mihai Viteazul va prelua aceste teritorii o dată cu instalarea sa pe tronul Moldovei, astfel încât Dobrogea și gurile Dunării rămân sub stăpânirea sa până la moarte.

Pierderile suferite în urma campaniilor antiotomane, precum și pagubele provocate de ostașii sultanului, au adus Țara Românească într-o stare critică din punct de vedere financiar. Cu visteria golită, Mihai se vede silit să aplice o soluție nepopulară, dar vitală supraviețuirii statului : "așezământul" sau "legarea țăranilor de glie" prin care rumânii (țăranii fără pământ din Valahia) erau siliți să rămână pe moșia pe care se aflau în acel moment.

După câteva confruntări pe linia Dunării, dar mai ales după înfrângerea suferită de Sigismund Báthory în Bătălia de la Keresztes, Mihai decide că e mai înțelept să negocieze și în dec 1597 face pace cu Imperiul Otoman. În schimbul acceptării suzeranității otomane și a plății tributului, Înalta Poartă recunoaște domnia voievodului pe durata vieții sale și îi trimite steag de domnie.

În paralel, la 9 iunie 1598, Mihai încheie la Mănăstirea Dealu un tratat cu împăratul Rudolf al II-lea, care se obligă să-i asigure subsidii pentru întreținerea armatei și îi recunoaște caracterul ereditar al domniei în schimbul recunoașterii suzeranității împăratului. Practic, prin dubla suzeranitate (otomană și habsburgică) Mihai a căutat să compenseze prevederile tratatului de la Alba Iulia, din 20 mai 1595, prin care recunoscuse suzeranitatea principelui Transilvaniei, Sigismund Báthory.

Domnia lui Ieremia Movilă, devotat polonezilor, însemnase practic îndepărtarea Moldovei de Sfânta Alianță. În Transilvania, Sigismund renunța la tron în favoarea vărului său, Andrei Bathory. În iulie 1599 trimite o solie la Praga pentru a cere încuviințarea împăratului Rudolf al II-lea pentru punerea în practică a inițiativei sale.

În toamna lui 1599, Mihai intră în Transilvania prin pasul Buzău cu o armată formată din români și mercenari de diferite etnii (unguri și secui din Ardeal, polonezi, sârbi, etc), se bate timp de 10 zile (între 18 și 28 octombrie) cu armata lui Andrei Bathory (pe care în final o zdrobește la Șelimbăr, lângă Sibiu) și pe 1 noiembrie 1599 își face intrarea triumfătoare la Alba Iulia primind cheile fortăreței de la episcopul Demetrius Napragy. Chiar dacă este recunoscut de Dietă doar ca guvernator imperial, Mihai rămâne conducătorul *de facto* al Transilvaniei.









Stema lui Mihai Viteazul din anul 1600 — Oastea lui Mihai, pictură de Gheorghe Tătărescu — Portret de epocă — Drapelul Tării Românești în timpul domniei lui M.V.

În mai 1600, Mihai Viteazul îl alungă prin forţă de pe tronul Moldovei pe Ieremia Movilă (învingându-l la Bacău) și, la recomandarea boierilor, pune un domn aservit.

Se realizează astfel prima unire a ţărilor române, titulatura folosită de voievod într-un document din 6 iulie 1600 fiind "*Domn al Țării Românești și Ardealului și a toată țara Moldovei*".



Harta principatelor românești în 1600



Harta Moldovei 1793-1812

Contextul internaţional îi este însă nefavorabil lui Mihai. Puterile vecine văd în ambiţiile sale politice o contradicţie cu interesele proprii de dominanţă, habsburgii își văd ameninţate planurile de menţinere a Transilvaniei în sfera lor de influenţă, Polonia nu dorește pierderea controlului asupra Moldovei, iar Imperiul Otoman nu acceptă ideea renunţării la Ţara Românească. Mai mult chiar, uniunea lui Mihai reprezenta o formulă puternică, capabilă să schimbe raportul de forţe din regiune. La fel de adevărat este însă că existau și conflicte interne, cauzate de insubordonarea nobililor maghiari din Transilvania care nu acceptau măsurile impuse de noul domn. De asemenea, sașii îi rămăseseră ostili lui Mihai, în urma jafurilor întreprinse de armatele sale în oraşele şi satele lor (Ghimbav, Codlea, Merghindeal, Cincu,Şura Mică, Cristian, Câlnic etc.). Mihai nu reuşeşte să înfrângă revolta nobililor maghiari transilvăneni, sprijiniţi de generalul Basta (Mirăslău 18/28 septembrie 1600) şi astfel pierde Ardealul. În scurt timp Moldova va reintra în posesia Movileştilor aserviţi intereselor polone. Mihai încearcă să reziste atacului polon asupra Ţării Româneşti, însă şi pe acest tron se va urca un membru al familiei Movileştilor, Simion.

Forţat să ia calea pribegiei, Mihai cere sprijinul împăratului Rudolf al II-lea, care, în contextul reînscăunării lui Sigismund Bathory pe tronul Transilvaniei, acceptă să-l susţină pe român. Împreună cu generalul Basta, Mihai porneşte campania de recucerire a teritoriilor româneşti. Prin victoria de la Guruslău (3 august 1601), voievodul valah îl îndepărtează pe Bathory din Transilvania. Continuă prin a recupera Ţara Românească, gonindu-l pe Simion Movilă de pe tron. În aceste condiţii, apăreau perspectivele unei noi uniri româneşti, perspectivă ce nu convenea împăratului habsburgic.

Din ordinul lui Rudolf al II-lea se pune la cale înlăturarea fizică a domnitorului român, și pe 9/10 august 1601, la 3 km sud de Turda, Mihai Viteazul este ucis de oamenii generalului Gheorghe Basta.

Cronicarul Wolfgang de Bethlen descrie în ampla sa lucrare "Cronică a Transilvaniei" împrejurările asasinării domnitorului : "*O vreme mijlocitorul (Iacobus Beaurius) lui Basta cercetează aici și acolo și, pe neașteptate, trupa valonilor înconjoară cortul lui Mihai. Beaurius și alți câțiva subalterni de-ai săi au intrat în cortul lui Mihai, pe care l-au găsit liniștit și stand întins. Beaurius, adresându-i-se acestuia, spune: "Ești prizonier!", la care acesta răspunde : "Niciodată !", și spunând aceasta Mihai a încercat să scoată sabia, care era atârnată de propteaua cortului, în timp ce era lovit de Beaurius cu halebarda, și capul ii este tăiat cu sabia proprie a lui Mihai, iar unul dintre valoni l-a împușcat la încheietura de la mana stânga, despre care se știa ca obișnuia să o folosească și cu care încerca chiar atunci să-și scoată sabia. Capul acestuia l-au pus pe coapsa propriului cal alb mort... Corpul lui Mihai a fost scos din cort, despuiat de haine, și a zăcut timp de trei zile în apropierea drumului public, iar soldații i-au tăiat pielea de pe spate, coaste și umeri, ca să o păstreze ca amintire pentru faptele lor nemaipomenite. După aceea, corpul acestuia, ca să nu fie totuși sfâșiat de câini, câțiva sârbi l-au înmormântat din ordinul lui Basta într-o groapa, pentru ca în cele din urma să fie adus la Alba Iulia unde a fost înmormântat în biserica sfântă...*"

Capul său este luat de unul dintre căpitanii domnitorului și înmormântat de Radu Buzescu la Mănăstirea Dealu, lângă Târgoviște. Pe lespedea sa de piatră de la Mănăstirea Dealu stă scris: *"Aici zace cinstitul și răposatul capul creștinului Mihail, Marele Voievod, ce au fost domn al Țării Românești și Ardealului și Moldovei."*



In 1601, cand Mihai Viteazul ajunsese în Praga, la curtea împăratului Rudolf al II-lea, fiind primit cu entuziasm, i se realizează un portret în aramă de către gravorul curţii, Egidius Sadeler, cel mai cunoscut portret al domnitorului român. Inscripţia circulară spune „Michael Waivoda Walachiae Transalpinae, utraque fortuna insignis et in utraque eadem virtute, aet. XLIII", iar dedicaţia : „Tanti facit nomen Christi, Maiestatem Caesaris,/Rempublicam christianam et Ecclesiae sub Pontifice Maximo concordiam sue", adică „Atât de mult iubeşte pe Cristos şi Împărăţia creştină şi unirea Bisericii sub Papă"

Întreaga creştinătate balcanică l-a privit ca pe un eliberator, iar după moartea sa, între hârtiile găsite sub pernă, s-a aflat o scrisoare în care aceşti creştini îl numeau „Steaua lor răsăriteană".

Dar să revenim în Moldova : conform acordului de vasalitate, din 1634, Turcia se obliga să păstreze intacte frontierele Moldovei pe întreaga lor întindere fapt de care nu s-a ţinut cont mai târziu, în 1812. În 1699 după Pacea de la Karlowitz polonezii cer Moldova de la Turci (ţară învinsă) dar aceasta nu o cedează, invocând faptul că Moldova s-a supus Porţii de bună voie, nefiind cucerită cu sabie.

În 1712 turcii forţează transformarea şi a Sorocii în raia, dar sânt împiedicaţi de rezistenţa domnului Moldovei din acea perioadă, Nicolae Mavrocordat. În 1713, Turcii iau în stăpânire şi Cetatea Hotinului împreună cu ţinutul din jur.

Descriptio Moldaviae - o prezentare exhaustivă a Moldovei medievale

Un iluminat cu mult înaintea vremii sale, **Dimitrie Cantemir** (1673 - 1723) a fost cu adevărat primul ”monstrum eruditionis” moldovean. Domn al Moldovei (2 luni în anul 1693 și încă doi ani 1710 - 1711), autor, cărturar, compozitor, enciclopedist, etnograf, geograf, filozof, istoric, lingvist, muzicolog, om politic și scriitor, Dimitrie Cantemir a fost primul român membru al Academiei de Ştiinţe din Berlin și primul cărturar român de valoare europeană care a făcut cunoscute în mediile intelectuale ale lumii latinitatea limbii române și specificul moldovenilor.





În tinereţe În timpul domniei Coperta primei ediții a cărții

Dimitrie Cantemir s-a născut într-o familie nobilă, în localitatea Silişteni din comuna Fălciu, azi în comuna Dimitrie Cantemir din judeţul Vaslui, în partea de sud a oraşului Huşi. Fiu al lui Constantin Cantemir, la 15 ani a fost nevoit să plece la Constantinopol (1688-1690), unde a stat 12 ani, ca zălog al tatălui său pe lângă Înalta Poartă.

După moartea tatălui său, este pentru o scurtă perioadă (martie - aprilie 1693) domn al Moldovei, dar nefiind confirmat de Înalta Poartă se întoarce la Constantinopol pentru a-şi continua studiile (la Academia Patriarhiei Ecumenice). Antioh, fratele mai mare, îşi însuşeşte întreaga moştenire, lăsându-l într-o situaţie precară. Din 1695 devine "capuchehaie", adică ambasador, la Constantinopol, al fratelui său Antioh, care fusese ales domn.

Se căsătoreşte cu fiica lui Constantin Cantacuzino, Casandra, cu care va avea 8 copii, şase băieţi şi două fete, trei dintre ei murind timpuriu sau în timpul vieţii lui. Unul dintre băieţi, avea să devină o figură importantă, diplomatul rus Antioh Cantemir, poet şi scriitor. După moartea Casandrei, se recăsătoreşte cu fiica unui general rus, cu care va mai avea un copil, o fată, pe nume Anastasia.

Având încredere în el, în 1710 turcii îl înscăunează domn al Moldovei la Iași. În timpul scurtei sale domnii, a fost un adept al conducerii autoritare, dar şi un apărător al oamenilor simpli, opunându-se de exemplu transformării ţăranilor liberi în şerbi, ceea ce l-a transformat în duşmanul marii boierimi, atotputernică în acea vreme. Remarcabil este şi faptul că, deşi studiase in Orient, în politica externă se orientează spre Rusia, entitate ortodoxă, opusă Islamului.

Astfel, proaspătul domn Dimitrie Cantemir încheie în 1711 la Luţk (în Rusia) un tratat secret de alianţă cu Petru cel Mare, în speranţa eliberării ţării de sub dominaţia turcă, stipulând totodată integritatea graniţelor şi faptul că ele vor fi apărate de armata Moldovei. Ca urmare a acestei alianţe, se alătură lui Petru cel Mare în războiul ruso-turc, fără ca acest lucru să însemne intrarea Moldovei sub suzeranitate rusească.

Creştinii sunt însă înfrânţi de turci în Bătălia de la Stănileşti (pe Prut), iar Cantemir, neputându-se întoarce în Moldova, se refugiază cu tot cu familie în Rusia, unde va rămâne pentru tot restul vieţii. Devenit consilier intim al lui Petru I (după ce a fost ajutat de ambasadorii Olandei şi Franţei la Înalta

Poartă) și desfășoară o activitate științifică impresionantă (printre altele, contribuie la cartografierea Rusiei în sistem Mercator, colecția sa de hărți, scrise în latină, aflându-se la loc de cinste în Arhiva Cabinetului lui Petru cel Mare de la Petersburg). Țarul îi atribuie un domeniu feudal lângă Harkov și la 1 august 1711, îi conferă titlul de Principe Serenissim al Rusiei. Ca membru al Academiei din Berlin a corespondat cu Leibniz, încercând să stabilească principiile fondării unei Academii Ruse.

A murit în refugiu, după campania lui Petru cel Mare la Marea Caspică, în zona Derbent 1723 și a fost înmormântat în Rusia, la Dimitrovka, în biserica Sf. Nicolae, construită după planurile sale și cu hramul ca al Bisericii Domnești din Iași. Potrivit unei legende, Dimitrie Cantemir a fost rosicrucian, iar capul său a fost luat după moarte pentru a fi îngropat într-un cimitir rosicrucian din Scoția. Actualmente, osemintele sale se odihnesc în Biserica Trei Ierarhi din Iași, repatriate grație lui Nicolae Iorga, în 1935.

În opera lui Cantemir, influențată de umanismul Renașterii și de gândirea înaintată din Rusia, s-au oglindit cele mai importante probleme ridicate de dezvoltarea social-istorică a Moldovei de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Este considerat și în prezent unul dintre marii umaniști ai Europei. Opere :

Descriptio Moldaviae (Descrierea Moldovei), scrisă în latină (1714 - 1716, când trăia în Rusia), la cererea Academiei din Berlin. Descriptio Moldaviae cuprinde trei părți :

- Prima parte este consacrată descrierii geografice a Moldovei, a munților, a apelor și a câmpiilor. Dimitrie Cantemir a elaborat prima hartă a Moldovei. A prezentat flora și fauna, târgurile și capitalele țării de-a lungul timpului. Toponimele sunt scrise cu alfabet latin.
- În partea a doua a lucrării este înfățișată organizarea politică și administrativă a țării. S-au făcut referiri detaliate la forma de stat, alegerea sau îndepărtarea din scaun a domnilor, la obiceiurile prilejuite de înscăunarea domnilor sau de mazilirea lor, de logodnă, nunți, înmormântări.
- În ultima parte a lucrării există informații despre graiul moldovenilor, despre slovele folosite, care la început au fost latinești, *după pilda tuturor celorlalte popoare a căror limbă încă e alcătuită din limba cea română, iar apoi înlocuite cu cele slavonești*.

Lucrarea prezintă interes nu numai pentru descrierea geografică sau politică bine documentată, ci și pentru observațiile etnografice și folclorice. Dimitrie Cantemir a fost primul cărturar român care a cuprins în sfera cercetărilor sale etnografia și folclorul.

Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau **Giudețul sufletului cu trupul**, scrisă în română și tipărită la Iași în 1698. Această operă este *prima lucrare filozofică românească*. În această lucrare întâlnim disputele medievale despre timp, suflet, natură sau conștiință. Dimitrie Cantemir sugerează superioritatea omului asupra celorlalte viețuitoare, face din om un stăpân al lumii, susține superioritatea vieții spirituale asupra condiției biologice a omului, încearcă să definească concepte filosofice și să alcătuiască o terminologie filosofică.

Sacrosanctae Scientiae Indepingibilis Imago (1700), lucrare filosofică în care încearcă să integreze fizica într-un sistem teist, în linia lui Bacon, un fel de împăcare între știință și religie, între determinismul științific și metafizica medievală. Cantemir manifestă un interes deosebit pentru astrologie și științele oculte, sacre, specifice Renașterii.

Istoria ieroglifică, scrisă la Constantinopol în română (1703 - 1705). Este considerată prima încercare de roman politico-social. Cantemir satirizează lupta pentru domnie dintre partidele boierești din țările române. Această luptă alegorică se reflectă printr-o dispută filosofică între două principii, simbolizate de Inorog și Corb. Lucrarea cuprinde cugetări, proverbe și versuri care reflectă influența poeziei populare.

Istoria Creșterii și Descreșterii Curții Otomane, redactată în latină (Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae) între 1714 și 1716. În această lucrare, Dimitrie Cantemir a relatat istoria imperiului otoman și a analizat cauzele care ar fi putut duce la destrămarea sa. A insistat și asupra posibilităților popoarelor asuprite de a-și recuceri libertatea.

Lucrarea a fost tradusă și publicată în limbile engleză, franceză și germană.

Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor, scris mai întâi în latină, dar tradus apoi de autor în română (1719 - 1722), cuprinde istoria românilor de la origini până la descălecare. Susține teoria lui Miron Costin și anume originea latină a limbii române și a poporului format pe teritoriul vechii Dacii, inclusiv faptul că limba româna are patru dialecte. Pentru scrierea acestei lucrări, Dimitrie Cantemir a consultat peste 150 de izvoare (în română, latină, greacă, polonă și rusă).

Alte opere :

Compendiolum universae logices institutionis (Prescurtare a sistemului logicii generale)
Monarchiarum physica examinatio (Cercetarea naturală a monarhiilor)
Sistema religiei mahomedane (în rusă Kniga sistema muhamedanskoi relighii)
Cartea științei muzicii (Kitab-i-musiki)

Pentru a înțelege acuratețea și profunzimea relatărilor sale, puteți citi în continuare câteva pasaje din **Descriptio Moldaviae**, un adevărat documentar pus pe hârtie, care i-ar face invidioși până și pe cei de la Discovery Channel. Pentru a vă provoca s-o citiți în întregime, iată mai jos cum arată Cuprinsul :

EXTRASE DESPRE ETIMOLOGIE ȘI TOPONIMIE

“Toată țara pe care o numim astăzi Moldova, împreună cu ținuturile învecinate de către apus, au fost dintr’un început stăpânite de cuceritorii celor trei părți ale lumei, Sciții, dar fără să aibe locuințe statornice, ci strămutându-se, după datina lor, dintr’un loc într’altul. După mai multe numiri ce deteră acestor ţări, hoardele lor care urmau unele după altele, Grecii chiemară pe locuitorii ţării, când Geţi, când Daci; în fine, sub stăpânirea Romanilor, le ziseră Daci peste tot. Iar după ce Decebal regele acestora, fu învins prin vitejia lui Nerva Traian, Dacii fiind toți, parte stinși, parte răspândiți în toate părţile, toată ţara lor fu prefăcută în provincie romană, dată cetăţenilor romani și împărțită în trei părţi, numite: Ripense, Mediterana și Alpestre. Iar după ce mai la urmă începu să scadă domnia Romanilor, Moldova fu adesea călcată de barbari, de Sarmaţi, Huni și Goţi și coloniile romane se văzură nevoite a se trage la munţi și a-și căuta scăparea în contra furiei barbarilor în partea muntoasă, în Maramureș. Apăraţi aci prin greutatea locurilor în curs de câteva secole, trăind sub legile și domnii lor, în fine, văzând cât crescuse numărul locuitorilor, Dragoş, fiul lui Bogdan, își propuse să treacă munţii spre răsărit sub chip de vânătoare, însoţit de vreo 300 oameni. În această călătorie dete din întâmplare peste un bou sălbatic, căruia Moldovenii îi zic bour, și luându-l la goană, descinse la poalele munţilor. Iar o tânără căţea de vânat ce avea, pe care o iubea foarte mult și-i zicea Molda repezindu-se asupra fiarei, aceasta se aruncă în valurile unei ape curgătoare, unde vânătorii o uciseră cu săgeţile lor, iar căţeaua ce o urmărea cu fuga și ‚n apă, se ‚necă în repedele ei unde. În memoria acestei întâmplări, Dragoş numi râul Moldova; locul unde se întâmplase aceasta, dete numele gintei sale Roman; iar capul bourului voi să rămână semn al noului său principat.

Cercetând apoi locurile cele mai apropiate și descoperind acolo câmpuri mănoase, cu râuri adăpate, orașe, cetăți întărite, dar lipsite de locuitori, spune toate acestea compatrioților săi și-i invită să ocupe un pământ atât de fertil.

Nu fără multă voie bună urmează tinerimea română pe Domnul său, trece munții în cete numeroase, se așează în aceste locuri aflate cu acest chip minunat și se ‚nchină lui Dragoș aflătorul lor, ca celui dintâi Domn al acestor locuri.

Astfel, această țară intrând iarăși în stăpânirea vechilor ei posesori, pierzând domnia Romei, perdu și numele roman și dacic și dela râul Moldova se numi Moldova, atât de străini cât și de indigeni. Dar numirea aceasta încă nu rămase pretutindeni. Căci Turcii, intrând adeseaori în Moldova pentru țările vecine ce ocupară în Europa, pe Moldoveni îi numiră la început Ak Ulach.

Iar după ce Bogdan, închină ţara conform ultimei voinţi a părintelui său, Ştefan-cel-Mare, Otomanii, după datina ce au de a da ţărilor numele domnitorilor săi, numiră pe Moldoveni Bogdanli, iar vechea numire rămase până azi în limba Tătarilor. De altă parte, vecinii Poloni și Ruși numesc pe Moldoveni Valachi, adică Italieni, iar pe Români, Munteni, adică oameni de peste munte”.

EXTRASE DESPRE POZITIONARE, CLIMA ŞI GRANITE

”Moldova se ‚ntinde în lat dela gradul 44°, 54’, până la 48° și 51’. Lungimea ei nu este determinată, dar cei mai mulţi partea ei occidentală care atinge Transilvania, o așează la 45°, 39’, iar cealaltă extremitate, care formează. Un unghiu ascuţit lângă Alba Iulia sau Cetatea Albă, cum o numesc locuitorii, la 53°, 22’, precum se poate vedea din chartă. Dealtmintrea, fiindcă o parte a ţărei, cea despre Transilvania, e muntoasă, iar ceeace se întinde spre Ucraina Poloniei, spre Basarabia și spre Dunăre, e șes, clima nu pretutindeni este aceeaşi. În partea muntelui suflă vântul mai rece, dar şi mai sănătos, iar în partea câmpului, mai cald, dar mai puţin princios sănătăţii. Dacă locuitorii nu ajung adânci bătrâneţe, cauza nu poate fi alta, decât ori repezile schimbări ale temperaturii ori traiul vieţii, ori vreo slăbiciune firească a puterilor. Prea rare ori vei găsi om de şeaptezeci de ani, d’abia vreunul de optzeci. Dar viaţa şi-o petrec mai mult cu sănătate, şi astfel scurtimea vieţei le este compensată că, atât cât au de trăit, trăesc mulţumiţi și nesupăraţi de boalele care răpesc cea mai mare parte a fericirii omenești. Afară de aceasta, ţăranii ajung la o etate mai înaintată, decât nobilii și cei crescuţi în desfătări şi ‚n moliciune.

Cutremurile de pământ, care turbură plăcerile mai tutulor ţărilor călduroase, se simt arare ori, și nici că s’a auzit vreodată, ca vreun oraș sau munte să se fi risipit sau cufundat din cauza cutremurului.

Moldova n’a avut totdeauna aceleași margini, ci când mai întinse, când mai strimte, după cum și ţara creștea sau scădea. În fine, ŞtefanVodă numit cel Mare, a pus ţării marginile pe care le păstrează până astăzi. Spre miază-zi totdeauna s’a ‚ntins până la Dunăre, cea mai mare apă a Europei și mai departe până la gura ei, aproape de Chilia se varsă în Marea Neagră. Spre răsărit, marginea cea veche a ţărei era marea Neagră, dar în timpii din urmă după ce Turcii luară cu armele Basarabia și Benderul, ţara fu împuţinată de această parte. Astăzi marginea Moldovei o formează Prutul dela gura sa până la satul lui Traian, iar de aci, valul lui Traian, care e dus prin apa Botnei și ‚n linie dreaptă până la gura Bâcului, unde se varsă în Nistru, precum se vede clar în chartă. Spre miază-noapte şi răsărit, râul Nistru, căruia Turcii îi zic Turla, desparte Moldova de Polonia și de Tătarii de Ociacov.

Mai înainte ţărmul Nistrului numai până la Hotin era al Moldovenilor și de acolo o linie dreaptă trasă prin râurile: Prut și Cirimișu forma marginea ţărei în acea parte; dar în urmă provincia ce zace despre Podolia până la gurile râului Serafinești, fu supusă Moldovei prin bărbăţia lui Ştefan-cel-Mare şi astfel aceste ape unite între sine, adică Nistrul, Serafinești, Colacinul și Cirimușul închid Moldova despre miază-noapte, unde este Câmpulung rutean. Despre apus Moldova astăzi e cu mult mai întinsă decât era odinioară. Pentru că înainte de timpurile lui Ştefan-cel-Mare, toţi munţii de care e încinsă, erau ai Transilvaniei și ţara era îngustă despre această parte. Dar prin puterea acestui Domn, care bătuse în câteva rânduri pe regele Matiaș al Ungariei, Transilvanii respinși se văzură nevoiţi a-şi căuta prin învoeli scăparea de loviri mai grele. După aceste învoeli tot şirul munţilor cari despart aceste două ţări s’au dat sub puterea Moldovei, adică toată partea de loc care zace între văile apelor care curg în Moldova.

Se trase deci o linie dela sorgintea apei Cirimușului prin sorgintea râurilor Suceavei, Bistriţei şi a Trotoşului până la rîul Milcov și această linie s’a decis a fi marginea despărţitoare a acestor două ţări.

Mai înainte Siretul și Trotușul despărţea Moldova de ţara românească, dar apoi prin bărbăţia lui Ştefan-cel-Mare, judeţul Putnei se adunase Moldovei, așa încât astăzi rîuleţul Milcov și Siret despart aceste două ţări.

La partea despre miazăzi sta margine Dunărea.

Înăuntrul acestor margini Moldova coprinde cale de 237 ore sau 711 milliarie italiene, calcul ce oricine uşor poate face consultând alăturata chartă geografică. Iar mai înainte, până a nu fi Basarabia ocupată de oştire turcească şi tătărască, coprinderea Moldovei era de 247 ore și 822 mil.

Moldova se ‚nvecinește la apus cu Transilvanii şi cu Românii, la miază-noapte cu Polonii, la miazăzi cu Turcii.

Cu toţi aceştia aveau a se lupta ager Moldovenii, pe când îşi apărau încă libertatea. Despre aceste lupte iată cum vorbeşte un scriitor polon demn de credinţă: „Aceşti Moldoveni prin natura, datinele şi limba lor nu diferă mult de Italieni, sunt oameni feroci, dar de o mare virtute, nici este vr'un alt neam, care având o ţară aşa de mică, să se lupte pentru gloria resbelului cu atâta bărbăţie, cu atâţi inimici deodată, ori că aceştia îi fac resbel, ori că se apără contra lor". Mai adaogă apoi zicând: „Ei sunt aşa de viteji, în cât cu toate aceste neamuri cu care se mărginesc, în acelaşi timp făcu resbel neîncetat şi eşiră învingători, pentrucă Ştefan care pe timpul părinţilor noştri domnia în Dacia, bătu şi învinse într'un mare resbel, mai în aceiaşi vară, pe Baiazet Turcul, pe Matia Ungurul şi pe Ion Albert Polonul". (Ovichoviu, annol 5 an. 1552)".

EXTRASE DESPRE HIDROLOGIE

"De abia vei găsi în vreo altă ţară atât de mărginită, precum este Moldova, atâtea ape împodobite cu atâtea jocuri ale naturei ca acestea. Moldova numără patru ape mai mari şi navigabile : Dunărea, Nistrul, Prutul şi Siretul.

Dunărea deşi spală numai o mică parte a ţării supusă astăzi domnului Moldovei, dar tot aduce ţării cele mai mare foloase. Căci afară de aceea că vasele neguţătoreşti a mai multor neamuri pot să vină pe Dunăre şi să debarce la Galaţi aduce Moldovenilor îndemânarea de a-şi trimete marfa pe Prut la Constantinopol şi la alte cetăţi de pe lângă Marea Neagră, de unde nu scot puţin profit. Despre undele şi bunurile ei cele ascunse, trecem într'adins, fiindcă au vorbit pe larg despre acestea aceia ce au descris Germania şi Ungaria mai nainte de noi.

În Dunăre se varsă Prutul, odinioară Hierasus, el vine din munţii Transilvaniei, Carpaţii celor vechi, cari despart această ţară de Polonia şi taie toată Moldova prin mijlocul ei. Apa Prutului este cea mai sănătoasă din câte cunoaştem, însă cam turbure din cauza mâlului ce poartă cu sine; iar puind-o într'un vas de sticlă, mâlul se aşează la fund şi apa rămâne limpede şi curată. Când eram în Moldova, am făcut însumi încercare şi am aflat că o măsură de 100 drame apă de aceasta, este cu 30 drame mai uşoară decât o cantitate egală de apă luată din alte râuri.

Siretul, râul propriu al Moldovei, se naşte din cele mai depărtate margini ale ţărei despre Polonia, curgând spre miazăzi, se varsă în Dunăre prin două guri. Râu destul de lat şi profund, dar fiind pretutindenea înconjurat de păduri şi de munţi, iar în unele locuri împedicat de vaduri, încă nu e pretutindeni navigabil.

Spre miazăzi mare parte a Moldovei este adăpată de Nistru, râu aşa de cunoscut, încât găsesc de prisos a mai vorbi de dânsul. Caută însă a se aduce aminte că Turcii pe acest râu transportă toată proviziunea şi cele pentru resbel din Constantinopol prin Marea Neagră la Bender, odinioară şi la Cameniţia, astăzi la Hotin. Apa Nistrului e limpede, dar grea şi sănătăţei foarte vătămătoare. La Cetatea Albă se varsă în Marea Neagră.

Pe lângă acestea mai sunt şi alte ape mai mici care adapă Moldova: Bârladul care curge în ţinutul Tecucilor, despre răsărit spre apus şi se uneşte cu Siretul la satul Şerbăneşti. N'am putut afla vechiul nume al acestui rău. Suceava care dete nume Suceavei, odinioară capitală a ţărei. Moldova, al cărui nume l-am arătat de unde vine.

Bistriţa curge din Alpii Transilvaniei şi este atât de repede, încât cele mai mari pietre le surpă din munte şi le duce cu sine. Trotoşul, cu apa tot atât de repede; sorgintea lui nu e departe de a Bistriţei. În Prut se varsă Cirimuşul, care formează marginea între Moldova şi Polonia. Mai jos de acesta se varsă Jijia. Iar în Nistru se varsă râul Reutul, care lângă Orchei formează o prea frumoasă insulă, şi Botna, care pe jumătate este a tătarilor de Budjac.

Păraie Moldova are nenumărate. Vom însemna aci numai cele mai însemnate, al căror nume l-am putut afla.

Se varsă în Siret, Bănila, Molniţa, Somuşiul cel mare şi cel mic, Valea neagră, Faraon, Răcătău, Gerul Sahului, Milcovul şi Putna, cari aceste două din urmă unindu-se poartă numele de Sireţelul.

Pe Suceava o măresc Suceviţa, Solca şi Soloneţu. În Moldova se varsă: Homorul, Slatina, Risca, Neamţul, Topologul, Valea albă şi altele.

Cu Bistriţa se uneşte Crăcăul. În Trotoş se varsă Tăslăul sărat și celalt Tăslău, Oituzul, Caşinul, Valea seacă și Valea rea. Bârladul se adaugă cu Bârlădeţul, Sacoveţiul, Vilna, Rebricea, Vasluiul, Vasluieţul, Racova, Crasna, Lohanul, Docolina, Hobalna, Horiata, Smila, Tutova, Berheciu, Zeletinul, Oorodul.

Prutul duce cu sine, Colacinul, Cosmanul, Cuciurul, Ciuhurul, Basieul, Corovia, Caminca, Căldăruşa, Jijia, Gârla mare, Dele, Valea mare, Valea Bratuleni, Mojna, Nirnova, Călmățui, Lăpuşna, Strâmba, Sărata de răsărit și cea de apus, Chighieciu, Larga și Slanul.

În Nistru se varsă Serafinetul, a cărui gură formează cel din urmă unghiu al Moldovei spre miazăzi, Ciorna Ichielul, Băcovețiul, Isnovețiul și Bâcul. În Răut se varsă, Solonețiul, Ciulucul cel mare și mic, Dobruja, Cula și Cogălnicul.

Acestea în Moldova. În Basarabia, Cahulul, Saicea și Ialpuchul măresc Dunărea, Cogalnicul, Nistru. Din acestea numai Ialpuchul curge necontenit, iar celelalte două sunt ape mai mult stătătoare decât curgătoare; de asemenea și Cogalnicul nu are sorginţi, ci numai atunci se poate numi pârâu când se umple de ploile de toamnă, iar peste vară este sec și uscat și ca un șanţ la vedere, pentru aceia vitele tătarilor din Budjac adesea pier din cauza lipsei de apă.

Precum râuri, de asemenea nu lipsesc lacuri (bălți) în Moldova. Dintre mai multe lacuri parte naturale, parte artificiale, merită a fi însemnate mai cu seamă următoarele cinci.

Lacul Brateşu, între Prut și Siret, lângă Galaţi; lățimea lui este de un milliariu și jumătate italian, lungimea de două milliarie. Nu are sorginți, ci numai o gârlă mică și nu prea adâncă, numită Pruteţu, care atunci când Prutu crește prin ploi, se adapă dintr'însul. Altădată gârla rămâne uscată și aduce lacului putrejune. Iar primăvara când Dunărea crește prin topirea omătului, nu numai împinge Prutul înapoi, ci umple și lacul cu apă proaspătă și cu pește, pe care locuitorii îi prind fără osteneală, după ce apa scade.

Lacul Orcheiului, lângă orașul Orcheiu, se formează din apele Răutu și Cula, şease milliarie de lung și două de lat. Lungimea și lățimea lui o mărește un iez, făcut de Vasile voevod Albanit cu scop de a opri ape și a face mori, cari aduc mari venituri. În mijlocul lacului este o insulă, nu prea mare, dar care odinioară era împodobită cu vii frumoase și alte deosebite fructe.

Lacul Dorohoiului, numit astfel dela urbea vecină cu acel aş nume, nu departe de sorgintea Jijiei, demn de memorat pentru mulţimea peştilor ce are.

Lacul Colacinul, la marginea Poloniei, demn de a fi însemnat mai cu seamă pentru aceea, că din laturea lui boreală și cea australă curg două râuri, Colacinul și Serafineţiul, care formează marginele Moldovei și Poloniei între Nistru și între Prut.

Cel din urmă și cel mai celebru este lacul lui Ovidiu, numit de locuitori Lacul Ovidiului aproape de Acherman, odinioară Alba Iulia, în Basarabia, ilustrat cu acest nume, pentrucă în apropierea lui se zice a ti fost exilat cunoscutul poet roman Ovidiu.El se varsă în Nistru, nu departe de gura acestuia, pe o gârlă strâmtă, dar împresurată de atâtea și atât de întinse mlaştini, în cât peste două milliarie italiene în lat nu poţi trece cu piciorul. Are un pod peste dânsa, de o construcţie foarte veche, precum arată îndestul atât tăria lucrului, cât și mărimea pietrelor din care e făcut.

Toate aceste până aci descrise ape curgătoare și stătătoare sunt pline de pești frumoși și mai ales pâraiele ce curg din munţi, au păstrăvii cei mai cu gust, lostoatie și lipeni. Acest pește la zilele de post se aduce totd auna viu pe cai, pentru masa domnească.

Băi, ape acide și minerale, Moldova n'are, ori nu le-a descoperit încă, poate pentru că crede că apa Prutului este destulă doftorie contra tutulor boalelor".

EXTRASE DESPRE TAXE, GRADUL DE COLECTARE ŞI DESTINATIA VENITURILOR

".. pentru aceia Domnii au împărțit în osebită vistierie veniturile cele de trebuință pentru folosul obştei, care era mai înainte pentru cheltuelile Domneşti, cât și pentru cheltuelile cele trebuincioase ale obştiei; și pentru cheltuiala curții lor, ş'au oprit toate orașele și târgurile din Moldova, împreună și 12 sate de pe aproape, încă și ocnele, vămile, și zeciuiala sau dajdiea oilor, a râmătorilor și a stupilor, de pe la ţărani și dela mazili; pentrucă boierii tot au rămas slobozi până acum de dările aceste. Iară celelalte venituri, pe toate le-au lăsat pentru trebuințele obştei și pentru boieri; și au aşezat cu întărire,

ca fiecare casă ţărănească, care se zice fumărit, să dea la vreme de pace, pentru trebuinţa republicei, câte 80 de aspri; (adecă 1 leu), iară la vremea deschiderei vreunui războiu să dea o rublă adică 120 de aspri, şi la nevoe mai mare câte un galben 200 de aspri; adică 2 lei şi 20 de parale, iară mărimea sumei care se făcea dintre aceştia, poate cetitorul s'o cunoască dintru aceasta, căci era cu îndestulare pentru cheltuială la 40 de mii de ostaşi Moldoveni şi 14 mii de streini Nemţi, Cazaci, Sârbi, Bulgari, Albaniţi şi Greci. Iară veniturile domneşti, era pe an preste 900 de mii de lei şi cum că dela C. Lung se aducea câte 24 de mii de oi, zăciuială, ştim din catasticele cele de socoteală ce se pot vedea.

Iară acuma, vai ! întru atâta sărăcie și ticăloşie s'a acufundat Moldova, încât abia poate să iasă a șeasa parte din veniturile cele mai dinainte, adică : din vămi ese ca la 45 mii de lei, din ocne 15 mii, din oraşe și din târguri pe unde sunt Pârcălabi 22 de mii și cinci sute, din zeciuele 15 mii; iară în anul cel dintâiu la inceputul stăpânirei, când dau și boerii zeciuială, se cuprinde ca la 30 de mii din zeciuiala stupilor și a râmătorilor, 37 de mii și cinci sute, de pe la curteni, sau boieri din starea cea mai mică, 22 de mii și cinci sute; care socotindu-se preste tot, se fac ceva mai mult decât 150 de mii de lei. Aceste venituri pot Domnii după plăcerea lor să le cheltuiască pentru dânșii și pentru curtea lor".

EXTRASE DESPRE NARAVURILE ȘI OBICEIURILE MOLDOVENILOR

"Fiindcă ne-am apucat să arătăm năravurile Moldovenilor, pentru care lucru nici unii din cei străini, sau prea puţini au ştiinţă adevărată, dragostea ce avem asupra patriei noastre, şi neamul dintru care suntem născuţi, ne îndeamnă ca să lăudăm şi să închinăm pre locuitorii ţării, cărora avem să le mulţămim pentru iubirea noastră, ne stă însă și dragostea adevărului în cale, ca să lăudăm aceia, care cu dreptate ar fi să se hulească.

Căci mai de mântuire le va fi lor, când li se vor aşterne slobode înaintea ochilor greșalele care le fac, decât să fie înșelaţi și amăgiţi cu vreo măgulire mângăioasă și apărare iscusită și prin aceia să creadă că urmează bine întru greșalele acele, pentru care toată lumea cea cu năravuri bune îi hulește. Deci noi din pricina aceasta voim să zicem curat, că noi la năravurile Moldovenilor nu putem să aflăm nimic lesne ca să putem lăuda, osebit de credinţa cea adevărată și primire de oaspeţi.

Din toate greşalele care sunt obişnuite şi pre la alţi oameni, au şi Moldovenii de nu prea multe, încă nu prea puţine. Năravuri bune sunt rari la dânșii, pentru că nu au nici creştere cum se cuvine, nici deprindere la năravurile cele bune şi pentru aceia cu greu se va găsi vreunul mai împodobit cu năravuri bune decât alţii, de nu va avea vreo fire bună spre ajutor.

Dârziea şi semeţiea este maica şi sora lor, căci dacă are vreunul cal bun şi arme bune, atuncea gândește că nici un om nu poate să-l întreacă şi nu s'ar feri, de ar fi cu putinţă însuşi cu Dumnezeu să se lupte. Şi toţi de obşte sunt îndrăzneţi și semeţi, foarte înţinaţi de a începe gâlceavă, însă prea lesne să liniştesc și se împacă iarăşi. Luptă cu sabia câte doi numai, nu obişnuesc; şi ţărănimea încă prea rar se întoarce la arme, numai din vorbe, ci cu beţe, cu ciomege și cu pumnii astupă gura cea fără de omenire a protivnicului lor şi asemenea fac şi ostaşii, rar săr cu sabia unul la altul numai din sfadă şi când se întâmpla aceasta vreodată, trebue aciea să sufere pedepsele cele mai cumplite.

Ei cu toţii sunt şegalnici și veseli şi inima nu le este departe de gură; însă dupre cum uită degrab mânia, asemenea şi prieteşugul nu ţin îndelung şi de băutură n'au greaţă prea mare, însă şi prea tare plecaţi asupra ei încă nu sunt. Desfătarea lor cea mai mare este uneori a petrece în ospeţe dela 12 ceasuri până la 9 după miazănoapte și alteori şi până la revărsarea zilei şi beau până ce varsă. Dar aceasta încă nu se obişnueşte în toate zilele, ci numai pe la sărbători mari şi earna când este vreme rea, şi sileşte frigul pre oameni ca să şează pre la casele lor şi să-şi încălzească mădulările cu vin. Rachiu nimenea nu iubeşte, fără numai ostaşii, iară ceialalţi beau numai câte un pahar înainte de masă. Cei ce locuesc în ţara de jos şi pe lângă hotarul ţărei româneşti, iubesc vinul mai mult decât ceilalţi.

Odineoară s'au apucat pre rămas un Moldovean cu un Muntean, să vază carii sunt mai beţivi, Moldovenii sau Muntenii, ş'au mers pe podul din Focșani, care este hotar între Moldova şi între ţara Românească şi atâta sau gâlcevit amândoi cu paharele, până când a căzut Munteanul de multă băutură de vin. Iar pre Moldovean pentru învingere, l-au dăruit Domnia cu boerie.

Arcul îl întind ei foarte bine, şi se pricep a purta şi suliţa. Iar cu sabia totdeauna fac ei mai multă izbândă, iar puşte poartă numai vânătorii, pentru că zic că este lucru cu ruşine, să se lupte la oaste cu acest fel de arme, cu care nu poate să se cunoască nici meşteşugul războiului nici vitejia.

Ei la începutul războiului totdeauna sunt foarte vitezi și de al doilea mai slabi de inimă. Iar dacă îi înfrâng protivnicii înapoi, atuncea prea rar au bărbăție să înceapă de a treia oară, însă au învățat dela Tătari de se întorc iarăși înapoi din fugă și prin această apucare cu meşteşug, au smuls biruința de multe ori din mâinile protivnicilor.

Către cei robiți se arată acum cu blândețe și acum cu tiranie, după cugetul lor cel nestatornic și să ucigă pre vreun Turc, sau vreun Tătar, socotesc drept datorie creştinească și pre cel ce se arată cu blândețe către aceste neamuri, îl socotesc că nu este creştin bun; și această urmare au adeverit-o ei prea cu îndestulare la pustiirea aceasta mai de pre urmă a Bugeagului, când a năvălit Petriceicu asupra Basarabiei, după războiul Austriecesc.

Ei nu au măsuri în cugetile lor, când le merge bine sunt semeți, iar de le merge rău părăsesc bărbățiea și la vederea dintâiu nimic nu li se pare cu greu. Iar dacă li se întâmplă la aceia cât de puțină sminteală împotrivitoare, atuncea cad în uimire și nu știe ce să facă și la urmă, dacă văd că ostenelile lor sunt zădarnice, se căesc că s'au apucat însă prea târziu.

Deci dar nu putem zice alt nimic, fără numai că. Din prea osebită și nemărginită provedință a lui Dumnezeu, o împărăție așa mare și înfricoșată a Otomanilor, biruind cu armele sale pre toată puterea romanilor în Asia și o bucată nu prea mică în Europa și pre Unguri, Sârbi, Bulgari și alte stăpâniri nenumărate, aducând cu sila sub stăpânirea sa și pre Greci norodul cel mai înțelept. Iar pre un norod așa prost și fără de putere, n'a fost vrednică ca să-l silească cu război, ca să i se plece sub stăpânire și mai pre urmă umblând de atâtea ori să lepede jugul cel primit de bunăvoe, totuși a rămas neatins și nesmintit, atât la obiceiurile lui cele politicești cât și la orânduelile cele bisericești.

De alta, nu numai că Moldovenii nu sunt iubitori de ştiinți, ci mai la toți le sunt și urâte. Și așa nici numele științelor și ale meşteşugurilor frumoase nu le sunt lor cunoscute; și zic, că oamenii cei învățați își perd mințea și când voesc să laude învățătura cuiva zic că este nebun de știința cea multă și cel mai de ocară lucru este pentru că zic, că numai preoţilor se cuvine să, învețe, iar pentru mireni este destul să citească și să scrie și să-și iscălească numele și să știe cum își vor pune la isbod boii, caii, oile, stupii și altele de acestea; iar celealte toate sunt netrebuitoare.

Femeile lor măcar că nu le ascund de bărbați așa cu băgare de seamă ca Turcii, însă totuși obișnuesc prea rar a se depărta de pe la casele lor, dacă sunt măcar de puțină ceva stare.Cucoanele boierilor sunt bine închipuite, iar pentru frumusețe cu mult mai în urma celor proaste. Căci acestea sunt cu chip mai frumos, iar cele mai multe sunt desfrănate unele beau pe acasă vin mult, iar la adunare prea rar se arată vreuna beată. Pentrucă un obraz femeesc se socoteşte a fi mai cinstit cu cât mănâncă și bea mai puțin pe la ospețe, și pentru aceia prea rar poate cineva să o vază aducând câte o bucățică la gură, sau să-și deschiză buzele până întru atâta, ca să i se vază dinții, ci așa de tăinuit vâră bucatele în gură, cu cât îi este prin putință, și nimic nu socotesc mai de rușine, decât a se vedea părul capului la vreo femee cu bărbat sau văduvă și este cea mai mare greșală, a descoperi la vedere capul vreunei femei. Însă fecioarele socotesc rușine să-și acopere capul măcar cu cât de subțire pânză, pentru că goliciunea capului, o înțeleg semn de feciorie.

Celelalte obiceiuri atâta sunt deosebite, ca și aerul în cele mai multe părți ale țării. Locuitorii din țara de jos, care sunt obişnuiți de mult să trăiască în răsboiu cu Tătarii, sunt ostaşi mai buni și oameni mai sălbatici decât ceialalți și mai mult sunt rescolnici și nestatornici și dacă n'au niciun protivnic străin să bată războiu, atuncea de trândăvire prea lesne se amăgesc și stârnesc zurba asupra mai marilor săi, însă și însuşi asupra Domniei. Pentru Dumnezeiasca slujbă au puțină știință și mulți dintre dânșii, mai ales oamenii cei proşti, cu toții zic: că fieștecăruea om este hotărâtă dela Dumnezeu ziua morții sale și mai înainte de ziua aceea nu poate nimenea să moară, nici să piară la războiu și aceasta le dă lor atât de mare bărbăție, încât, uneori orbește se slobod asupra protivnicilor lor.

A ucide, sau a prăda pre Turci, pre Tătari și pre Evrei, nu socotesc că este păcat nici ucidere, și cei ce locuesc aproape de Tătari, fură și ucig cu sirguință și când fac vreo pradă în țara Tătărască, zic că n'au prădat, ci ș'au întors numai al lor înapoi, pentru că zic că Tătarii n'ar fi având acum alt nimic, fără numai aceia ce au apucat cu sila dela strămoșii lor. Prea curviea este rară la dânșii. Iară cei tineri nu numai că socotesc a nu fi păcat, ci încă le este cinste ca să iubească pre ascuns curviea până ce sunt holtei, asemenea ca când ar fi slobozi de toate legile.

Pentru aceia de multe ori se aude la dânşii vorba aceasta : „Fătul meu ! ferește-te de furtișag și de ucidere, că eu nu te voi putea scăpa de spânzurătoare, iară pentru că te vei culca cu cineva, n'ai să porți frică de peire, numai să plătești banii pezevenchiului".

Primirea lor de oaspezi, care o arată către cei nemernici și drumeți este foarte vrednică de laudă, căci măcar că sunt prea săraci din pricină că se află megieși cu Tătarii, însă niciodată nu este să nu dee oaspeţului sălaș și mâncare, ţiindu-l în dar trei zile împreună cu dobitocul său și pre cel nemernic îl primesc cu feţe vesele, ca când ar fi frate, sau altă rudenie a lor și unii aşteaptă cu masă până la 7 ceasuri din zi și ca să nu mănânce singuri trimit pre slugi pe la căi, ca să cheme la masă pe câți drumeți îi vor întâmpina.

Locuitorii de ţara de sus, au mai puţină pricepere la războiu și nici sunt deprinși așa bine cu armele, căci ei mai bucuroși își agonisesc pâinea în sudoarea feţelor sale ș'o mănâncă cu liniște și în odihnă.

Asupra religiei sunt plecaţi mai până la Eres și nu numai în ținutul Sucevei sunt vreo 60 de biserici de piatră și în toată ţara de sus mai mult de 200 mănăstiri mari de piatră, ci încă și munții sunt plini de monahi și de sahastri, carii acolo în liniște își jertfesc lui Dumnezeu viața cea cuvioasă și singuratecă.

Furtișag este între dânșii prea puțin, sau nici ca cum și totdeauna s'au aflat buni credincioși Domniei și măcar de s'a și întâmplat între dânșii vreo turburare, însă și aceea a fost numai din pricina boierilor de ţara de jos și mai înainte de a se căsători sunt curaţi și sunt oameni prea încuviinţaţi cu cari prea rar se află asemenea vreunul din ţara de jos.

În slujbele ţării sunt mai harnici decât ceilalţi și trebile gospodăriei le fac foarte bine și poruncile le plinesc cu cea mai mare râvnă și la primirea oaspeților, se îndeletnicesc mai mult decât ceilalţi locuitori din ţara de jos.

Jocurile Moldovenilor au cu totul altă închipuire, decât pre la alte popoare, căci ei nu joacă doi cu doi, sau patru cu patru, ca Franţezii, sau ca Leșii, ci joacă mai multe obraze deodată, împrejur sau în rând și altădată nu joacă bucuroși, fără numai la nunte, când se țin toți de mână și joacă împrejur cu pas potrivit după cântare, mergând despre dreapta spre stânga, atuncea se chiamă horă, iară când stau în rând și se țin de mână, însă fruntea și coada slobodă, atuncea se chiamă danț cu cuvânt Leșesc.

La nunte sunt obișnuiți să joace mai înainte de cununie în ogradă, sau și în drum și adecă cu două rânduri, unul de bărbaţi și altul de femei și la amândouă rândurile pun câte un povăţuitor, om bătrân și cinstit, carele poartă în mâini toiag de lemn poleit și legat la capăt cu naframă cusută și unul dintre dânșii trage după sineși pre ceilalţi din rândul său, despre dreapta spre stânga și iarăși despre stânga, așa încât să stea faţă în faţă. După aceia îndărăpt spate la spate și apoi se întoarce fieștecare rând cu încordare atâta de încet ca să nu se încurce, încât abia se poate zări vreo mișcare și întru amândouă rândurile își alege loc fieștecarele după cinstea sa Cocoanele și fecioarele boierilor, își iau loc dupre starea bărbatului, sau a tatălui lor, însă locul cel dintâi, este pentru povăţuitor, al doilea, pentru Nun și al treilea pentru Mire. Asemenea și în rândul femeilor este întâi povăţuitorul; apoi nuna, după dânsa mireasa, măcar de sunt și de stare mai proastă decât ceilalţi iară la urmă se amestecă amândouă rândurile și joacă ocol împrejur, avându-și fieștecarele femeia sa din dreapta, iar holteii câte o fată de starea lor și uneori obișnuește hora să se întoarcă în trei părţi sau patru, sau și într'unul, dupre voia și iscusința povățuitorului.

Osebit de jocurile acestea ce se obicinuese pre la veselii, mai sunt și alte jocuri cu eres, alcătuite cu număr nepotrivit adică 7, 9, 11 și jucăușii se chiamă călușeri și se adună odată într'un an, se îmbracă în haine femeești și pun pe cap cunună de pelin împletită și împodobită cu alte flori, vorbesc cu glas femeesc și ca să nu se cunoască, își învelesc faţa cu pânză albă și in mâini poartă sabie goală, ca să taie cu dânsa ori și pre cine ar cuteza să le descopere faţa, căci puterea aceasta le-au dat-o lor un obiceiu vechi, așa încât nimenea nu-i poate trage la judecată când fac vreo ucidere întru acel chip.

Povăţuitorul cetei se chiamă Stareță și cel de al doilea Primicer și are datorie să întrebe ce fel de joc poftește Stareța și apoi să spue celorlalţi în taină, ca să nu auză norodul numele jocului, până când nu-l va vedea cu ochii, pentrucă ei au mai mult de o sută de sărituri și unele așa de potrivite, încât aceia cari joacă se pare că nu se ating de pământ ci se poartă în văzduh și cu acest fel de urmări, cu jocuri și cu săltări, prin toate târgurile și satele se petrec acele zece zile, ce sunt între praznicul înălțărei, și a coborîrei Sfântului Duh, și într'această vreme nu se culcă ei nicăeri, fără numai sub strașinile bisericilor și zic: că de se vor culca la alt loc, ar fi căzniți de strigoaice și când se întâlnesc pre drum două cete de călușari, bat război una cu alta și ceata cea biruită face loc celeilalte și după ce fac învoiala de pace, apoi ceata cea biruită este supusă celeilalte nouă ani și întâmplându-se să se omoare vreunul la acest fel de bătălie, atuncea nu se încape judecată și nici judecătorul nu întreabă pre cel ce a făcut ucidere și cel ce intră în vreo ceată de acestea, trebue nouă ani în tot anul să se afle adunat dimpreună, iar întâmplându-se să nu se arate vreodată, atuncea zic ceilalţi că este căznit de duhuri rele și de

strigoaice și prostimea cea eretică crede, cum că ei au putere să gonească acel fel de boale. Căci ei fac vindecare într'acest chip, adecă: aştern la pământ pre acel bolnav şi încep a sări și la o notă anume a cântării îl calcă fieştecarele dela cap până la călcâie și mai pre urmă îi zic la urechi nişte cuvinte alcătuite de dânşii într'adins şi poruncesc beteşugului să se depărteze şi după ce fac ei aceasta de trei ori în trei zile, apoi urmează lucrarea care o nădăjduea ei; şi aşa într'acest chip cu prea puţină osteneală se pot vindeca boalele cele mai grele cari se împotrivesc meşteşugului doftoresc. Asemenea lucrare are nădăjduirea și în farmece.

Osebit de acestea, prostimea şi în Moldova ca şi întru alte ţări, care încă n'are ştiinţă pentru învăţături, este foarte plecată asupra eresurilor şi nu este încă desâvârșit spălată de tina sa cea veche; încât şi la nunţi, la îngropări şi la alte în tâmplări ştiute de dânşii, cinstesc prin versuri şi cântări, nişte dumnezeiri necunoscute şi duhluitoare de idoli. Deci, adică :

Lado și Mano (numele aceste le cântă mai ales la nuntă și pentru aceia se vede că se înțeleg a fi Venera și Cupidon),

Dzina (alcătuirea acestui cuvânt, se poate socoti că este din numele Diana; însă ei obişnuesc a-l numi cu număr înmulţit, adecă: Dzinele, şi iscodesc zicând că sunt niscai fecioare frumoase şi dăruesc frumuseţe),

Dragaica (aceasta se înțelege Ceres, cum se vede; căci la acea vreme a anului pe când încep a se coace semănăturile se adună la un loc toate fetele ţăranilor de prin satele ce sunt pre aproape și aleg pe cea mai frumoasă dintre dânsele şi-i pun numele Drăgaica şi cu mare tovărăşie merg cu dânsa prin ţarini, împodobind-o cu cunună împletită de spice şi basmale multe şi-i dau în mâinile sale cheile de pe la şurile (sau grajdurile) lor; şi Dragaica aceasta într'acest chip împodobită, cu mâinile întinse şi cu basmalele legate asupra vântului ca când ar zbura, merge acasă dela ţarini şi umblă prin toate satele tovarășilor săi, cântând și săltând împreună cu toate tovarășile sale, cari de multe ori o numesc pe dânsa soră şi stăpână şi toate felele ţăranilor din Moldova cu mare poftă se străduesc după cinstea aceasta măcar de şi sunt ele obişnuite să cânte totdeauna cumcă aceia care se face în chip de Drăgaică, nu poate să se mărite până după trei ani)

Doina (se vede că aceasta a fost la Dacia numele lui Mars sau Belona, pentrucă se pune la începutul cântărilor celor de război)

Stahiea (zic că este o femeie cu chip de uriaş şi străjueşte pe la casele cele vechi părăsite şi mai vârtos pe la zidurile cele ce sunt în pământ şi pe la comori)

Dracul din tău (aşa numesc ei pe duhurile cele ce zic că locuesc în apă)

Ursitele (zic că sunt două femei care se află de faţă la naşterea copiilor şi le împărţesc darurile sufletești și trupești, precum le este lor vrerea și hotărăsc mai nainte toată norocirea și nenorocirea ce este să întâmpine pe copil în toată viața sa)

Frumoasele (aceste zic ei că sunt neveste de văzduh și îndrăgesc de multe ori pe feciorii cei tineri și frumoși și pentru aceia când lovește de năprasnă pre vre un om tânăr, slăbănogire sau dambla, atuncea dau ei vina boalelor acestora numai singur frumoaselor acelora și zic că acela schimbându-și dragostea în urâciune și umblând cu dânsele în pizmuire, își răsplătesc ele întru acest chip)

Simzienele (acesta este numele sfântului Ioan Botezătorului şi zic ei că soarele sălteazǎ în ziua praznicului acestui sfânt; şi pentru aceia toţi ţăranii se scoală mai nainte de lumina zilei şi privesc la ivirea soarelui cu ochii sticliţi; şi fiindcă ochiul nu poate suferi îndelung lumina aceasta, ci începe a sălta, pentru aceea ei socotesc că săltarea aceea este a soarelui. Şi după ce fac ispita aceasta, se duc iarăşi pe la casele lor cu bucurie)

Joimarţele (aşa numesc ei pre nişte femei, care zic că umblă pe la toate casele dimineaţa în joia patimilor, la care vreme pe la toate casele se face foc; şi zic că aceste femei dacă găsesc atuncea pe vreo femee din casă dormind, o fac de acilea înainte de este leneşe la tot lucrul preste an), Papaluga (Vara când este secetă cu primejdie pentru semănături atuncea îmbracă ţăranii câte o copilă mai tânără de 10 ani, cu cămeşi de frunze de copaci şi de buruiene şi cu toate celelalte copile şi copii de vârsta ei umblă jucând şi cântând şi cum sosesc la fiecare casă, obişnuesc babele să le toarne pe cap apă rece; iară cuvintele pe care le cântă ele sunt mai întru acestaş chip adecă: Papalugo sui-te la cer şi deschide porţile sale şi ne trimite ploaie de sus, ca să crească grâul şi păpuşoiul, mălaiul şi altele).

Chiraleica (se asemănează cu rugăciunea creştinilor chirie eleison; de unde și este alcătuită, căci fiecare casnic obișnuește la botezul Domnului, de face o cruce de lemn și o împodobește fiecare după putința sa, cu pânză albă, sau cu o materie de mătase; și după vecernie o poartă ca o Litanie, prin toate casele în tovărășie de o mulţime de copii, care de multe ori strigă cuvântul acesta: Chiraleica)

Colinda (aceasta se potrivește cu cuvântul Calenda al Romanilor și se obișnuește în multe chipuri, la începutul fiecăruia an nou, atât la prostime cât și la cei mari)

Ţurca (este o joacă, care s'a iscodit în vremile cele bătrâne din pricina urâciunei ce avea Moldovenii asupra Turcilor; adecă în ziua de Crăciun, îmbracă pe unul c'un sac de pânză la care leagă un cap de bou și preste acela încalecă altul, însă tocmit ca când ar fi ghebos și așa merg pe la toate casele și ulițele, cu jocuri și cu cântări)

Zburătorul (zic și cred, c'ar fi o nălucă de om tânăr și frumos și se apropie noaptea de fecioare, mai vârtos de neveste tinere și toată noaptea face cu dânsele lucru necuviincios și nu se poate vedea de către cei ce'l pândesc. Iară noi am auzit, că oare carii bărbaţi mai cu inimă au prins zburători de aceștia și aflându-i cu trup ca și alte făpturi, i-au pedepsit precum li s'au căzut)

Miază-noapte (zic că este o nălucă, care umblă pe la răspântiile căilor dela apunerea soarelui și până la miazănoapte și se preface în tot chipul)

Striga (aceasta este alcătuită din cuvântul grecesc „strigli" și la Moldoveni încă are asemenea înţelegere ca și la Români, adecă zic c'ar fi o babă bătrână și omoară pe copiii cei de curând născuţi, cu meșteşug diavolesc. Însă acest eres stăpânește mai mult pe Ardeleni; pentrucă ei zic, când începe a umbla striga, găsesc atunci pe copii morţi în leagăn, fără de a fi ei ceva bolnavi și pentru aceia având ei prepus preo femeie bătrână, o leagă de mâini și de picioare și o aruncă în apă; și dacă se afundă zic că este nevinovată iară dacă plutește pe deasupra apei apoi zic că este vinovată și scoțând-o din apă o ard de vie fără de a mai face cercetare, măcar de și strigă ea în zadar până la sfârșitul său, cum că nu este vinovată)

Tricoliciul (se înțelege asemenea ca și la Franţezi, lugaru [loup garou] și zic că cu vrăji se pot preface oamenii în chip de lup și de altă fiară stricătoare și pot să le ia firea lor întocmai și cum că dau năvălire asupra oamenilor și asupra dobitoacelor și fac vătămare)

Legătura (aceasta zic ei, că ar fi un fel de vrajă, cu care se poate zătihni mirele de a se împreuna cu mireasa și mai zic că pot să oprească cu dânsa și pe lupi și pe alte fiare sălbatice ca să nu poată face stricăciune la oi și la alte dobitoace)

Deslegătura (este vindecarea de mai sus, care poate să se facă prin alte mijlociri de acestea mai puternice precum zic ei)

Farmecul (se obișnuește la prostime și zic că femeile pot cu această mijlocire să facă pe ai săi iubiți ca să fie plecaţi asupra lor; sau pe cei ce le sunt lor urâti, să-i facă să înebunească)

Descântecul (acesta este un fel de vraje, cu care zic ei, că se pot vindeca de toate boalele care nu sunt de moarte și eu voesc despre această pricină să povestesc oarece aice, precum am văzut însumi în patria mea, adică: Cămărașul cel mare al tatălui meu avea un cal foarte scump și fiind mușcat de un șarpe la câmp, atâta s'a umflat în cât se zicea că nu este prin putinţă, ca să se poată vindeca; și chemând el pe o femee bătrână ca să vază pe cal, i'a zis lui femeia ca să caute un izvor și să aducă apă negustată de nimenea cât de îngrabă, și umblând el ca să-și trimită pe sluga sa ca să aducă apă, i'a zis lui bătrâna ca să meargă însuși el, dacă voește să-i trăiască calul; atuncea a ascultat-o pe dânsa boerul și i'a adus un vas cu apă, pe care a descântat-o ea cu niște cuvinte vrăjești și apai i'a dat-o lui ca să o bea; și după ce a băut-o cam cu greu, pentrucă a fost adus prea multă apă, îndată a văzut că a început calul să-și vie în fire, carele zăcea la pământ mai mort; iar el a început a se umfla și a dobândit dureri nesuferite și mai descântând baba de al doilea, s'a făcut calul sănătos până într'un sfert de ceas; iar boierul a vărsat apa din sine fără a-i rămânea lui înnapoi vreo durere, sau vreo bubă din pricina aceia. Și altă babă iarăși, un grajd plin de cai cu râie, asemenea cu descântec în puține zile i'a vindecat desăvîrșit, măcar de au și fost caii cale de trei zile depărtaţi de dânsa și numai cât a zis cuvintele acele vrăjești preste păr de cal, și aceasta încă o știu însumi)

Vergelatul (aceasta zic moldovenii, că este un fel de minune, cu care pot ei să-şi cunoască mai înnainte tot norocul şi nenorocul, care îi va întâmpina peste an, că ei în noaptea care este spre ziua cea dintâi a lui Ianuarie, pun vergi, dupre cum știu ei, la care mai au trebuință și de linte și de bob, și de oale, pe care le aşează între o laltă după obiceiul lor)"



Tabulae Geographica Maoldaviae - Harta Moldovei apărută în ediţia germană a lui Büsching (1770)

(sursa Wikisource – text reprodus după ediția publicată în 1909 în Biblioteca Socec, care la rândul ei preia prima traducere în limba română a ediției princeps în limba germană, Berlin, 1771, traducere făcută în 1806 de către banul Vasile Vârnav și publicată la Mănăstirea Neamţu în 1825)

În cursul a trei secole de suveranitate Otomană, Moldova reuşise să-şi păstreze organizarea politică şi religia proprie. Va urma însă o grea încercare – "drujba", în traducere liberă, prietenia rusească.

La începutul sec XVIII, Petru cel Mare demarează politica expansionistă a Rusiei prin cuceririle sale şi creează în mentalitatea ruşilor o ideologie de superioritate faţă de alte popoare şi de misionarism al poporului rus pentru salvarea popoarelor din Balcani. În urma păcii de la Kuciuk-Kainargi ruşii pretind (fără succes) de la turci Benderul (Tighina), pe atunci raia turcească.

La sfârşitul sec. XVIII, Rusia atinge graniţa Nistrului ocupând Oceacovul (1792) şi în 1793 împarte Polonia cu Prusia şi Austria. Tot în acea perioadă Rusia afirma solemn că Nistrul va forma pe veci hotarele ei cu Principatul Moldovei.

În octombrie 1800, ţarul Pavel I aprobă planul Postopcin – de împărţire a Imperiului Otoman între Imperiul Rus şi Imperiul Austriac. Rusia urma să ia Moldova, Bulgaria şi Rumelia iar Austria – Muntenia, Serbia şi Bosnia.

Războiul Ruso-Turc din 1806-1812 - Pacea de la Bucureşti (1812)

Imperiul Rus nu se opreşte la Nistru şi, la 22 nov 1806, izbucneşte un nou război ruso-turc, purtat în întregime pe teritoriul ţărilor române. Croindu-și drum spre Constantinopol (Istanbul) prin principatele române, nu face decât să continue politica expansionistă instaurată de ţarul Petru I. Folosindu-se de slăbirea Imperiului Otoman și asigurându-se de suportul Austriei şi Franţei, rușii intră în război cu turcii şi din nou două imperii se luptă pe teritoriul principatelor româneşti.

La începutul anului 1807, ruşii iau sub control principatele româneşti şi instaurează administraţia militară în principate din 1808 în frunte cu Kuşnikov. În 1810 Kuşnicov este înlocuit cu Krasno-Milaşevici. Prozorovski conduce divizarea principatelor Valahia şi Moldova în patru gubernii: Basarabia, Moldova, Muntenia şi Oltenia. Ulterior Imperiul Rus plănuia să facă schimb de teritorii cu Imperiul Austriac, oferind Oltenia în schimbul Bucovinei dar Austria refuză schimbul.

Întrucât otomanii refuzau să recunoască anexarea Principatelor Moldova şi Valahia la Imperiul Rus, în frunte cu un nou general Kutuzov, armata imperială dă lovitura decisivă pe 7 aprilie 1811. La 2 octombrie 1811 ruşii obţin cea mai mare victorie la Slobozia, după care imediat încep tratativele de pace cu turcii (tratative care încep la Giurgiu şi se finalizează la Bucureşti). Cu tupeul caracteristic, ruşii cer „ambele ţări româneşti" (Ţara Românească şi Moldova).

Doar iminenţa atacului lui Napoleon a făcut ca pretenţiile ruseşti să se reducă treptat, de la ambele ţări române, la toată Moldova, apoi la teritoriul Moldovei dintre râurile Nistru şi Siret, pentru ca până la urmă pretenţiile să se limiteze la ţinuturile (pe atunci turceşti) dintre râurile Nistru şi Prut : ţinutul Hotin şi Bugeacul (Basarabia istorică). Iscusinţa negociatorului francez Gaspard Louis Andrault, conte de Langeron (1763-1831), care servea interesele ţarului, a permis însă şi anexarea părţii răsăritene a Moldovei, care nu făcuse parte din vilayeturile (provinciile) otomane, prin extinderea frauduloasă a denumirii de Basarabia la toate ţinuturile dintre Dunăre şi Hotin, mulţumită complicităţii primului dragoman al Porţii, care şi-a trădat suveranul în schimbul unui latifundiu şi al unui inel preţios (ulterior, a fost executat pentru trădare din ordinul Porţii).

Pe data de 16/28 mai 1812, în articolele IV şi V ale Tratatului de Pace de la Bucureşti se consfinţeşte sfâșierea în două a Moldovei şi răpirea de către Imperiul Rus a largii regiuni dintre Prut şi Nistru denumită de atunci în colo Basarabia (Ţaristă).







Moldova lui Stefan cel Mare | Moldova înainte de 1812 | Moldova în 1812

Tratatul încalcă practica internaţională şi normele de drept existente la acel moment, devreme ce Imperiul otoman ceda ţinuturi care nu-i aparţineau şi care făceau parte dintr-un stat vasal, dar autonom, cu care imperiul avea un tratat garantând frontierele de atunci. Pacea de la Bucureşti face ca Moldova să piardă pentru totdeauna mai mult de jumătate din teritoriul său.



Cam începând de pe-aici lucrurile încep s-o ia razna. O parte a Moldovei istorice si anume Bucovina ajunge la austro-ungari si apoi la ruși, iar cealaltă parte, Basarabia, este alipită brutal și succesiv, când la români, când la ruși. Cele două provincii istorice, odinioara parte a aceluiasi sistem administrativ, sânt separate de istorie, dar rămân unite printr-un element neverosimil de asemănător : suferințele populației autohtone (și peste România trece ciuma roșie, dar măcar românii rămân în ţara lor).

VII. Epopeea Bucovinei de Nord, aflată în momentul și în locul nepotrivit

La sfârşitul războiului ruso-turc (1768-1778) armatele habsburgice ocupaseră zonele Cernăuţi, Câmpulung şi Suceava din Moldova de Sus. Pretextul Vienei pentru străvechiul pământ românesc era absurd şi mincinos. Se firma că nordul Moldovei ar fi făcut parte în trecut din Pocuţia, se mai afirma nevoia unei fâşii de pământ prin care să se facă legătura dintre Galiţia şi Transilvania. S-au prezentat hărţi false, s-a trecut la ameninţări, au fost corupţi câţiva demnitari otomani şi câţiva generali ruşi.

Prin Convenţia de la Constantinopol din 7 mai 1775, Poarta a acceptat să cedeze Austriei nordul Moldovei (fără a avea acest drept, deoarece capitulaţiile încheiate de domnitorii moldoveni cu Poarta garantau integritatea teritoriului principatului). Printr-o altă convenţie (de la Palamutka) Austria mai răpeşte Moldovei încă 46 de sate româneşti. Domnitorul Moldovei Grigore al III-lea Ghica, care protesta cu hotărâre și cu fiecare ocazie asupra faptului săvârşit, este decapitat în 1777 de turci, la presiunea austriecilor.

Pentru a se pierde vechea denumire, administraţia austriacă denumeşte regiunea "ţara codrilor de fagi", adică "Bukovina".

Cu toate protestele unor fruntaşi ai vieţii publice şi religioase, care cereau ca Bucovina să rămână "provincie deosebită cu rosturile şi aşezămintele din moşi-strămoşi", Bucovina este alipită în 1786 la Galiţia, iar din 1849 este declarată provincie autonomă a Casei de Austria, autonomie anulată peste doi ani.

Stăpânirea habsburgică a însemnat un proces continuu de deznaţionalizare forţată a românilor, îndreptat cu precădere împotriva Bisericii și învăţământului (și culminând cu interzicerea folosirii limbii române în şcoli).

Colonizarea Bucovinei cu ucraineni, germani, ruteni. Slavizarea numelor româneşti

Procesul de deznaţionalizare a fost marcat prin încurajarea, pe toate căile, a imigrărilor, de fapt autentice colonizări cu ucraineni, germani, evrei, ruteni, slovaci. Datele statistice o dovedesc pe deplin: în 1774 populaţia Bucovinei număra 71.750 locuitori, din care 52.750 români, 1500 ucraineni, germani ş.a.; în 1800, din totalul de 192.830, românii numărau 150.000, ucrainenii 48.481. În 1848, dintr-un total de populaţie de 377.571 locuitori, 209.293 erau români şi 108.907 ucraineni. În 1900, populaţia ucraineană a crescut la 297.798, cea română la 229.018 din totalul de 730.195 locuitori. În 1910, la un total de 794.912 locuitori, românii numărau 273.254, ucrainenii 305.101. O altă minoritate care a înregistrat creşteri numerice mari este cea evreiască, numărul lor crescând de la 526 în 1779 la 102.919 în 1910 !



Încurajarea unor asemenea imigrări, cel puţin în primele decenii, se desfăşura şi pe cale economică. Dările erau mai mici decât cele din Galiţia; la fel şi pentru zilele de clacă, apoi era scutirea de recrutare, o mai mare libertate de practicare a cultului (sectanţii ruşi, lipoveni), sătenii aveau o mai mare libertate de folosinţă asupra pământului pe care îl lucrau, existau şi posibilităţi de câştig mai bun, densitatea populaţiei mai mică.

Un adevărat exod, nu numai al ţăranilor, ci şi al marilor boieri români din Bucovina către Moldova a avut drept consecinţă pe plan naţional-politic absenţa elementelor intelectuale şi patriotice capabile să menţină flacăra românismului. Lupta pentru salvarea identităţii naţionale a rămas numai în sarcina câtorva familii boiereşti, dintre care se detaşează familia Hurmuzache, a câtorva intelectuali din păturile ţărăneşti şi răzeşeşti, precum familia Flondor, Grigorcea şi alţii. O altă consecinţă a fost manifestarea pe plan social-economic. Moşiile celor imigraţi în Moldova ajung în mâinile arendaşilor armeni, evrei, polonezi, germani, greci ş.a. Pe acelaşi plan, o consecinţă la fel de gravă: administraţia a adus numeroase braţe de muncă străine, tentate de înlesnirile ce le ofereau.

Biserica a încercat din primul moment să se împotrivească secularizării averilor ei, precum şi curentului de slavizare şi germanizare încurajat de noua stăpânire. Episcopul bucovinean a fost trecut sub ascultare canonică Mitropoliei sârbe (!) din Carlovăţ, urmărindu-se slavizarea Bisericii româneşti din Bucovina. Au fost arse cărţi bisericeşti slavone, clerici ruteni, din învăţământul laic şi teologic a fost scoasă limba română, în eparhia bucovineană s-a introdus limba ruteană ca limbă oficială, a fost redus numărul mănăstirilor şi schiturilor. În faţa acestei situaţii mulţi, călugări şi preoţi, înalţi clerici au trecut cu cărţi, odoare bisericeşti, hrisoave, în Moldova, slăbind astfel rezistenţa Bisericii române în Bucovina.

Numele de familie capătă alte rezonanţe prin adăugarea terminaţiei slave - în "vici", "schi", "eac", sau "iuc" şi astfel nume neaoşe româneşti sunt polonizate, ucrainizate sau germanizate : Zelea a devenit Zelinscki, Porumbescu a devenit Golumbovscki, numele de familie al lui Mihail Eminescu - Eminovici, Ursul devenea Ursuleac, Matei - Mateiciuc etc.

În învăţământ s-au deschis şcoli în limba germană, cu profesori aleşi din Transilvania; din 1815 şcolile din Bucovina au trecut sub autoritatea consistorului catolic din Lemberg; alături de limba germană s-a introdus ca disciplină de învăţământ nu limba română, ci cea poloneză; dascălii români au fost scoşi din şcoli. În 1875 s-a înfiinţat universitatea nemţească din Cernăuţi al cărui scop declarat era de "a desăvârşi germanizarea Bucovinei".

Prin stăruinţa patriarhilor din familia Hurmuzache, la liceul din Cernăuţi s-a creat în 1848 o catedră de limbă şi literatură naţională, ocupată prin concurs de Aron Pumnul, cel care avea să fie profesorul, mentorul şi prietenul lui Mihail Eminescu.

Au apărut şi alte reacţii româneşti în presă: "Chestomaticul Românesc", o publicaţie periodică, "Bucovina", scoasă de fraţii Hurmuzache, ca "defensor al intereselor naţionale, intelectuale şi materiale ale Bucovinei, reprezentant al dorinţelor şi nevoilor ei, expresia bucuriilor şi suferinţelor ei". Au scris nu numai intelectuali bucovineni, ci şi moldoveni, ca : V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, C. Negri, V. Pogor; munteni, ca: D. Bolintineanu, V. Cârlova; ardeleni, ca: A. Şaguna, Gh. Bariţiu ş.a. Periodicul a fost suprimat de cenzură. Au apărut mai târziu "Revista Politică" (1886), "Gazeta Bucovinei" (1892), "Deşteptarea", "Patria" şi altele. Ziarul "Patria" îşi propunea "să apere legea, limba, moşia strămoşească, să deştepte conştiinţa naţională şi sentimentul de solidaritate a provinciilor între Tisa - Nistru - Dunăre - Marea Neagră".

La deşteptarea sentimentului naţional au participat tinerii studioşi din Bucovina, dar şi din restul ţării. Un prilej de manifestare a românismului a fost comemorarea a patru sute de ani de la zidirea Mănăstirii Putna. Eminescu, Slavici şi alţii veniţi de la Viena au luat iniţiativa. Au participat M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Iacob, A. D. Xenopol, Ciprian Porumbescu şi mulţi alţii. În 1875 au fost organizate la Iaşi şi Paris mari manifestaţii, mai exact contra-manifestaţii la serbările ordonate de la Viena pentru împlinirea a unui veac de la anexarea Bucovinei la coroana habsburgică. M. Kogălniceanu a tipărit o broşură "Rapt de la Bukovine", la Paris, şi în 1875 la Bucureşti. Autorităţile austriece au privit această acţiune ca o "crimă de stat". La Războiul de Independenţă al României din 1877 au luat parte şi tineri bucovineni. Acelaşi fapt s-a petrecut şi în războiul balcanic din 1913.



În 21 octombrie 1914, austriecii reocupă Cernăuţii şi regiunea între Siret şi Prut – probabil nordul regiunii de dincolo de Prut rămâne ocupată de ruşi. Imediat se vor recruta două corpuri de voluntari în armata austriacă, în scopul apărării Bucovinei contra ruşilor, şi anume : „Corpul Voluntarilor Ucraineni” (huţani), compus din peste 1.000 de oameni, care depun jurământul la Seletin în 20 noiembrie 1914, şi „Corpul de Legionari Români”, din 1.500 de oameni, care depun jurământul la Câmpulung (Moldovenesc) în 2 dec 1914.

Trebuie amintită şi prezenţa în război a multor voluntari bucovineni, organizarea Corpului voluntarilor români format la 16 martie 1917 din prizonieri capturaţi de ruşi, precum şi a militarilor înrolaţi de austro-ungari, care cu mari riscuri au dezertat în România. La 25 oct. 1918, printr-un Decret Regal s-a înfiinţat Legiunea Română (în care erau incluşi şi mulţi bucovineni).

Revenirea Bucovinei la România

Încetul cu încetul, populaţia Bucovinei se pregătea pentru reîntregirea familiei. Primul Război mondial a dus la prăbuşirea Austriei. Fruntaşii patrioţi români au organizat la 27 oct 1918 alegeri pentru Adunarea Constituantă ; a urmat la 28 nov din acelaşi an formarea Congresului General al Bucovinei. În sala de marmură a palatului mitropolitan din Cernăuţi, Iancu cavaler de Flondor, fost preşedinte al Partidului Naţional Popular din Bucovina (devenit din 1909 Partidul Naţional Român), cu atribuţii în guvern, a propus Congresului general ca "întrupând suprema putere legiuitoare", să hotărască "unirea necondiţionată şi pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colăcin şi Nistru cu Regatul României". În aceeaşi zi, Sfatul naţional al germanilor din Bucovina s-a pronunţat pentru unirea acestei regiuni cu România. La acelaşi vot au aderat şi reprezentanţii polonezilor. Tratatul de pace de la St. Germain a ratificat hotărârea adoptată la Cernăuţi.

Preponderenţa elementului românesc în Bucovina nu poate fi tăgăduită, cu toate susţinerile contrare ale unor oameni politici şi istorici ucraineni. Nu este concludent că din 1880 statisticile indica un număr mai mare de ruteni decât acela al românilor.

Maria Tereza şi apoi fiul ei, Iosif al lll-lea, au recunoscut și ei această prezență românească dominantă. Statisticile erau însă "aranjate": mii de români erau înscrişi ca ruteni. Sătenii români erau întrebaţi dacă ştiu ruteneşte şi, la răspunsul afirmativ al unora, erau înregistraţi ca ruteni. Numeric, mai mult de o sută de ani, românii au fost majoritari; bunurile mănăstireşti şi bisericeşti erau donaţii ale voievozilor moldoveni; cu foarte mici excepţii, capul bisericii - arhiepiscop şi mitropolit - era român; marii boieri proprietari erau tot români. Satele româneşti au fost păstrătoarele tradiţiilor şi datinilor naţionale.

Alipită la ţara mamă, Bucovina s-a reorganizat potrivit legislaţiei româneşti, s-a integrat în viaţa socială, economică, administrativă şi politică din Regat. Trebuie menţionat că Bucovina, în special Cernăuțiul, a fost un puternic centru legionar.

A doua răpire a Bucovinei (1940) Pactul Ribbentrop – Molotov

“Este o victorie sută la sută ! Și, deși n-am făcut asta niciodată, o să beau o sticlă de șampanie” - Hitler.

“El crede ca m-a înșelat, dar în realitate, eu l-am înșelat” - Stalin.

Amândouă afirmaţiile se referă la același lucru : pactul de neagresiune dintre URSS și Germania (cunoscut sub numele de Pactul Ribbentrop-Molotov), semnat pe 23 august 1939.

Declaraţiile lui Hitler și Stalin ne arată că amândoi erau convinși că și-au atins scopul. Tratatul de neagresiune germano-sovietic avea și un protocol adiţional secret, care împărţea zonele de influenţă ale celor două state. Era o încălcare flagrantă a principiilor şi normelor recunoscute ale dreptului internaţional. Basarabia urma să fie pusă la dispoziţia lui Stalin (nici un cuvânt despre Bucovina).

Nu a fost nici vorbă de o cerere a ucrainenilor în acest rapt teritorial. A fost ideea lui Molotov ca, odată cu Basarabia, să ceară de la Hitler şi Bucovina. Toţi membrii Biroului Politic (scrie Molotov cu satisfacţie în amintirile sale) s-au înghesuit să-l felicite ulterior pentru obţinerea Bucovinei şi a Ţinutului Herţa, pentru că niciunul dintre ei n-a crezut posibilă această manevră ba chiar şi-au exprimat deschis scepticismul la iniţierea ei de către Molotov, odată cu ultimatumul asupra cedării Basarabiei.



Atitudinea Uniunii Sovietice devine ameninţătoare, iar România este un pește prea mic, aflat între cei doi rechini ai Europei Centrale și de Est - Germania și Rusia. Notele ultimative adresate în 26 şi 27 iunie 1940 de guvernul sovietic guvernului României sunt precedate de concentrări militare minuţioase la graniţă.





Semnarea Pactului (la Moscova) Trupe rusești pe străzile orașului Cernăuți

Sunt ocupate Basarabia, nordul Bucovinei şi ţinutul Herţei. Pretextul ocupării acestor două regiuni din urmă era că "Bucovina constituie ultima parte care mai lipseşte dintr-o Ucraină unificată" şi că ea este cerută "ca despăgubire pentru dominaţia română din Basarabia timp de 22 de ani".

Orchestra simfonică a Basarabiei este surprinsă de cedare într-un turneu de concerte prin ţară şi se întoarce de urgenţă în Chişinău. Când, pe 3 iulie 1940, trenul ajunge în gară, toţi muzicienii sânt urcaţi cu forţa în camioane, duşi în Valea Morii (lângă Orhei) şi împuşcaţi.

Imediat după ocupaţie începe exterminarea românilor : ei sunt arestaţi, împuşcaţi, torturaţi, deportaţi în Siberia, supuşi foametei provocată de regimul bolşevic. Între 1940 şi 1950, conform recensămintelor oficiale efectuate de autorităţile ruseşti, o treime din populaţia românească a dispărut, de la 3.200.000 în 1940, rămânând în 1950 doar 2.229.000. Evenimentele tragice care au urmat sunt cunoscute dar ne-recunoscute : deportări în masă ale populaţiei autohtone, distrugerea intelectualităţii, foamete organizată, asasinate, reorganizări teritoriale. Biserica şi învăţământul românesc au fost practic desființate.









Sunt constituite Brigăzile de Propagandă Antireligioasă "SVP". Acestea pătrundeau prin violență în catedrale, în biserici, în mănăstiri, chiar și în timpul slujbelor religioase, cu drapele roşii, cu şepcile pe cap, urlând "Moarte popilor ! Jos opiul noroadelor !", după care treceau la devastări, intrau în altar, se îmbrăcau cu veşmintele preoţeşti şi, cu pumnul ridicat, cântau Internaţionala, scuipau crucile, urinau în faţa altarului. În acest timp, credincioşii nu îndrăzneau să se opună : în uşă se aflau NKVD-işti înarmaţi, gata să intervină. Brigăzile pângăresc și ard o mare parte din cărţile de cult, precum și pe cele din bibliotecile parohiale, episcopale și mitropolitane, percheziţionează locuinţele, confiscând și distrugând icoane, crucifixuri, biblii. Între 1940-1941 un număr de 48 preoţi sunt deportaţi, ucişi, dispăruţi. În iulie 1941, ruşii au incendiat un penitenciar, cu arestaţii în celule.

Lăcaşurile de rugăciune sunt transformate în cluburi, magazii, grajduri. Paraclisul Palatului Mitropolitan este amenajat în sală de spectacole a Palatului Pionierilor.

Capelele din cazărmi devin magazii şi grajduri. O bisericuţă din portul Ismail este transformată în magazie, iar o capelă militară din Cetatea Hotinului, în latrină. Aproximativ 1.122 foşti funcţionari din administraţia română, 2.000 de salariaţi ai Căilor Ferate şi foşti membri ai Sfatului Ţării au fost arestaţi sau ucişi.

Pe 1 ianuarie 1941, alfabetul latin a fost interzis şi înlocuit cu cel chirilic. Totodată, a început fabricarea "linghii maldavineşti" (română cu accent rusesc) din arhaisme, din rusisme şi eliminarea tuturor neologismelor franceze.

Adevăruri care dor : Fântâna Albă, Tătarca, Vinița – ”Katyn”-uri în Bucovina de Nord

Genocidul asupra populației din teritoriile ocupate poate fi confirmat de câteva episoade desfășurate atunci. Aceste evenimente, discutate mai mult sau mai puțin în presă, de teama să nu deranjeze anumite părți, riscă să devină pietre de moară care vor atârna greu asupra propriei noastre conștiințe, dacă nu vom cinsti memoria celor care au murit pentru simplul fapt că s-au născut români.

Contextul : în 1940, România a fost forțată să cedeze Uniunii Sovietice un teritoriu locuit de peste 3 milioane de locuitori, în urma ultimatumului primit în luna iunie a aceluiași an. Imediat ce administrația și armata română au fost evacuate, trupele din Armata Roșie și NKVD au ocupat teritoriul.

Multe familii au fost luate prin surprindere de această desfășurare rapidă a evenimentelor cu membri de ambele părți ale noii granițe. În această situație mulți dintre ei au încercat să se reunească cu familiile trecând granița în mod legal sau, dacă nu era posibil, ilegal. Conform datelor oficiale sovietice, în zona patrulată de Unitatea 97 de grăniceri sovietici, 471 de persoane au trecut granița ilegal din zonele Hliboca, Herța, Putila și Storojineț, pe o distanță de 7.5 km, la sud de Cernăuți. Din zonele mai îndepărtate, Vășcăuți, Zastavna, Noua-Suliță, Sadagura și Cernăuți-rurală, 628 de persoane au trecut granița pentru a se refugia în România. Acest fenomen a fost prezent în toate grupurile sociale și etnice din teritoriile ocupate. În primul an de ocupație sovietică, estimările ucrainene dau ca cifră un număr de peste 7.000 de refugiați în România, dar acest număr ar putea fi mult mai mare.

Autoritățile sovietice au reacționat în două moduri: în primul rând au întărit patrularea granițelor, în al doilea rând au făcut liste cu familiile care aveau rude și în România și declarându-le *trădători de țară* și deportându-le la muncă forțată. Listele unității 97 de patrulare numărau la 1 ianuarie 1941 1.085 de persoane. Listele altor localități includeau numele a peste 1.294 de persoane (la 7 decembrie 1940). Din acest moment au început să fie considerate trădătoare de țară chiar și persoanele care erau doar bănuite că ar avea intenții să fugă în România.

Incidente premergătoare : Pe 19 noiembrie 1940, 40 de familii (105 persoane) din localitatea Suceveni au încercat să treacă granița noaptea la Fântâna Albă. Surprinși de patrulele sovietice, țăranii au încercat o împrăștiere, în urma căreia 3 au fost uciși, 2 răniți și capturați de sovietici. Restul grupului (intre care 5 răniți) a reușit să ajungă la Rădăuți. Drept represalii, autoritățile sovieto-ucrainene au ordonat arestarea și deportarea în Siberia a tuturor rudelor celor 105 fugari.

A urmat o altă încercare, de refugiere în România a peste 100 de persoane din localitățile Mahala, Ostrița, Horecea și alte câteva sate, aceștia având mai mult noroc și reușind toți să treacă granița. Aceasta a dat încredere și altor oameni, de aceea în noaptea de 6 februarie 1941 un grup de 500 de persoane din satele Mahala, Cotul Ostriței, Buda, Șirăuți, Horecea-Urbana și Ostrița a încerca să treacă în România. Oamenii au fost surprinși însă și atacați cu rafale de mitralieră din mai multe direcții. Au fost uciși foarte mulți, inclusiv organizatorii N. Merticar, N. Nica și N. Isac. 57 de persoane au reușit totuși să se refugieze în România, dar alții 44 au fost arestați și acuzați că ar fi fost *membri ai unei organizații la o contrarevoluționare*. La 14 aprilie, 1941, 12 dintre ei au fost condamnați la moarte, iar restul de 32 la 10 ani de muncă forțată și pierderea drepturilor civile pentru 5 ani. Ca și în cazurile anterioare, toate rudele lor au fost considerate *trădători*, arestate și deportate în Siberia.

Masacrul : la începutul anului 1941, NKVD a lansat zvonuri potrivit cărora sovieticii ar fi permis trecerea graniței în România.

Drept urmare, la 1 aprilie, 1941 un grup mare de oameni din mai multe sate de pe valea Siretului (Pătrăuţii-de-Sus, Pătrăuţii-de-Jos, Cupca, Corceşti, Suceveni, Priscăreni, Carapciuc şi Iordaneşti), purtând în faţă un steag alb şi însemne religioase (icoane, prapuri şi cruci din cetină), a format o coloană paşnică de peste 3.000 de persoane, şi s-a îndreptat spre graniţă prin pădurea Camencii spre Fântâna Albă.

În poiana Varniţa de lângă satul Fântâna Albă, la circa 3 km de graniţa română, grănicerii sovietici (care îi aşteptau ascunşi în pădure), i-au somat să se oprească. După ce coloana a ignorat somaţia, sovieticii au tras în plin cu mitralierele, încontinuu, secerându-i. Supravieţuitorii au fost urmăriţi de cavalerişti şi spintecaţi cu sabia.

După masacru răniţii au fost legaţi de cozile cailor şi târâţi până la 5 gropi comune (1x15 m, câte 200 persoane în groapă) săpate dinainte, unde au fost îngropaţi, unii fiind în viaţă încă : bătrâni, femei, copii, sugari - vii, morţi sau muribunzi. Două zile şi două nopţi s-a mişcat pământul în acele gropi, până toţi şi-au dat duhul.

Câţiva supravieţuitori au fost arestaţi de NKVD din Hliboca (Adâncata) şi, după torturi înfiorătoare, au fost duşi în cimitirul evreiesc din acest orăşel şi aruncaţi de vii într-o groapă comună, peste care s-a turnat şi s-a stins var.

După masacru, a fost declanşată o operaţiune vastă de represalii. Astfel, în noaptea zilei de 12 spre 13 iunie 1941, peste 13.000 de români au fost ridicaţi din casele lor şi deportaţi în Siberia şi Kazahstan. Puţini au supravieţuit. Ca rezultat al emigrărilor, deportărilor şi asasinatelor, între recensământul românesc din 1930 şi primul recensământ Sovietic în 1959, populaţia românească a regiunii Cernăuţi a scăzut cu 75.000 de persoane. Se crede că aceste persecuţii au făcut parte dintr-un program deliberat de exterminare a populaţiei româneşti, plănuit şi executat de regimul sovietic.

Subiectul masacrului de la Fântâna Albă a fost considerat tabu până în anii '90, fiind interzisă de autorităţile sovietice şi ulterior de cele ucrainene orice referire la el sau comemorare a lui. Doar din anul 2000 autorităţile ucrainene au permis oficierea unui parastas pentru odihna românilor care şi-au dorit doar să trăiască în România.

O relatare directă şi brutală a evenimentelor este făcută de către unul din puţinii martori oculari care au supravieţuit. Gheorghe Mihailiuc (născut în 1925, fost profesor de liceu, acum pensionar), în cartea sa, „Dincolo de cuvintele rostite", publicată în 2004, la editura Vivacitas din Hliboca, descrie ce s-a întâmplat la Fântâna Albă pe 1 aprilie 1941 folosind cuvintele „masacru", „genocid" şi „măcel".



(surse : Vasile Ilica, *Martiri şi mărturii din nordul Bucovinei Fântâna-Albă - Suceveni - Lunca - Crasna - Ijeşti*, Oradea, 2003 ; Lavinia Betea, „Masacrul din Fântâna Albă", *Jurnalul Naţional*, 29 august 2005 ; Ion Creţu, „1 aprilie—64 de ani de la masacrul românilor la Fântâna Albă: Varniţa, o tristă amintire", Crai Nou, 1 aprilie 2005 ; Gabriel Gherasim, „Românii bucovineni sub cizma străină", *Ziua*, 16 august 2005 ; Vasile Mănescu, „Masacrul de la Fîntîna Albă", Monitorul de Neamţ, 4 aprilie 2006 ; Ion Popescu, „Crearea regiunii Cernăuţi", *Obsevatorul*, 13 februarie 2005 ; „Genocidul din România: Repere în Procesul Comunismului" ; Vasile Târâţeanu, „Scriitorul nu poate exista în afara cetăţii" Emanoil Toma, *Luceafărul Românesc*, mai 2007 ; cartea *Bătălia pentru România : dialog pe calea undelor*", autor istoricul militar Mircea Dogaru)

Un alt eveniment asemănător cu cel de la Katyn s-a petrecut lângă localitatea **Tătarca** (raionul Odessa) şi a fost investigat în primăvara-vara anului 1943 de autorităţile române din Transnistria.

La mijlocul lunii iunie 1943, organele jandarmeriei din Transnistria şi un grup de medici specialişti din Odessa (vice-directorul Direcţiei medico-sanitare al Guvernământului Transnistriei dr. K. I. Şapocichin, administratorul Secţiei de Dezinfecţie N. I. Grubianu, şeful Expertizei medico-legale docentul I. Fidlovschi şi caporalul jandarm de la Serviciul Pretoral Odessa Grigore Tatarciuc au cercetat terenul indicat şi au constatat că, pe o întindere de circa 1.000 de metri pătraţi, se afla îngropat un mare număr de cadavre ale persoanelor executate de N.K.V.D. în urma represiunilor staliniste din anii 1938-1940, printre care s-ar fi aflat şi cadavre ale deportaţilor din Basarabia şi nordul Bucovinei, pe care sovieticii, neputându-i transporta în adâncul U.R.S.S., i-au împuşcat. Pentru a facilita procesul de putrefacţie, întreg terenul a fost acoperit cu bălegar. Experții care au investigat masacrul au concluzionat astfel cercetările întreprinse : "Putem doar presupune ca printre victimele de la Tătarca s-ar fi aflat și deținuți basarabeni și bucovineni de la Tiraspol, dar și de la Chișinău".

Pentru identificarea și stabilirea cauzelor exacte ale morții acestora, a fost instituita o comisie speciala, condusă de dr. Alexandru Birkle, medic legist din Bucureşti - care de curând revenise de la Katyn, unde, alături de alți experți europeni, investigase cazul masacrării de către sovietici a 15.000 de militari polonezi". Dr. Birkle fusese și la Vinița, unde, la fel, se descoperiseră gropi comune cu jertfe ale totalitarismului bolşevic. Din Comisie mai făceau parte dr. C.Chirila, subdirector al Sanatatii din Guvernamantul Transnistriei, și cate un reprezentant al primăriei municipiului Odessa, al Inspectoratului de Jandarmi Transnistria, al armatei germane și al Universitatii din Odessa.

La 6 august 1943, medicul legist Alexandru Birkle a prezentat "Raportul medico-legal provizoriu asupra cercetărilor de la Tătarca". Potrivit documentului, pana la acea data, fuseseră descoperite 42 de gropi comune și reperate încă 10-20. În fiecare groapa se aflau aproximativ 80 de cadavre, adică în total 3.500 de cadavre, însă se astepta ca numarul final să fie mult mai mare, aproximativ 5000. Din cele 516 cadavre exhumate, 486 fuseseră examinate medico-legal, concluziile fiind că :

- cauza morții a fost împușcarea în partea posterioara a craniului și numai în câteva cazuri în ceafa ;
- împușcarea a fost executata cu revolver militar, având gloanțe cu înveliș de metal de calibrul 7 mm [...], cu gloanțe de plumb de 5,5 milimetri; arma a fost descărcată din imediata apropiere;
- cercetările medico-legale au demonstrat ca vechimea cadavrelor era de 3,5-5 ani, dar din studierea actelor găsite asupra lor, reieșea ca unele victime fuseseră ucise chiar cu 4,5-5 ani mai înainte (1938);
- în gropi nu s-au găsit larve sau insecte, care desăvârşesc procesul de putrefacţie, ceea ce indică faptul ca execuţia a avut loc într-un anotimp rece, iar cadavrele au fost îngropate imediat după împușcare;
- mersul putrefacţiei era întârziat şi din cauza numărului mare de cadavre îngropate la un loc;
- din cele 486 de cadavre examinate, toate au fost găsite cu mâinile legate la spate, cu excepţia unuia, la care nu s-a găsit legătura, dar care păstra urma legăturii pe mâini;
- din totalul cadavrelor cercetate, 7 erau de femei şi 479 de bărbaţi, dintre care unul părea să fie militar, fiind îmbrăcat în uniformă militară;
- asupra unui număr de 43 de cadavre au fost găsite acte (procesele-verbale de arestare sau percheziţie, etc.), care a permis identificarea lor;
- cei identificaţi erau în totalitate originari din U.R.S.S.

Concluzionând, cercetările au dus la descoperirea a 42 gropi comune (dar se estima că ar fi 50-60); cadavre deshumate – 516, cercetate medico-legal – 486, înmormântate – 385, încă neînmormântate – 131; cadavre aparţinând persoanelor cu vârsta de 20-30 de ani – 60, 30-40 de ani – 189, 40-50 de ani – 186, peste 50 de ani – 81; 7 erau de sex feminin şi 509 de sex masculin; 515 civili şi un militar (identificare după îmbrăcăminte), 43 de cadavre identificate după acte.

În noaptea de 12-13 iunie 1941 (aproape simultan cu represiunile din Ţările Baltice), au fost arestate și deportate în Siberia şi Kazahstan alte 11.844 persoane din teritorii ale Basarabiei şi Bucovinei de nord înglobate în Republica Sovietică Socialistă Ucraina, majoritatea (97%) fiind etnici români.



Tot Alexandru Birkle a participat şi la investigarea gropilor comune cu jertfele totalitarismului sovietic, găsite de administraţia germană a Ucrainei în oraşul **Vinniţa**.

Aici s-au descoperit trei puncte principale cu gropi comune : 1) *Livada* sau grădina cu pomi din cartierul Dolinki, la 1,2 km. spre apus de centrul oraşului; 2) Parcul Popular zis şi *Cultural* şi 3) cimitirul ortodox – toate trei în lungul aceleiaşi străzi (Pidlisnîi), pe şoseaua care duce de la Vinniţa la Litin. Cercetările au demarat la 24 mai 1943, la care au luat parte, ca şi la Katyn, reprezentanţi ai mai multor state satelite Germaniei. Punctul cel mai important – grădina cu pomi – avea gropi pe o suprafaţă de un hectar. Aici s-au descoperit 38 de gropi comune, cele mai multe conţinând 100-130 de cadavre, câteva chiar 200. Până la 16 iulie au fost deshumate 1.206 de cadavre, din care 817 au şi fost examinate. În celelalte două puncte – parcul popular şi cimitirul ortodox – s-au găsit 35, respectiv 40 de gropi comune. Din primele constatări germanii au estimat un număr de aproximativ 10.000 de cadavre.



Prin cercetarea cadavrelor descoperite s-a ajuns la concluzia că, asemenea cazurilor de la Katyn şi Tătarca, moartea tuturor victimelor a provenit din împuşcături de revolver, în ceafă, de la mică distanţă. Mulţi au primit un singur glonţ, alţii având mai multe, de calibru 5,6 mm, în cap, iar unii prezentând mai multe răni provocate de forţe brutale. Toate cadavrele au fost găsite cu mâinile strâns legate la spate cu sfoară, iar în gură şi esofagul unora a fost găsit pământ, ceea ce dovedeşte că aceştia din urmă nu muriseră până în momentul îngropării şi astfel au înghiţit pământ în groapă. S-au găsit şi trei femei goale şi nelegate. Dintre cei identificaţi, cei mai mulţi erau ucraineni, câţiva evrei, dar şi moldoveni, majoritatea înaintaţi în vârstă, executaţi de poliţia politică sovietică în anii 1937-1939. Aceştia erau oameni simpli, lucrători, ţărani cei mai mulţi, consideraţi „duşmani ai poporului”. Printre aceştia erau şi foşti opozanţi ai Armatei Roşii.

Unii dintre cei deportaţi în 1941 nu au ajuns niciodată la destinaţie. Într-o notă informativă adresată Serviciului Special de Informații în 2 mai 1943 agentul care semna cu pseudonimul Kor.- Marin comunica *: ”În general [...] situația se prezintă astfel : "După părerea celor care au asistat, s-au descoperit până acum circa 1.000 de cadavre și identificarea sumară a permis să se constate că este vorba de basarabeni asasinați pe timpul ocupației sovietice, se crede că în aceeași groapă au fost aruncate circa 3-4 mii cadavre"* (sursa : Nicolae Țibrigan, http://istoria.md)

Revenirea Bucovinei la România - 1941

Intrarea României în cel de-al doilea război mondial îl găseşte pe mareșalul Ion Antonescu la Piatra Neamţ, de unde transmite Armatei române mult invocatul ordin "Ostași, vă ordon : treceți Prutul !". Acest moment marchează începutul luptei pentru reîntregirea țării cu cele două teritorii ocupate de ruși, Basarabia și Bucovina.



La 22 iunie 1941 armata română intră în luptă pentru eliberarea provinciilor ocupate de sovietici și, după numai o lună, Bucovina este eliberată şi începe reconstrucţia ei. Bucuria victoriei este însă rapid umbrită de ceea ce aveau să descopere autoritățile :

- la Cernăuți, înainte de 22 iunie 1941, întrucât sovieticii arestaseră prea multe persoane, se grăbeau și nu-i mai puteau transporta, i-au legat, i-au așezat cu fața în jos și au trecut cu tancurile peste ei

- în toamna lui 1941, unități ale Armatei Române descoperă, lângă Odessa, un tren de marfă plin cu cadavre. În fiecare din cele 22 de vagoane se află între 40-60 de persoane, aparent împușcate prin pereții de lemn (în total peste 1.000 de victime)

- în lagărele din regiunea Saratov (pe Volga), în urma unei dezinformări a lui Stalin de către ministrul de interne Abacumov, 15.000 de ostatici și prizonieri români au fost executaţi ca represalii pentru împuşcarea (din ordinul gen. Ion Antonescu), a unui număr nedeterminat (sute) de evrei, de către autoritatea militară din Odessa, după explozia Comandamentului Armatei Române din Odessa, soldată cu 90 de victime, militari români. (sursa : Transnistria, vol. III, Jean Ancel)

Ultima pierdere a Bucovinei - 1948 (cea definitivă)

Din primăvara anului 1944, sub ameninţarea trupelor sovietice care se apropiau tot mai mult, autorităţile civile, ecleziastice şi militare încep să se retragă şi, odată cu ele, zeci de mii de bucovineni se refugiază în ţară. Guvernul comunist din România semnează tot ce i se cere într-un protocol de către URSS, renunţând la 4 februarie 1948, la Bucovina și Insula Şerpilor.

Din nou un regim de teroare se instalează în Bucovina : se introduce obligativitatea limbii ruse, istoria scrisă este mistificată și rusificată. Istoria se încăpățânează însă să schimbe roţile maşinii din mers. Treptat, pe măsură ce se accelerează procesul de dizolvare a fostei URSS, sămânța românismului, nedispărută total, începe să renască şi în Bucovina : în unele şcoli se reintroduce limba română şi alfabetul latin, apar ziare, asociaţii şi case de cultură româneşti. Poziția autorităţilor ucrainene este însă evidentă : literatura trimisă din ţară este cenzurată şi populaţia română este strămutată în mijlocul populaţiei ne-române. (sursa : Radu Constantin Demetrescu)





Câteva cuvinte despre cei peste 400.000 de români din Ucraina : la ultimul recensământ, 409 mii locuitori s-au declarat „români” sau „moldoveni”, mai ales în regiunile Cernăuți (181.800) și Odessa (123.000).

De asemenea, numeroși români trăiesc în regiunea Transcarpatică (32.000 de maramureșeni), dar şi transnistreni în regiunile Nikolajev (16.673) şi Kirovograd (10.694). Aceştia sunt supuşi unui proces de deznaţionalizare şi asimilare. Deşi legea prevede educaţia în limba maternă, în multe localităţi cu populaţie românească nu există şcoli sau clase cu predare în limba română. Ei beneficiază de emisiuni TV în limba română şi publicaţii, dar calitatea, distribuţia şi ora de difuzare lasă de dorit.

Cei care trăiesc în estul Ucrainei sunt catalogaţi ca moldoveni, fiind consideraţi un popor separat de către stat, cu toate că istoricii au demonstrat că teoria stalinistă a moldovenismului este falsă. Românii din Ucraina nu sunt reprezentaţi în parlament.

Lucrurile stau foarte diferit atunci când vine vorba de minoritatea ucraineană din România : ucrainenii din România beneficiază de reprezentant în parlament (chiar dacă nu a câștigat la vot nici un colegiu), televiziune, ziare, publicaţii, post de radio, administrație bilingvă în localitățile unde ucrainenii au o pondere de cel puțin 20% din populație și fonduri pentru menținerea identității.

Atitudinea autorităților ucrainene față de românii din Bucovina se poate rezuma astfel : nu demult (în 2012), Ministerul de Externe al Ucrainei a cerut României să sisteze eliberarea de paşapoarte cetăţenilor ucraineni. Purtătorul de cuvânt al MAE ucrainean, Oleg Voloşin, a menţionat că deşi relaţiile dintre Ucraina şi România trec printr-o renaştere, problema cetăţeniei nu a fost eliminată.
”Acei cetăţeni ai Ucrainei care primesc paşapoarte româneşti comit o infracţiune, iar un astfel de delict trebuie să fie sancţionat. [...] Am explicat în mod repetat omologilor noştri (români) că eliberarea de paşapoarte în masă, în regiunile de frontieră ale Ucrainei, constituie un pas lipsit de amiciţie la adresa ţării noastre”, a declarat Voloşin citat de Agerpres. Reprezentantul Ministerului de Externe ucrainean nu sufla însă o vorba despre cetăţenia pe baza etnica acordata de Ungaria, ungurilor din Transcarpatia ucraineana sau de cetăţenia rusă acordata în masă celor 17 milioane de ruși din estul Ucrainei, sau de cetăţenia bulgara acordata bulgarilor din Sudul Basarabiei.

Rada supremă de la Kiev a decis ca cetățenii care vor să dețină cetățenie dublă să fie drastic sancționați. Până în 2012 legislația ucraineană interzicea dubla cetățenie, însă nu era prevăzută nici o sancțiune pentru cei ce o dețineau. Parlamentul Ucrainei a votat cu o majoritate de 264 de voturi o modificare, noua lege prevăzând amenzi de la zece până la 30 de salarii minime neimpozabile pentru nedeclararea sau întârzierea declarării celei de a doua cetățenii. Amenzile sunt mai drastice pentru funcţionarii publici sau oficiali din administraţia de stat care nu îşi declară a două cetăţenie. În cazul lor, amenzile merg de la 50 la 100 de salarii minime neimpozabile.. (sursa Ziua Veche)

Pe de altă parte, Legea cu privire la principiile politicii lingvistice a Ucrainei, adoptată de Rada Supremă de la Kiev pe data de 3 iulie 2012, permite utilizarea oficială a limbilor regionale/minoritare în activitatea administraţiei publice locale, în cazul în care 10% din populaţia unui teritoriu este vorbitoare a unei limbi minoritare. Noua lege prevede măsuri pentru utilizarea oficială în cazul a 18 limbi, printre care și cele moldoveneasca și româna. Așa se face că satul Tărăsăuţi, raionul Noua Suliţă din regiunea Cernăuţi, a devenit de curând, prin hotărârea Consiliului local, prima localitate din Ucraina în care româna este declarată limbă regional.

(sursa : Agenţia de presă “Interfax”, care citează publicaţia cernăuţeană “Molodoi Bukovineţ”).



VIII. Drama Basarabiei. **Să iertăm, dar să nu uităm.**

Inițial, numele de Basarabia a fost dat Ţării Românești, după dinastia întemeietoare a acestui voievodat, familia Basarabilor. Aceştia, în luptele lor împotriva Tătarilor între 1328 și 1342, au luat în stăpânire stepa cuprinsă între Carpaţii Vrancei - Dunăre - Marea Neagră şi o linie mergând de la confluenţa Trotuşului cu Siretul la capul Codăești (la sud de Cetatea Albă, nu departe de gura Nistrului). Ulterior acest teritoriu a fost cedat în secolul al XIV-lea de Alexandru Basarab voievodatului Moldova, în cadrul căruia i-a rămas numele de Basarabia.

Până în sec XIX, Basarabia Ţaristă nu a format niciodată o entitate geografică, administrativă sau istorică separată în cadrul Principatului Moldovei. Ea a fost locuită de acelaşi popor român care se întâlnește în Moldova, Transilvania, Dobrogea sau Banat. Acest popor nu are nici o asemănare cu rușii, moldovenii fiind un popor paşnic, care nu putea uita anii îndelungaţi de robie, trecutul lor trist rămânând reflectat în legendele populare, în credinţă, în cântecele pline de durere adunată în veacuri lungi de suferinţă. Viitoarea Basarabie Ţaristă se afla în componenţa Principatului Moldovei încă din sec XIV.

În epoca moderna, soarta Basarabiei a fost una dintre cele mai vitrege, teritoriul fiind pe de o parte împărțit și pe de altă parte alipit succesiv, când României, când Rusiei.

În 1812, după încheierea războiului ruso-turc dintre 1806-1812, prin Tratatul de la București, Basarabia istorică (în limba turcă Bugeac) și ținutul Hotinului sunt cedate de Imperiul Otoman Imperiului Rus, care denumește întreaga anexa Basarabia și o transforma în gubernie, cu capitala la Chişinău.

O ruletă rusească - rușii au acordat facilități elveţienilor pentru a se stabili în Basarabia

Unul dintre cele mai puţin cunoscute episoade ale istoriei Basarabiei este legat de colonizarea elveţienilor în sudul acestei vechi provincii româneşti. Este vorba de o acţiune care a fost întreprinsă în secolul al XIX-lea, de către Imperiul Ţarist, după ce Rusia ocupase Basarabia. Potrivit unor surse documentare occidentale şi ruseşti, aducerea elveţienilor în Bugeac a fost planificată imediat după ce Rusia a anexat Basarabia, în anul 1812.



Sudul acestei provincii româneşti fusese ocupat, vreme de mai multe sute de ani, de către Imperiul Otoman, care organizase acolo raiale colonizate cu turci şi cu tătari, ultimii veniţi din Crimeea. Era vorba de populaţii seminomade ori nomade. Ruşii au decis să îi expulzeze pe musulmanii din sudul Basarabiei, iar alţii au plecat de bună voie în Dobrogea sau în Peninsula Balcanică. Practic, singura populaţie turcică ce a supravieţuit în regiune este reprezentată de găgăuzii de azi (care sunt de religie creştini).

Pentru a popula teritoriile părăsite de turci şi de tătari, ruşii au decis să aducă o serie de colonişti. Unii au provenit din Basarabia de Nord, alţii din Ucraina, în timp ce un număr însemnat de colonişti provenea din Occident. În zona Şaba, chiar lângă limanul Nistrului, au fost aduşi colonişti elveţieni. Cei mai mulţi proveneau din zona Baselului, care se confrunta cu mari dificultăţi economice (de altfel, în Basel există chiar şi astăzi o stradă care se numeşte Bassarabien Strasse).

Alţii proveneau din zona Vaude, de lângă malul lacului Geneva, renumită în epocă pentru viticultură.

Cel care a fost artizanul aducerii elveţienilor în Basarabia a fost perceptorul împăratului rus Alexandru I, Frederic Cesar de la Harpe. Acesta a obţinut, în anul 1821, un ucaz imperial, care oferea elveţienilor un teritoriu însemnat pentru ferme, scutiri de serviciul militar, libertatea confesiunii şi scutiri de impozite pe 10 ani.

Elveţienii au început să vină în Basarabia din anul 1822. Ei au pornit la drum în căruţe cu coviltir sau pe jos. Epopeea lor seamănă, practic, cu cea a coloniştilor care au cucerit Vestul Sălbatic în SUA. Coloniştii au fost aşezaţi în Bugeac. Elveţienii, de religie calvină, au construit unele dintre cele mai frumoase aşezări din Basarabia. Casele lor, străzile şi biserica protestantă erau considerate drept repere ale arhitecturii în zona Bugeacului, iar vinurile produse de coloniştii elveţieni erau apreciate atât la mesele magnaţilor din Rusia şi din Ucraina, cat şi de aristocraţii de la curtea ţarului. Treptat, elveţienii au creat în zona Şaba una dintre cele mai prospere zone din vestul Imperiului Ţarist.

Declinul coloniei elveţiene din Bugeac a început când autorităţile ţariste au anulat o mare parte dintre privilegiile ce le fuseseră acordate, iar unii dintre ei au fost deznaţionalizaţi. Elveţienii au rămas în sudul Basarabiei până când această zonă a fost reocupată de URSS, în anul 1940, când cei mai mulţi dintre urmaşii coloniştilor au decis să emigreze. Cei care nu au făcut acest lucru au fost deportaţi de către Stalin în Siberia (pentru că elveţienii erau germanofoni, sovieticii se temeau că ei vor sprijini Wehrmacht-ul german, care lupta împotriva Armatei Roşii).

Documentele arată că relaţiile dintre coloniştii elveţieni şi populaţia majoritară românească au fost tot timpul excelente. (sursa : De ce au colonizat elveţienii Bugeacul, articol de Claudiu PADUREAN)

Stăpânirea rusească

Organizarea provizorie a Basarabiei a avut (în primă fază) drept scop asigurarea simpatiei populaţiei creştine băştinaşe şi iniţial s-au creat condiţii prielnice pentru conservarea caracterului ei naţional românesc. La 2 august 1812, Ţarul acordă Basarabiei un regim autonom. Provincia avea în frunte un guvernator român, limba română era folosită în instituţiile de stat şi vechile legi moldoveneşti erau respectate pe teritoriul Basarabiei. Primul Guvernator civil al Basarabiei Ţariste a fost boierul moldovean Scarlat Sturdza (7 august 1812 - 17 iulie 1813).

Prin ucazurile (ordinele) Ţarului, în anii 1812-1813 în Basarabia s-a constituit ”guvernământul”, în frunte cu Guvernatorul civil (dar aflat în subordinea Guvernatorului militar). Toate problemele administrative interne intrau în grija Guvernatorului civil, iar ispravnicii judeţeni puteau fi numai români (nu şi colonişti), care jurau credinţă Rusiei. Guvernul avea două departamente , unul compus din secţia civilă, secţia penală şi poliţie şi al doilea, compus din secţia de statistică, secţia financiară şi secţia comercială.

Departamentele erau compuse din proprietari autohtoni şi cinovnici (funcţionari) ruşi în proporţie de 7:5. Dezbaterile se ţineau în limbile română şi rusă. Din acest motiv era nevoie şi câte două cancelarii: una pentru rusă şi alta pentru română. În fruntea judeţelor erau ispravnicii (numiţi pârcălabi la Hotin şi serari la Orhei, etc.) cu competenţă administrativă şi judiciară. Judeţele se compuneau din ocoluri conduse de ocolaşi. Oraşele aveau primari. Armata era sub un comandament special al unui Guvernator militar. Biserica avea în frunte un mitropolit şi se subordona Patriarhiei Ruse. În 1816 se înfiinţează 8 judeţe : Hotin, Orhei, Soroca, Iaşi, Tighina, Codreni, Ismail şi Greceni.

În a doua etapă, dezvoltarea economică a Guberniei Basarabia sub administrație rusească, s-a efectuat în direcția exploatării resurselor locale (export de grâne și vite spre portul Odessa) în paralel cu un proces de rusificare intensă a acestei regiuni, cum se proceda dealtfel în toate zonele de populație ne-rusă din imperiul țarist.

Este relevantă proporția covârșitoare a românilor în 1817 în Moldova de Răsărit - peste 86%. În acest cadru, au fost construite căi ferate și zone urbane noi, în Chișinău și Bălți, care au devenit orașe preponderent rusești (demografic) în mijlocul populației autohtone - moldoveni de origine română.

De menționat că în aceasta perioadă au loc schimburi importante de populații cu Imperiul otoman - musulmanii turci și tătari din Bugeac, precum și un număr de peste 30.000 de moldoveni, părăsind teritoriul proaspăt anexat pentru a se stabili în Dobrogea (teritoriu rămas otoman, unde se amestecă cu localnicii).

Pe pământul și în casele lor, se stabilesc peste 60.000 de bulgari și găgăuzi veniți din Bulgaria și Dobrogea, precum și aproximativ 150.000 de ruși și ucraineni (rușii stabilindu-se cu precădere în orașe).

Pe lângă asta, dezvoltarea economică a secolului XIX, chiar dacă era mai înceată decât în restul Europei, contribuie și ea la procesul de rusificare a regiunii, chiar dacă nu toți noii veniți erau ruși. Afluxul de evrei, armeni, greci, germani și alții, face din gubernia Basarabiei un ținut în care orașele erau foarte pestrițe, rusa fiind singura limbă comună. În 1910, românii încă mai reprezentau 70% din populație.

Procesul de deznaționalizare s-a desfășurat și prin rusificarea toponimelor (de ex. Chișinău - Kișiniov, Orhei - Orgheiov, Ciubărciu - Ciobruci, etc) sau prin oficializarea denumirilor turcești în dauna denumirilor moldovenești, ori de câte ori se putea (de ex Frumoasa - Kagul, Oblucița - Ismail, Cetatea Albă - Akkerman, Tighina – Bender, etc). Nu este vorba aici de antiromânism, dat fiind că sentimentul românității nici nu apăruse încă în Basarabia în perioada 1812-1840 : Imperiul Țarist căuta pur și simplu să șteargă urmele originii moldovenești a Basarabiei.



Pentru a îndepărta Rusia de la gurile Dunării, prin Tratatul de la Paris (1856), marile puteri europene i-au restituit Principatului Moldovei trei județe din sudul Basarabiei : Cahul, Bolgrad și Ismail. După războiul din Crimeea din 1856 -1878 (pierdut de Imperiul Rus), cele trei județe au rămas timp de 22 de ani în componența Moldovei.

La 24 ianuarie 1859, unirea Principatului Moldovei cu Țara Românească sub domnia unică a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, contribuie decisiv la întemeierea statului național român (care cuprindea atunci și sudul Basarabiei).

Prin Tratatul de la Berlin (1878), marile puteri au obligat România să cedeze Rusiei sudul Basarabiei în schimbul Dobrogei şi a recunoaşterii, *de jure*, a independenţei României faţă de Imperiul Otoman. Lucrul acesta a adâncit resentimentele româneşti faţă de politica Rusiei în raport cu integritatea României.

După 1850, sentimentul naţional începe să se manifeste în Basarabia, atât ca *românism* cât şi ca *moldovenism*, cele două revendicări fiind atunci sinonime, dar el nu se puteau manifesta făţiş, pe plan politic, atâta vreme cât Imperiul Ţarist le considera ca fiind manifestări de trădare. Îndată, însă, ce prelungirea primului război mondial a condus la prăbușirea țarismului, mișcarea naţională a românilor din Basarabia a devenit politică.

În acest context, la Chișinău în data de 3 martie1917 a fost înființat Partidul Naţional Moldovenesc sub conducerea lui Vasile Stroescu cu obiectivul de "a crea o dietă provincială numită Sfatul Țării".

Prima întrunire a Sfatului Țării a avut loc în ziua de 21 noiembrie1917 când a fost ales în funcţia de președinte Ion Inculeţ, în timp ce Pan Halippa a fost ales vice președinte, iar secretar a devenit Ion Buzdugan. Sfatul Țării a proclamat oficial Republica Democrată Moldovenească (și nu "Basarabeană") la data de 2 dec 1917. Minoritățile aveau deasemenea reprezentanți în Sfatul Țării.



Apărut la Chișinău în 1906, primul ziar de limba româna, *Basarabia*, funcţionează mai puţin de un an, autoritățile închizându-l după ce publică integral Deșteaptă-te române. În 1912, când la împlinirea a 100 ani de ocupaţie, *Făclia Țării* scria că "Țărișoara noastră este cuprinsă de întuneric ca și cu o sută de ani în urmă", și acest ziar este închis imediat de autorități.

Declanșarea revoluției ruse din februarie1917 a însemnat și începutul destrămării Imperiului, naționalitățile ne-ruse revendicând autonomia. Lovitura de stat din octombrie1917 (când partidul bolșevic a preluat totalitatea puterii în Rusia mulţumită înţelegerii dintre comuniști și germani), a dus la armistițiul apoi pacea de la Brest-Litovsk, prin care Lenin le ceda germanilor țările baltice, Bielorusia și Ucraina.

În acest context, liderii din Sfatul Țării nu mai puteau conta pentru a garanta pacea și recoltele în Basarabia, decât pe armata română, care, rămasă singură pe frontul de est după retragerea Rușilor, fusese și ea nevoită în cele din urmă să accepte armistițiul cu germanii la 9 decembrie1917.

Aflată în retragere prin Basarabia, Armata Roșie a început să jefuiască, să violeze și să omoare fără discernământ populația civilă băștinașă, fruntașii basarabeni fiind vânați și asasinați de către organizațiile comuniste.

În aceste condiții la 22 decembrie1917, Sfatul Țării a cerut guvernului român aflat la Iași să trimită armata să restabilească ordinea. Trupele aliate, conduse de generalii Broșteanu (român) și Berthelot (francez) au trecut Prutul în ziua de 10 ianuarie1918 reușind eliberarea Chișinăului la 16 Ianuarie 1918, pentru ca în câteva zile să elibereze complet întreaga Basarabie.

La 24 ianuarie1918, Sfatul Țării proclamă independența Republicii Democratice Moldovenești. Dar în lunile ce urmează, pe lângă atacurile bolșevice venite din teritoriul de peste Nistru, apar și pretenții teritoriale din partea Ucrainei, și ea proclamată independentă. Sfatul Țării începe atunci să manifeste intenții de unire cu România, care sunt exprimate și prin "moțiuni de unire votate de diferite județe" (de ex Soroca și Bălți).

Până la urmă, unirea cu România a fost hotărâtă de Sfatul Țării la 27 martie1918, cu 86 de voturi contra 36 (pentru menținerea independenței) și 3 abțineri. Pe 9 aprilie 1918, Republica Democratică Moldovenească se unea cu Regatul României.



Deși Societatea Națiunilor recunoscuse unirea R.D. Moldovenești cu România, iar Franța și Anglia garantaseră pe 12 aprilie 1939 frontierele Regatului României, Uniunea Sovietică recunoștea oficial doar pierderile teritoriale ale Imperiului Țarist între 1917 și 1921(cu excepția Basarabiei), hotărârea Sfatului Țării din martie 1918 fiind considerata de autoritățile sovietice drept o ”înscenare imperialistă”.

În urma desecretizării documentelor care se găsesc în arhivele de stat ale Moldovei, Comisia pentru studierea şi condamnarea regimului totalitar comunist, condusă de istoricul Gheorghe Cojocaru, a făcut publice adevăruri greu de acceptat : numai între 1935 şi 1938, peste 97.400 de cetăţeni ai fostei RASSM (regiunea transnistreană a Basarabiei care nu intrase în componenţa României interbelice) au devenit victime ale regimului stalinist.

Membrii Comisiei au precizat ca pe teritoriul RASSM activa o structură care se numea „Troica specială”, un pseudo-tribunal. Această comisie, formată din 3 persoane, se întrunea în şedinţe de 2-3 ori pe zi şi examina dosarele persoanelor care intrau în vizorul NKVD. Majoritatea verdictelor care erau date de „Troica specială” se finalizau cu nota „rastreleati” (pedeapsă capitală prin împuşcare). În perioada existenţei Troicii speciale, mai exact 10 august 1937 – 2 noiembrie 1938, au fost condamnaţi la moarte peste 2.400 de persoane şi altele 300 au fost trimise în lagărele sovietice. Comisia a stabilit că, doar într-o singură zi, pe 22 aprilie, când comuniştii serbau ziua de naştere a lui Vladimir Ilici Lenin, „Troica specială” a condamnat la moarte, „drept cadou” pentru fostul lider comunist, 230 de persoane.

La rândul său, un alt membru al comisiei, Gheorghe Negru a face menţiunea că majoritatea celor executaţi au fost condamnaţi la moarte din două motive : „În primul rând se invoca motivul că aceştia l-ar fi clevetit pe Stalin sau regimul. Alt motiv invocat era spionajul, bine-nţeles fără a fi dovedit. Dar logica şi scopul principal consta în condamnarea elitelor locale şi pregătirea terenului pentru ceea ce avea să se întâmple după cel de-al doilea război mondial, adică rusificarea".

În uma protocolului adițional secret, de natura expansionistă, al pactului Hitler-Stalin din iunie 1939 și ca urmare a prăbușirii Aliaților, pe 28 iunie1940 Uniunea Sovietică transmite României un ultimatum : i se dau 48 de ore pentru a evacua Basarabia și nordul Bucovinei, în caz contrar URSS îi va declara război.

România cedează și după 40 de ore trupele sovietice și ale NKVD-ului intră în teritoriile cerute și în Ținutul Herței (care nici măcar nu era menționat în ultimatum).



În timpul retragerii pripite și haotice a administrației și armatei române din aceste teritorii, populația română (moldoveană) este supusă la jafuri, torturi și asasinate din partea comandourilor comuniste și a trupelor NKVD-iste. Alte acțiuni împotriva reprezentanților oficiali ai Statului Român în retragere sunt comise de unități militare sovietice și de comuniștii locali.

După ocuparea militară a Basarabiei, inclusiv a structurilor locale de putere, Stalin o dezmembrează în trei părți : partea centrală este denumită Republica Sovietică Socialistă Moldovenească și cuprinde 30.000 km², plus 4.100 km² de teritoriu de pe malul stâng al Nistrului, iar sudul Basarabiei (de la Marea Neagră) și partea de nord a acesteia, împreună cu nordul Bucovinei și Ținutul Herța (teritorii ce însumau 14.400 km²), precum și restul de 4.000 km² din fosta republică autonomă înființată peste Nistru în 1924, ii sunt atribuite Ucrainei, deşi sunt separate de 350 de km !



Ocupaţia sovietică din 1940 a însemnat practic distrugerea sistemului economic românesc şi a identităţii naţionale în Basarabia. Conform dispoziţiilor date de Stalin, zeci de mii de localnici (în principal români, dar şi ucraineni şi ruşi ne-comunişti) sunt deportați în Siberia. Este una din cele mai crude perioade din istoria Moldovei.

Aici trebuie amintit masacrul grupului de rezistenţă antisovietică Majadahonda, ai cărui membri au fost asasinaţi de trupele NKVD în momentul când trupele române se apropiau de Chişinău.



În același an pe 14 iulie, la ordinul lui Beria, familiile românilor moldoveni deportaţi sunt dezmembrate şi deportate, bărbaţii fiind trimişi în lagăre diferite de cele unde sânt trimise femeile şi copiii lor : bărbaţii în lagăre cum ar fi Kozeliscenski (500 bărbaţi), Futilovski (300 bărbaţi), iar restul familiilor lor, alcătuite din femei şi copii, în lagărele din Karaganda şi Aktiubinsk (11.000 de persoane). Aceste deportări s-au repetat şi în 1941 (înainte de eliberarea lui Antonescu), 6.000 de români fiind deportaţi în regiunea Omsk, în timp ce în regiunea Kirovsk sânt trimişi peste 10.000 de români.

În noaptea de 12-13 iunie 1941 (simultan cu represiunile din Ţările Baltice), 18.392 de persoane din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească au fost arestate şi deportate în Siberia şi Kazahstan.

În iunie 1941, după începutul războiului împotriva URSS, România (aliată cu Germania nazistă), eliberează teritoriile cedate un an mai devreme. În plus, ocupă împreuna cu nemţii şi Podolia ucraineană dintre Nistru şi Bug, devenită zonă militară de ocupaţie germano-română. Şi aici sunt făcute descoperiri macabre :

- în beciul sediului NKVD din Chişinău, str. Viilor nr. 97, la trei luni după liberare, sunt descoperite 87 cadavre, dintre care 15 într-o groapă comună, cu mâinile şi picioarele legate;

- în subsolul sediului NKVD din Ismail, str. G-l Văitoianu sunt găsite 6 cadavre, cu mâinile legate la spate;

- pe 19 apr 1942 la Cetatea Albă sunt descoperite într-o groapă comună 19 cadavre

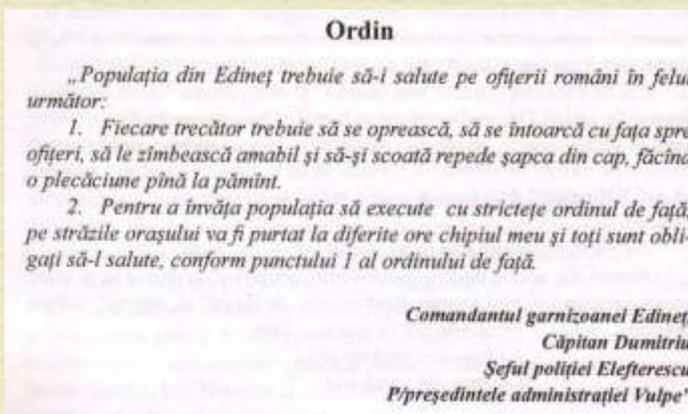
Adevărul trebuie spus şi de partea cealaltă : şi administraţia română a folosit forţa împotriva unor grupuri etnice considerate indezirabile.



PROVINCIA BASARABIA

DIRECTORATUL ROMÂNIZĂRII, COLONIZĂRII ŞI INVENTARULUI

8379



Ordin

„Populaţia din Edineţ trebuie să-i salute pe ofiţerii români în felul următor:

1. Fiecare trecător trebuie să se oprească, să se întoarcă cu faţa spre ofiţeri, să le zîmbească amabil şi să-şi scoată repede şapca din cap, făcînd o plecăciune pînă la pămînt.

2. Pentru a învăţa populaţia să execute cu stricteţe ordinul de faţă, pe străzile oraşului va fi purtat la diferite ore chipiul meu şi toţi sunt obligaţi să-l salute, conform punctului 1 al ordinului de faţă.

Comandantul garnizoanei Edineţ,
Căpitan Dumitriu
Şeful poliţiei Elefterescu
P/preşedintele administraţiei Vulpe"

Pe parcursul a trei ani (cât regiunea este administrată militar), persoanele suspectate de a fi colaborat cu puterea sovietică (dar şi ţiganii şi evreii), indiferent de atitudinea lor, sunt supuse la rândul lor la jafuri, asasinate şi deportări în Transnistria.

După cum se va vedea, autoritățile române au organizat în Transnistria lagăre de muncă pentru exterminarea evreilor și țiganilor nomazi din România (Moldova).



La eliberarea Basarabiei s-a folosit principiul scopul scuză mijloacele, conform căruia erau acceptabile atât abuzurile împotriva populaţiei civile, cât și trimiterea Armatei române la măcel până la Stalingrad. Pentru aceste fapte, Mareșalul Ion Antonescu a fost judecat de comuniști în ceea ce se numea Tribunalul Poporului, fiind declarat "Criminal de Război", condamnat la moarte și executat la Penitenciarul Jilava în 1946, (reabilitat după Revoluție și mai nou iarăși acuzat de crime împotriva evreilor).

În martie 1944 trupele sovietice intră din nou în Basarabia de nord (Hotin, Soroca și Bălți, situate la nord-est de linia Tighina-Chișinău-Iași,) iar la 24 august1944, după trecerea României de partea Aliaților, tancurile rusești ocupă și Basarabia de sud. Uniunea Sovietică transferă în mod cinic Buceagul și nordul Basarabiei Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene.



Încă un Katyn - peste 10.000 de soldaţi români lichidaţi de NKVD la Bălţi



Unul dintre cele mai cutremurătoare episoade ale celui de-al doilea război mondial s-a petrecut la marginea oraşului Bălţi, din Basarabia. Zona mlăştinoasă din lunca râului Răuţ a devenit mormânt pentru mii de soldaţi români.Deocamdată, nimeni nu a organizat vreo campanie sistematică de săpături pentru a identifica proporţiile crimelor din Bălţi, aşa că ele pot fi doar estimate. În timp ce unii istorici avansează cifra de **10.000** de victime, un călugăr, iehomonahul Nicodim Şchiopu, estimează că sovieticii au lichidat peste **50.000** de prizonieri !

Cert este faptul că şi masacrul din Bălţi poate fi comparat cu cel de la Katyn. În pădurea de pe vechiul teritoriu al Poloniei, sovieticii au împuşcat şi au îngropat în anul 1940 circa 14.000 de prizonieri. Vreme de 50 de ani, sovieticii au negat faptul că ar fi fost implicaţi în masacrul de la Katyn. În tot acest timp, ei au aruncat vina pe nazişti. Apoi, au fost nevoiţi să recunoască implicarea lor în acest masacru şi să îşi ceară scuze. Acest lucru nu s-a putut întâmpla însă şi în Basarabia, în condiţiile în care Republica Moldova a fost condusă până recent de către Vladimir Voronin, iar Transnistria este, practic, un regim pseudo-comunist, care rezistă sprijinit de trupele ruseşti.

Cum s-au petrecut faptele

În anul 1944, aflată în primă ofensivă, armata sovietică a luat un mare număr de prizonieri. Mărturiile celor care au luptat pe frontul de est arată că mulţi dintre aceşti prizonieri erau lichidaţi, pur şi simplu, cu un glonţ în ceafă. Însă unii au fost concentraţi în lagăre. Unul dintre cele mai mari lagăre a fost înfiinţat în oraşul Bălţi, în mlaştina de lângă râul Răuţ. În total, au fost adunaţi 50.000 de soldaţi. Aproximativ 40.000 de soldaţi erau români, apoi mai erau circa 5.000 de soldaţi germani, 2.000 de soldaţi maghiari, precum şi prizonieri proveniţi dintre cehii, slovacii ori croaţii înrolaţi ca voluntari în trupele SS. Mulţi dintre prizonieri au murit din cauza foametei, a condiţiilor precare de igienă şi a lipsei de medicamente.

Alţii au fost deportaţi şi au pierit în lagăre din Siberia ori din Kazahstan. Cei care au rămas, în vara anului 1944, au fost duşi în mlaştină şi puşi să sape nişte şanţuri lungi, apoi au fost împuşcaţi şi înmormântaţi de soldaţii NKVD, precursorul KGB. Au existat, totuşi, prizonieri care au scăpat. "Am reuşit să fug, îmbrăcat într-o cămaşă zdrenţuită. Kilometri întregi, m-am târât prin mlaştină, zgâriat de mărăcini şi pişcat de insecte şi de lipitori. După două zile, în care am crezut că o să mor de foame, am dat peste o casă. O femeie mi-a dat o haină, am luat o sapă pe umăr şi m-am îndreptat spre linia frontului. Îi salutam pe ruşi şi ei mă lăsau în pace, pentru că credeau că merg la sapă. Am reuşit, noaptea, să trec din nou în liniile noastre", povesteşte Iacob Herman, care a trecut, pentru scurtă vreme, prin iadul concentraţionar sovietic.

O descoperire cutremurătoare, îngropată din nou

Vreme de o jumătate de secol, despre masacrul din Bălţi nu a vorbit nimeni. Cei câţiva care au vorbit, au ajuns în Gulag. După căderea comunismului, rudele celor ucişi au făcut primele demersuri pentru a găsi şi îngropa creştineşte rămăşiţele pământeşti ale celor dispăruţi.

Pornind de la mărturiile unor evadaţi, după 1991, în săptămânalul Curierul de Nord, au început să fie publicate informaţii despre masacrarea prizonierilor de război, ceea ce a condus, în anii 1991 şi 1992, la o adevărată campanie de arheologie contemporană. Nici hârleţele, nici lopeţile nu au putut fi utilizate din cauza mulţimii osemintelor. Oamenii s-au îngrozit de cantitatea imensă de oase găsite. La iniţiativa Curierului de Nord, oamenii din împrejurimi au adunat pe un loc uscat resturile umane, au alcătuit o piramida de oase şi cranii, au aşternut deasupra pământ curat, iar în vârful movilei de oase au aşezat o troiţă (primită în dar de la credincioşii din Râşcani), care a fost sfinţită de Episcopul de atunci din Bălţi, PS Petru, cu sobor de preoţi şi monahi, sfinţire la care au participat mii de credincioşi şi autorităţile româneşti. Cum despre masacrul din Bălţi oamenii începeau să vorbească tot mai mult, PS Petru, actualul mitropolit ortodox român al Basarabiei, a fost alungat de cazaci înarmaţi din reşedinţa arhierească. Peste dosarul masacrului din Bălţi începea să se aşeze din nou praful uitării.

În fiecare an, în preajma Paştelui, rudele celor dispăruţi în crâncenul lagăr sovietic se adună, pentru a se ruga pentru sufletele celor dispăruţi, însă, la nivel oficial nici autorităţile din România, nici cele din Republica Moldova nu au făcut vreun gest pentru a restabili adevărul istoric printr-o campanie serioasă de cercetare. (sursa Claudiu PADUREAN - articol publicat în România Libera / 19 oct 2012)

După 1944, organizarea teritorială rămâne cea făcută de Stalin după anexarea din 1940 (când Basarabia a fost ruptă în trei).

Reocuparea a Basarabiei, Bucovinei și Ținutului Herţei a fost urmată timp de 50 de ani de o campanie de distrugere a culturii și memoriei înaintașilor prin deportări masive, interzicerea alfabetului latin, desfiinţarea bisericilor, teroare și asasinate. În total, deportările și exterminările în masă s-au ridicat la peste 120.000 de moldoveni. Numai în anul 1949 au fost deportate peste 11.000 de familii, care însumau aprox. 41.000 de persoane. O campanie de eradicare a așa-zișilor chiaburi a fost orientată contra familiilor ţăranilor proprietari din Moldova, care au fost deportaţi în Siberia și Kazahstan.

De exemplu, în doar două zile, 6 și 7 iulie 1949, 11.342 de familii din R.Moldova au fost deportate prin Ordinul ministrului de stat și de securitate (I. L. Mordoveț) în conformitate cu un plan numit „Operațiunea Sud”.

"Orice țară care a trecut prin experiența sovietizării își are propriul Katyn, cel mai grav e că nu știm nimic despre el." (Nicolae Țibrigan)

Atenție, să nu confundăm și să nu condamnăm întregul popor rus pentru crimele conducătorilor săi paranoici și ale monștrilor umanoizi care le duceau la îndeplinire ordinele și planurile aberante (de multe ori cu plăcere și exces de zel).

Să nu uităm că oamenii simpli din toate republicile care făceau parte din Uniunea Sovietică, inclusiv cei din Rusia, au suferit la fel de mult (numai în timpul lui Stalin fiind exterminați milioane de "dușmani ai poporului"). De menționat că abia în 1990 guvernul sovietic și-a asumat responsabilitatea faptelor comise de NKVD-ul comunist (dar nu a făcut nimic concret în acest sens).

Ce a urmat în Moldova sovietică este asemănător cu ce s-a petrecut în Moldova de dincoace de Prut (cu specificul că, spre deosebire de România, RSSM era o țară ocupată) : perioada Stalinistă, cea a URSS, perestroika și drumul spre libertate.



Colectivizarea a fost pusă în aplicare între 1949 și 1950. În acest timp, o mare foamete a produs nenumărate victime : unele surse dau un minim de 115.000 de oameni care au murit de foame şi boli între decembrie 1946 şi august 1947, alţii pun cifra la 216.000, la aceştia se mai adaugă alţi 350.000 care au fost afectaţi de malnutriţie (dar care au supravieţuit). Nu există suficiente dovezi că aceasta foamete a fost cauzată sau planificată de către sovietici şi îndreptate împotriva celui mai mare grup etnic care trăia în mediul rural (românii). Cauza principală a fost rechiziţionarea de cantităţi mari de produse agricole de către sovietici, dar a fost favorizat de asemenea, de secetă, de întreruperile provocate de război şi colectivizare

Începând cu regimul lui Hruşciov, succesorul lui Stalin, supravieţuitorii din Gulag şi lagărele de deportaţi au primit permisiunea să se întoarcă în Moldova. Îmbunătăţirea relaţiilor politice a încheiat şi perioada de putere absolută a NKVD, iar economia planificată centralizat a dus la dezvoltarea în domenii precum educaţia, ştiinţa şi tehnologia, sănătatea, şi industria (cu excepţia domeniilor care au fost considerate sensibile politic, cum ar fi genetica sau istoria).

În anii ‘70 şi ‘80, RSS Moldovenească a beneficiat de investiţii substanţiale din bugetul URSS pentru a dezvolta unităţi industriale şi ştiinţifice, precum şi pentru construcţia de locuinţe. În 1971, Consiliul de Miniștri al URSS a adoptat o decizie "Despre măsurile pentru dezvoltarea viitoare a orașului Chișinău", care alocau mai mult de 1 miliard de ruble (!) din bugetul URSS , pentru investiţii, decizie care a adus o oarecare prosperitate şi muncitori calificaţi din întregul URSS. O astfel de alocare a activelor URSS a fost parţial influenţată de faptul că, Leonid Brejnev, conducătorul real al URSS între anii 1964 şi 1982, a fost Prim-Secretar al Partidul Comunist în RSS Moldovenească între 1950 şi 1952. Aceste investiţii s-au oprit în anul 1991 (când Moldova a devenit independentă).

Deşi Brejnev şi alţi primi-secretari ai URSS au avut parţial succes în suprimarea naţionalismului existent în RSSM, regimul lui Mihail Gorbaciov a facilitat renaşterea acestui sentiment. Mihail Gorbaciov, secretar general al Partidului Comunist, a impus politicile de *glasnost* (transparenţă) şi *perestroika* (restructurare economică). Reformele sale au creat condiţiile pentru exprimarea deschisă a sentimentelor naţionale şi au dat posibilitatea republicilor sovietice de a face reforme, independent de guvernul central.

Întâlnirile la vârf americano-sovietice din 1986 şi 1987, precum şi întâlnirea dintre preşedintele american Ronald Reagan şi Gorbaciov, de la sfârşitul lui 1988, au condus la reducerea armamentului în Europa. Dezintegrarea regimurilor comuniste aliate din Europa de Est a prefigurat dizolvarea Uniunii Sovietice. Preşedintele Republicii Federative Ruse Boris Elţîn l-a eclipsat treptat pe liderul sovietic Gorbaciov, iar Uniunea Sovietică s-a desfiinţat, pe cale paşnică, în decembrie 1991. Majoritatea fostelor republici sovietice s-au regrupat ulterior în Comunitatea Statelor Independente.

Destrămarea URSS. Constituirea statului independent Moldova







Stema RSSM Harta fostei RSSM (verde) Drapelul noului Stat Republica Moldova

Drumul RSSM către independenţa faţă de URSS nu a fost unul lin, fiind marcat de manifestări ale pro-ruşilor (în special de la Tiraspol), precum şi ale activiştilor Partidului Comunist din Chişinău care doreau ca Moldova să rămână în Uniunea Sovietică.

La 27 august 1991 în cursul procesului de destrămare a Uniunii Sovietice în state naţionale, Republica Moldova şi-a declarat independenţa, devenind stat membru al OSCE şi ONU. Principalul succes al mişcării naţionaliste între 1988 şi 1989 a fost adoptarea la 31 august 1991 de către Sovietului Suprem al RSS Moldova a limbii moldoveneşti ca limbă oficială, iar în declaraţia de preambul unitatea lingvistică moldo-română, şi întoarcerea la alfabetul latin pre-sovietic.







Imediat după proclamarea independenţei, au apărut concomitent o mişcare a româno-moldovenilor majoritari (care sprijinea reunificarea Republicii Moldova cu România) dar şi mişcări potrivnice care sprijineau fie unirea cu Rusia sau cu Ucraina, fie despărţirea unor teritorii de Moldova (de exemplu Transnistria şi Găgăuzia). In cele din urmă, forţele secesioniste au proclamat unilateral independenţa teritoriilor respective.

Într-o parte a Transnistriei, mai ales în orașul Tiraspol (în care procentajul populației românești era cel mai scăzut), s-a dezvoltat cu susținerea autorităților ruse, o mișcare separatistă. În 1990, când a devenit clar faptul că Moldova va deveni independentă, un grup de activiști pro-URSS din Transnistria au proclamat Republica Sovietică Socialistă Nistreană Moldovenească cu capitala la Tiraspol, care, după dizolvarea URSS, a fost redenumită Republica Nistreană Moldovenească. În 1992, Republica Moldova a încercat să-și stabilească suveranitatea prin forța armelor în stânga Nistrului, dar a fost împiedicată de ruși, prin armata a 14-a, care a preluat controlul asupra celei mai mari părţi a zonei transnistrene și a unei zone din Basarabia în jurul orașului Tighina.



Stema și drapelul autoproclamatei Republici Nistrene sunt aproape identice cu cele al fostei RSSM.

În războiul civil din 1992 au murit aproximativ 1.500 de persoane, alte câteva sute de persoane de origine româna fiind arestate, printre care și patrioții moldoveni Petru Godiac, Ilie Ilaşcu, Andrei Ivanţoc, Alexandru Leşco, Tudor Popa şi Ştefan Urâtu, care au fost torturaţi şi condamnaţi în 1992 la pedepse severe (Ilie Ilaşcu a primit pedeapsa capitala dar a fost eliberat după 9 ani la presiunile făcute de opinia publica internațională asupra Rusiei) şi au fost puşi în libertate după perioade cuprinse între 10-15 ani. În data de 2 august 2010 membrii "Grupului Ilaşcu" au fost decoraţi de preşedintele interimar al Republicii Moldova, Mihai Ghimpu, cu "Ordinul Republicii". Ilie Ilaşcu a fost apoi deputat în Parlamentul Republicii Moldova în două legislaturi (1994-1998 și 1998-2000), membru al Partidului România Mare și senator în Parlamentul României (2000-2004 și 2004-2008) și între 2001-2008 membru titular al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (din partea României).



După semnarea unui acord cu Moldova, rușii au decis să lase câteva mii de militari în zonă "pentru a menține pacea", însă în final aceștia au ajutat la consolidarea autorității separatiste. De atunci, guvernul moldovean nu mai are nici o autoritate asupra regiunii transnistrene, în afară de 6 sate din raionul Dubăsari, lăsate de ruși în afara așa zisei republici.

Deși în 1994 a fost semnat un nou acord cu Moldova, ce prevedea retragerea trupelor rusești din Transnistria, dar acordul nu a fost ratificat niciodată de Duma rusă (și nici trupele nu s-au retras).



După războiul din 1992 dintre separatişti şi Republica Moldova, populaţia românofonă a fost persecutată în mod repetat, ducând la emigrarea a unui număr de 5.000 - 10.000 de români din regiune. Deși în Transnistria trăieşte în continuare un număr semnificativ de românofoni, limba română nu este folosită în public aproape niciodată. Şcolile româneşti reprezintă circa 11% din numărul total de şcoli din Transnistria, deşi conform recensământului din Transnistria în 2004, românii constituie 31,9% din populaţie. Majoritatea acestor școli sunt forțate să folosească alfabetul chirilic rusesc și manualele comuniste publicate cu circa patru decenii în urmă. Numai șase școli sunt autorizate să predea în limba română și să utilizeze și alfabetul latin. Sunt însă semne că și asupra acestora se fac presiuni pentru a fi închise. Criza şcolară din 2004 este un exemplu în acest sens, guvernarea pro-rusă din Tiraspol încercând să închidă cu forţa două dintre aceste şcoli. La orfelinatul din Tighina, copiii români întorşi din vacanţă au găsit orfelinatul închis de poliţie. După ce au stat o noapte afară, au intrat cu forţa în clădire şi au stat acolo, fără apă şi electricitate timp de câteva luni, până când, datorită intervenţiilor Republicii Moldova, a României cât şi a OSCE, situaţia a fost rezolvată. Mulţi părinţi români au fost arestaţi sau concediaţi din cauza simpatiilor politice sau determinării lor de a îşi ţine copii în şcoli cu limba de predare româna. În Transnistria, locuitorii care au exprimat vederi pro-românești sau chiar pro-moldovenești sunt supuși unei politici de persecuție și intimidare.

La 17 septembrie 2006, autoritățile separatiste transnistrene au organizat un referendum privind soarta viitoare a Transnistriei, care a arătat că o majoritate largă sprijină independenţa faţă de Moldova și aderarea la Federaţia Rusă. Rezultatele acestui referendum nu au fost însă recunoscute niciodată de comunitatea internaţională, din motive uşor de dedus.

Conform Constituției actuale, cetățenii Republicii Moldova sunt *moldoveni*, iar limba oficială în stat este *limba moldovenească*. Această situație este o consecință a confruntării între doctrinele „românismului" și „moldovenismului", confruntare care a iscat neînțelegeri între autoritățile de la București și cele de la Chișinău.

„Moldovenismul" este o concepţie apărută în URSS încă înainte de 1940, în timpul Republicii Socialiste Sovietice Moldovenești, prin care se încearcă și în prezent să se demonstreze, că în conştiinţa naţională şi în limba localnicilor, identitatea românească ar fi artificială şi marginală, prin reinterpretarea identității locale medievale şi tradiţionale a voievodatului Moldovei, care, în realitate, nu a fost niciodată străină identității românești, ci parte a acesteia.

După prăbușirea Uniunii Sovietice, mai multe reforme legislative au consolidat poziţia etnicilor români din Moldova, mai ales prin stabilirea limbii române ca limbă oficială. Relațiile dintre guvernele Republicii Moldova şi României au fost la început foarte cordiale, România fiind primul stat din lume care a recunoscut independenţa Republicii Moldova. Parlamentarii moldoveni au ales calea independenţei şi nu a unirii cu România, iar preşedintele Mircea Snegur a dezvoltat doctrina numită *un popor, două state*.

Această doctrină susţinea că Republica Moldova este o *„patrie a moldovenilor români, ruşi, ucraineni, găgăuzi, bulgari ş a., toţi cetăţeni egali în drepturi şi toţi deopotrivă moldoveni, fie că aparţin limbii, istoriei şi culturii poporului român, rus, ucrainean, găgăuz sau bulgar"*.

După alegerile din 1996, identitatea românească a populaţiei majoritare şi băştinaşe a început să fie negată din nou, articolele 12 şi 13 din noua Constituţie (adoptată ulterior), susţinând, exact ca în epoca sovietică, că ar exista „diferenţă dintre limba română şi limba moldovenească, dar păstrând această limbă ca „limbă de stat şi de comunicare interetnică.

După alegerile din 2001, câştigate de Partidul Comuniştilor din Republica Moldova, s-a încercat iniţial să se acorde limbii ruse statutul de limbă de stat, dar iniţiativa a eşuat datorită opoziţiei ; în schimb, limba rusă a recăpătat statutul de limbă de comunicare inter-etnică (pierdut în septembrie 1989), ceea ce în practică îi obligă pe toţi locuitorii republicii Moldova să cunoască limba federaţiei Ruse, nu şi limba de stat a ţării.

De atunci, relaţiile dintre guvernele Republicii Moldova şi României s-au tensionat, Vladimir Voronin acuzând România de imperialism, chiar dacă oficial, ambele ţări şi-au declarat în repetate rânduri intenţia de a îmbunătăţi colaborarea bilaterală.

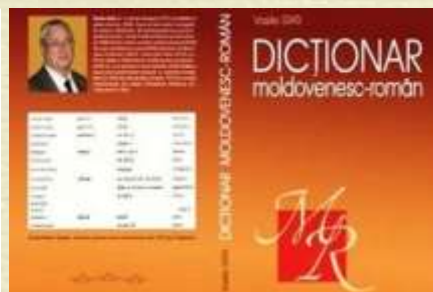
„Moldovenismul” s-a manifestat în Republica Moldova şi prin refuzul guvernului de a reveni la denumirile moldoveneşti iniţiale ale mai multor localităţi rusificate, fie în perioada imperială rusă (1812-1917), fie în perioada sovietică (1940-41 şi 1955-91). Astfel, s-a renunţat la *Ediniţa* (rămasă Edineţ, de la Единецъ), la *Sturzeni* (rămasă Ucrainca, de la Украйнка), la *Ciubărciu* (rămas Ciobruci, de la Чобручь) sau la *Frumoasa* (rămasă Cahul, de la Кагул). Între o denumire moldovenească şi oricare alta, ruşii au ales-o sistematic pe cea străină.

În decembrie 2003, preşedintele moldovean Vladimir Voronin a protestat împotriva politicii României, speculând că aceasta se recomandă ca avocat al Republicii Moldova în relaţiile sale externe și cerând neimplicarea guvernului român în problemele interne şi internaţionale ale Moldovei. În același timp, ziarele moldovenești speculează că in realitate numărul de românofoni declaraţi la recensământul din 2004 din Republica Moldova ar întrece cu mult numărul de așa-ziși „vorbitori ai limbii moldovenești”.

În 2006, Școala Româno-Franceză Gheorghe Asachi din Chișinău a fost forțată să își schimbe numele în Școala Moldo-Franceză Gheorghe Asachi. Guvernul a fost acuzat că modifică doar denumirile care se referă la limba română, acesta întrucât altor școli ca Școala Ruso-Ucraineană Necui-Leviţki li s-au permis să își păstreze denumirea. În semn de protest, patru elevi de la Școala Asachi au înlocuit pancarta cu noua denumire cu o alta pe care era din nou specificat vechiul nume. Cei patru elevi au fost acuzaţi de „huliganism grav în grup".

Se poate deasemenea aminti crâncena luptă dusă prin intermediul tastaturii şi ecranului de „moldovenişti” în cadrul enciclopediei interactive Wikipedia (pentru postarea unei versiuni în „limba moldovenească” deosebită de cea în română. Tentativa a eşuat, nu pentru că administratorii Wikipediei ar fi luat vreo decizie în favoarea „românilor” împotriva „moldoveniştilor”, ci din motive tehnice şi practice : acceptând o versiune „moldovenească”, s-ar fi ajuns, pentru orice subiect, la existenţa a două articole diferite în aceiaşi limbă (din aceleaşi motive nu s-a acceptat nici postarea unor versiuni americane, australiene sau neozeelandeze în limba engleză, diferite de versiunea britanică, sau unei versiuni austriece diferită de cea germană).



Deși în ultimul timp (de când Vladimir Voronin nu mai este președinte), au apărut semne de progres în problema identitară între Republica Moldova şi România, practic, atâta vreme cât nu va fi modificată Constituţia Republicii Moldova, dacă se declară „români”, românii din Moldova sunt consideraţi „minoritate naţională” în propria lor ţară, singura cale de a evita această clasificare fiind să se declare „Moldoveni”, în timp ce ucrainenii și rușii se pot declara nestingherit ceea ce sunt, fără ca nici o lege să-i constrângă să se afirme diferiţi de semenii lor din Ucraina și Rusia și să se declare „moldo-ruteni” sau „moldo-muscali”. (sursa : Wikipedia)

Revoluția din 2009 : în urma alegerilor parlamentare din data de 5 Aprilie 2009, Partidul Comunist din R.Moldova (pro-sovietic) a câștigat 50% din voturi, urmat de către Partidul Liberal cu 13% și Partidul Liberal Democrat cu 12%.

Pe 7 aprilie 2009, zeci de mii de manifestanţi, în mare parte tineri, au protestat în capitala Chişinău acuzând guvernul comunist de frauda electorala masiva. Protestele paşnice au escaladat la violenţă datorită provocatorilor infiltraţi în mulţime.



Au fost atacate și ocupate clădirile Parlamentului și Președenției. Actele violente au fost condamnate de către OSCE. Conform Realitatea TV, Ministerul de Interne moldovean a anunţat că peste 100 de poliţişti au fost răniţi în confruntări, iar pe 8 aprilie au fost arestate 193 de persoane. S-au înregistrat 3 victime iar numeroase persoane au fost maltratate în arestul poliției.

În urma alegerilor locale, parlamentare și prezidenţiale ulterioare, nici o formaţiune politică nu a mai obţinut majoritatea absolută (cum avuseseră comuniștii până atunci), ceea ce a condus la formarea de alianţe în vederea guvernării.

Republica Moldova a luat o serioasă opţiune către Uniunea Europeană când, pe 15 septembrie 2011, Parlamentul European a adoptat Rezoluţia privind negocierile Acordului de Asociere între Republica Moldova şi Uniunea Europeană.

Sub conducerea Primarului Dorin Chirtoacă (aflat la al II-lea mandat), Chișinăul a făcut pași uriași spre modernizare, mai multe proiecte de infrastructura fiind în plina derulare. Sunt finalizate sau în curs peste 10 proiecte europene în valoare de milioane de Euro în diverse domenii : canalizare pluviala, tratare ape uzate, managementul deșeurilor, planificare urbana, transport public, etc.



Alaturat, harta fizică a Basarabiei istorice (cea de până în anul 1812), în comparatie cu granitele actualei Republici Moldova (cu roşu).

Suprafaţa Basarabiei istorice era de 44.422 km², dintre care 33.843 km² aparţin acum Republicii Moldova, iar 10 579 km² aparţin Ucrainei. Distanţa de la punctul cel mai nordic la cel mai sudic este de 350 km, iar de la cel mai apusean la cel mai răsăritean punct este de 150 km.

Diferenţele dintre punctele extreme ale Basarabiei istorice (stânga) și ale actualei Republici Moldova (dreapta) :

Măzărichea, pe Nistru	la NORD	Naslavcea
Ostrovul Limba, la ieşirea în mare a braţului Chilia	la SUD	Giurgiulești, pe Prut
Pârâul Răchita Mare, care o desparte de Bucovina	la VEST	Criva, Briceni, pe Prut
Cordonul litoral de la Bugaz, la gura Nistrului	la EST	Palanca, Ștefan Vodă, pe Nistru

IX. MOLDOVA ROMÂNEASCĂ - Raia - Raion - (euro) Regiune

Revoluția Română de la 1848 - începutul procesului de afirmare a națiunii române



În anul 1840 apare la Iași Revista “Dacia literara” sub conducerea lui Mihail Kogalniceanu, dar va fi interzisă chiar după primul număr, caci, prin chiar numele ei, revista se adresa românilor din toate cele trei ţări într-un moment politic dificil, în care unirea nu era încă posibila. Autorul își expune aceasta intenţie in mod lămurit și plastic, afirmând ca revista va fi ”un repertoriu general a literaturii românești, in care, ca într-o oglinda, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănăţeni, bucovineni, fieştecare cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul sau”. Desigur că aceste afirmaţii par banale acum, dar în acea vreme pentru ”instigare la nesupunere” în Rusia ţaristă puteai fi închis sau chiar condamnat la moarte, așa cum a păţit marele romancier rus Fiodor Mihailovici Dostoievski, în 1849 (sentinţa fiindu-i comutată în ultima clipă, chiar înaintea execuţiei, în 4 ani de muncă silnică şi deportare în Siberia).

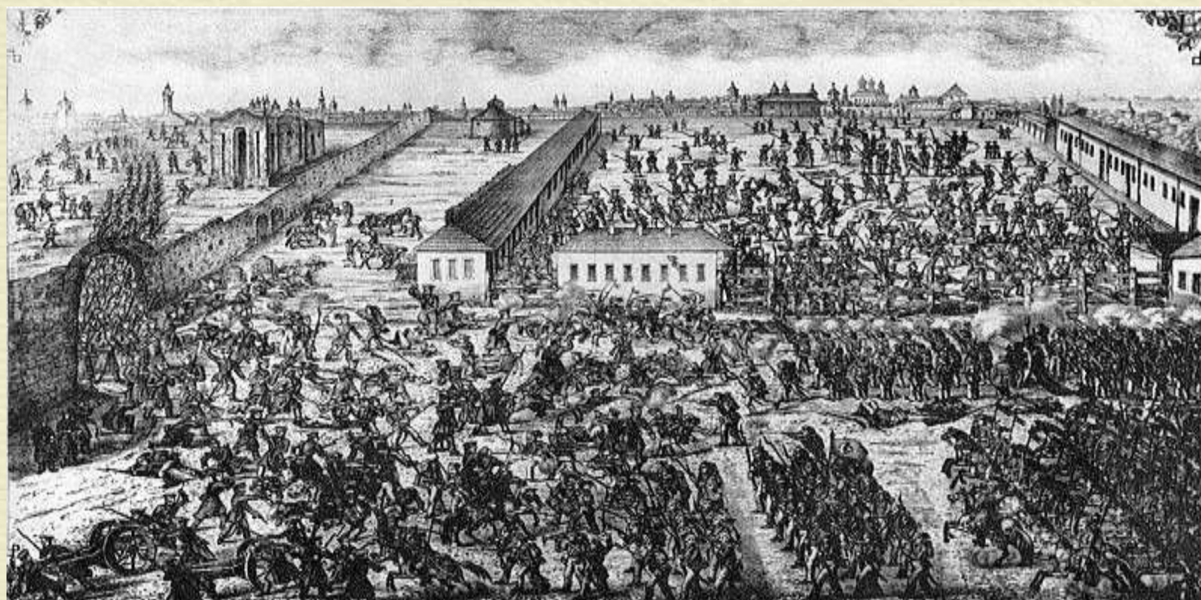
Revoluţia Română, parte a revoluţiei europene din 1848 (detonată de Revoluţia Franceză din acelaşi an), avea să schimbe faţa întregii Europe. Deoarece Franţa era un stat naţional unitar, le ei revoluţia a avut un predominant caracter social, pe când în celelalte ţări a luat diferite forme, după necesităţile locale. Astfel, principiul libertăţilor cetăţeneşti cerute de revoluţionarii francezi a evoluat şi s-a transformat în principiul libertăţii naţionale pentru popoarele supuse, iar peste revendicările sociale s-a suprapus ideea de unitate naţională.

La noi, Revoluţia s-a desfăşurat în condiţiile în care părţi din teritoriul naţional se aflau în stăpânirea imperiilor vecine (Transilvania, Bucovina), în timp ce Moldova era constrânsă să accepte protectoratul Rusiei ţariste, iar Muntenia, suzeranitatea Imperiului Otoman.

La 1 ianuarie 1848, domnitorul muntean Gheorghe Bibescu face primul pas spre unirea Principatelor, desfiinţând Vama din Focşani, care era cel mai important punct vamal între cele două ţări.

În Moldova, mişcarea revoluţionară a avut un caracter paşnic, ea mai fiind denumită în epocă şi *revolta poeților* deoarece s-a concretizat printr-o petiţie şi un program. Petiţia cuprindea 16 de puncte şi a fost redactată de către Vasile Alecsandri, la o întrunire a tinerilor revoluţionari moldoveni care a avut loc la Hotelul *Petersburg* din Iași (cu ştirea domnitorului Mihail Sturdza), în 27 martie. Aceasta "petițiune a boierilor şi notabililor moldoveni" avea un caracter moderat datorită atitudinii rezervate a principelui Sturdza, care era presat de prezenţa trupelor ruse la graniţă. Simţind pericolul unei mişcări şi în Moldova, sub influenţa celor de afară, domnitorul însuşi le-a cerut petiţia. Cu toate că memoriul lor nu cuprindea decât reforme moderate, mai mult de ordin administrativ şi cultural, în conformitate cu Regulamentul Organic, domnitorul l-a folosit ca pretext pentru arestarea capilor mişcării. Aceştia urmau să fie trimişi în Turcia, însă Maria Rosetti a reuşit să-i cumpere pe cei care trebuiau să-i îmbarce pe vas la Brăila, chiar pe cheul Dunări (de aici au plecat în Transilvania, de unde au trecut în Bucovina).

Așa se face că în vara lui 1848 se aflau în Bucovina (mai ales în Cernăuți) circa 50 de fruntași ai tineretului revoluționar moldovean, printre care : Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Vasile Alecsandri, Alecu Russo și alții. Acestora li s-a adăugat și Mihail Kogălniceanu, care avusese un conflict cu fiul domnitorului.
În august 1848 este redactat un program în 36 de puncte, care a fost publicat de Kogălniceanu sub titlul "Dorințele partidei naționale din Moldova".
Acest program se deosebea radical de petiția din martie, fiind împotriva Regulamentului organic și a protectoratului țarist. Se cereau, printre altele: egalitate politică și civilă, instrucțiune gratuită, împroprietărirea țăranilor și se încheia cu formularea unei *dorințe arzătoare* : *unirea Moldovei cu Muntenia.*



13 septembrie 1848 - București : în timpul relocării trupelor otomane, mobilizate pentru înlăturarea Guvernului revoluționar, un incident relativ minor a provocat Bătălia din Dealul Spirii între turci și Compania de Pompieri condusă de Pavel Zăgănescu, bătălie care avea să marcheze înfrângerea definitivă a Revoluției de la 1848. Astfel, în cursul retragerii temporare pe care comandantul turcilor, Kerim–Pașa o ordonase (surprins de răspunsul Colonelului Radu Golescu, Comandantul Garnizoanei București, care, la cererea lui de a-și dezarma ostașii, răspunsese cu mândrie că „datoria unui soldat este să moară cu arma în mână și că mai mulțumit este în acest caz decât să se vadă dezarmat") până la reglementarea pe cale diplomatică a situației tensionate create, trupele otomane se întâlnesc cu Compania de pompieri comandată de Căpitanul Pavel Zăgănescu, care veneau în ajutorul camarazilor. La apropierea acesteia de cazarmă s-a produs un incident care avea să ducă la începerea unei adevărate bătălii. Infanteria și artileria otomană erau masate în apropierea cazărmii, în preajma unui podeț care îngusta mult calea Companiei de pompieri. La trecerea acesteia, Sublocotenentul Bălășan l-a atins cu cotul pe un artilerist turc. Incident aparent fără importanță, ura crâncenă dintre români și turci a făcut ca acest incident să degenereze. Sublocotenentul român a fost lovit de un maior turc cu latul sabiei. Ofițerul român a tras două focuri de pistol, întâi asupra maiorului turc (pe care l-a ucis), apoi asupra lui Kerim-Pașa (căruia i-a ucis calul). În evenimente au intervenit ostașii români pentru a-și apăra comandantul. Trupele otomane atacă cu violență Compania de pompieri care opune o puternică rezistență și străpunge liniile inamice și reușește să continue lupta alături de ostașii aflați în cazarma Alexandria din Dealul Spirii. După o luptă crâncenă ce a durat aproximativ 2 1/2 ore (de la 4 ore și jumătate după-amiază până la 7 ore seara), trupele române au fost împrăștiate iar militarii turci au pus stăpânire pe București.

30 nov 1848 : în ajunul intrării în Craiova a primei divizii otomane, evaluată la 10 000 de ostași și comandată de Hussein-Pașa, sute de săteni din jurul Craiovei și locuitori ai orașului, înarmați cu puști, sulițe, topoare și coase, au întâmpinat trupele străine, neținând seama de superioritatea numerică covârșitoare a acestora. Rezultatul a fost din nou defavorabil. Revoluția română fusese învinsă.

Unirea celor două principate române de la 1859. Primul pas.

Imediat după regruparea militanţilor unionişti, începe o activitate intensă, pe care în ziua de astăzi am numi-o ”lobby” : apeluri către opinia publică europeană; afirmarea programului politic în publicaţii ca România viitoare (1850, Paris), Junimea română (1851), Republica română (Paris, 1851, Bruxelles, 1853); afilierea la „Comitetul Central Democratic European”, cu sediul la Londra, care urmărea declanşarea unei noi revoluţii europene; memorii către Napoleon al III-lea, împăratul Franţei şi către Palmerston, premierul britanic; constituirea la Paris a unui Comitet cu deviza „Dreptate ! Fraternitate ! Unitate !”; sprijinul unor personalităţi marcante. Alegerile pentru Divanurile Ad-hoc au fost marcate de mari tensiuni.

Dacă în Ţara Românească majoritatea covârşitoare a opiniei publice susţinea ideea Unirii, în Moldova lucrurile se arătau mai complicate. Partida unionistă, reprezentată de personalităţi ca Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Manolache Costache Epureanu, Anastasie Panu etc. avea în faţa ei opoziţia separatiştilor moldoveni (Nicolae Istrate, ideologul mişcării separatiste, Gheorghe Asachi, Costache Negruzzi etc.). Aceştia doreau menţinerea separării, motivându-şi opţiunea prin posibila decădere a Iaşilor şi a Moldovei, odată cu mutarea capitalei la Bucureşti.

La Paris însă, marile puteri europene aveau alte viziuni : Principatele îşi păstrau autonomia sub suzeranitatea Porţii şi sub protecţia celor şapte puteri / Se adopta denumirea de Principatele Unite ale Moldovei şi Valahiei, fiecare având instituţii proprii / Se înfiinţau instituţii comune precum Comisia Centrală de la Focşani (care elabora proiectele de legi de interes comun), Înalta Curte de Justiţie şi Casaţie, armata / Se prevedeau principii de organizare şi modernizare a viitorului stat (separaţia puterilor în stat, desfiinţarea privilegiilor de clasă, egalitatea în faţa legii, drepturi politice pentru creştini, libertatea individuală) / Dreptul de vot ramânea cenzitar.



În Moldova pe 5/17 ianuarie 1859, a fost ales în unanimitate liderul unionist Alexandru Ioan Cuza, reprezentantul „Partidei Naţionale”.





În Țara Românească liberalii radicali au iniţiat, prin intermediul tribunilor, o vie agitaţie în rândul populaţiei Capitalei şi a ţăranilor din împrejurimi. O mulţime estimată la peste 30.000 oameni s-a aflat în preajma clădirii unde se ţinea Adunarea. Unul dintre tribuni, I.G. Valentineanu, nota că poporul era gata „să năvălească în Cameră şi să o silească a proclama ales pe alesul Moldovei”. Astfel, s-a făcut primul pas către definitivarea Unirii Principatelor Române.

Faptul împlinit la 24 ianuarie 1859 era considerat de Poartă şi de Austria drept o încălcare a Convenţiei de la Paris, în timp ce. Franţa, Rusia, Anglia, Prusia şi Sardinia au recunoscut dubla alegere. Imperiul Otoman şi Austria însă tergiversau; mai mult, se află că se punea la cale o intervenţie militară peste Dunăre. Alexandru I. Cuza răspunde energic : pe 20 aprilie, la Floreşti, între Ploieşti şi Câmpina, armata moldo-munteană este concentrată spre a face faţă oricărei situaţii. După alte ameninţări, sub presiunea celorlalte puteri garante, Poarta a acceptat oficial, o dată cu Austria, în a 3-a şedinţă a Conferinţei de la Paris, să recunoască la rândul ei, dubla alegere.



Comparaţie între România din 1350 .. ..şi cea din 1861, după recunoaşterea Unirii.

În urma Constituţiei adoptate în 1866, Principatele Unite se numesc oficial România.



Piatra Neamt în 1866 Fotografie de Carol Szathmari

Războiul de independenţă. Încă un pas spre statul unitar românesc.

Războiul de Independenţă al României este numele folosit pentru a descrie generic participarea Principatelor Unite la Războiul ruso-turc din 1877-1878, în urma căruia România a obţinut independenţa faţă de Imperiul Otoman.

La începutul domniei principelui Carol I, România era un stat mic, cu o suprafaţă de 121.000 km2, cu o populaţie de circa 5 milioane de oameni. Încă aproximativ 5 milioane de români trăiau în provinciile istorice ocupate de imperiile vecine. Dezvoltarea economico-socială ca şi aspiraţiile naţionale ale României erau grav afectate de statutul de vasal al Imperiului Otoman.

În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, statul român trecuse printru-un amplu proces de modernizare economică, socială şi politică. Aceste transformări contribuie la consolidarea luptei pentru independenţei, atât faţă de puterea suzerană, cât şi de limitările impuse de marile puteri europene. Contextul extern era unul favorabil. În iulie 1875 izbucneşte răscoala din Herţegovina. În august acelaşi an se ridică la luptă bosniacii. În aprilie 1876 se răscoală bulgarii, iar în iunie Serbia şi Muntenegru declanşează războiul împotriva Imperiului Otoman. La începutul anului 1877, după eşecul conferinţelor internaţionale de la Constantinopol (decembrie 1876 şi ianuarie 1877) şi de la Londra (martie 1877, soluţia militară părea de neevitat.

În aceste condiții, începând cu 1876 guvernul român ia măsuri hotărâte pentru întărirea armatei. Este decretată o mobilizare parţială, este creat corpul de observaţie de la Gruia, sunt executate lucrări de fortificare a mai multor puncte strategice. Toate aceste măsuri se luau într-o atmosferă de susținere din partea populaţiei şi au ca efect un moral ridicat al armatei.

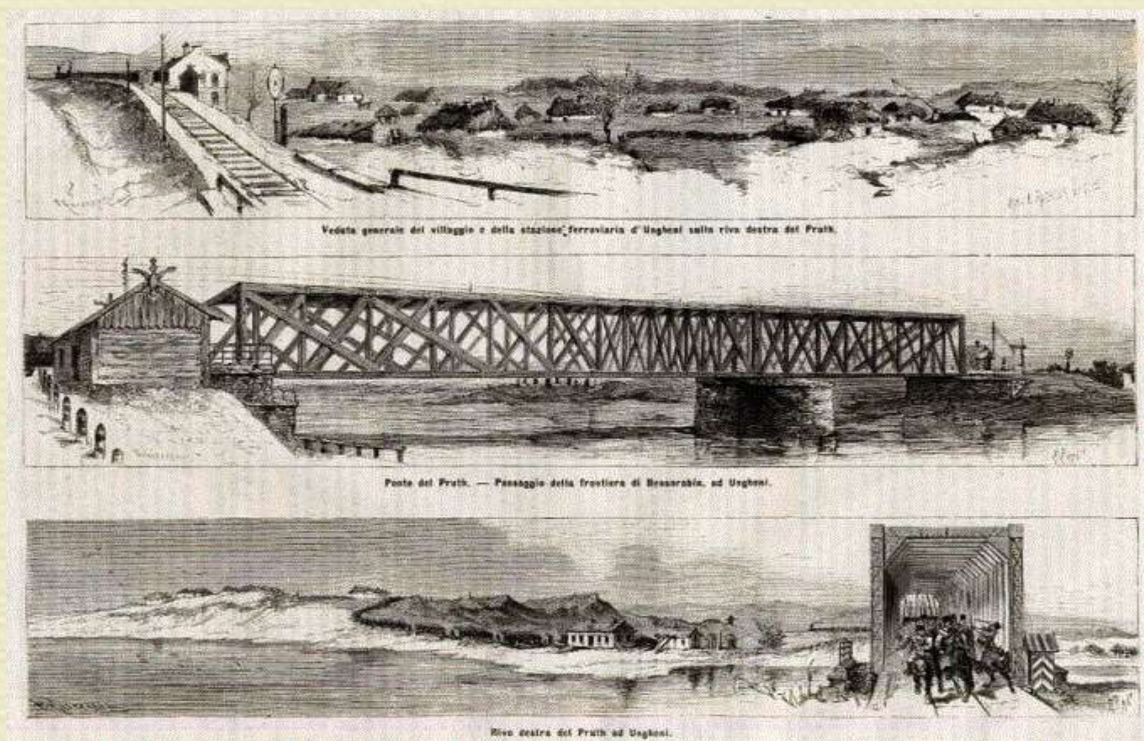
Guvernul român adoptă la început o politică de neutralitate faţă de conflictele sudul Dunării şi depune eforturi diplomatice pentru recunoaşterea independenţei ţării pe cale paşnică. Premierul român Lascăr Catargiu trimite o notă diplomatică către puterile garante prin care afirma că Principatele Unite sunt separate de Turcia şi nu fac parte din Imperiul Otoman. În aceeaşi notă, premierul român declară că România se va opune armat oricărei încercări de violare a teritoriului naţional iar, într-un conflict general, România va coopera cu puterile care îi vor garanta integritatea şi drepturile statale.

Iminenţa declanşării unui nou război între ruşi şi otomani determină guvernul român să negocieze cu reprezentanţii Imperiului Rus la Livadia în septembrie 1876 condiţiile trecerii armatei imperiale pe teritoriul naţional în drumul lor spre Dunăre. Pe 4 aprilie 1877, cele două guverne semnează la Bucureşti convenţia prin care românii acordau „liberă trecere” trupelor ţariste, în condiţiile în care Imperiul Rus garanta apărarea şi menţinerea integrităţii teritoriale a României.

România mobilizează peste 125.000 de oameni, resursele armatei operative fiind de 66.000 de soldaţi, 12.300 de cai şi 190 de tunuri. În plus, sunt mobilizaţi în vederea instruirii aproximativ 14.000 de tineri din contingentul anului 1877 şi aproximativ 33.000 de membri ai miliţiilor.

Imediat după mobilizare se trece la organizarea armatei în două corpuri în vederea apărării strategice a malului românesc al Dunării şi respingerii la nevoie a unui atac otoman. Principalele rezerve ale armatei erau concentrate în regiunea Bucureştiului şi constau în două regimente de dorobanţi, un regiment de roşiori şi alte câteva formaţiuni auxiliare. În această desfăşurare, armata română este pregătită să asigure apărarea liniei Dunării pe un front de 650 km, până la sosirea trupelor ţariste.

În noaptea de 11–12 aprilie 1877, armata rusă începe traversarea Prutului pe la Ungheni, pe la nou construitul pod metalic, proiectat şi construit într-o perioadă record de 1 an de Gustave Eiffel (invitat la Ungheni de către Direcţia căilor ferate din Basarabia), cu 10 ani înaintea Turnului din Paris care-i poartă numele.



Legenda spune că în al doilea război mondial, militarii germani ar fi detonat doar podul rutier, iar în faţa gigantului de metal ar fi dat onorul. Construcţia, cântărind 335 de tone, este folosită și astăzi.



Turnul Eiffel culcat al oraşului Ungheni



Podul a marcat viaţa pe ambele maluri ale Prutului

Imperiul Otoman a reacționat la acțiunilor politice și militare ale românilor și a luat o serie de măsuri de descurajare: suspendarea diplomaţiilor români de la Constantinopol, sechestrarea unor nave românești încărcate cu cereale, bombardarea oraşelor Brăila şi Reni, atacarea pichetelor de frontieră, şa. Ministrul de război român Alexandru Cerna a ordonat în această situaţie trupelor române să riposteze ferm faţă de orice tentativă otomană de traversare a Dunării.

În cadrul sesiunii Adunării Deputaților din 29 aprilie și a Senatului de a doua zi, Parlamentul României declara rupte legăturile diplomatice cu Imperiul Otoman şi recunoştea existenţei stării de război dintre cele două state.

Pe 9 mai (pe stil vechi) sau 21 mai (pe stil nou) 1877, Mihail Kogălniceanu proclamă independenţa României. A doua zi, pe 10 mai (sv)/22 mai (sn), actul a căpătat putere de lege prin semnarea lui de către principele Carol I. Guvernul român hotărăşte încetarea plății tributului de 914.000 lei, suma fiind direcționată către bugetul apărării. Dacă unele puteri europene primesc cu rezervă Proclamați de Independență (Franța) sau chiar cu ostilitate (Imperiul Otoman și Regatul Unit), opinia publică internațională este favorabilă luptei poporului român.

Imperiul Rus a concentrat pentru luptele din Balcani 260.000 de soldaţi cu 802 tunuri , iar Imperiul Otoman 186.000 de soldaţi cu 210 tunuri. Acţiunile armatei ţariste au început în iunie, când trupele ruse au traversat Dunărea în Dobrogea. Traversarea fluviului s-a făcut în parte sub protecţia flotilei româneşti (vedetele „România", „Ştefan cel Mare", „Fulgerul" şi „Rândunica"). După câteva zile, ruşii trec la forţarea fluviului cu gruparea principală, care fusese concentrată în zona Roşiorii de Vede – Alexandria – Zimnicea – Turnu Măgurele. Armata română asigură siguranţa traversării Dunării de către ruşi prin bombardamentele din 14-16 iunie asupra poziţiilor otomane. Tot pentru asigurarea siguranţei armatei ruse, românii organizează posturi de supraveghere la vărsare Oltului în Dunăre. Pentru facilitarea mişcărilor trupelor ruse şi împiedicarea manevrelor otomane, bateriile românilor de la Calafat, Corabia, Bechet execută bombardamente intense a căilor de comunicaţie turceşti. Beneficiind din plin de sprijinul artileriei române, după un atac energic ruşii cuceresc pe 4 iulie cetatea Nicopole.

Marele cartier general român hotărăşte pe 11 iulie să răspundă cererilor ruşilor şi să faciliteze concentrarea de trupe ţariste la Plevna prin trimiterea unei brigăzi de infanterie şi a alteia de cavalerie la Nicopole. Pe 16 iunie primele unităţi române traversează Dunea şi preiau în întregime controlul oraşului Nicopole. Marele duce Nicolae hotărăşte să atace cu toate forţele asediind Plevna. Atacurile ruşilor sunt însă respinse cu pierderi foarte mari de apărarea foarte hotărâtă a turcilor. Într-o telegramă cifrată, marele duce Nicolae se adresează principelui Carol I cerându-i ajutorul : *„Turcii, adunând cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fusiune, demonstraţiune şi, dacă se poate, să treci Dunarea cu armata după cum doreşti. Între Jiu şi Corabia demonstraţiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mişcărilor mele"*. Principele Carol I acceptă propunerea marelui duce Nicolae să devină comandantul suprem al trupelor ruse şi române de la Plevna, condiţiile de cooperare urmând să fie discute ulterior.

În seara zilei de 19 iulie, noi unităţi române traversează Dunărea, iar artileria de pe malul stâng al fluviului şi-a intensificat bombardamentele. În plus, armata română a fost reorganizată pe 23 iulie în vederea îndeplinirii noilor sarcini. Astfel, a fost creată Armata de operaţiuni de sub comanda generalului Alexandru Cernat, (43.414 militari, 7.170 cai, 110 tunuri). Pentru apărarea frontierei dunărene a fost creat Corpul de observaţie 11.380 militari, 1.350 cai, 74 tunuri), iar miliţiile din Oltenia au fost mobilizate. În urma discuţiilor celor două părţi, se hotărăşte ca la baza cooperării să fie pusă respectarea unităţii de comandă a armatei române, iar la Plevna să se constituie o singură grupare ruso-română numită „Armata de vest", pusă sub comanda principelui Carol I. Până pe 25 august, încă trei divizii române se alătură Armatei de vest. În aceeaşi zi, consiliul de război aliat hotărăşte să lanseze un al treilea asalt asupra Plevnei, pe 30 august 1877.

Asalturile Armatei de vest se desfăşoară în condiţii extrem de grele : în afara terenului accidentat, a fortificaţiilor foarte puternice, serviciile de contrainformaţii nu obţinuseră toate datele necesare despre plasarea în teren a redutelor otomane. La sfârşitul primei zile a celui de-al treilea asalt al Plevnei singurul câştig este ocuparea redutei Griviţa 1 de către români.

Consiliul de război de pe 1 septembrie trage învăţămintele necesare din eşecul celui de-al treilea atac al Plevnei. La acest consiliu participă pe lângă principele Carol I, ţarul Alexandru, marele duce Nicolae, ministrul rus de război şi o serie de generali ruşi. Se hotărăşte schimbarea tacticii : încetarea orice atac direct, în schimb urmând să se întărească încercuirea fortificaţiilor otomane şi împiedicarea aprovizionării celor asediaţi. Rusia urma de asemenea să aducă în zonă trupe proaspete. Schimbarea dă rezultate: după două zile de lupte, fortificaţiile de la Rahova sunt cucerite, aceasta victorie fiind obţinută exclusiv de militarii români.

Odată cu întărirea încercuirii Plevnei, situaţia trupelor otomane devine critică. Cu toate acestea, Osman Paşa refuză oferta aliată de capitulare. În schimb, în condiţiile crizei de muniţie, alimente şi furaje, comandamentul otoman hotărăşte părăsirea Plevnei şi retragerea spre Sofia. În noaptea de 27 – 28 noiembrie, otomanii încearcă să părăsească Plevna la adăpostul întunericului şi ceţii, dar manevrele unei mase de oameni de aproximativ 50.000 de oameni (pe lângă militari, erau şi foarte multi civili care doreau să plece odată cu armata), nu pot trece neobservate. Românii din avanposturi sunt cei care remarcă primii că otomanii au părăsit reduta Griviţa 2. Din acest moment a urmat o avalanşă de evenimente, care culminează cu capitularea necondiţionată a lui Osman Paşa în faţa colonelului Mihail Cerchez. Gruparea otomană număra 10 generali, peste 130 de ofiţeri superiori, 2.000 de ofiţeri inferiori şi aproximativ 40.000 de soldaţi. Sunt capturate peste 70 de tunuri şi un mare număr de arme de infanterie.

Pentru a exploata rapid şi hotărâtor victoria de la Plevna, se ia hotărârea ca armata română să se deplaseze în regiunea Vidinului, pentru zdrobirea forţelor otomane din nord-vestul Bulgariei, care ameninţau flancul drept al ruşilor. Pentru continuarea acţiunilor la sud de Balcani cu forţe sporite, trupele ruse care staţionau în Nicopole şi Rahova sunt înlocuite cu unităţi române. Pentru nimicirea grupării turceşti de la Vidin şi cucerirea acestei cetăţi, este mobilizat Corpul de vest. Trupele române de pe malul stâng al Dunării primesc ordin să se concentreze în Oltenia, cu forţele principale în zona Calafat, şi să intervină cu artileria în sprijinul marilor unităţi care urmau să atace Vidinul; ele au, totodată, misiunea de a participa la lichidarea unor eventuale încercări otomane de forţare a fluviului în aceasta zona.

Deplasarea trupelor române spre Vidin s-a făcut în condiţii forte grele, pe un ger de până la -25 grade, pe drumuri troienite şi sub atacul continuu al cavaleriei otomane. Vidinul reprezenta un centru de comunicaţii important, care asigura accesul spre interiorul Peninsulei Balcanice. Otomanii construiseră o serie de poziţii întărite pentru a-şi asigura legătura cu exteriorul la Tatargik, Novoselce, Rupcea, Rainovcea, Inova şi Kapitanovcea, aliniament care constituia centura principala exterioara de apărare a Vidinului. Astfel organizata pentru apărare, cetatea Vidin dispunea de 12 000 de militari bine înarmaţi, aflaţi sub comanda lui Izzet pasa, cunoscut ca un general energic şi inteligent. Garnizoana otomana era pregătită pentru o rezistenta de lunga durata, dispunând de suficiente cantităţi de alimente şi muniţii; poziţiile înaintate, mai ales cele de la Smardan şi Inova, scoteau practic Vidinul de sub bătaia artileriei adverse amplasata dincolo de centura fortificaţiilor exterioare. Comandamentul român a hotărât să atace pentru început centura de fortificaţii din jurul Vidinului. Pe 9 ianuarie, toate satele întărite din jurul Vidinului (Tatargik, Novoselce, Rupcea, Rainovcea, Inova şi Kapitanovcea) sunt atacate şi cucerite concomitent. În sprijinul atacului trupelor terestre de pe malul drept al Dunării intervin unităţile de artilerie de la Calafat şi Ciuperceni. În acel moment, Vidinul era apărat pe peste 15.000 de infanterişti, peste 2.100 de cavalerişti şi artilerişti cu 84 de tunuri. După cucerirea centurii de fortificaţii exterioare, armata română se pregăteşte pentru asaltul final al Vidinului. Artileria bombardează neîncetat poziţiile otomane până pe 22 ianuarie, când i se comunică încheierea armistiţiului ruso-turc. Pe 12 februarie 1878, trupele române pătrund în Vidin, iar a doua zi în cetatea Belogradcik. Cucerirea Vidinului încheia participarea victorioasă a armatei române la Războiul de Independenţă. Armata română avea să-şi facă intrarea triumfală în Bucureşti pe 8 octombrie 1878. Independenţa României fusese recunoscută de marile puteri pe 13 iulie 1878.

Tratatul de pace dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman este semnat la San Stefano pe 3 martie 1878 dar, de ce nu ne miră, Imperiul Rus nu este dispus să-și respecte promisiunile făcute în tratatul ruso-român semnat pe 4 aprilie 1877 de consulul rus Dimitri Stuart și de premierul român de la acea dată, Mihail Kogălniceanu. Cancelarul Germaniei la acea dată, Otto von Bismarck reușește să-l convingă pe Principele Carol I (profund nemulțumit de impunerea acestor cedări, ce contravenea în mod flagrant cu tratatul), să accepte acest aranjament, care deschidea României noi oportunități din punct de vedere economic datorită accesului la Marea Neagră și controlului asupra traficului pe Dunăre.



La conferința de pace de la Berlin 1/13 iulie 1878 se decide ca Rusia să recunoască independența României, să cedeze teritoriile Dobrogei și Deltei Dunării, inclusiv portul Constanța și mica Insulă a Serpilor. În schimb, Rusia ocupa pe post de „compensație" județele din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail, Bolgrad), care reintraseră în componența Moldovei după Războiul Crimeii (Tratatul de la Paris din 1856).

În anii ce au urmat până la primul Război Mondial, agricultura rămâne baza economiei românești, în reformei agrare din 1864 marii proprietari și statul deținând cam 70% din pământul arabila al ţării. Guvernul liberal înființează în 1881 Creditul agricol, care acordă împrumuturi ieftine ţăranilor. Întrucât, mai ales la ţară analfabetismul este larg răspândit, începând cu 1890 statul avea să aloce sume substanțiale pentru construirea de şcoli și creşterea numărului de dascăli.

Cu toate aceste măsuri, în Moldova situaţia este din ce în ce mai grea. Concurenţa economică şi nepăsarea Guvernului, la care s-a adăugat spre sfârşitul secolului şi Criza economică dintre 1899 -1903, au adus principalele pături sociale la disperare. O soluţie de menţinere a afacerilor pe linia de plutire era îndatorarea la cămătari (persoanele private) sau bănci (meşteşugarii, micii industriaşi, etc), care înfloreau.

Cu ajutorul Băncii Naţionale și cu capital privat, numai până în 1900 în România au luat fiinţă 24 de bănci, până în 1910 numărul acestora ajungând la 235 (!). Cu toate acestea, pentru omul de rând, cămătăria era principala soluție, o dobândă de 100% pe an fiind considerată pe malul nordic al Dunării "prietenească". Desigur, banii aparţineau în principal evreilor, capitalul românesc fiind nesemnificativ. Dealtfel capitalurile străine intraseră masiv în economia românească, prin datoria publică externă generată de construcţia de căi ferate, înființarea de întreprinderi industriale cu capital străin, bănci, etc, balanţa de plăţi fiind an de an deficitară.

În 1904 este adoptat un nou tarif vamal, iar în 1905 este promulgată Legea generală a vămilor, ca reacţie la unele taxe vamale stabilite de ţările cu care avea relaţii de import-export. În 1906 este adoptată Legea brevetelor, care stimulează progresul tehnologic și încuraja investițiile în soluții tehnice românești.

1907 - furca, coasa și toporul contra tun, pușcă și baionetă



Răscoala ţărănească din 1907 a început în 21 februarie (8 februarie pe stil vechi) în Moldova (care era mai săracă decât Valahia) și s-a răspândit fulgerător, în perioada următoare, în toată ţara. Principala cauză a fost nemulţumirea ţăranilor legată de faptul că pământul se afla în mâinile a doar câtorva mari proprietari, în timp ce ei nu mai puteau asigura pentru ei și familiile lor cele necesare traiului de zi cu zi.

Mai mult de jumătate din terenurile agricole erau în posesiunea marilor moşieri, care preferau să nu şi le administreze singuri, ci să îşi petreacă timpul la oraşe, preferând alte ocupaţii. Proprietarii de moşii preferau să-şi arendeze moşiile. Pe această cale a apărut categoria arendaşilor, mulţi dintre ei evrei (în Moldova), greci şi bulgari (în Valahia), dar şi români.

Mai mult de 60 la sută dintre ţărani deţineau suprafeţe de teren agricol mai mici de 5 hectare şi mai puţin de 5 vite, în timp ce pentru întreţinerea unei familii erau necesare între 5 şi 10 hectare de pământ arabil. De aceea, aceşti ţărani erau nevoiţi să ia în arendă câteva hectare de pământ din moşia locală, prin înţelegere cu arendaşul moşiei. Plata era făcută prin rentă în muncă pe moşia respectivă.

(sursa : articolul ”Răscoala: the last peasants' revolt”, Markus Bauer).

În afară de cei aproape jumătate de milion de ţărani deţineau prea puţin pământ ca să-și poată duce traiul de pe o zi pe alta, alți 300 de mii nu aveau teren deloc.

Răscoala s-a dezlănţuit iniţial de la o dispută minoră, apărută la 21 februarie 1907, între ţăranii din satul Flămânzi (jud Botoșani) și administratorul moșiei, arendată marelui trust Fischer. Vestea s-a extins și în satele vecine. La început, ţăranii au demonstrat paşnic, dar începând cu 13 martie au început să se manifeste violent, ocupând moșiile,intrând în târguri, distrugând casele moșierilor și arendașilor și prădând și incendiind depozitele negustorilor. Mochi Fischer se sperie și fuge la un prieten de-al său din Cernăuţi. Orășelul evreiesc Podu Iloaiei este pur și simplu ocupat de ţărani pe 14 martie. Deşi "armele" lor erau primitive, rurale, administraţia locală nu putea face faţă, după ce iniţial tratase răscoala cu o oarecare nepăsare.

Pe 16 martie au loc primele înfruntări cu armata. În acel moment, răscoala cuprinsese întreg nordul Moldovei. Provenind chiar din rândurile acestora, o parte dintre rezerviștii mobilizați pactizează cu țăranii.

Așa se explica incidentul petrecut la Stănești (Giurgiu), la 12 martie 1907, când are loc confruntarea dintre armata și răsculați. Când locotenentul I. Nițulescu, din Compania 1 a Regimentului 5 Dorobanți Vlașca, ordonă militarilor din plutonul sau să tragă în răsculați, este surprins să asiste la pactizarea propriilor săi soldați (instigați de un rezervist), cu țăranii răsculați. Furioși ca s-a tras în ei și îndemnați de pasivitatea militarilor care scăpaseră de sub controlul ofițerului, sătenii din Stănești îl ucid pe locotenentul Nițulescu, deși acesta încercase să scape cu fuga. De asemenea, comandantul companiei, căpitanul Grigore Mareș, este grav rânit. 75 de soldați din Regimentul 5 Dorobanți Vlașca ajung în fata instanțelor militare, 61 fiind condamnați la muncă silnica pe viață iar 14 la cinci ani de inchisoare pentru revolta. Ulterior, aceste pedepse au fost reduse de Regele Carol I, cei cu pedepse mici fiind grațiați.

După ce numeroși arendași sunt uciși sau răniți, liberalii lui Dimitrie Sturdza preiau puterea de la Guvernul conservator, care nu reușise să facă față situației.

Atunci când ţăranii se pregătesc să atace şi, pe fondul pasivității autorităţilor, molestează mai mulţi arendaşi evrei, Prefectul judeţului Botoşani, Ilie Văsescu, este acuzat de nepăsare.

La 18 martie este declarată starea de urgență, apoi mobilizarea generală, până la sfârșitul lui martie numărul soldaților mobilizați ajungând la 140.000. Deşi prejudecăţile naţionaliste împotriva "străinilor" predominaseră în Moldova, răscoala a devenit mai violentă în sud, respectiv în Valahia, decât în nord, "ameninţând însăşi existenţa statului", afirmă istoricul Markus Bauer.

La 24 martie, câteva mii de ţărani erau în drum spre Bucureşti. Ei ştiau că vor fi susţinuţi de studenţi, care sprijineau cererile lor, atât în capitală cât şi în alte oraşe. La marginea Bucureştilor are loc o adevărată bătălie între ţăranii răsculaţi şi armată. Fiind mult mai bine dotată, armata îi opreşte, cu preţul a 800 de ţărani ucişi sau răniţi.

Armata română deschide focul asupra ţăranilor pe toate liniile, folosind chiar şi artileria. În Oltenia, sate întregi sunt complet distruse. Numărul victimelor nu poate fi stabilit precis deoarece, după înăbuşirea răscoalei, guvernul ordonă distrugerea tuturor documentelor referitoare la acele evenimente (pentru a ascunde dimensiunea măcelului). Cifra avansată oficial - de 419 persoane, este ridicolă.

Numărul de morţi raportat de diplomaţii aflaţi în România la post la acea dată, a variat între 3.000 şi 5.000 (conform diplomaţilor austrieci) şi între 10.000 şi 20.000 (conform diplomaţilor francezi).

România la începutul sec XX - o ţară a contrastelor

În timp ce ţăranii, forestierii, petroliştii şi alte categorii din această clasă socială trăiau sub limita subzistenţei, resursele pe care le exploatau erau exportate în toată lumea.
În România începutului de secol XX, industriile dominante erau cea petrolieră şi de exploatare a lemnului, care deţineau împreună mai mult de o treime din producţia industrială. Încă o treime era ocupată de industria alimentară, toate celelalte ramuri industriale la un loc (textilă, metalurgie, etc) reprezentând diferenţa, respectiv 25%. În 1909 se inaugurase Portul Constanţa, care a reprezentat un vector de creştere economică important pentru regiunea Moldovei.





Majoritatea mărfurilor sunt transportate pe Dunăre sau pe calea ferată (grâul) şi apele interioare (buştenii, vezi plutăritul pe Bistriţa), până la Brăila şi Galaţi, de unde sunt preluate de vase de tranzit, şi exportate pe apă, prin Strâmtoarea Bosfor şi Mediterana. Multe din tranzacţii se încheiau chiar la locul preluării mărfurilor ceea ce a făcut ca, pentru o perioadă, porturile dunărene Brăila şi Galaţi să de vină adevărate burse de mărfuri. Aşa era, de exemplu, Str. Misitiilor din Brăila, unde se stabilea preţul cerealelor pentru toată Europa.

Pe 10 octombrie 1914, la vârsta de 49 ani, Ferdinand I devine Rege al României depunând jurământul solemn şi luându-şi în faţa ţării angajamentul că va fi un „bun român”. Din respect pentru religia naţională a românilor, Ferdinand renunţă la cultul catolic şi se botează de bunăvoie ortodox pentru a fi în rând cu poporul său. Ferdinand va alege să acţioneze în război de partea Antantei pe data de 14 august 1916, luptând împotriva Puterilor Centrale conduse de Germania, motiv pentru care, la aflarea veştii, familia sa din Germania îl renegă, la castelul Hohenzollernilor din Prusia arborându-se în doliu stindardul heraldic al familiei.

Moldova în Primul Război Mondial – singuri împotriva tuturor

Atentatul de la Sarajevo în urma căruia arhiducele Franz Ferdinand şi soţia sa au fost ucişi de un naţionalist sârb a servit ca pretext Austro-Ungariei pentru atacarea Serbiei la 15 iulie 1914. În mai puţin de o săptămână, marile puteri europene erau antrenate în război, prin intrarea în funcţiune a celor două alianţe.

Carol I şi oamenii politici români aveau motive întemeiate să se teamă de război însă poziţia geografică a României, potenţialul ei economic şi uman făceau inevitabilă implicarea ţării noastre în conflict. Alianţa cu Puterile Centrale făcea însă ca lucrurile să fie mult mai complicate.

În acelaşi timp, era evident că România nu putea să lupte alături de Austro-Ungaria. Poziţia noastră este stabilită de Consiliul de Coroană de la Sinaia din 21 iulie 1914. La şedinţa prezidată de Rege participă membrii guvernului, foşti prim-miniştri şi şefii principalelor partide politice. În comunicatul oficial se preciza că atitudinea de neutralitate a României se motiva prin faptul că nu a fost prevenită de aliatul său de izbucnirea războiului, aşa cum prevedea tratatul de alianţă, iar Austro-Ungaria nu era atacată.

În pofida neutralităţii, opinia publică românească şi principalele partide politice erau totuşi conştiente de posibila intrare a României în război şi preocupate de problema întregirii naţionale.

În 1914 Carol I, Ferdinand şi Tarul Nicolae al II-lea se întâlnesc la Constanţa, pentru a discuta situaţia. În acest context, survine moartea Regelui Carol I (27 sept. 1914), responsabilitatea politicii externe revenindu-i lui I.C. Brătianu. Deşi atât Brătianu, cât şi Regele Ferdinand I înclinau spre Antanta, ei nu intenţionau să renunţe la neutralitate fără garanţii complete din partea Aliaţilor privind situaţia României după încheierea conflictului şi realizarea obiectivelor sale naţionale. De aceea, pentru a nu angaja prematur ţara în război, Brătianu rămâne prudent în negocierile cu Antanta. În acelaşi timp este conştient că România nu poate rămâne neutră până la sfârşit dacă doreşte realizarea Unirii, aşa că în 1914, România stabileşte o înţelegere formală cu Italia, cu care „să acţioneze împreună pentru lichidarea Austro-Ungariei în favoarea ei" şi încheie cu Rusia o convenţie, prin care este recunoscut dreptul României de a ocupa teritoriile austro-ungare locuite de români (Transilvania, Banat şi Bucovina) în schimbul „neutralităţii binevoitoare" faţă de ruşi.

În iulie, Aliaţii occidentali acceptă condiţiile lui Brătianu şi pe 4 august 1916, acesta semnează cu reprezentanţii diplomatici ai Franţei, Marii Britanii, Rusiei şi Italiei la Bucureşti convenţiile politice şi militare care stipulau condiţiile intrării României în război. Consiliul de Coroană aprobă oficial tratatele în 14 august 1916 şi declară război Austro-Ungariei.



România intră în război fără ajutorul promis din partea Antantei. După numai patru luni de luptă, armata română pierdea două treimi din teritoriul naţional şi jumătate din efectiv.

Cauzele acestei înfrângeri au fost multiple : obiectivele încredinţate armatei române erau ambiţioase, dar nerealiste în condiţiile în care aliaţii nu-şi respectaseră promisiunile, România era înconjurată din trei părţi de inamici, în sud, avea de apărat o frontieră de 1 700 km, planul de război obliga la ofensive pe două fronturi, armata, deși numeroasă, era slab echipată şi lipsită de experienţă

Ofensiva victorioasă a trupelor române în Transilvania este umbrită rapid de înfrângerea de la Turtucaia, iar ofensiva austro-germană din Transilvania se încheie cu străpungerea trecătorilor Carpaţilor Meridionali. În plus, pe 23 noiembrie 1916 mareşalul von Mackensen trece Dunărea şi ocupă Bucureştiul. Peste 150.000 de soldați români sânt capturați.

Guvernul, autoritățile, armata și o parte a locuitorilor se refugiază în Moldova. Două treimi din România rămân sub un regim de ocupație militară foarte sever. Germania domină printr-o administrație și o economie organizate cu eficiență teutonică. Alimentele sânt raționalizate, populația are cel mai mult de suferit.

Rușii sunt forțați să trimită întăriri masive pe fontul românesc pentru a evita o invazie germană în sudul Rusiei. După mai multe lupte de mică amploare, armata germană este oprită din avansare la mijlocul lunii ianuarie 1917, frontul se stabilizează în sudul Moldovei și capitala este stabilită temporar la Iași. Armata română continuă să lupte, deși cea mai mare parte a teritoriului său se afla sub ocupație străină.

Pe 11 decembrie 1916 este format guvernul de uniune națională, în care intră și conservatorii democrați. Principalele obiective pe plan intern ale acestui guvern sunt reforma agrară și cea electorală. Moralul scăzut al ostașilor în urma înfrângerii suferite, teama față de posibilele tulburări sociale și revoluția rusă din martie 1917 impulsionează reformele. La 23 martie 1917, Regele transmite o proclamație către trupe.

În perioada 1917-1918, situația populației din Moldova este foarte grea. Resursele erau insuficiente pentru o populație de două ori mai numeroasă decât înainte. Suferințele sunt agravate de izbucnirea unei epidemii de tifos, care răpune peste 80.000 de oameni. În ciuda acestei situații grele, speranțele românilor renasc, susținute de personalități ca regina Maria, Nicolae Iorga, George Enescu.

Până în mai 1917, armata română este refăcută, fiind dotată cu armament modern și având un moral ridicat. Trebuie spus aici că un rol important în refacerea ei l-a jucat misiunea militară franceză, condusă de generalul Henri Berthelot. Reorganizată în Armata I și Armata a II-a, armata are acum 450.000 de oameni.

Luptele continuă, Moldova rămânând neocupată datorită strategiei de apărare în triunghi a Armatei a 4-a (cu pierderi minore după retragerea menționată anterior), care a rămas neclintită în apărarea Carpaților Răsăriteni, protejând Iașii împotriva atacurilor germane repetate.
În cadrul efortului general aliat, atât pe fronturile de vest cât și pe cel de est de a învinge Puterile Centrale, pentru a sprijini Ofensiva Kerenski, în mai 1917, armata română comandată de Generalul Alexandru Averescu alături de aliații ruși, atacă reușind să rupă frontul austro-ungar la Mărăști. Dar succesul obținut de armata română nu poate fi exploatat, întrucât situația din Galiția și Bucovina se agravase, iar trupele ruse din Moldova erau dislocate spre nord, fără notificarea aliaților

La 24 iulie 1917, von Mackensen profită de situație și lansează o contr-ofensivă menită să scoată România din război. In bătălia de la Mărășești (24 iulie-6 august 1917), rușii se retrag din fața atacului german, dar Armata I română reușește să-i oprească pe germani, provocându-le pagube importante.



Trupe române la Mărășești



Schița lui Erwin Rommel - Oituz 1917



Mausoleul de la Mărășești

În nord, Armata a II-a română reuşeşte să respingă un atac austro-german la Oituz. Ca urmare, planul Puterilor Centrale eşuează, dar evenimentele lovitura de stat bolşevică din Rusia (25 octombrie 1917) vor schimba radical situaţia.

Armatele ruseşti din Moldova, în curs de dezmembrare, devin adevărate bande de jefuitori. Forţele române sunt transformate în forţe de politie pentru zona din spatele frontului. Aliaţii României ar fi dorit ca ea să continue lupta singură, acest lucru devenise însă imposibil.

Când bolșevicii cuceresc puterea în urma Revoluției din Octombrie și, împreună cu ucrainenii, semnează cu germanii Tratatul de la Brest-Litovsk, România este lăsată complet izolată și încercuită de forțele ostile, neavând altă opțiune decât să iasă la rândul ei din război și să accepte condițiile umilitoare ale Păcii de la București (24 aprilie 1918). Guvernul prezidat de Alexandru Marghiloman are o sarcină imposibilă. Pentru mulţi dintre români care suferiseră şi luptaseră în Moldova, Marghiloman este un trădător, dar, deşi prin Tratatul de la Bucureşti România devenea dependentă politic şi economic de Puterile Centrale, guvernul obţinuse maximum posibil şi anume recunoaşterea unirii Basarabiei cu România.

Între timp, tehnicienii germani reușiseră să repună în funcţiune sondele din câmpurile petroliere din jurul Ploieștiului, iar până la sfârșitul războiului au extras peste un milion de tone de ţiţei. De asemenea, germanii au rechiziţionat două milioane de tone de cereale de la ţăranii români. Aceste materiale au fost vitale pentru aprovizionarea Germaniei până la sfârșitul războiului, în 1918. (sursa : John Keegan, *World War I*).

Sfârşitul războiului duce la o răsturnare spectaculoasă a situaţiei României. După succesul ofensivei aliate de la Salonic (care a avut ca rezultat scoaterea din război a Bulgariei), pe 28 octombrie 1918, cu doar câteva zile mai înainte ca războiul să se încheie în vest, Regele Ferdinand ordonă armatei să reintre în război şi la 18 noiembrie, se reîntoarce la Bucureşti în fruntea trupelor sale. Curând după aceea se va naște România Mare.

Pierderile armatei române au fost estimate la peste 300.000 de soldați, morți, răniți, dispăruți sau luați prizonieri, în timp ce pierderile cumulate ale germanilor, austriecilor, bulgarilor și otomanilor au fost estimate la numai 60.000 de oameni.

Primul Război Mondial a presupus, pe lângă binecunoscutele decizii şi consecinţe de ordin politic şi o serie de drame, pentru militarii români aflaţi în armata austro-ungară și cei încadraţi în armata ţaristă, provenind din Basarabia. În Galiția (la granița dintre Polonia și Ucraina), în zona orașului Dimitrize, ardelenii și bucovinenii pe de o parte și basarabenii, pe de altă parte, s-au văzut nevoiți să se ucidă între ei.

Primul Război Mondial – o derulare rapidă a filmului evenimentelor :

1914
15 iunie: Atentatul de la Sarajevo Prinţul moştenitor al Austro-Ungariei -Franz Ferdinand e asasinat.
15iulie: Austro-Ungaria declară război Serbiei. Începe primul război mondial.
21 iulie: Consiliul de Coroană de la Sinaia hotărăşte adoptarea unei politici de neutralitate armată.
27 sept: Moartea Regelui Carol I.
28 sept: Urcarea pe tron a Regelui Ferdinand I, nepotul şi succesorul lui Carol I.

1916
4 aug: Se semnează la Bucureşti Convenţia politică şi militară dintre Antanta şi România.
14 aug: Consiliul de Coroană decide intrarea României în război.
14 aug: România declară război Austro-Ungariei.
23 nov: Armatele germano-austro-ungare ocupă capitala.
11 dec: Se formează la Iaşi „guvernul naţional" I.I.C.Bratianu - Take Ionescu

1917
28 feb: Începe revoluţia din Rusia.
2 mar: Ţarul Nicolae II abdică.
11-19 iul: Bătălia de la Mărăşti.
24 iul-6 aug: Bătălia de la Mărăşeşti.
26 iul-9 aug: Bătălia de la Oituz.
25 oct: Lovitura de stat bolşevică de la Petrograd.

1918
24 apr: Tratatul de pace de la Bucureşti.
28 oct: Regele Ferdinand I ordonă armatei să reintre în război.
28 nov: Intrarea Regelui Ferdinand şi a reginei Maria în Bucureşti.

Nici un conflict anterior nu implicase un număr atât de mare de militari și atâtea părți pe câmpul de luptă. Până în acel moment, era al doilea conflict pe lista celor mai sângeroase conflicte notate de istorie, după Rebeliunea de la Taiping (douăzeci de ani mai târziu însă, cel de-al Doilea Război Mondial va face și mai multe victime).

Un episod mai puţin cunoscut este cel al Corpului Voluntarilor Români care, după ce la 8 iunie 1918 au depus jurământul la Iaşi în faţa Regelui Ferdinand, au ajuns să apere 1.200 de kilometri din calea ferată trans-siberiană, regimentele de voluntari călătorind în trenuri blindate mii de km, campanie fără egal în istoria militară românească.





Aceşti militari români au îndurat în Siberia mizeria, foamea şi frigul, luptând printre troienele de zăpadă la geruri de minus patruzeci de grade prin întinderile nesfârşite ale pustiului siberian. S-au acoperit de glorie, fiind botezaţi de inamici „*Dikaia divizia*", divizia sălbatică. Au pus steagul românesc în locuri unde nu a ajuns vreodată, sub faldurile lui au luptat cu un eroism care i-a impresionat pe aliaţi şi i-a îngrozit pe inamici. Au controlat o bună parte din calea ferată trans-siberiană şi spre finalul aventurii, au fost singura trupă pe care aliaţii s-au putut bizui. Pe un ger năprasnic, în noaptea siberiană, au făcut o barieră de foc, oprind ofensiva bolşevică şi silindu-i pe aceştia să ceară armistiţiu. Prin comparaţie, în actuala campanie din Afghanistan, armata română a avut la un moment dat 2 000 de militari, în schimb, românii din campania siberiană au fost de cinci ori mai mulţi, mai departe şi ani de zile au fost total rupţi de legăturile cu ţara. (sursa : Cristian Negrea, vezi bibliografie, pag 198)

Unirea de la 1 Dec 1918. În sfârșit, împreună.

România, care încheiase pacea de la Buftea-București, o denunță la 27 oct./9 nov, reintrând în război. În împrejurările prăbușirii Imperiului Habsburgic și al victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, apare posibilitatea încununării a luptei de eliberare și încheierea procesului de formare a statului național unitar român.

Pe 27 martie 1918, la Chișinău, Sfatul Țării din Basarabia proclamă unirea cu România. Pe 14 octombrie, la Cernăuți, reprezentanții populației din Bucovina votează pentru unirea cu Țara (unirea realizându-se pe 15 noiembrie), iar pe 1 Decembrie același an, reprezentanţii românilor și sașilor din Transilvania adoptă în prezența a peste 100.000 de români adunați acolo din toată țara, *Proclamația de la Alba Iulia*, prin care se consfințea unirea cu Regatul Român.



Singurele fotografii care se păstrează din timpul evenimentelor din 1 Decembrie 1918 sunt realizate de Samoilă Mârza, ajuns "fotograful Unirii" din întâmplare, deoarece fotograful Arthur Bach, angajat oficial de către organizatorii Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia să imortalizeze evenimentele, nu s-a prezentat, motivul nefiind cunoscut. Avea 32 de ani, iar cu patru zile înainte se întorsese din război, întrucât fusese înrolat în serviciul topografic şi fotografic al armatei, fiind trimis pe frontul din Italia. Fotograful şi-a cărat aparatul cu burduf, trepiedul şi clişeele de sticlă pe bicicletă, pe distanţa de aprox. 11 kilometri dintre satul natal, Galtiu şi Alba Iulia. (sursa : Liviu Zgârciu, istoric, vezi pag 198)

Trebuie spus că, în Transilvania, Unirea venea pe fondul unor tensiuni istorice între români şi administrația imperială. Amintim doar masacrul din 8 noiembrie 1918 de la Beliş când 45 de moţi au fost împușcați şi aruncaţi apoi în var nestins, ca represalii pentru o presupusă incendiere a castelului Urmanczy sau de cel de la Târgu Lăpuş, unde românii adunaţi în centrul comunei în straie de sărbătoare aşteptând întoarcerea delegaţilor de la Alba Iulia să le comunice hotărârea luată acolo, au fost mitraliaţi, 112 oameni, printre care şi copii,fiind omorâţi.

Recunoașterea internațională a unirii avea să vină un an mai târziu, la 10 septembrie 1919, prin semnarea Tratatului de la Saint Germain dintre Puterile Aliate și Austria. Tratatul de la Versailles a recunoscut toate proclamaţiile de unire, în conformitate cu dreptul la auto-determinare stabilit de Declarația celor 14 puncte ale președintelui american Thomas Woodrow Wilson.



Moldova - o regiune săracă a României interbelice

În perioada interbelică singurul recensământ complet al populaţiei României a fost făcut în 1930, restul referinţelor statistice sunt numai estimative. Conform acestuia, populaţia ţării era de 18.052.896 de persoane, mai mult cu 2,5 milioane faţă de populaţia estimată a anului 1920.

Din punct de vedere al compoziţiei etnice, românii reprezentau majoritatea populaţiei, atât înainte de primul război mondial, cât şi după sfârşitul acestuia, reprezentând aproximativ 92% în Vechiul Regat şi circa 70% din totalul populaţiei României întregite în 1920.

În război muriseră circa 335.000 de soldaţi, care împreună cu populaţia civilă ucisă în timpul luptelor, reprezenta o zecime din populaţia României. Pierderile de populaţie datorate războiului au fost compensate de cei 8,5 milioane de locuitori care se adaugă la populaţia Vechiului Regat în urma Marii Uniri. Populaţia României număra în 1919 16.250.000 milioane de locuitori, dintre care 30% nu erau etnici români : maghiari 19,3%, evrei 5,3%, ucraineni 4,7%, germani 4,3%.

Faţă de perioada de dinainte de război, numărul românilor care trăiau în afara frontierelor statului român scăzuse semnificativ : 250.000 în U.R.S.S., 230.000 în Iugoslavia, 60.000 în Bulgaria, 24.000 în Ungaria. Minorităţile naţionale se găseau preponderent în provinciile istorice revenite la patria mamă. Astfel, maghiarii reprezentau 29% din populaţia Transilvaniei şi 23% din cea a Crişanei şi a Maramureşului, germanii 24% din locuitorii Banatului şi 8% din cei ai Transilvaniei şi evreii 30% din populaţia urbană din Bucovina, 27% din Basarabia şi 23% din Moldova. După 1918 au loc şi emigrări în străinătate : 200.000 de maghiari din Transilvania în Ungaria, 42.000 de turci din Dobrogea în Turcia, 67.646 de emigranţi (majoritatea evrei) în S.U.A. Chiar dacă de proporţii mai mici, este de amintit și o imigraţie spre România : 22.000 de evrei din U. R. S. S. în Basarabia și aproximativ 20.000 de români (care emigraseră în S.U.A. înainte de război), revin în Transilvania şi Bucovina.

După Unire, şcolile din Basarabia trec la predarea în limba română în baza alfabetului latin. La 18 aprilie 1918 este introdusă, prin decret regal, unitatea monetară românească – leul. Rata de schimb era : 1 rublă rusească = 1 leu si 60 de bani. La 15 octombrie 1918 este oficializat drapelul de stat al României – tricolorul. La 1 octombrie 1918, organul executiv al Sfatului Ţării a iniţiat procesul de formare a prefecturilor şi subprefecturilor de judeţe şi numirea în posturi a prefecţilor şi subprefecţilor. Judeţul este împărţit în *subprefecturi*, alcătuite din mai multe *voloste* (plase). Administrarea autonomă pentru Basarabia a fost abrogată prin hotărârea Sfatului Ţării care a anulat condiţiile din actul Unirii din 27 martie 1918, încheindu-şi astfel activitatea sa ca organ suprem legislativ. Treptat se statornicesc instituţiile române. Prefectura, subprefectura, jandarmeria, poliţia, poşta, telefonul, telegraful, drumurile de fier, vămile, paza graniţei trec treptat în sistemul de dirijare central. Populaţia României trăia în marea ei majoritate în mediul rural. Astfel, în 1920 satele adăposteau 77% din totalul populaţiei (sursa : România între 1866-1947, Keith Hitchins)

Din punct de vedere economic, România interbelica este o poveste de decădere şi de succes. Primul război mondial secătuise industria, dar, în acelaşi timp, asigurase premisele pentru Marea Unire, cu toate consecinţele pozitive ce au decurs de aici.

Perioada interbelică poate fi împărţită în câteva etape distincte, cele de criză fiind urmate de cele de dezvoltare, într-un lanţ de evenimente influenţate semnificativ de contextul extern.

Prima perioadă, cuprinsă între anii 1918 şi 1922 a fost una de refacere, în care s-a urmărit redresarea economiei după pagubele cauzate de Război (distrugeri masive, cheltuieli foarte mari, exploatarea resurselor din teritoriului ocupat de către inamici, etc). Pierderile materiale considerabile, lipsa reţelelor de transport, creşterea continuă a inflaţiei, agravarea datoriilor interne şi externe, precum şi problemele din agricultură, au impus această refacere ca o primă necesitate. Aceasta s-a bazat în cea mai mare măsură pe creşterea activităţii industriale şi bancare, membrii partidului naţional liberal aflat la putere, fiind direct interesaţi de dezvoltarea economiei.

Doctrina ”prin noi înşine”, a însemnat micşorarea ponderii capitalurilor străine şi încurajarea întreprinzătorii români. În 1915, peste 85% din capitalurile din România erau străine, iar datoria publică pe cap de locuitor devenise o povară în momentul plăţii anuităţilor.

Agricultura : cea mai radicalã mãsurã luatã a fost, fãrã îndoialã, reforma agrarã, care, la final, a însemnat exproprierea a 66% din teritoriile agrare. În fapt, aceastã reformã a fost legiferatã treptat, începând cu 1917, (când Parlamentul refugiat la Iaşi a inclus în Constituţie dreptul de expropriere) şi încheind cu 1921 când Parlamentul a votat legea agrarã. Ca urmare, structura proprietãţii a fost schimbatã total, România devenind o ţarã a micilor proprietari. Marile moşii au fost drastic reduse, moşierimea dispãrând treptat din peisajul social. Totuşi, fãrã capital,fãrã inventar corespunzãtor, sau cunoştinţe de agriculturã, şi datoritã divizãrii treptate a teritoriilor şi a crizei economice, ţãranii nu fãceau faţã la noua lor independenţã. Creditele acordate de Banca Naţionalã nu corespundeau necesitãţilor ţãranilor, iar guvern a menţinut taxe mari la exportul de cereale. În acest context, ţãrãnimea a cunoscut un proces de sãrãcire accentuatã, luptând din greu pentru pâinea zilnicã.

Pe de altã parte, **industria** a cunoscut un progres continuu într-un ritm relativ ridicat. În viaţa politicã, au apãrut discuţii pe marginea problemei industriei şi industrializãrii. Astfel, s-au format douã tabere distincte, cu idei opuse. Prima era cea a liberalilor, care susţineau politica „prin noi înşine" (ce susţinea industrializarea pe cãi interne şi fãrã capital strãin), şi cea de-a doua aparţinea partidului ţãrãnist, care susţinea politica „porţilor deschise"(favoriza pãtrunderea capitalului strãin în economie).

Cu ajutorul statului au fost înfiinţate mari întreprinderi metalurgice cu procese tehnologice complexe, între care Fabrica de Sârmă de la CâmpiaTurzii (1922), Uzinele Titan-Nădrag-Călan (1924), Copsa Mică-Cugir (1925), precum şi întreprinderi constructoare de maşini dintre care se remarcă Malaxa-Bucureşti.Potrivit datelor statistice, aproape 60% din totalul întreprinderilor industriale existente în 1930 fuseseră înfiinţate după 1918.

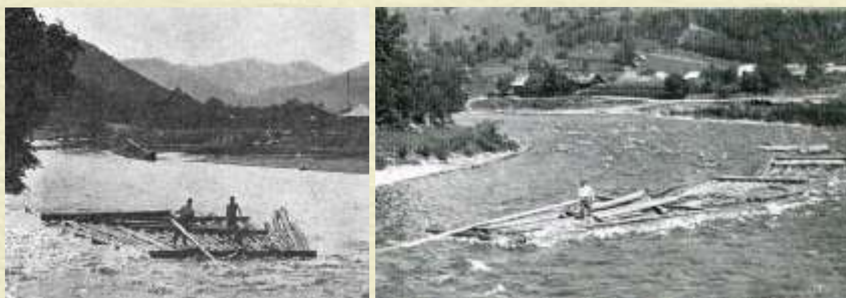
Partidul cu cea mai mare influenţã în aceastã perioadã a fost cel liberal, impunându-şi politica protecţionistã activã prin legi protecţioniste, şi apãrând efectiv industria naţionalã. Astfel, importul scade, iar industria cunoaşte un ritm accelerat de dezvoltare. Acest sistem de încurajare a capitalurilor interne a fost denumit neoliberalism. Urmãrind accentuarea rolului industriei, creşterea rolului statului prin planuri economice, exploatarea bogãţiilor solului şi limitarea capitalului strãin, reprezentanţii acestui nou curent au luat mai multe mãsuri legislative (cum ar fi legea din 1920 de retragere din circulaţie a coroanelor şi rublelor sau legea din 1924 privind comercializarea şi controlul întreprinderilor economice ale statului).

Transporturile au fost, deasemenea afectate de rãzboi, impunându-se acum luarea de mãsuri pentru refacerea cãilor ferate şi a şoselelor. Astfel, a fost introdus transportul interurban cu autobuzul (1921) şi au fost construite numeroase cãi ferate cu utilaj feroviar produs la întreprinderile Malaxa şi Reşiţa.

În privinţa aviaţiei eram destul de avansaţi și în 1920, în cadrul Ministerului Comunicaţiilor, s-a înfiinţat Direcţia Aviaţiei. România s-a numãrat printre primele state din lume cu transport aerian de cãlãtori pe rutele interne ! Datoritã noilor tarife vamale protecţioniste impuse de liberali, în 1924 activitatea comercialã s-a înviorat, cerând transporturi mai mari, mai rapide, dar ieftine.

Plutăritul : deși era o ocupație veche de sute de ani, odată cu apariția fierăstraielor mecanice cât și a altor scule și utilaje de prelucrare mai performante, plutăritul reînvie în localitățile de pe văile Bistriţei (cu afluenţii Bistriţa Aurie, Dorna, Cârlibaba etc), Siretului, Sucevei şi Moldovei, Mureşului, Vaserului şi Bârzavei. Pe Bistriţa Aurie, negustorii (turci, evrei) transportau lemn până la Galaţi şi Chitila, necesar pentru construcţiile de corăbii.

Dacă la jumătatea secolului XIX plutăritul pe Bistriţa era plin de riscuri din cauza stâncilor şi neregularizării cursului de apă, după 1885 au loc importante lucrări de amenajare, iar după 1918 plutăritul pe Bistriţa a devenit și mai eficient, un drum de la Vatra Dornei la Galaţi fiind parcurs de plute în cel mult 10 zile.



Transportul lemnului se baza pe un număr mare de plutași, care trebuiau să fie buni cunoscători ai cursului apelor pe care lucrau. De asemenea, erau alcătuite echipe de muncitori specializate în încheierea şi legarea plutelor, conducerea acestora, executarea lucrărilor de intervenţie sau în executarea lucrărilor hidrotehnice. După parcurgerea unui sector, plutele erau erau predate altei echipe de plutași.

Pe Bistriţa, de exemplu, veneau plutele de la Dorna sau de la Broşteni şi erau prinse la mal în Lunca, Mădei, Poiana Borcei sau Lungeni, unde erau mai multe schele de tranzit. Acolo, plutaşii predau plutele dragomanului de schelă şi alţi plutaşi le luau şi le duceau până la Piatra Neamţ, unde erau demontate şi intrau în fabricile de mobilă, de hârtie sau de cherestea. Altele mergeau până la Brăila şi Galaţi, unde buştenii erau încărcaţi pe vapoare.

Prin plutărit se transportau în special lemnele cu greutatea specifică mai mică decât a apei (brad, molid), dar şi lemne de foc (fag, stejar) cele din urmă uscate în stive cel puţin jumătate de an.

În funcție de lemnul transportat și de lungimea acestuia, existau plute de grinzi, trunchiulețe și raele, folosite pentru trunchiurile groase şi lungi, iar lemnele rotunde se puneau ca "umplutură" pe alte plute mai mari. Din schela pădurii Tarcău, de exemplu, nu se transportau decât plute de butuci şi plute de dulapi.



Munca începea încă din vară, în lunile iunie-iulie se intra în pădure, se doborau arborii şi se cepuiau (se tăiau crengile pentru a permite buşteanului să alunece de pe versanţi). În octombrie-decembrie lemnul era corhănit (tras) şi adus la un drum, iar în ianuarie şi februarie era transportat cu caii până pe malul Bistriţei, unde era depozitat pentru ca în primăvară să poată fi legate plutele.

Construirea plutelor se făcea pe mal şi cerea multă răbdare şi pricepere. Malul trebuia pregătit în prealabil, rotunjit, pentru ca lemnul aşezat în stive să poată aluneca lin în apă şi să poată fi legat de plută. Plutașii lucrau numai în cete, conduse de un dragoman (cel mai priceput dintre plutași sau un negustor de lemne), iar acesta făcea din iarnă învoielile pentru plutăritul din vară. Odată cu primele zile ale lunii martie, dragomanul și ceata începeau lucrul. Lemnul adus din pădure era legat şi apoi manevrat astfel încât, la toţi buştenii, partea subţire să fie în direcţia de mers.

În mod uzual convoaiele (numite şaluri) erau formate din 2-5 plute (numite table), legate una de cealaltă cu sârme împletite sau cabluri (gânjuri), dar şi aici se ținea cont de câteva elemente cum ar fi mărimea plutelor, grosimea buştenilor, flotabilitatea lotului, etc. O tablă era formată din 20-30 de buşteni. Plutele erau formate aşa încât să se deplaseze cu capetele subţiri ale buştenilor înainte, despicând mai uşor apa. Fiecare plută avea două cârme, una pe buzar şi cealaltă pe codar, fiind dotate şi cu 1-2 cârme de rezervă, care erau folosite în caz de nevoie.

Plutăritul începea primăvara, când apele erau crescute în urma topirii zăpezii ori a căderii ploilor abundente, dar continua şi vara, când nivelul apelor era crescut artificial cu ajutorul unor baraje, numite haituri, construite în amonte de locurile de plecare. În spatele acestor zăgazuri se înmagazina o cantitate de apă care, lăsată să curgă prin canale şi porţi asigura în sectorul flotabil profilul de curgere necesar plutirii. Pentru pornirea plutelor, după ce erau asamblate la mal şi duse în aval de zăgaz, porţile fiind ridicate când debitul de apă şi numărul plutelor erau corespunzătoare. Pentru ca plutele să nu fie expuse ruperii, la început se elibera doar 20-25% din volumul de apă, atât cât să crească adâncimea normală a râului şi să ridice plutele de pe fundul albiei şi pe parcursul a cel puţin o jumătate de oră se dădea drumul la hait. Acest avans era necesar pentru că plutele mergeau mai repede decât curentul normal al apei şi puteau eşua pe uscat.

Odată ajunse pe apă, cârmaciul și dălcăușul (ajutorul cârmaciului de la coada convoiului) aveau grija ca plutele să nu se ciocnească între ele, iar cele mai mici să nu stea în calea celor mari sau celor încărcate (grele). Când plutele erau mai mari, pe buzar se amplasau două cârme. În general, viteza de deplasare era între 6 şi 12 km/h, în funcţie de viteza râurilor.

Spre deosebire de apele mai mari (Siret, Dunăre), pe Bistriţa existau destul de multe grinduri (insuliţe de pământ), iar dacă plutaşul nu era atent, convoiul se oprea acolo. Din spate veneau alte plute şi aşa se forma o „închisoare". Pentru a putea pleca mai departe plutele trebuiau desfăcute şi apoi refăcute. Întrucât într-o plută intrau chiar şi 300 mc de material lemnos (un vagon de TIR are aprox. 20 mc iar unul de tren aprox. 50 mc), „închisorile" deveneau o adevărată corvoadă pentru plutaşi. Practic, era o treabă de 3-4 zile, în care plutașii stăteau în apă până la brâu şi manipulau buștenii uzi.

Dacă totul mergea bine, la venirea serii, plutele erau trase la mal, după un cot al râului, astfel ca apa să lovească în malul opus. În plus, se evita riscul ca vreo pluta sfărâmata să se izbească de încărcătură. Când ajungeau la Gura Bistriței, plutele erau legate de mal și lăsate sub paza, iar plutașii se întorceau la Piatra, pentru a lua alte plute. Ajunse cu cea de-a doua încărcătură la Gura Bistriței, plutele erau legate două câte două și se forma un "pod", condus mai departe de doi plutași, până în dreptul satului Călieni, Vrancea. Aici, plutele erau legate câte 3 sau 4, într-un "șal", și conduse de doi dintre cei mai buni cârmaci. Plutașii care își încheiau treaba la Călieni se întorceau la Piatra, de regulă pe jos, dar și cu căruța cu cai. Intrând pe Dunăre, "șalurile" erau legate cu "odgoane" de tei împletite două câte două, numite "pălimare". 6-8 "șaluri" unul lângă altul constituiau un "bloc" de plute, care erau trase la mal și ancorate cu lanțuri groase.

Daca plutele se deteriorau pe traseu, plutașii le părăseau și se întorceau la schelă, unde se organiza o așa-zisa pluta de "strânsură", cu plutași buni și voinici, plătiți de 2-3 ori mai mult decât un plutaș obișnuit și care aveau menirea de a recupera lemnele.

Comenzile folosite de plutași în timpul transportului erau diferite de la zonă la zonă, dar când dălcăușul transmitea cârmaciului să se abată la dreapta, striga "dă pluta la pădure", deoarece, plutind pe firul apei spre Dunăre, pădurea rămânea mereu în dreapta. Când trebuia să cârmească pluta în stânga, striga "dă pluta la câmp". Aceste comenzi erau folosite până în apropiere de Focșani, unde acestea deveneau "la munteană" – spre dreapta și "la moldoveană" – spre stânga.

O plută ajungea la destinație cam într-o săptămână. Sezonul propriu-zis de plutărit începea la 15 martie și se termina la 15 noiembrie, un plutaș reușind să ducă într-un sezon până la 25 de plute.

În 2007, la Congresul Internaţional al Plutaşilor din Munţii Pădurea Neagră, cercetătorii germani au scos la iveală un lucru senzaţional şi anume că **primii plutaşi din Europa au fost cei de pe Valea Bistriţei Aurii, în anii 1200**. 750 de ani mai târziu, construirea barajului de acumulare de la Bicaz a pus capăt acestei meserii.

(surse : www.mecanturist.ro articolul Un meşteşug pierdut – Plutăritul, având ca sursă volumul „Industria casnică la români" apărut în 1910 la Academia Română, Adevărul, articolul Plutăritul pe Bistriţa, Andreea Negoiţă, Monitorul de Suceava, Evenimentul.ro).

In zilele noastre, în unele locuri din lunca Bistriței (de ex Ciocănești, Jud Suceava), se încearcă reluarea în scop touristic a plutăritului, prin oferirea acestui serviciu de agrement vizitatorilor.



În contrast cu transporturile comerciale, **automobilismul** era un subiect de interes maxim pentru români. Se organizau parade și raliuri, la care participau atât mașini și piloți români, cât și străini. Mașinile de curse aparțineau unor proprietari înstăriți, la fel ca și caii, unii dintre ei pilotându-le personal iar alții preferând să angajeze piloți profesioniști.

Dacă în anul 1926 existau în România peste 11.000 autoturisme, în următorii cinci ani, datorită activităţii desfăşurate de reprezentanţii firmelor străine constructoare de maşini - Ford, Chevrolet, Renault, Fiat, GM - care acordau facilităţi atrăgătoare potenţialilor clienţi (plata în rate, asistenţă tehnică, piese de schimb etc.), parcul auto a crescut la aproape 26.000 de autoturisme ! Într-o ţară agrară, săracă, automobilul devine un simbol al poziţiei sociale.



De remarcat faptul ca România era la cea data una din puținele țări din lume care avea o lege a circulației rutiere, permise de conducere cu fotografie și chiar un atlas rutier !

Aurel Perşu (1890–1977) s-a remarcat în domeniul construcţiei de automobile; a fost printre primii cercetători din lume care au studiat aplicarea formei aerodinamice la automobile (asemănătoare unei picături de apă în cădere). El a construit în 1922 un automobil al cărui coeficient de rezistenţă aerodinamică avea o valoare de circa 0,2 faţă de 0,8 - 1 cât era acest parametru la acea dată.



Pentru automobilul său Perşu a obţinut brevete în Germania şi ulterior în alte 8 ţări : Elveţia, Anglia, Franţa, Austria, Belgia, Ungaria, Cehoslovacia şi S.U.A. Prin această invenţie,s-a soluţionat problema repartizării echilibrate a greutăţii automobilului pe roţi,s-a introdus, pentru prima oară în lume, cele patru roţi ale automobilului în interiorul liniei aerodinamice a caroseriei şi prin apropierea roţilor din spate, a eliminat necesitatea diferenţialului. A fost primul automobil cu motorul în spate maşinii.

Sistemul bancar a avut o creștere frământată dar constantã, în ciuda mãsurilor luate. Leul românesc era o monedã liber convertibilã, care participa la operaţiile bursiere din lume. Rolul esenţial în acest sector îl avea Banca Naţionalã a României. Alte bãnci importante erau Banca Româneascã, Banca Românã, Banca de Credit Român, ş.a.

Urmãtoarea perioadã, cuprinsã între anii 1922 şi 1929 a fost una de avânt economic. Apar legi privind întreprinderile de stat, apele, energia și minele, care favorizează evident resursele româneşti constând în capital, muncă şi iniţiativă, stabilind restricţii pentru capitalurile strãine. În 1923 este adoptata noua Constituție a României care, printre altele, renunța la sistemul cenzitar, introducând votul universal.

Remarcabil este faptul că, în 1926 exista Poliţia sanitară, vamală, poliţia monopolului vânzării băuturilor spirtoase, poliţia măsurilor şi greutăţilor, poliţia vânzării, posedării şi portului armelor, poliţia servitorilor, poliţia teatrelor, poliţia presei, poliţia vieţii religioase, poliţia circulaţiei (www. politistul.ro).

În 1928, la putere vine partidul naţional ţãrãnist al lui Iuliu Maniu, care-şi impune programul „porţilor deschise”. Până în 1929, economia româneascã cunoaşte o dezvoltare accentuatã datoritã lãrgirii pieţei interne, a încheierii refacerii postbelice, a consolidării poziţiei burgheziei autonome, a intervenţiei statului, şi a politicii protecţioniste.

Perioada cuprinsã între anii **1929-1933** a fost una de **crizã**, una din cele mai grave recesiuni afectând toate sectoarele vieţii economice. Situaţia precarã a populaţiei, caracterul predominant agrar al economiei, dominaţia capitalului strãin, accentuarea datoriei publice externe, comerţul extern deficitar (se exportau materii prime ieftine şi se importau produse industriale scumpe) n-au fãcut decât să accentueze criza.

Consecinţe : scăderea masivã a preţurilor, falimente, concedieri, sãrãcirea ţãranilor şi ruinarea a mii de gospodării ţărăneşti, amplificarea şomajului, mişcări de revoltã reprimate cu asprime, presiunea capitalului strãin, închiderea a numeroase întreprinderi, falimentul a numeroase bănci, ş.a.m.d.

Puse în faţa pericolului de a nu putea plăti pensiile şi salariile funcţionarilor şi soldele militare, guvernele din perioada crizei sunt nevoite să reducă cheltuielile bugetare (sună familiar ?), măsurile fiind cunoscute sub numele de „curbe de sacrificiu". Astfel, prima „curbă de sacrificiu" e impusă de guvernul naţional-ţărănist la 1 ianuarie 1931, când salariile funcţionarilor publici scădeau cu un coeficient între 10 şi 25%. Cea de-a doua „curbă de sacrificiu" e impusă de guvernul de uniune naţională al lui Iorga în ianuarie 1932, în acel an, salariile funcţionarilor public fiind plătite cu o întârziere de două până la patru luni. Cea de-a treia „curbă de sacrificiu" va fi impusă la 1 ianuarie 1933, salariile şi pensiile fiind reduse cu 10-12%. Apogeul crizei se înregistrează în 1932, când statisticile consemnează 300.000 de şomeri.

În agriculturã, această perioadă a însemnat scăderea suprafeţei cultivate şi a preţului la produsele agrare. Astfel, ţãrãnimea, grav afectatã de sãrãcie, a fost nevoitã sã în noi împrumuturi pe care nu le puteau restitui, fiind, în final, nevoiţi sã-şi vândã pãmânturile. Deşi statul a încercat ajutorarea acestei pãturi sociale, prin încurajarea învãţãmântului agricol, şi prin legile de conversiune a datoriilor, ţãranii vor rãmâne una dintre cele mai defavorizate pãturi sociale.

În industrie, problemele economice s-au manifestat prin scãderea productivitãţii industriale şi a preţului la produse, prin creşterea numãrului de someri, şi prin falimentul a 1000 de întreprinderi. Au fost fondate Ministerul Economiei Naţionale, Ministerul Inzestrãrii Armatei şi Ministerul Corpului Superior de Control. S-au fãcut investiţii de capital prin comenzi de stat, şi au fost încurajate noile ramuri şi subramuri. Astfel, chiar şi în timpul crizei industria românească s-a dezvoltat într-un ritm de 5, 4% pe an, unul dintre cele mai ridicate din întreaga lume, din perioada interbelică.

În aceste condiţii, statul român a apelat la câteva împrumuturi externe : în 1929 contractează un împrumut de stabilizare de la bănci din Anglia, care s-a dovedit a fi insuficient, astfel, în 1930 contractează un împrumut de dezvoltare de la bănci din Franţa în suma de 10 miliarde de lei. Aceste împrumuturi au accentuat abligaţiile financiare externe ale României, aceasta fiind în imposibilitatea de a le achita.Astfel, creditorii străini au trimis în 1933 mai mulţi experţi care au avut rolul de a monitoriza finanţele României, aceasta făcând parte "din planul de la Geneva". În 1934, acest plan a fost suspendat, România fiind alături de alte ţări ale Europei în situaţia de a nu-şi putea achita datoria externă.Efectele crizei au determinat ca venitul naţional pe locuitor să ajungă la 4800 lei, fata de 11000 lei pe locuitor în 1928.

Anii 1934-1939 sunt simbolul unei relansãri economice fãrã precedent. Aceasta este perioada în care România se afirmã ca o ţarã puternicã şi capabilã de a ieşi cu bine din orice încercare. Industria cunoaşte acum un mare avânt , dezvoltându-se, în principal, industria petrolieră, metalurgicã şi textilã. Industria autohtonă este încurajată iar tarifele vamale la import sunt mari.

Prin finanţare intensivã, protecţie vamalã şi controlul cartelurilor, burghezia liberalã şi-a consolidat rolul în scara socialã. Deasemenea, Ministerul Economiei Naţionale, organ creat pentru refacerea economiei, a urmãrit concentrarea şi centralizarea capitalurilor şi impunerea monopolului, în acelaşi timp în care a consolidat sistemul bancar, transporturile şi sistemul finanţelor publice.

Aceste mãsuri au funcţionat, de vreme ce în 1938 la sfârşitul acelui an, România ocupa locul 1 în Europa la producţia de petrol, locul 2 la producţia de gaze naturale şi aur şi locul 4 la producţia de grâu. În 1939 în Moldova erau înregistrate aprox 2.000 de maşini.

Economia româneascã din perioada interbelicã, era determinanta pentru viaţa de zi cu zi a fiecãrui român. Astfel, cei putini realizaţi din punct de vedere economic (industiaşi, bancheri şi oameni de afaceri, cum ar fi Nicolae Malaxa sau Ion Gigurtu) erau bine poziţonaţi şi din punct de vedere social, iar cei multi, fãrã avere şi fãrã nume (ţãranii, muncitorii) erau marginalizaţi şi social.

Dupã 1918, societatea a cunoscut un proces de separare, oamenii diferenţiindu-se radical datoritã spaţiului de locuire, a stãrii materiale, dar şi a mentalitãţii. Astfel, se formeazã douã tipologii sociale, unul la oras şi celãlalt la sat. Primul cuprinde acea parte a populaţiei legatã de modern şi de Occident, iar celãlalt este format din oameni care-şi trãiesc viaţa dupã ciclul circadian (zi/noapte) tradiţie şi obiceiuri. Deşi majoritatea populaţiei trãia la ţarã, cele mai importante schimbãri se petrec la oraş, unde modernitatea are cea mei mare influenţã.

Cea mai importantã clasã socialã din aceastã perioadã este **burghezia**. Ea este clasa conducãtoare, liberalismul fiind cea mai infleuntã ideologie a vremii. Aceştia erau constituiţi în douã ramuri: cea tradiţionalã(burghezi formaţi în secolul al XIX-lea, cum ar fi fam. Assan, Costinescu, Alexandrescu, Stirbey, etc.), şi cea de primã generaţie(burghezii apãruţi dupã 1918, dintre care cel mai important este Nicolae Malaxa, proprietarul întreprinderii Malaxa din Bucureşti). Burghezii, indiferent de momentul formãrii, au jucat, pe tot parcursul perioadei interbelice, un important rol atât economic, cât şi politic, consolidându-şi puterea datoritã cât şi în sprijinul dezvoltãrii economice. Partea care a dominat, ca numãr, a fost burghezia micã şi mijlocie, acei întreprinzãtori mici, care au reuşit sã ridice economia româneascã la standarde europene. Totuşi, marea burghezie a fost cea cu cea mai mare inflenţã politicã, o parte din aceştia formând, în jurul Regelui Carol al II-lea o grupare influentã numitã camarila regalã.

Moşierimea, categorie socialã tradiţional româneascã, aflatã, înaintea primului rãzboi mondial, în vârful societãţii, dispare acum, datoritã reformei agrare. Investind banii primiţi ca despãgubire, moşierii au devenit burghezi. Unii dintre ei au pãstrat pãmânturile rãmase, însã majoritatea au abandonat complet agricultura.

În schimb, numeroşi burghezi au cumpãrat moşii pe care le arendau. Cu timpul, deţinerea unei moşii, practicã a burgheziei, a devenit un fel de blazon, de titlu nobiliar. Cei care şi-au pãstrat pãmânturile au beneficiat de posibilitatea cumpãrãrii de unelte şi maşini noi, fapt ce a ajutat la dezvoltarea agriculturii.

O altã clasã care s-a impus a fost **intelectualitatea**. Puţin numeroşi şi înscrişi la recensãminte ca funcţionari sau burghezi, intelectualii epocii au avut o infleunţã remarcabilã asupra mentalitãţii epocii. Majoritatea acestor învãţaţi era formatã din cadre didactice, care, în general, aveau o situaţie financiarã bunã. Dintre aceştia se detaşau profesorii universitari, cãci o funcţie în Universitate aducea cu sine siguranţã financiarã.

Totuşi, noii intelectuali au început sã punã la îndoialã vechile valori, unii practicând un modernism agresiv (de exemplu, artiştii ca Brâncuşi, Ion Vinea, Ion Barbu, Tudor Arghezi, George Bacovia, Eugen Ionescu, G. Enescu, etc.), iar alţii, între care simpatizanţii universitari ai Legiunii, (Nae Ionescu, Nichifor Crainic), respingeau ideile modernismului, cãutând sã defineascã o spiritualitate românã şi crezând cu tãrie într-o Românie a tradiţiilor, pe care ei o considerau pierdutã. Cu toate aceste curente, intelectualitatea românã din perioada interbelicã s-a plasat pe poziţii progresiste, şi a cunoscut o creştere numericã şi calitativã remarcabilã. Trebuie notat cã Universitatea din Bucureşti, în privinţa numãrului de studenţi şi a gradului de pregãtire, se afla printre primele trei universitãţi din lume !

Una dintre noile grupãri apãrute a fost **muncitorimea**, clasã apãrutã ca urmare a industrializãrii masive din perioada studiatã. în comparaţie cu ţãrãnimea, muncitorimea avea un nivel relativ ridicat de cunoştinţe. Condiţiile de muncã difereau de la o întreprindere la alta. Astfel, întreprinderile mici şi atelierele erau, de regulã, insalubre, lipsite de condiţii igienico-sanitare, iar întreprinderile mari aveau condiţii mai bune, fiind dotate cu utilaje moderne, bãi şi cantinã. Pentru încheierea contractelor de muncã şi impunerea respectãrii lor, muncitorii erau, asemeni statelor vestice, organizaţi în sindicate, care luptau prin acţiuni multiple, inclusiv greve, mai ales pe timp de crizã. În aceastã perioadã au loc numeroase greve, cum ar fi grevele muncitorilor tipografi din Bucureşti, reprimate de guvernul liberal la 13/26 decembrie 1918, greva generalã din octombrie 1920, înfrântã de guvernul Averescu, greva minerilor de la Lupeni din august 1929, grevele petroliştilor din Valea Prahovei, grevele ceferiştilor din Bucureşti din ianuarie-februarie 1933, înãbuşite în sânge de ţãrãnişti, etc. Grevele din perioada 1934-1937, deși izolate, au dus totuşi la satisfacerea parţialã a revendicãrilor şi la angajarea în activitatea industrialã a femeilor. Ele au afectat 1.700 întreprinderi, implicând 45% din totalul salariaţilor.

Comparaţia între muncitorime şi ţãrãnime conduce la inevitabila observaţie cã muncitorii trãiau (în general) mult mai bine decât compatrioţii lor de la sate. Deși aveau grija şomajului, nu erau dependenţi de vânzãri, de problemele tehnice sau financiare ale proprietarilor .

Un alt grup social era constituit de **funcţionari**. Acestia au înregistrat o crestere constantã (sunã familiar ?) datoratã modernizãrii aparatului de stat şi a noilor servicii publice. Conform statutului, ei erau cei care asigurau un serviciu public permanent într-un oficiu al cãrui buget era supus aprobãrii Parlamentului, Guvernului sau consiliilor judeţene şi comunale. Nu aveau dreptul de a declara grevã, sau de alua decizii politice, şi nici nu puteau fi aleşi decât dacã demisionau din funcţie.

Ţãrãnimea, principala forţã de muncã din România interbelicã, constituiau majoritatea populaţiei, fiind subiectul celei mai largi reforme agrare din Europa Rãsãriteanã. Totuşi, trãind cu o mentalitate conservatoare, şi fiind incapabili ca întreprinzãtori, aceştia au rãmas una dintre cele mai sãrace categorii sociale. Reforma agrarã a dus, fãrã îndoialã, la imbunãtãţirea vieţii ţãranului şi la uniformizarea distribuţiei proprietãţii agrare, un ţãran împropietãrit câştigând de douã ori mai mult decât unul fãrã pãmânt. În zonele rurale apar primele construcţii racordate la utilități moderne. Pe de altã parte, proprietãţile nou-formate de 5 ha nu erau viabile economic, mãsura fiind luatã doar cu scop electoral. Aproape imediat apare fenomenul înstrainãrii loturilor primite, cauzele fiind simple : pãmântul puţin şi obligaţiile pentru achitarea pãmântului, la care se adaugã creşterea taxelor şi impozitelor şi scãderea preţurilor la produsele agricole, fãceau ca ţãranul de rând sã nu-şi poatã permite unelte şi maşini agricole, care sã-l ajute sã producã atât cât sã poatã trãi în condiţii bune.

Ca urmare, mulţi ţãrani încearcă să migreze la oraş, sperând la o viaţã mai bunã, însã oraşele interbelice erau departe de a-i putea absorbi, aşa încât s-a ajuns la o suprapopulaţie ruralã, constând în mânã de lucru foarte ieftinã. Ţãranii veniţi la oraş fãceau parte din categoria marginalilor, a celor care trãiau de pe-o zi pe alta. Aceastã grupare aflatã la marginea societaţii era constituitã din numeroşi oameni defavorizaţi, cum ar fi orfanii, infirmii, oamenii foarte în vârstã şi lipsiţi de sprijin, vãduvele, cerşetorii şi prostituatele. O bunã aparte dintre aceştia erau indirect victime ale rãzboiului.

Deşi s-au dat legi pentru a stopa vagabondajul şi cerşetoria şi s-au înfiinţat colonii de muncã, şcoli de corecţie pentru minori şi aziluri pentru bãtrâni şi infirmi, aceştia rãmâneau o parte vizibilã şi apãsãtoare a oraşelor. Dintre marginali, prostituatele au reprezentat cel mai bine moravurile epocii. Cea mai veche meserie din lume se practica legal, în case de toleranţã cu aprobare de la primãrie şi sub control medical şi legal. Fetele aveau un nivel intelectual foarte scazut şi un vocabular trivial, însã nu practicau meseria la vedere şi nu aveau un comportament public imoral. Era, totuşi o meserie foarte raspândita, din care se putea supravieţui.

Oraşul interbelic a reprezentat mediul propice dezvoltãrii unei vieţi civilizate şi moderne. Aşezãrile urbane ar putea fi sistematizate în patru zone funcţionale: zona centralã, cea a mahalalelor, cea industrialã, şi cea agricolã. Prima era formatã din principalele clãdiri urbane, cum ar fi primãria, liceul, tribunalul, cinematograful, teatrul, etc., fiind o zonã constituitã din clãdiri cu faţade impozante şi bulevarde largi. Strada oferea un adevãrat spectacol datoritã firmelor iluminate, şi a vitrinelor încãrcate. Existau, pe lângã acestea, vânzãtori ambulanţi ce ofereau adevãrate spectacole prin strigãtele şi zgomotele pe care le fãceau pentru a-şi vinde produsele.





Cernăuți Iași Botoșani

Zona mahalalelor era formatã din casele marginalilor, joase şi înconjurate de curţi şi grãdini. Apoi, zona industrialã era formatã din fabrici şi antrepozite, casele muncitorilor, şi vilele personalului tehnic superior. Cea mai departe de centru, zona agricolã, aparţinea persoanelor particulare sau primãriei. Confortul era la nivelul la care se aflau majoritatea oraşelor Occidentale ale vremii. Existau reţea de apa curentã, strãzi asfaltate, iluminat public(iniţial cu gaz aerian, spre sfârşitul perioadei interbelice, introducându-se iluminatul electric; zonele periferice n-au beneficiat în aceastã perioadãde iluminat public), servicii de salubritate (deficitare în mahalale) şi transport în comun.

Transportul public era realizat prin mai multe cãi. Astfel, existau tramvaie electrice (care le-au înlocuit pe cele trase de cai), troleibuze (apãrute mai întâi în Timişoara în 1921, şi apoi în Bucureşti în 1929), autobuze şi birje sau trãsuri (preferate pentru cã ofereau mai multe comoditãţi, asemãnãtoare cu taxiurile de azi).

Oraşul oferea o imagine diversă din numeroase puncte de vedere, existând aici oameni de diferite nivele sociale şi intelectuale. Cei mai dinamici dintre aceştia erau burghezii, care aveau o condiţie socială importantă, şi care trăiau într-o relaţie de interdependenţă cu statul.

Viaţa orăşenilor, era influenţată de dezvoltarea industriei, comerţului şi serviciilor. Astfel, bunăstarea orăşenilor depindea de dezvoltarea economiei, afirmarea industriei având consecinţe benefice asupra societăţii urbane. În consecinţă, oraşul a cunoscut o relativă stare de bine, datorită dezvoltării industriei şi a progreselor în învăţământ de după 1918 (în 1930, trei sferturi din orăşeni ştiau carte). Guvernele liberale au făcut eforturi pentru dezvoltarea învăţământului, triplând bugetul instrucţiunii publice. În 1924 s-a dat legea învăţământului, crescând la 7 numărul de clase pentru şcoala generală obligatorie (în loc de 4).Existau chiar şi pedepse pentru părinţii care nu-şi trimiteau copiii la şcoală. În acelaşi timp, se înregistrează o dinamică ridicată a învăţământului universitar, numărul studenţilor crescând încontinuu. Ca urmare, apare o nouă generaţie de intelectuali, cu viziuni noi, moderne, şi interesati de noi ramuri ştiinţifice.

Nivelul intelectual şi starea financiară au fost cele care au generat caracteristici specifice locuinţelor, diferenţiindu-se astfel clasele sociale. Marea burghezie, gruparea cea mai influentă a acestei perioade, avea locuinţe în centrul oraşului, ce beneficiau de toate elementele confortului urban. Interiorul era amenajat şi decorat sub influenţa curntelor europene, într-un stil încărcat care genera o atmosfera încarcată. Existau în cadrul acestei clase şi oameni care trăiau într-un apartament la bloc amenajat cu mobilă simplă într-un stil modernist. Burghezia mijlocie trăia în zona mediană a oraşului, beneficiind de majoritatea elementelor confortului urban. Elementele prezente întotdeauna într-o astfel de casă erau ceasul de perete, oglinda, lampa de masă, şi alte astfel de obiecte cu rol decorativ.

Micii comercianţi trăiau în case cu parter de 2-3 camere, care nu aveau nici lumină electrică, nici apă curentă, şi nici canalizare. Acestea se aflau la periferie, în contrast puternic cu cele din centru. Creşterea populaţiei şi nivelul scăzut al veniturilor, a generat o problemă nouă: nevoia de locuinţe cu chirie. Însă acestea valorau mult, populaţia săracă abia reuşind să plătească chiria lunară. Cu timpul, în jurul acestor apartamente cu chirie s-a creat un cerc vicios, căci chiriaşul nu avea banii pentru locuinţă, iar proprietarul nu primea destui bani pentru a investi. S-au dat legi pentru stimularea construirii de locuinţe ieftine, astfel încât, cei care vroiau să construiască erau scutiţi de impozit pe 10 ani, aveau reduceri de taxe pentru transportul materialelor, şi facilităţi la cumpărarea de terenuri. Cu timpul, fenomenul supra-populării va fi atenuat, însă niciodată înlăturat.

O alta problemă legată de locuinte a fost fenomenul construcţiilor instantanee. Oraşele erau supuse unor planuri de sistematizare, însă adesea s-a construit la voia întâmplării şi în grabă pentru a scăpa de plata taxelor aferente. Acest tip de construcţii era caracterizat printr-o calitate inferioară a materialelor de construcţie, lipsa lucrărilor edilitare, şi lipsa normelor de aliniere urbanistică. Pe de altă parte, localurile ca restaurantele, birturile şi bodegile constituiau simbol pentru categorii sociale, şi locuri de întâlnire pentru oameni de acelaşi nivel financiar. Ca urmare, la restaurantele de lux clientela era din elită, iar atmosfera era una liniştită cu o muzică discretă, restaurantele de categoeia a doua erau locuri de întâlnire pentru negustori, făcându-se aici afaceri şi încheindu-se contracte verbale. Apoi, birturile si bodegile erau create pentru categoria a treia, aici fiind o atmosferă întunecoasă, înnecăcioasă şi zgomotoasă.

Un alt element care reflecta starea socială era îmbrăcămintea. Aceasta era mai îngrijită cu cât clasa socială era mai înaltă, burghezia purtând hainele cele mai scumpe, iar marginalii pe cele mai ieftine. În ceea ce priveşte moda feminină, trebuie menţionat că aici apar schimbări drastice, datorită mişcării feministe, care presupunea o femeie activă, energică, şi puternică emoţional. Astfel, fustele au devenit mai scurte, rochiile mai vaporoase, iar părul mai scurt. Femeile tinere purtau pălării, valuri (plase), eşarfe din pene şi mărgele lungi iar domnii pălării, bretele şi pantofi lăcuiţi.

În zonele urbane majoritatea cetăţenilor aveau mai mult timp liber decât cei din zonele rurale. Astfel, au apărut noi forme de petrecere a timpului liber. În afară de cititul presei sau ascultarea radioului, existau, ca metode de relaxare, plimbările prin parcuri (în perioada 1929-1933, în jurul Bucureştiului au fost construite lacuri, înconjurate de grădini şi parcuri publice). Deasemenea, a apărut practica vizitelor de sfârşit de săptămână, când se discuta despre familie, afaceri, sau politică.

O atenţie specială aveau sărbătorile naţionale, cum ar fi ziua de 10 mai, ziua naţională, când se organizau parade şi jocuri de artificii. În oraşele mici, turneul unor trupe de teatru renumite din Capitală era un eveniment important.

Prin contrast, **spaţiul rural** era unul puternic tradiţional. Aici schimbãrile se petreceau greu, iar mentalitãţile erau aceleaşi de secole. La ţară problema locuinţei era mai puţin presantã, neexistând acea supra-populare urbanã. O singură locuinţã putea adãpostii atât familia (inclusiv bunicii şi copiii cãsãtoriţi) cât şi animalele (adãpostite, în general, pe timpul iernii în anexe ale aceleiaşi construcţii). Mobilierul era minim, iluminatul se fãcea fie cu gaz lampant, fie cu lumânarea, încãlzitul se facea pe bazã de lemne sau de coceni, iar apã curentã era luatã de la fântânã. Nici vorba de canalizare. Diviziunea muncii în cadrul familiilor ţãrăneşti, era neschimbata de sute de ani : femeile lucrau acasã (mâncare, tors, ţesut, împltetit), iar bãrbaţii „pe-afarã" (îngrijeau animale, tãiau lemne, etc.). Toata familia, adulti şi copii, participa la muncile campului în perioadele de lucrari.

Alimentaţia era deficitarã, fiind bazatã pe porumb. Existau neajunsuri datorita repartiţiei alimentare inegale, cãci deşi iarna alimentaţia era sãnãtoasã, vara, vorbim de subnutriţie. Din punct de vedere religios, ţãranii ţineau toate posturile anului. Acest mod hrãnire a generat boli ca rahitismul şi xeroftalmia. În aceste zone existau foarte puţini doctori (unu la 17.000 de locuitori), în general ţãranii refuzand sã meargã la doctor. Ei nu ştiau de bacterii, microbi sau boli infecţioase, cei din familie rãmânând lângã bolnav indiferent de boalã. Ca urmare a acestor factori, mortalitatea era foarte ridicata la sate, multi dintre nou-nãscuţi nesupravieţuind primelor 12 luni de viaţã.

Pe de altã parte, ţãranul de dupã 1918 este mult mai interesat de politicã, şi de principalele evenimente din ţarã. Înainte de rãzboi, se citea câte un ziar la bisericã o datã la câteva luni, şi de multe ori, informaţiile prezentate în aceste ziare erau destul de vechi. Însã, pe timpul rãzboiului, interesul pentru ziare a crescut, pentru cã acestea publicau numele mortilor de pe front. Dupã 1918, s-a pãstrat tradiţia de a citi ziarul, şi de a discuta politicã. Ţãranul nu mai este total rupt de ceea ce se întamplã în ţarã. El are opinii politice şi începe sã îşi lãrgeascã orizonturile.

Un subiect interbelic important era **familia**. Întemeierea unei familii începea odată cu *căsătoria*. Românii erau familişti convinşi.Căsătoria se încheia, de regulă, în cadrul aceluiaşi grup social, definit prin avere (dotă sau zestre), statut moral, studii. Ofiţerii nu se puteau căsători decât cu fete înstărite; un ordin al ministrului de Război din 1927 stabilea că ofiţerii (de la sublocotenent la maior) se puteau căsători numai cu fete ca aveau o dotă de peste un milion de lei.Legea pentru căsătoria militarilor, din 9 aprilie 1931, prevedea că militarii se puteau căsători numai cu consimţământul scris dat de autoritatea militară superioară, după ce au împlinit 25 de ani; pentru obţinerea acestuia, ofiţerii urmau să justifice vârsta pe care o aveau, dota miresei şi averea personală (de cel puţin 40.000 lei anual în cazul ofiţerilor superiori şi generalilor, de 6.000 lei anual al viitoarelor soţii de militari cu grade inferioare). Se adăugau garanţiile de moralitate şi onorabilitate pe care mireasa trebuia să le probeze; certificatul de onorabilitate era dat de cinci capi de familie din localitatea de domiciliu a miresei, iar onorabilitatea acesteia trebuia confirmată de primar şi de şeful poliţiei locale; de asemenea, părinţii miresei erau datori să prezinte un certificat de onorabilitate. Restricţii existau şi pentru preoţii ortodocşi, care aveau nevoie de aprobarea episcopiei pentru a se căsători (tot cu fete de familie bună şi onorabilă).

De regulă, fetele de la ţară se căsătoreau la 14–15 ani; acelaşi obicei se păstra şi în mahalalele oraşelor. În familiile burgheze, fetele se căsătoreau după terminarea pensionului (17–18 ani) sau a facultăţii (21–22 ani). Băieţii de la ţară se căsătoreau înainte de a pleca să-şi satisfacă stagiul militar (21 ani), astfel că la "liberare" aveau deja 1–2 copii. Mai întâi se întâlneau părinţii, care stabileau zestrea pentru viitorii soţi, apoi urma logodna, care dura 1–2 luni. Dacă acordul era deplin, tinerii se cununau civil, apoi religios. Nunta era un adevărat spectacol. La ţară şi în mahalaua oraşelor, aceasta dura trei zile, în timp ce în "lumea bună" se încheia într-o singură zi.

Darul de nuntă îi ajuta pe tinerii căsătoriţi în viaţa de familie. La ţară, darul consta din cereale (grâu, porumb), vite (cai, viţei, oi), păsări (găini, raţe) etc. Mireasa venea cu "lada de zestre", unde avea plapumă, perine, cuverturi etc. De regulă, mirele avea casa "ridicată", pe care urma să o termine împreună cu tânăra soţie; ei erau ajutaţi de rudele apropiate şi de vecini. La oraş, darul de nuntă consta în bani, mobilier, veselă, obiecte de artă, etc.

Viaţa domestică interbelică era caracterizată printr-un stil de viaţã relativ modern, cu multe facilitãţi pentru unii şi cu mult neplãceri pentru alţii, componenta dominantă fiind constituită din diferenţele uriaşe între mediul urban şi cel rural.

Familia românească tradiţională (de la ţară) era de tip *lăstar* : pe măsură ce feciorii creşteau şi le venea vremea căsătoriei, ei plecau din casa părintească; pe cel proaspăt căsătorit, tatăl îl înzestra cu un lot de pământ şi, împreună cu ceilalţi membri ai familiei, îl ajuta să-şi construiască o casă nouă. În casa bătrânească rămânea cel mai mic dintre feciori, care o moştenea, cu obligaţia de a-i întreţine pe părinţi până la moarte şi de a le face apoi slujbele bisericeşti şi pomenile, potrivit tradiţiei din localitatea respectivă.

În contrast, mulți dintre tinerii de la oraș erau atrași de ideile naționaliste și în consecință de temele Mișcării Legionare : ortodoxismul, viața (și moartea) legionară, omul nou și importanța spiritualității, generația anilor 30 fiind autohtonistă și antidemocrată.

Un moment important al perioadei interbelice a fost înființarea și recunoașterea internațională a **Patriarhiei române**, întrucât pentru cea mai mare parte a românilor din perioada interbelică, credinţa creştin-ortodoxă era fundamentală, întreaga lor existenţă bazându-se pe speranţa şi credinţa în Dumnezeu.

Multă vreme au existat în lumea creştină numai cinci Patriarhate (numite şi apostolice) : al Ierusalimului, al Antiohiei, al Alexandriei, al Constantinopolului şi al Romei. Cu timpul au dobândit acest titlu şi alte Biserici, constituindu-se în Patriarhate: Biserica Gruziei, apoi Bisericile din Bulgaria, Serbia şi Rusia.

Lupta Bisericii Ortodoxe Române pentru autocefalie a fost îndelungată şi dificilă. În 1918, la Unirea cu ţara a provinciilor Basarabia, Bucovina şi Transilvania, acestea aduseseră cu ele şi propria organizare bisericească. Existau practic, patru "biserici" : Biserica Ortodoxă Română din Vechiul Regat, condusă de Mitropolitul Primat, Mitropolia Ortodoxă Română autonomă a Transilvaniei, Mitropolia Autonomă a Bucovinei şi Arhiepiscopia Chişinăului şi a Hotinului, situaţie improprie pentru un stat unitar. În preajma Primului Război Mondial, două Biserici ortodoxe îşi restabiliseră Patriarhatul, cea rusă, în 1917 şi cea sârbă, în 1920.

în ultimele zile ale anului 1924, mitropolitul Pimen al Moldovei, face Sinodului propunerea ca *"Mitropolia Ungrovlahiei, cu scaunul mitropolitan în Bucureşti, să fie ridicată la rangul de Patriarhie; iar mitropolitul Ungrovlahiei [...] care, de drept e şi Preşedinte al Sfântului nostru Sinod, să poarte titlul de: Patriarh al Bisericii Ortodoxe Naționale Române ".* Pe 4 februarie 1925, Sfântul Sinod hotărăşte înfiinţarea Patriarhatului Ortodox Român. Ulterior, la 25 februarie 1925, s-a promulgat și Legea pentru ridicarea scaunului arhiepiscopal şi mitropolitan al Ungrovlahiei, ca primat al României, la rangul de Scaun patriarhal. La 12 martie 1925, Sfântul Sinod trimite o propunere de unificare Patriarhiei de Constantinopol, celorlalte Patriarhate Ortodoxe şi Bisericilor Ortodoxe autocefale, prin care li se comunică ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie. Pe 30 iulie 1925 Patriarhul ecumenic Vasile al III-lea al Constantinopolului şi Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice emit un act (numit Tomos) de recunoaştere a Patriarhiei Române.

(sursa : Cum s-a născut Patriarhia Română, articol de Petre Ciprian Șarpe)

Cercetașii României - mai mult decât o organizație, un mod de viață

Un lucru mai puțin cunoscut este acela că în această perioadă apar **Cercetașii României**, care atrag din ce în ce mai mulți tineri și care vor organiza câteva ediții ale unei tabere de vară pe cât de activă, pe atât de interesantă ca nume : jamboree.

Dar s-o luăm cu încetul : în vara anului 1913, inspirați de un articol citit într-o revistă franțuzească, câțiva elevi de la Liceul Lazar din București (frații Dimancescu, frații Berindei, Săndel Bogdan și Ionel Andronescu) formează singuri, fără ajutorul adulților, primele patrule de cercetași, făcând excursii și activități în Munții Bucegi. Profesorul Gheorghe Murgoci a fost cel care a întreprins primele demersuri pentru constituirea organizaţiei "Cercetaşii României". Colonelul adjutant Grigore Berindei preia organizarea cercetașilor și înființează primul comitet al asociației. Atrage alături de mișcare profesori, ofițeri, ziariști, oameni de litere. Din primul comitet făceau parte Gabriel Giurgea, Vladimir Ghidionescu, maiorii Manolescu, Uica, căpitanul Sâmboteanu și locotenenții Sâmboteanu, Panaitescu și Manicatide.

În vara anului 1914, col. adj. Berindei obține o audiență și prezintă familiei regale (Regele Carol I, principele Ferdinand și principele Carol) cercetășia și organizarea asociației până în acel moment. Obține sprijin necondiționat și asociația se dezvoltă spectaculos, în anul 1916 având un număr de 9.000 de cercetași, grupați în 34 de legiuni și 56 de cohorte (legiunile erau forma de organizare a asociației în fiecare județ unde era înființată).

Recunoașterea asociației ca "persoană morală" (juridică) este votată la Senat (20 decembrie 1914) și de Adunarea Deputaților (21 februarie 1915), fiind publicată în Monitorul Oficial la 9 aprilie 1915.

Promisiunea Cercetașului

Promit pe onoarea mea să fac tot ce este posibil pentru : a servi patria mea România și credința mea, a ajuta pe aproapele meu în orice moment, a mă supune Legii Cercetașului.

Legea Cercetașului

Cercetașul își iubește patria sa, România și pe toți cei care trăiesc în ea.
Cercetașul este loial, își respectă cuvântul dat, nu minte, este curat în gând, în vorbă și în faptă.
Cercetașul este util și își ajută semenii în orice situație, este un prieten pentru toți și frate cu toți Cercetașii.
Cercetașul este econom și cumpătat, este îngăduitor cu alții și sever cu sine, își îngrijește corpul și duce o viață sănătoasă.
Cercetașul iubește și ocrotește natura și este bun cu animalele.
Cercetașul își respectă și ascultă părinții, șefii și profesorii și este disciplinat în tot ceea ce face.
Cercetașul este credincios și respectă credința celorlalți.
Cercetașul este curajos și încrezător în puterile sale, vioi și plin de însuflețire.
Cercetașul se străduiește să facă în fiecare zi o faptă bună, oricât de neînsemnată ar părea ea.



În zilele de 15-18 martie 1915 se ține la București primul Congres al Comandanților.



În anul 1929 Principele Nicolae, comandantul Marii Legiuni, a preluat conducerea Cercetășiei Române. La Congresul general al Cercetașilor desfășurat la Arenele Romane pe 23-27 Aprilie 1930, acesta a luat hotărârea de a se organiza tabere (numite jamboree) naționale din doi în doi ani. Ele s-au desfășurat la Piatra Neamț (1930), Sibiu (1932), Mamaia (1934) și Brașov (1936).

Prima jamboree națională s-a desfășurat la Piatra Neamt între 5 și 25 august 1930, pe un platou aflat în vecinătatea orașului Piatra Neamt, la poalele muntelui Carlomanul (617m). Prezența a fost estimata la 2.000 de participanți (care reprezentau 27 de cohorte din 7 legiuni). Remarcabil este faptul că, pe lângă cercetașii și comandanții români, au fost prezenți comandanți și cercetași din Germania, precum și delegați din Ungaria, Franța, Polonia și Cehoslovacia.



Conducerea Cercetășiei a fost reprezentată de : Alteța Sa Principele Nicolae - Comandantul Marii Legiuni, generalul I.Manolescu - ajutorul comandantului Marii Legiuni, col. Ulisse Sâmboteanu - Directorul Cercetășiei, lt. col. Panaitescu - Comisarul General al jamboreei. Autoritățile locale au fost reprezentate de Nicu Ioaniu - Primarul orașului Piatra Neamț.



Comisarul general al jamboreei a fost ajutat de un secretariat general și 5 direcţii (administrativ; tehnic; organizarea și supravegherea taberei; excursii, cazare și transport; sport și concursuri). Programul jamboreei a inclus: instalarea taberei, festivitatea de deschidere, excursii și tabără, concursuri și acordarea premiilor, festivitatea de închidere, ridicarea taberei și plecarea. Toţi participanţii au primit contra cost insigna, insigna pentru baston și o diploma. A fost primul eveniment cercetășesc din țara la care s-au emis însemne personalizate. La festivitatea de închidere s-a anunţat data și locul următoarei jamboree naţionale : Dumbrava Sibiului, 1932. (sursa : Alin Dimancescu Istoria Cercetășiei în România)

Cercetășia a fost un puternic pivot al educaţiei tinerilor datorită unor vectori de impact psiho-sociali : îmbrăcămintea specifică cu croială militară; activităţile specifice bazate cu predilecţie pe excursii şi jocuri aplicative; depunerea unui legământ (ca și la pionieri, mai târziu) care făcea pe cel ce căpăta calitatea de cercetaş să ţină cont de anumite rigori în comportamentul de zi cu zi. Cercetaşii organizau activităţi specifice, mediatizate şi la care puteau participa şi cei care nu făceau parte din organizaţie.

După război şi până la contopirea în Straja Ţării (1937), cercetaşii au constituit o organizaţie bazată pe voluntariat şi a avut drept scop educarea tineretului şcolar în spirit sportiv. S-a urmărit să se dezvolte un profil moral şi fizic corespunzător unor cetăţeni onorabili în concordanţă cu valorile umane precum adevăr, solidaritate, muncă şi credinţă.

Mai târziu, când mişcările extremiste (fascismul și comunismul) au divizat generația tânără, mişcarea cercetășească a rămas într-o zonă de democrație și toleranță. Cercetășia din România și-a păstrat caracterul apolitic, dar în 1937, a fost înlocuită de organizația totalitaristă, *Străjeria*, în cadrul măsurilor dictatoriale iniţiate de Regele Carol al II-lea (alături de crearea Frontului Renaşterii Naţionale). *Straja Ţării* sau *Străjeria* a fost o organizaţie de tineret concepută şi patronată de Regele Carol al II-lea. Ea a luat fiinţă în urma Decretului-lege 3445 din 1937 prin care toţi băieţii între 7 şi 18 ani şi fetele între 7 şi 21 de ani erau obligaţi să facă parte din Straja Ţării.

După al II-lea Război Mondial, au fost încercări de a reînființa Mișcarea Cercetășească în România, însă apariția regimului comunist a însemnat și interdicția totală pentru toate mișcările de tineret alternative, acestea fiind înlocuite de Pionieri și Uniunea Tinerilor Comuniști.

După 75 de ani, tradiția jamboreelor a fost reluată prin organizarea RoJam 2011, cea de-a cincea jamboree națională, organizată în august 2011 pe platoul din apropierea orașului Săliște (jud. Sibiu).

Mişcarea Legionară - între povești și adevăr

Legiunea Arhanghelului Mihail, numită pe scurt **Mişcarea Legionară**, a fost o organizaţie paramilitară, de orientare naţionalistă-fascistă, cu un caracter mistico-religios, anticomunist, violent antisemit și antimasonic, înfiinţată în România interbelică de Corneliu Zelea Codreanu, după modelul organizaţiilor naziste SA și SS. Ca și celelalte mişcări fasciste din Europa, Mişcarea Legionară a fost creată de Codreanu ca răspuns, ca apărare față de amenințarea exportului de revoluție comunistă de proveniență sovietică.


Antonescu şi C.Z. Codreanu



Crucea legionară


Antonescu şi Horia Sima

Despre originile mişcării, Neagu Djuvara scrie : *„Mişcarea Legionară a fost o mişcare autohtonă, născută din grupări studenţeşti anticomuniste, între care una era condusă de Corneliu Zelea Codreanu"*. Între comunişti şi legionari au existat totuși unele legături subterane, bazate pe unele interese comune.

Născut în 1899 la Huşi, Zelea Codreanu Corneliu a fost botezat într-o biserică ortodoxă odată cu părinţii săi, care s-au convertit și ei, la credința ortodoxă. A avut, de mic, o educaţie cazonă. În anul 1902 tatăl său, Ion Zieliński (care înseamnă în poloneză *Codreanu)* şi-a românizat numele în Zelea Codreanu. Mama sa, Eliza născută Brauner era de origine germană (bavareză). A urmat cursurile şcolii primare la Iaşi şi Huşi, iar între anii 1912-1916 a fost înscris la Liceul militar de la Mănăstirea Dealu. La 16 ani a fost combatant voluntar în Primul Război Mondial, fără a fi împlinit vârsta minimă pentru încorporare. Între 1917 şi 1918 a urmat cursurile Școlii Militare de Infanterie de la Botoșani.

Admis la facultatea de drept din Iaşi, a devenit preşedintele Societăţii studenţilor la drept, organizaţie pe care a dizolvat-o pentru a fonda, în 1922, „Asociaţia Studenţilor Creştini". În semn de protest faţă de decizia rectoratului universităţii de a începe anul şcolar fără tradiţionala slujbă religioasă, Codreanu s-a baricadat în interiorul instituţiei. Din cauza acestei acţiuni a fost exmatriculat.

A plecat în Germania, unde a studiat timp de câteva luni la Berlin şi Jena. În timpul şederii în Germania a participat la mitinguri organizate de Hitler şi s-a regăsit în doctrina hitleristă. Codreanu a fost impresionat mai ales de unităţile paramilitare naziste Sturmabteilung (SA) care, prin acţiunile lor din anii ' 20, violente şi contrare legii, erau folosite ca *instrument de convingere* a oponenţilor mişcării naziste aflată în plină ascensiune.

Reprimit la studii la Universitatea din Iaşi ca urmare a intervenţiilor profesorului A. C. Cuza, prieten al familiei şi totodată protectorul şi mentorul său spiritual, Codreanu se reîntoarce în ţară şi îşi reia studiile pentru o perioadă de timp scurtă. În acest răstimp participă la demonstraţiile studenţeşti care cereau limitarea numărului evreilor în învățământul superior (*„numerus clausus"*).

Mai târziu, Codreanu se declară adept fidel al politicii lui Hitler. Membrii Mişcării Legionare purtau uniforme asemănătoare cu cele militare, de culoare verde, ca simbol al reînnoirii, de unde şi denumirea „cămăşile verzi", şi se salutau folosind salutul fascist (reactualizarea nazistă a salutului roman). Principala siglă al mişcării a fost crucea triplă, reprezentând o reţea de zăbrele de închisoare ca simbol al martiriului, denumită de Codreanu „crucea arhanghelului Mihail"

Potrivit declarației inițiale a lui Codreanu *„Legiunea Arhanghelul Mihail va fi mai mult o școală și o oaste, decât un partid politic”.*

Ideologiile fascistă și nazistă erau folosite ca substrat de îndoctrinare în cuiburile legionare („Afinitatea între fascism și Mișcarea Legionară”, „Puncte comune între hitlerism și Mișcarea Legionară”, sunt titluri din *Cărticica șefului de cuib* a lui C. Z. Codreanu).

Cert este că uniformele, cămășile verzi cu diagonală și pistol la șold (copiate după uniformele "cămășile negre" fasciste-italiene și "cămășile brune" ale *Sturmabteilung*, se citește *șturm-ab-tai-lung*, prescurtat SA, în traducere liberă „batalion de asalt”, sau „Cămășile Brune” - după uniformele de culoare maro deschis, a fost organizația paramilitară a Partidului nazist NSDAPSA din Germania), precum și frazeologia mistic-religioasă și patriotard-xenofobă *„Să facem o țară ca soarele sfânt de pe cer...”* (Codreanu, cartea *Pentru legionari*) au atras în curentul legionar numeroși studenți, preoți și intelectuali precum și personalități din protipendada română.

Aidoma altor mișcări europene fascistoide, Mișcarea Legionară era fanatic antisemită și pornea de la teza existenței unei „agresiuni rabinice împotriva lumii creștine”, care ar fi luat forme precum : francmasoneria, freudianismul, ateismul, marxismul, bolșevismul, etc. După legionari, aceste ideologii subminau societățile și națiunile.

Alături de Codreanu, supranumit „Căpitanul”, fondatori ai Mișcării Legionare au mai fost Ion Moța, Radu Mironovici, Corneliu Georgescu și Ilie Gârneață, dar dominarea „Căpitanului” era absolută, inalienabilă, indisputabilă, iar criticarea sa era pasibilă cu moartea.

La 9 februarie 1920 apare la Iași ziarul „Garda Conștiinței Naționale” în care Codreanu și Constantin Pancu au publicat „Crezul socialismului național-creștin”, iar în zilele de 4-6 septembrie 1920 a avut loc la Cluj primul congres al studenților din România Mare. Corneliu Zelea Codreanu, în fruntea unui grup de studenți naționaliști, a izbutit să impună congresului hotărârea de eliminare a evreilor din organizațiile studențești.

La 10 decembrie 1922 Codreanu organizează un congres al studenților simpatizanți, la Facultatea de Medicină din București, care a emis o moțiune prin care se cerea numerus clausus pentru studenții evrei în universități și a fost criticată „acțiunea politică a democrației francmasonice”. Congresul s-a încheiat cu o manifestație pogromistă în cartierul Văcărești, împrăștiată de jandarmi.

La 8 Octombrie 1923 Corneliu Codreanu convoacă în casa lui Nicolae Dragoș din str. 13 septembrie nr. 41, București, o grupă de colaboratori care decide *„să pedepsească pe vinovații principali care au prigonit studențimea și au trădat interesele țării în favoarea evreilor, prin împușcarea politicienilor trădători și a plutocraților evrei”*. Participanții la „Complotul din Dealul Spirii”, Corneliu Codreanu, Ion I. Moța, Ilie Gărneață, Tudose Popescu, Corneliu Georgescu, Radu Mironovici, Leonida Bandac, Vernichescu, Traian Breazu, Nicolae Dragos, dr. C. Danulescu și Ion Zelea Codreanu sunt arestați și internați la închisoarea Văcărești.

Aici, Codreanu pune bazele „Legiunii Arhanghelului Mihail”, organizație pe care o va lansa oficial peste 4 ani, și a „Frăției de Cruce”, organizație a tinerilor școlari naționaliști până la 18 ani. Cu această ocazie ia ființă primul „cuib de legionari”, prin ordinul nr. 1 : „Să vină în aceste rânduri cel ce crede nelimitat. Să rămână în afară cel ce are îndoieli. Fixez ca șef al gărzii de la Icoană pe Radu Mironovici”.

Cuibul, devenit elementul de bază al Mişcării Legionare, era compus din 3-13 legionari (exclusiv bărbaţi), sub comanda unuia singur. Au existat și cuiburi de doamne sau domnişoare denumite „cetăţui”.



Procesul care a avut loc în 1924 i-a achitat pe complotiști. Studentul Comârzan îl dă în judecată pe prefectul de poliție din Iași, pe nume Manciu, pentru maltratare și îl ia drept apărător chiar pe Codreanu.

La 25 oct 1924, în timpul unei ședințe a procesului, în plină instanță, Codreanu îl împușcă mortal pe polițist. El este arestat, judecat și achitat pe motiv de legitimă apărare !

În timpul detenţiunii la închisoarea Văcărești, la 28 Martie 1924, Ion Moţa îl împușcă pe studentul Vernichescu, presupusul trădător al complotului din Dealul Spirii. La 26 sept 1924 are loc un proces de câteva ore în urma căruia și Moţa este achitat !

În primăvara lui 1930, din motive electorale, Codreanu creează „Garda de Fier”, „un gard împotriva expansiunii comunismului”, care urma să fie un fel de partid-umbrelă pentru racolarea altor partide în scopul prezentării la alegeri ca un front comun. Singurul partid care aderă la acest front este Legiunea Arhanghelul Mihail.

În iulie 1930, un student macedonean, Beza, îl împușcă pe ministrul Constantin Anghelescu care dăduse o lege considerată defavorabilă pentru macedoneni. Deoarece asupra studentului s-au găsit manifeste ale Gărzii de Fier, Corneliu Zelea Codreanu este arestat și închis la Văcărești. La procesul care urmează, Codreanu este din nou achitat. La 30 decembrie 1930, elevul Dumitrescu-Zăpadă membru al „Frăției de Cruce”, a încercat să-l asasineze pe directorul ziarului Adevărul.

În mai 1933 se constituie „Echipa Morţii”. Membrii echipei, formată din 15 oameni, majoritatea intelectuali, au fost arestaţi. Procesul are loc la Arad și se încheie cu o nouă achitare.

La 24 septembrie 1934, Codreanu a convoacă „Consiliul de onoare al Legiunii” pentru a-l *judeca* pe ziaristul legionar și anticodrenist Mihai Stelescu pe motivul că acesta publicase în ziarul la care lucra un articol care-l critica pe Codreanu și că ar fi organizat un atentat la viața „Căpitanului”. *Consiliul*, respectiv Codreanu, îl declară pe Stelescu *„vinovat de înaltă trădare față de Legiune și căpitan”* și decide excluderea lui Stelescu din mișcare, dar acesta își continuă critica la adresa „Căpitanului”, pe care-l face laş, desfrânat și slab orator. În 1936 un grup de zece legionari, studenţi la teologie, pătrund în spitalul în care era internat și îl împușcă pe Stelescu în patul de spital, după care îi ciopârțesc cadavrul cu topoarele, dansând în jur și cântând psalmi pentru odihna celui ucis. Grupul de criminali trimiși de Căpitan să-l *pedepsească* pe disident primește porecla „Decemviri” („zece bărbați”). Făptașii se predau poliției (Codreanu impunea executanţilor să se predea poliției după executarea ordinului) și vor fi asasinaţi ulterior, în 1938, odată cu Codreanu.

Majoritatea susținătorilor Mișcării Legionare erau studenți și țărani. Cu un lider carismatic ca Zelea Codreanu în frunte, Mișcarea Legionară s-a făcut cunoscută prin propaganda sa (un succes incontestabil), inclusiv utilizarea tehnicilor spectacolului.



Prin marşuri, procesiuni religioase, imnuri patriotice, muncă voluntară şi campanii cu caracter obştesc în zonele rurale, Mişcarea îşi făcea cunoscută filosofia, care includea antisemitismul, antiliberalismul, anticomunismul, antiparlamentarismul şi se prezenta ca alternativă la celelalte partide, prezentate cu dispreţ ca formaţiuni politice corupte şi clientelare. Până şi nunta lui Codreanu a fost regizată ca un act în acest spectacol propagandistic.



Una din acţiunile bine primite de populaţie a fost construirea unor drumuri, adăposturi, spitale, cantine, biserici, restaurări, troiţe, diguri, poduri, etc. în cadrul taberelor de muncă legionare. Prima tabără de muncă a fost organizată de Căpitan în anul 1924 la Ungheni (jud. Iași).

În pragul alegerilor parlamentare din 1933 Codreanu întemeiază - ca expresie politică a Mişcării Legionare - partidul Totul pentru Țară (prezidat de ing. Gheorghe Clime). Întrucât Duca considera programul de guvernare legionar violent și anti-occidental, pe 10 decembrie 1933, scoate Garda de Fier în afara legii. Membrii Gărzii ripostează la 29 decembrie prin asasinarea premierului Duca în gara din Sinaia, asasinatul fiind comis de un grup de trei legionari, denumiți ulterior Nicadori : Ion Caranica, Nicolae Constantinescu și Doru Belimace.

În alegerile din 1937, Legiunea iese pe locul al treilea după Partidul Naţional Liberal şi Partidul Naţional Ţărănesc, obţinând 15,5% din voturi. Carol al II-lea (care se opunea legionarilor), i-a ţinut în afara guvernului până la aducerea la putere a generalului Ion Antonescu (1940).

Codreanu este arestat și închis în aprilie 1938. În noaptea de 27/28 noiembrie a aceluiaşi an, este ucis de jandarmi (strangulat) împreună cu alţi 13 legionari în timpul transferului de la închisoarea Râmnicu Sărat la Jilava. Oficial, în acte a fost consemnată o încercare nereușită de evadare, în pădurea Tâncăbești, soldată cu împușcarea fugarilor.

În iunie 1938 conducerea Mişcării Legionare era preluată de Horia Sima care, pe 15 august 1939, după o scurtă refugiere în Germania nazistă, revine în România, unde reia legătura cu organizaţiile legionare intrate în clandestinitate și urmărite de agenţii Serviciului Secret de Informaţii al Armatei, condus de Mihail Moruzov.

În martie 1939, Armand Călinescu e desemnat să formeze un guvern nou, dar la 21 septembrie 1939 premierul este asasinat în Bucureşti de un grup de legionari condus de avocatul Miti Dumitrescu (potrivit declaraţiilor legionare, ca pedeapsă pentru moartea lui Zelea Codreanu).

Pe 21 septembrie, autorităţile îi arestează pe asasini, îi torturează, judecă şi apoi execută în acelaşi loc unde fusese ucis Armand Călinescu. Cadavrele lor rămân expuse câteva zile, timp în care erau aduşi elevi, însoţiţi de profesori, ca să vadă macabra scenă. Pe o pancartă scria *„Aceasta va fi de aci înainte soarta asasinilor trădători de ţară."* În noaptea de 21–22 septembrie, Regele Carol al II-lea formează un nou guvern, condus de generalul Gheorghe Argeşeanu, care ordonă represalii împotriva Mişcării Legionare. În acea noapte sunt omorâţi 252 de legionari.

La 26 octombrie1939, Sima fuge iar în Germania, dar pe 5 mai 1940, ajunge din nou în România trecând clandestin frontiera cu Iugoslavia, însoțit de un grup de legionari. Arestat la 19 mai în satul Clopodia unde se ascunsese, este trimis sub pază la Bucureşti şi eliberat pe 14 iunie 1940, (se speculează că Sima era informator al lui Moruzov, şeful serviciului secret de la Bucureşti şi plătit cu 200 000 de lei lunar - aprox. 70 de salarii medii lunare). Moruzov îl ia sub protecţie şi îi intermediază împăcarea cu Regele Carol al II-lea. Neştiind cum va reacționa Regele, Sima acceptă să facă parte din guvernul Gigurtu (4 iulie 1940), gest considerat de unii camarazi legionari drept un act de trădare, ceea ce îl determină să demisioneze din guvern după patru zile.

Pe 6 sept 1940 are loc întrunirea „Forului Legionar", la care Corneliu Georgescu (co-fondator al mişcării), îi încredinţează conducerea Legiunii, în mod solemn, lui Sima.

Între timp, expansiunea Moscovei în Basarabia a determinat Ungaria să reclame revizuirea graniţelor în Transilvania, iar Bulgaria a pretins retrocedarea Cadrilaterului. Puterile Axei au cerut părţilor implicate să-şi rezolve problemele prin negociere directă sau arbitraj. Cedările teritoriale româneşti au fost facilitate de starea de derută şi incapacitatea guvernului condus de Ion Gigurtu şi a cercurilor conducătoare româneşti de a angaja acţiuni politice ferme, de a organiza măsuri de apărare naţională. Lipsa de curaj a Regelui Carol al II-lea, faptul că a evitat un contact direct cu Hitler, deşi se impunea, au întărit convingerea cancelarului nazist că acesta nu va întreprinde măsuri hotărâte, ci va consimţi treptat la toate pretenţiile formulate.

La 15 iulie 1940, Hitler îi adresează Regelui Carol o scrisoare cu caracter ultimativ, de a începe tratative cu Ungaria şi Bulgaria în vederea revizuirii frontierelor, avertizând asupra „gravelor primejdii la care s-ar expune dacă nu ar da curs cererii sale". Gigurtu face o declaraţie la radio în care afirmă că România trebuie să facă sacrificii teritoriale pentru a justifica orientarea sa pro-germană şi aderarea totală a României la Axa Berlin-Roma

La începutul lui Septembrie, în Bucureşti au loc manifestaţii, între care una uriaşă, la care participă sute de mii de oameni, organizaţi de legionari. Regele Carol II, însărcinează pe 4 septembrie pe Generalul Ion Antonescu (demisionat din armată şi aflat cu domiciliu forţat la Mânăstirea Bistriţa), cu formarea noului guvern, cu condiţia să fie un guvern de uniune naţională. În ziua următoare, 5 Septembrie, îi acordă puteri depline, numindu-l Conducător al Statului.

A doua zi după formarea guvernului, Antonescu cere și obține anularea Constituției și dizolvarea Parlamentului. După o ultimă încercare de convinge armata să tragă în legionari (în noaptea de 5-6 sept), Regele abdică în dimineaţa zilei de 6 Septembrie 1940, în favoarea fiului său, Mihai, care avea la acea dată 18 ani. Partidele politice istorice refuză să participe oficial la guvernare alături de legionari.

Prin Înaltul Decret nr. 3151 din septembrie 1940, Statul Român devine „Stat național-legionar, iar Mișcarea Legionară este singura mișcare recunoscută în noul stat".

Antonescu încheie o alianță cu Horia Sima pentru constituirea unui guvern legionar și a unui „Stat Național-Legionar". De menționat că în perioada de domiciliu forțat Antonescu purtase tratative cu Horia Sima prin intermediul prietenului și avocatului său, Mihai Antonescu. Generalul nu era sprijinit de politic și fără sprijinul Legiuni ar fi eșuat, așa că s-a văzut obligat să accepte condițiile lui Horia Sima, inclusiv aderarea oficială la Mișcare, ceea ce a presupus apariții în public îmbrăcat în uniforma legionară (cămașă verde și cu diagonală), jurământul și salutul legionar.



Ajunsă la putere, Legiunea inițiază legi antisemite dure și jaful organizat al avutului minorității evreiești, însoțit de arestări , torturi și asasinate. Legionarii au asasinat și alți români, neevrei, pe motive politice, „morale" (homosexuali reali sau presupuși) și în unele cazuri, nu puține, ca răfuieli personale, dar comparativ cu procentul evreilor din totalul populației române, legionarii au ucis circa 20 de evrei la fiecare ne-evreu. Membrii Gărzii de Fier au pus la cale cel mai mare pogrom din istoria Munteniei, în care au fost uciși peste o sută de evrei, iar parte dintre aceștia au fost atârnați în cârlige la abator unde cadavrele le-au fost pângărite și mutilate. Carnajul de la abator a fost negat de unii autori (de ex Ioan Ianolide, fost membru al Frățiilor de Cruce, organizația de tineret a Mișcării Legionare), ci o înscenare pusă la cale de Eugen Cristescu - șeful Serviciului Secret în timpul guvernării Antonescu.

Pe 8 nov 1940, de ziua Arhanghelului Mihail, toate autoritățile Statului în frunte cu Maiestatea Sa Regele, se deplasează la Iași, proclamat „Oraș al Mișcării Legionare", unde are loc o mare manifestație.



În noaptea de 26-27 Noiembrie 1940 un detașament al „poliției legionare” declanșează Masacrul de la Jilava în care 64 de generali, jandarmi (cei care i-au ucis pe Căpitan și alți 13 comandanți) politicieni, fruntași ai parlamentarismului și ai politicii române sunt asasinați în timp ce se aflau în stare de arest preventiv la închisoarea Jilava. De menționat că subsolul închisorii era plin de deținuți comuniști de care nu s-a atins nimeni. Printre asasinații la Jilava se găseau și unii adversari ai lui Antonescu (de exemplu Mihail Moruzov).

A doua zi, Traian Boeru cu o echipă de legionari ridică de la domiciliile lor pe istoricul Nicolae Iorga și pe economistul Virgil Madgearu, îi schingiuiesc și îi asasinează, apoi le batjocoresc cadavrele.

Născut la Botoșani în 1871, Nicolae Iorga a scris mii de cărți și de studii. Și-a uimit contemporanii încă de mic prin memoria sa formidabilă şi prin uşurinţa cu care scria. La 6 ani cunoştea toate cronicile Moldovei, iar la 13 scria articole la ziar. După studii elementare și gimnaziale în Botoșani, termină *Liceul Național* din Iași în 1888. Absolvă Universitatea din Iași într-un singur an cu diploma *"magna cum laude"*. Continuă studiile universitare la Paris, Berlin și Leipzig, obținând doctoratul (1893) la numai 23 de ani.

Iorga devine în 1893, la numai 23 de ani, membru corespondent al Academiei Române. În 1894, la 24 de ani, obține prin concurs catedra de istorie la Universitatea din București. Din 1911 este membru activ al *Academiei Române*. Începând din 1908 ține cursuri de vară la Vălenii de Munte, județul Prahova.

În anul 1938, Iorga a publicat o serie de articole foarte critice la adresa Mişcării Legionare în "Neamul românesc". "Corneliu Zelea Codreanu s-a simţit ofensat, deranjat de conţinutul acestor articole. În esenţă, Nicolae Iorga spunea că Mişcarea Legionară pregăteşte în restaurantele legionare, printre blide şi pistoale, o revoluţie împotriva ordinii de drept, ordine reprezentată de fapt de monarhie şi de noul regim al dictaturii", explică istoricul Florin Muller, profesor doctor la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti. Drept răspuns, Codreanu îi adresează lui Iorga o scrisoare deschisă în care îl acuza pe acesta de „necinste sufletească”, iar Iorga se adresează Parchetului Militar şi cere deschiderea unei acţiuni în justiţie. Arestat, Codreanu este condamnat în urma unui proces extrem de rapid la şase luni de închisoare pentru calomnie. Codreanu era revoltat şi de închiderea a două cantine legionare, una la Obor şi alta la Liceul "Lazăr", avizată de Iorga, la acea dată ministru de stat în guvernul patriarhului Miron Cristea. În plus, Iorga fusese văzut de Steinhardt cum scuipa şi dădea cu picioarele în cadavrele legionarilor executaţi de poliţie în stradă şi aruncate pe caldarâm, în urma asasinării premierului criminal, Armand Călinescu.

După o anchetă a Ministerului de Interne, Codreanu este acuzat de uneltire contra ordinii sociale şi condamnat la zece ani de muncă silnică la minele de sare (de fapt, o încercare a lui Carol al II-lea   de a decapita Mişcarea Legionară).

Considerat vinovat de legionari pentru moartea Căpitanului, Iorga începe să primească o mulţime de scrisori anonime în care era ameninţat cu moartea. După instaurarea regimului legionar în septembrie 1940, istoricul este pensionat din funcţia de profesor, iar ziarul "Neamul românesc" este închis. Vara anului 1940 şi-o petrecere izolat la Vălenii de Munte, iar ulterior se mută în vila din Sinaia.

În seara zilei de 27 noiembrie, la vila profesorului din Sinaia descind şapte bărbaţi care îi spun Ecaterinei Iorga că sunt din Poliţia Legionară a Capitalei şi că au venit să-l ia pe Iorga la Bucureşti pentru un interogatoriu. Bărbaţii intră în biroul lui, îl ridică cu forţa şi îl urcat în maşină. În dimineaţa zilei următoare, trupul istoricului a este găsit pe câmpul dintre Ploieşti şi comuna Strejnic, cu nouă tuburi de cartuşe lângă el.

În semn de respect, 47 de universităţi din întreaga lume arborează steagul negru. Opera sa istorică cuprinde diverse domenii: monografii de orașe, de domnii, de familii, istoria bisericii, a armatei, comerțului, literaturii, tipăriturilor, a călătorilor în străinătate etc. Câteva din publicațiile mai importante : Studii și documente cu privire la *istoria românilor*, în 25 volume (1901-1913), *Istoria*

imperiului otoman în 5 volume. Ca literat, Nicolae Iorga a scris poezii, drame istorice *(Învierea lui Ştefan cel Mare, Tudor Vladimirescu, Doamna lui Eremia, Sfântul Francisc din Asisi și altele)*, volume memorialistice *(Oameni cari au fost, O viaţă de om, aşa cum a fost)*. Iorga este autorul a 1003 volume, 12755 articole, 4963 recenzii.

Controversat rămâne faptul că grupul Boeru acţiona, într-un fel, în afara mandatului conducerii Legiunii. Cu toate că-l urau, legionarii intuiau clar consecinţele dezastroase de imagine care i-ar fi urmat asasinării lui Iorga. Se pare ca însuşi Horia Sima ar fi încercat să oprească asasinatul căutându-l pe Boeru în noaptea crimei, iar Iorga a fost sunat personal acasă la Sinaia de către liderii legionari din Bucureşti care l-au avertizat că o echipă ieşită de sub control vrea să-l asasineze, dar soţia istoricului nu l-a lăsat pe acesta să fugă. (ea s-a justificat mai târziu la proces că a crezut că telefonul făcea parte din „scenariu"). După arestare, membrii Grupului Boeru au fost duşi la Antonescu şi, la două zile după vizită, primesc paşapoarte şi pleacă în Germania. Ulterior, Traian Boeru a fost demascat ca agent NKVD infiltrat în structurile legionare.

Un alt semn de întrebare îl ridică şi faptul că după război „legionarul" Traian Boeru devine un prosper om de afaceri respectabil. Deşi toată lumea ştia că l-a asasinat pe Iorga, nici justiţia germană şi nici legaţia României comuniste de la Bonn nu a cerut extrădarea sau judecarea acestuia. Mai mult, Boeru a decedat se pare la începutul anilor 90, fără să fie deranjat cu cereri de extrădare şi judecată şi nici să fie deranjat de agenţii Securităţii Statului. (sursa : Ionut Țene, articol Napoca News, 28.11.2010)

În ianuarie 1941, Horia Sima și legionarii declanșează o lovitură de stat, un război civil, împotriva lui Antonescu și a armatei române. Dispunând de forțe mult mai numeroase și bine înarmate, Antonescu învinge rebeliunea legionară în doar trei zile, Legiunea fiind înlăturată de la guvernare. Este adevărat și că Hitler l-a sprijinit pe Antonescu, de la care se aștepta să atragă și să conducă România în războiul antisovietic, păstrându-i pe legionari ca pe o amenințare menită să-i asigure fidelitatea. Horia Sima și alți fruntași legionari s-au refugiat în Germania (unde au fost cazați în lagărele de concentrare Buchenwald, Dachau și Rostock, având însă o relativă libertate de mișcare).

Eșecul Rebeliunii, atribuit de o parte dintre legionari (cei aflați sub conducerea tatălui lui Corneliu Zelea Codreanu), conducerii dezastruoase a lui Horia Sima și a campaniei anti-legionare pornită de Ion Antonescu duce la scindarea Legiunii în două grupări inamice, „simiștii" (rămași credincioși lui Horia Sima) și „codreniștii". Divergenţele, acuzaţiile reciproce și altercaţiile dintre cele două grupări antagoniste au continuat până la epuizarea resurselor, fără efecte notabile.

Specificul Mişcării Legionare faţă de alte mişcări fasciste europene, cu care a avut în comun recurgerea la terorism, violenţă și asasinat politic, consta în fundamentalismul religios creştin-ortodox. Codreanu a imprimat, ca trăsătură fundamentală a Legiunii Arhanghelul Mihail, promovarea ortodoxismului naţionalist, stabilind o legătură structurală între creştinismul ortodox şi „românitate. O trăsătură fundamentală a Legiunii a fost cultul morții, considerată ca o alternativă preferabilă într-o situație conflictuală (asemenea organizațiilor fundamentaliste teroriste actuale) :

- Poporul nu se conduce după voinţa lui (democraţia). Nici după voinţa unei persoane. Ci după legi. Nu e vorba de legile făcute de oameni. Sunt norme, legi naturale de viaţă şi norme, legi naturale de moarte. Legile vieţii şi legile morţii.
- Ţelul final nu este viaţa. (...) Acest moment final, „învierea din morţi", este ţelul cel mai înalt şi mai sublim către care se poate înălţa un neam.
- Neamul este deci o entitate care îşi prelungeşte viaţa şi dincolo de pământ. Neamurile sunt realităţi şi în lumea cealaltă, nu numai pe lumea aceasta.
- Legionarul iubește moartea, căci sângele lui va servi pentru plămădirea cimentului României legionare. (*C.Z.Codreanu : „9 Porunci Legionare"*
- Moartea, numai moartea legionară [...] / Ni-i dragă moartea pentru Căpitan!" (*Radu Gyr : Imnul Tinereții Legionare).*

PERSONALITĂŢI ALE SPIRITUALITĂŢII, CULTURII ŞI ŞTIINŢEI ROMÂNESTI - LEGIONARI :

- NAE IONESCU - filosof renumit, gazetar şi orator renumit, profesor universitar, directorul prestigiosului ziar "Cuvântul", aflat printre puţinele personalităţi din România care figurau în Larousse în acea vreme. Simpatizant declarat, membru al Senatului Legionar

- NICOLAE C. PAULESCU - medic, precursorul insulinei. Apărător al Căpitanului în procesul cu prefectul de poliţie Const. Manciu, simpatizant declarat al Mişcării, membru al Senatului Legionar

- MIRCEA ELIADE - scriitor, celebru istoric al religiilor, autor de studii, articole şi cărţi de specialitate, precum şi de romane şi nuvele, însumând peste 1.500 de lucrări, doctor Honoris Causa al multor universităţi (din Franţa, SUA, Anglia, Belgia, Argentina). A scris numeroase articole elogioase despre Mişcarea Legionară în presa naţionalistă a vremii (Cuvântul, Calendarul, Gândirea, Buna Vestire, Sfarmă Piatră). Candidat al Partidului Totul Pentru Ţară. Închis la Miercurea Ciuc împreună cu elita legionară, supravieţuitor al masacrului din noaptea de 21/22 sept. 1939. Membru al Mişcării Legionare

- DUILIU SFINŢESCU - doctor inginer, o somitate pe plan mondial în domeniul construcţiilor metalice, inovator în stabilitatea elementelor de construcţie, doctor Honoris Causa al Universităţilor din Aachen şi Bucureşti, decorat cu Legiunea Franceză, autor al zeci de lucrări de specialitate. Legionar, membru al secretariatului lui Corneliu Zelea Codreanu

- SEXTIL PUŞCARIU - unul dintre cei mai mari filologi români, academician, autor a 400 de lucrări de specialitate, membru al Comitetului Internaţional de lingvistică. Membru al Senatului Legionar

- HENRI GEORGE COANDĂ - savant cu renume mondial, care a revoluţionat aviaţia de vânătoare. Membru al Asociaţiei "Prietenii Legiunii".

- filosoful şi poetul LUCIAN BLAGA - membru în Asociaţia "Prietenii Legiunii" (de la înfiinţarea acesteia, din 1936 şi până în 1940, când devine membru al Mişcării Legionare, la Sibiu; drama sa istorică "Avram Iancu" este dedicată Căpitanului

- prof. univ. SIMION MEHEDINŢI - simpatizant declarat în conferinţe şi în ziarul "Cuvântul Studenţesc", membru al Senatului Legionar

- sociologul TRAIAN BRĂILEANU - unul dintre cei mai mari sociologi români, profesor universitar, autor al: "Istoria teoriilor sociologice", "Sociologie generală", "Cultura şi politica", "Statul şi comunitatea morală", "Teoria comunităţii omeneşti", "Originile metafizicii", "Sociologia şi arta guvernării" etc., directorul revistei "Însemnări sociologice". Membru al Senatului Legionar şi parlamentar pe listele Partidului Totul Pentru Ţară

- poetul şi matematicianul ION BARBU - simpatizant declarat (publicist în revistele: "Cugetul românesc", "Gând românesc", "Gândirea", "Universul literar", "Matematica"; şi spunea : "Ca matematician, consider că ştiinţa este aliata ordinei legionare" - revista "Axa", 1940)

- ION GĂVĂNESCU - doctor în Filosofie, renumit pedagog, profesor universitar de psihologie şi estetică, fondatorul Seminarului Pedagogic, preşedintele Asociaţiei Profesorilor Universitari din România. Membru al Senatului Legionar

- prof. dr. acad. DIMITRIE GEROTA - membru al Senatului Legionar, parlamentar pe listele Partidului Totul Pentru Ţară

- prof. univ. arh. CONSTANTIN IOTZU (asistentul arhitectului ION MINCU) - simpatizant declarat, a elaborat planul de construcţie a Casei Verzi şi planurile după care s-a desfăşurat înmormântarea eroilor Moţa şi Marin;

- filosoful PETRE ŢUŢEA doctor în economie şi drept - un simpatizant declarat şi manifest, numeroase interviuri prolegionare după 1989 (printre altele, afirma că "legionarul este românul absolut")

- filosoful CONSTANTIN NOICA - membru al Mişcării Legionare (din 1940)

- fostul Mitropolit al Ardealului, Bartolomeu Anania

- părintele ARSENIE PAPACIOC de la Techirghiol

- părintele IUSTIN PARVU de la Petru Vodă (Neamţ)







Mircea Eliade Henri Coandă Constantin Noica Petre Țuțea Arsenie Papacioc

Se estimează că peste un milion de români (între care și minți luminate) au aderat și au crezut sincer în valorile Mișcării Legionare. La fel de adevărat este că acțiunile ”legiunii înarmate” și a regimului antonescian au condus la crime xenofobe și rasiste, care (ca și în cazul comunismului dealtfel), nu pot fi justificate de nici o ideologie, interes naţional sau forţă majoră.





Recent, mai multe grupări, atât din România (în special din Moldova) cât și din Republica Moldova care, deși diferă prin fundamente și obiective, au în comun faptul că se declară "noua dreaptă", au postat pe internet numeroase materiale pro-legionare, unele dintre aceste grupări organizându-se chiar în ”cuiburi” legionare (ilegale, întrucât în România Mișcarea Legionară este scoasă în afara legii, fiind considerată organizație extremistă).

Un episod rușinos și tragic - pogromul de la Iași (27-29 iunie 1941)

A fost una din cele mai violente acțiuni îndreptate împotriva evreilor din România, inițiată de generalul Ion Antonescu și înfăptuită de armată și autoritățile locale din Iași. În conformitate cu datele oficiale (prezentate chiar de autoritățile române), *în cele trei zile au fost uciși 13.266 de evrei*.

Cu trei-patru zile înainte de 21 iunie 1941, Jandarmeria a primit ordinul de *curățire a terenului*, în trei locuri diferite din Moldova : Roman, Fălticeni și Galați. Inspectorul general al jandarmeriei, generalul Constantin (Piki) Vasiliu, a declarat la Roman, în fața subofițerilor și ofițerilor de jandarmi că „prima măsură pe care sunt datori s-o aducă la îndeplinire va fi aceea de *curățire a terenului*, prin care se înțelege : exterminarea pe loc a tuturor evreilor aflați pe teritoriul rural; închiderea în ghetouri a evreilor de pe teritoriul urban; arestarea tuturor suspecţilor [...]”, etc.

Comandantul legiunii de jandarmi Orhei, Constantin Popoiu, a atras atenţia jandarmilor săi că „trebuie să-i extermine pe evrei de la pruncul în faşă până la bătrânul neputincios, toţi fiind periculoşi pentru naţia română”. În ajunul intrării României în război, „Conducătorul Statului” a dispus prin Ordinul nr. 4147 din 21 Iunie 1941, „[...] evacuarea tuturor evreilor între 18 şi 60 ani din satele dintre Siret şi Prut în lagărul de la Târgu Jiu.”

Conform recensământului din 1930 Iaşiul avea o populaţie de 102.872 cetăţeni, dintre care 34.662 evrei. În ziua de 26 iunie 1941, şefii oraşului, prefectul judeţului Iaşi, colonelul Dumitru Captaru, comandantul Garnizoanei, colonelul Constantin Lupu, chestorul Poliţiei, colonelul Constantin Chirilovici şi inspectorii de Siguranţă Emil Gioseanu şi Matei Cosma au ordonat percheziţii în locuinţele evreilor. În după amiaza zilei de vineri, 27 iunie 1941, la cinci zile după intrarea României în război, Ion Antonescu i-a telefonat colonelului Constantin Lupu şi i-a ordonat să cureţe Iaşul de evrei. Acţiunea urma să fie mascată ca făcând parte din ordinul anterior, „Evacuarea tuturor evreilor, între 18 şi 60 de ani, din zona cuprinsă între Siret şi Prut".

La declanşarea violenţelor au contribuit şi câteva grupuri de legionari care au provocat, trăgând de pe acoperişuri în militarii germani, fapt care a legitimat intervenţia unor unităţi germane, care, peste capul autorităţilor române şi cu sprijinul legionarilor, au trecut la acte de represiune imediată, punând soldaţi ai armatei germane să treacă la colectarea şi îmbarcarea forţată în trenuri a evreilor, cu care au fost transportaţi în condiţii inumane către sudul ţării.

Soldaţii germani din Iaşi au acţionat pe baza unei înţelegeri cu Armata română. Ei au fost împărţiţi în patrule şi trimişi să aresteze evrei, au fost desemnaţi să escorteze convoaie şi au staţionat la intrarea în Chestură. Ei au pătruns în case - fie cu soldaţii români, fie singuri - şi i-au torturat pe evreii găsiţi acolo, dar şi pe cei care erau duşi în marş forţat spre Chestură. Ei au tras în mulţimea de evrei şi au comis aceleaşi atrocităţi ca şi omologii lor români. În plus, ei au fotografiat pogromul, mergând chiar până la scene teatrale. Este important de observat aici că unităţile *Einsatzgruppe D*, deşi operaseră în teritoriile cerute înapoi de România după 22 iunie 1941, nu au operat chiar în România - şi deci nu au participat la pogromul de la Iaşi – şi de altfel nici o altă unitate SS.

În data de 28 iunie, autorităţile române (poliţie, jandarmi, membri ai serviciului român de siguranţă), cu concursul unei părţi a locuitorilor oraşului, au comis crime şi jafuri asupra evreilor din Iaşi. Mii dintre aceştia au fost ucişi în casele lor şi pe stradă, alte mii au fost arestaţi şi duşi la sediile poliţiei, câteva sute dintre aceştia fiind reţinuţi la secţia principala de politie, Chestura din Iaşi.



În următoarea zi, "Duminica neagră", soldaţii români au împuşcat mii de evrei care fuseseră încarceraţi în secţia de poliţie. În anul 2010 a fost descoperită la Popricani, lângă Iaşi, o groapă comună care conţinea circa 100 de cadavre de evrei ucişi în anul 1941. Cei circa 3 500 evrei rămaşi în viaţă după masacrul săvârşit la Chestura de Poliţie şi în celelalte secţii, au fost mânaţi ca vitele, sub ameninţarea armelor, pe platoul din faţa gării din Iaşi.

La gară şi în piaţa din faţa gării, aceştia au fost forţaţi să stea cu faţa la pământ, în timp ce soldaţii români şi germani ţipau că oricine va îndrăzni să ridice capul va fi împuşcat. În final, evreii au fost înghesuiţi în vagoane de marfă sub o ploaie de lovituri, înţepături de baionetă, lovituri cu bastonul şi insulte. Câţiva muncitori ceferişti li s-au alăturat soldaţilor, lovindu-i cu ciocanele.

După cum s-a stabilit mai târziu în procesele de la Iaşi, vagoanele trenului în care au fost urcaţi cu forţa evreii fuseseră folosite pentru transportul carbitului şi de aceea, emanau un miros înăbuşitor.

În plus, deşi în nici un vagon nu intrau mai mult 40 de oameni, în fiecare au fost îndesaţi cu forţa între 120 şi 150 de evrei, mulţi dintre ei răniţi de lovituri şi tăieturi de baionetă. După ce uşile au fost bine închise în urma lor, toate ferestrele şi spărturile au fost bătute cu scânduri. "Din cauza căldurii de vară şi a lipsei de aer, oamenii au înnebunit mai întâi şi apoi au pierit", povesteşte un supravieţuitor. Practic, trenul cu deportaţi a mers pe aceeaşi rută de câteva ori.

Al doilea tren care a părăsit Iaşiul către Podu Iloaiei a fost şi mai aglomerat (aproximativ 2.000 de evrei au fost înghesuiţi în 20 de vagoane). Ultimul vagon conţinea trupurile inerte a 80 de evrei care fuseseră împuşcaţi, înjunghiaţi sau bătuţi. În căldura verii, cei înghesuiţi în interior au trebuit să aştepte două ore până la plecare. Când uşile trenului s-au deschis, puţinii supravieţuitori au auzit gardienii cerându-le să arunce morţii afară (din cauza duhorii, gardienii nu îndrăzneau să se apropie prea mult). Cum aceasta s-a întâmplat într-o zi când era sărbătoare, ţăranii din satele învecinate au fost aduşi să vadă "comuniştii care au tras în Armata română".

În Trenul morţii care a plecat de la Iaşi spre Călăraşi, din 5.000 de evrei, numai 1.011 au ajuns vii la destinaţie, după şapte zile (poliţia română a numărat doar 1.258 de cadavre, dar sute de morţi fuseseră aruncaţi din tren pe drum, la Mirceşti, Roman, Săbăoani şi Inoteşti).

Trenul morţii spre Podu Iloaiei (la 15 kilometri distanţă de Iaşi) avea 2.700 de evrei la plecare, dintre care 700 au fost debarcaţi vii. În raportul oficial, autorităţile române au afirmat că 1.900 de evrei au fost îmbarcaţi în tren şi 1.194 au murit.

O parte dintre ei au fost salvaţi în gara Roman prin intervenția energică a președintei Crucii Roșii din Roman, Viorica Agarici. La data de 30 august 1941, cei 980 de evrei care au supraviețuit au fost aduși înapoi în Iași.

Trenurile erau păzite de trupe germane și în gări nimeni nu avea voie să se apropie de vagoane, să le dea apă sau să le deschidă pentru aer. Din cauza mirosului cadavrelor și a mizeriei rezultate ca urmare a condiţiilor inumane la care au fost supuşi, aproximativ 2.650 de evrei au murit de sufocare sau de sete, iar alţi câteva sute și-au pierdut mințile. La destinație, deschiderea vagoanelor a oferit o imagine de coșmar.



În total, în timpul pogromului de la Iaşi au fost ucişi peste 13.000 de evrei. SSI-ul românesc a făcut cunoscut că 13.266 de evrei au murit, în timp ce cifra avansată de Comunitatea evreiască era de 14.850. În august 1942, Armata, care recruta forță de muncă la Iași a raportat că "nu au fost găsiți" 13.868 de evrei, dar este foarte probabil ca numărul total de victime să depășească cifra documentată de autorități.

Un alt episod controversat - deportarea ţiganilor din Moldova în Transnistria

Ideea deportării ţiganilor în Transnistria i-a aparţinut mareșalului Ion Antonescu și oficial nu a avut ca scop lichidarea fizică a ţiganilor. La procesul din 1946, Antonescu a recunoscut ca el este responsabil de deportările din Transnistria, considerând acţiunea cel puţin necesară, dacă nu legitimă.

Ideea nu a existat de la începutul guvernării Antonescu. Atunci când a fost pusă pentru prima dată problema luării unor măsuri împotriva romilor, în februarie 1941, nici nu putea fi vorba de Transnistria. În şedinţa Consiliului de Miniştri din 7 februarie 1941, când a cerut scoaterea romilor din Bucureşti, Ion Antonescu a vorbit despre aşezarea acestora în sate compacte din Bărăgan; el avea în vedere construirea în acest scop a trei-patru sate, cu câte 5-6.000 de familii fiecare.

Planul nu a fost pus în aplicare, dar este ilustrativ pentru modul în care era gândită în acel moment soluţionarea "problemei" romilor. Abia după ce România a redobândit Transnistria, s-a creat posibilitatea deportării romilor în acest ţinut din afara graniţelor ţării. În 1942, când s-a trecut la măsuri efective împotriva romilor, exista deja precedentul deportării evreilor, care începuse în toamna anului 1941. Decizia de a-i "evacua" pe romi dincolo de Nistru a fost luată personal de Antonescu, în mai 1942.

Recensământul efectuat pe 25 mai 1942 de Jandarmerie şi Poliţie în întreaga ţară, a fost ordonat de mareşalul Antonescu şi a urmărit stabilirea persoanelor care intrau în categoria romilor "problemă". Dintr-un total de 208.700 de persoane (cât estima Institutului Central de Statistică populaţia romă din România în hotarele din 1942), au fost recenzate aproape 41 000 de persoane, dintre care 9 .471 de romi nomazi şi 31.438 de romi stabili, deci aproximativ 20 la sută din total. Dintre acestea, vom vedea că au fost deportate în Transnistria ceva mai mult de 25 000 de persoane (deci aproximativ 12 la sută din numărul total al romilor). Au fost înregistraţi, împreună cu familiile lor : romii nomazi şi, dintre romii stabili (sedentari), aceia care suferiseră condamnări, recidiviştii şi cei fără mijloace de existenţă sau fără ocupaţie precisă din care să poată trăi. Conform ordinului Ministerului Afacerilor Interne din 17 mai 1942, până la noi ordine romii specificaţi în liste nu mai puteau să se deplaseze în afara judeţului în care au fost recenzaţi şi urmau să fie ţinuţi în strictă evidenţă de organele de ordine. Listele cu romii din cele două categorii, întocmite pe comune, oraşe şi judeţe, au fost înaintate Inspectoratului General al Jandarmeriei. Deportările s-au făcut din rândurile cetăţenilor înregistraţi la acest recensământ. Cu puţine excepţii, cei circa 25 000 de romi din România "evacuaţi" în Transnistria figuraseră iniţial pe listele întocmite de Jandarmerie şi Poliţie.

Într-o primă etapă autorităţile au procedat la o triere a lor, pentru evacuarea cu primul lot fiind aleşi romii "periculoşi şi indezirabili", împreună cu familiile lor, în total aproape 12.500 de persoane.

Ceilalţi 19.000 urmau să fie evacuaţi ulterior. Familiile romilor mobilizaţi şi romii mobilizabili, cu familiile lor, rămâneau pe loc, chiar dacă figurau în categoria celor consideraţi periculoşi. Planul iniţial prevedea transportarea romilor cu ajutorul vaselor, pe Dunăre şi apoi pe Marea Neagră, până în Transnistria, în luna iulie a anului 1942. Operaţia a fost pregătită în cele mai mici amănunte, dar s-a renunţat la transportul pe apă şi s-a decis ca romii să fie transportaţi pe calea ferată.

Începutul "evacuării" a fost fixat, iniţial, de Ion Antonescu la 1 august 1942, operaţiunea fiind însă amânată, astfel că deportarea romilor sedentari a fost făcută între 12 şi 20 septembrie 1942, cu nouă trenuri speciale, formate în diferite oraşe din ţară. Operaţia de deportare a dus la numeroase abuzuri din partea jandarmilor şi a poliţiştilor însărcinaţi cu această operaţie. Au fost evacuate şi familii ale unor romi mobilizaţi, precum şi romi mobilizabili, cu familiile lor. Într-un caz, unui soldat aflat acasă în permisie jandarmii i-au ridicat familia (soţia şi socrii) şi au deportat-o în Transnistria. Au fost ridicate, din eroare, familii de români, de turci şi de maghiari. Unii dintre cei deportaţi erau căsătoriţi cu românce. Au fost deportaţi şi oameni care aveau o ocupaţie sau care aveau pământ. Într-unordin al Ministerului de Interne, se arată că aceste abuzuri "au produs o perturbare justificată în rândurile ostaşilor romi, care în timp ce îşi făceau datoria către ţară, la posturile de cea mai mare onoare, familiile lor au fost ridicate şi evacuate în Transnistria". Au fost ordonate măsuri în consecinţă. În plus, s-a cerut o grijă deosebită pentru familiile acestor oameni, noţiunea de "familie" trebuind să fie interpretată în sensul pe care i-l atribuiau romii, astfel încât exceptarea de la deportare să se extindă şi asupra concubinelor celor mobilizaţi sau mobilizabili, precum şi asupra copiilor rezultaţi de aici. La capătul investigaţiilor, au primit aviz de repatriere 311 capi de familii, cu 950 de membri, în total 1 261 de persoane. Însă nu toate aceste persoane au fost repatriate.

În acelaşi timp, romii nenomazi au fost ridicaţi de la locurile lor fără să li se permită să-şi ia lucrurile personale şi gospodăreşti strict necesare. În plus, ei nu au avut timp să-şi vândă averile. Au fost nu puţine cazurile în care şefii posturilor de jandarmi şi poliţie au cumpărat bunurile şi vitele romilor la preţuri derizorii. Ultimele deportări au avut loc în decembrie 1943, când a ajuns în Transnistria un transport cu 57 de romi din Piteşti şi din restul judeţului Argeş; dintre aceştia 36 aveau statutul de "evacuaţi", ceilalţi 21 fiind "reevacuaţi".

Printr-o decizie a Guvernământului Transnistriei din 18 decembrie 1942, regimul romilor evacuaţi în Transnistria a fost reglementat în sensul următoarelor prevederi : 1/ aşezarea ţiganilor în sate, în grupuri de 150-350, după necesităţi şi posibilităţi de utilizare la muncă, sub conducerea unuia dintre ei, cu obligaţia de a presta munca ce li se impune, fiind retribuiţi ca şi muncitorii localnici

2/ muncitorii calificaţi vor fi întrebuinţaţi potrivit meseriei lor în atelierele existente şi în cele care se vor mai înfiinţa 3/ ceilalţi ţigani vor fi constituiţi în echipe de lucru, sub supravegherea unuia dintre ei. Acestea vor fi utilizate la muncile agricole, tăiatul lemnelor în păduri, confecţionarea de obiecte de lemn, strângerea pieilor, maţelor şi părului de animale, colectarea metalelor, maculaturii, zdrenţelor ş.a. 4/ toţi ţiganii în vârstă de 12-60 de ani, fără deosebire de sex, sunt obligaţi să muncească în ateliere sau în echipele de lucru constituite 5/ ţiganilor care vor da un randament superior celui normal li se vor acorda premii egale cu 30 la sută din valoarea surplusului de muncă prestată 6/ conducătorii grupelor din sate răspund de prezenţa în localitate a ţiganilor, iar supraveghetorii echipelor de lucru, de prezenţa la muncă 7/ ţiganii care vor părăsi fără autorizaţie localitatea în care li s-a fixat domiciliul sau vor lipsi nemotivat de la lucru vor fi internaţi în lagărul de represalii înfiinţat în fiecare judeţ.

Coloniile de romi : romii au fost aşezaţi în hotarul sau în vatra unor sate situate în partea de răsărit a Transnistriei, pe malul Bugului care ţineau de judeţele Golta, Oceacov, Berezovca şi Balta. Iniţial, cei mai mulţi dintre romii nomazi au fost plasaţi în judeţul Golta, iar romii stabili au fost plasaţi, aproape toţi, în judeţul Oceacov. Unii romi au fost cazaţi în bordeie, alţii în case. De regulă, s-a recurs la evacuarea unei jumătăţi de sat, localnicii ucraineni fiind mutaţi în casele consătenilor lor neevacuaţi, iar în casele astfel liberate au fost instalaţi romii. Câteva sate de pe Bug au fost evacuate în întregime în acest scop, populaţia ucraineană fiind retrasă în interiorul judeţului respectiv. Acestea au fost aşa-numitele "colonii de ţigani" din Transnistria, cuprinzând câteva sute de persoane (la început, unele au avut chiar mii de oameni). Nu erau nici lagăre, şi nici ghetouri propriu-zise, chiar dacă în documente se folosesc, uneori, aceşti termeni. Erau, totuşi, perimetre rezervate romilor în interiorul sau la marginea unui sat. Deportaţii erau supravegheaţi de postul de jandarmi local, dar aveau o oarecare libertate de circulaţie în cadrul comunei sau al zonei înconjurătoare, pentru a merge la muncă, spre a-şi câştiga existenţa.

Condiţiile de existenţă în Transnistria au fost foarte dure. Deportaţilor nu li se distribuia hrană suficientă, iar ei nu şi-o puteau procura. Raţia prevăzută de guvern nu a fost respectată, uneori nu se distribuia cu săptămânile. Nu se asigurau lemne pentru încălzit şi gătit. Şi îmbrăcămintea a fost o mare problemă, mai ales că la ridicarea lor de acasă romilor nu li s-a permis să-şi ia haine de schimb şi obiecte personale. Deportaţii erau lipsiţi de cele mai elementare obiecte, inclusiv de vase de gătit. Asistenţa medicală era aproape inexistentă, iar medicamentele lipseau. Cei ce dispuneau de aur, de monedă românească sau de diferite obiecte le vindeau localnicilor pentru a supravieţui. Până în primăvara anului 1943, situaţia deportaţilor a fost dramatică din toate punctele de vedere. Au murit mii de romi. De fapt, pierderile de vieţi în rândul romilor care au trecut prin experienţa Transnistriei s-au produs, în cvasitotalitatea lor, în iarna 1942-1943. Într-un raport al Preturii Raionului Landau către Prefectura Judeţului Berezovca în legătură cu epidemia de tifos exantematic izbucnită la mijlocul lunii decembrie 1942 în taberele de romi din raion, precizează că, datorită tifosului, numărul romilor de aici s-a redus de la circa 7 500 la circa 1 800-2 400. Situaţia din raionul Landau a fost una de excepţie, dar peste tot s-a înregistrat atunci un număr mare de morţi. O măsură care i-a afectat grav pe nomazi a fost confiscarea cailor şi căruţelor, nu numai pentru că îi priva pe aceşti oameni de posibilitatea de a-şi câştiga existenţa, ci şi pentru că pentru mulţi căruţa servea ca locuinţă (dispoziţie dată de Gheorghe Alexianu, guvernatorul Transnistriei, în iulie 1942).

Ulterior, situaţia deportaţilor s-a mai ameliorat (într-o oarecare măsură). În primăvara şi vara lui 1943 s-a recurs mai peste tot la desfiinţarea coloniilor şi la împărţirea romilor prin sate. Astfel, s-a ajuns ca ei să locuiască, pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă, în multe dintre localităţile judeţelor Golta, Balta, Berezovca şi Oceacov, unde au fost folosiţi la muncă, fie la ferme şi obşti, fie în ateliere sau în alte locuri, unde prestau muncă plătită sau îşi practicau pe cont propriu meseria.

Cel mai adesea, romii erau folosiţi la munci agricole, repararea drumurilor şi a terasamentului de cale ferată, tăierea sălciilor de pe malul Bugului, tăierea lemnelor în păduri, lucrări de interes militar din regiunea Nikolaev (situată dincolo de Bug, în teritoriul aflat sub ocupaţie germană) ş.a.m.d. În judeţul Bălţi, în vara lui 1943, romii au fost scoşi din case şi mutaţi în bordeie; li s-a dat pământ pe care să-l lucreze pentru a-şi asigura hrana. În alte părţi, unde s-a trecut la desfiinţarea coloniilor, romii au fost repartizaţi prin satele ucrainene, fiind astfel mai uşor de hrănit şi de întrebuinţat la lucru. S-au făcut chiar propuneri pentru înfiinţarea de "colonii agricole ţigăneşti", care să fie dotate cu pământ de cultură şi cu inventar agricol. Organele Jandarmeriei au făcut demersuri pe lângă prefecturile de judeţe pentru a li se asigura romilor existenţa.

În acelaşi timp, autorităţile acuzau des faptul că romii căutau să se sustragă şi atunci când existau posibilităţi de muncă. Documentele spun că ei preferau să cutreiere satele şi să cerşească. Pentru a-şi procura hrana, unii romi s-au dedat la furturi; au existat chiar şi bande de tâlhari formate din romi. Prin infracţiunile comise, aceşti deportaţi au terorizat populaţia ucraineană şi au creat greutăţi autorităţilor române. A existat totodată, la romi o tendinţă generală de fugă din "coloniile" de la Bug. Prin orice mijloace, individual sau în grupuri, ei au încercat să se întoarcă în ţară. De cele mai multe ori, fugarii erau prinşi şi aduşi înapoi. După o perioadă, autorităţile din Transnistria s-au aflat în imposibilitatea de a stopa acest fenomen. Lagărele de represalii preconizate pentru astfel de situaţii nu au fost înfiinţate. Abia în toamna anului 1943, într-un moment când exodul romilor a luat proporţii, numărul celor fugiţi şi prinşi trecând de 2 000, s-a luat măsura de a se improviza un astfel de lagăr, la Golta, unde au fost internaţi 475 de romi.

În condiţiile descrise mai sus, mulţi dintre romii deportaţi în Transnistria au murit de foame, frig, boli şi mizerie. Nu au existat execuţii organizate de autorităţile civile şi militare române din Transnistria în rândul romilor. Nici un document nu vorbeşte de asemenea execuţii. Au fost, însă, situaţii în care jandarmii au împuşcat romi. Aşa s-a întâmplat, de exemplu, la Trihati (jud. Oceacov), unde, aşa cum se spune într-un raport din mai 1943, jandarmii i-au împuşcat pe romii veniţi aici din satele vecine în căutare de lucru.

Numărul romilor morţi în Transnistria nu este cunoscut cu exactitate. La 15 martie 1944, Inspectoratul General de Jandarmi din Odessa a raportat că avea în evidenţa sa 12.083 de romi. Această cifră îi desemnează pe romii care au supravieţuit deportării. Lor trebuie să li se adauge romii care au scăpat din Transnistria înainte de data menţionată. Este vorba de persoanele care au fost repatriate, în diferite momente, precum şi de cei care au părăsit ilegal Transnistria, fără a mai fi trimişi înapoi în locurile de deportare. În cele două categorii au intrat aproximativ 2 000 de persoane, ceea ce ridică numărul supravieţuitorilor la aproximativ 14 000. Romii care au supravieţuit deportării s-au întors în ţară în primăvara anului 1944, o dată cu retragerea Armatei şi autorităţilor române în faţa ofensivei sovietice. Încă din toamna lui 1943, părăsirea fără autorizaţie a locurilor de deportare căpătase proporţii de masă, cei prinşi fiind însă retrimişi în Transnistria. Dar, în martie-aprilie 1944, fără a aştepta din partea autorităţilor vreun ordin de repatriere, romii, în grup sau individual, s-au retras dincoace de Nistru şi apoi în interiorul ţării. În unele cazuri, aceasta s-a făcut cu concursul direct al unităţilor militare române şi germane în retragere şi al lucrătorilor de la căile ferate. La 19 aprilie 1944, Inspectoratul General al Jandarmeriei a dat ordin ca romii fugiţi din Transnistria să fie opriţi pe loc şi puşi la muncă. Ordinul a fost repetat la 17 mai. Acestor romi li s-a fixat un domiciliu provizoriu şi li s-a interzis să circule. Ei urmau să fie repartizaţi pe moşii pentru muncă. Dar, datorită vieţii pe care au dus-o în Transnistria, majoritatea erau inapţi pentru muncă. Au fost, însă, frecvente situaţiile în care romii refuzau să lucreze, pe motiv că nu se pricep, ceea ce a exasperat autorităţile locale. Ei rămâneau astfel pe mai departe în situaţia de muritori de foame. În aceste condiţii, pentru unele grupuri s-a aprobat întoarcerea în satele de baştină.

Deportarea celor două categorii de ţigani nu înseamnă că românii sau moldovenii sânt rasişti. Măsura deportării ţiganilor in Transnistria a fost una cat se poate de nepopulară în vremea lui Antonescu.

Oameni politici - ca Dinu Brătianu, şeful Partidului Liberal - au scris memorii împotriva deportării, avertizându-l pe Mareşal că este o idee barbară, pentru care va trebui sa răspundă. Conducătorii Partidului Naţional Ţărănesc şi-au exprimat solidaritatea cu protestul lui Brătianu. Marele compozitor George Enescu a intervenit în persoană la mareşalul Antonescu pentru romii muzicanţi, "afirmând că pleacă şi el în caz de-i duce muzicanţii la Bug".

De asemenea, conducerea unor companii, de exemplu Căile Ferate Române, de teamă că deportările se vor extinde şi la alte categorii de romi, a intervenit în favoarea angajaţilor lor de origine romă.

Există scrisori şi memorii, adresate Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, mareşalului Ion Antonescu direct, Reginei-mame, Ministerului de Interne, Marelui Stat Major etc., unele purtând zeci de semnături, redactate uneori în numele întregii comunităţi, care fie cer să nu fie deportaţi romii din satul sau oraşul respectiv, fie cer readucerea în locurile de baştină a celor deja deportaţi. Majoritatea protestelor de acest fel sunt din toamna lui 1942, după deportarea romilor sedentari "periculoşi", când exista teama că deportările se vor extinde şi la alte categorii ale acestei etnii. De asemenea, primăriile au dat certificate de bună purtare romilor care se simţeau ameninţaţi şi doreau să se pună la adăpost.

În unele cazuri, chiar primarii au intervenit pentru exceptarea unor romi de la o eventuală deportare (în multe cazuri, romii erau singurii meşteşugari din sat).

Totuşi, aceste luări de atitudine privind deportarea romilor nu au fost făcute niciodată în favoarea nomazilor, a căror deportare pare să fi fost considerată de majoritatea românilor drept justificată. Chiar unul dintre argumentele folosite de romii sedentari pentru a se apăra împotriva deportării a fost faptul că ei nu erau nomazi, că aveau un domiciliu şi desfăşurau o muncă utilă.

(sursa : Comisia Internaţionala privind studierea Holocaustului în România, www.presidency.ro)

Trebuie menţionat că ideea rasismului lui Antonescu este reconsiderată, o parte din deciziile lui fiind acum explicate prin interesele naţionale din acea vreme (de exemplu, este un fapt că mareșalul Ion Antonescu a anulat, pe 13 octombrie 1942, planul german de deportare a evreimii române în lagărele de exterminare din Polonia, salvând astfel de la moarte cele câteva sute de mii de evrei din Muntenia, Moldova, Dobrogea, Banat si Transilvania de Sud).

Mişcarea Legionară .. .. şi comuniştii

Infiltrarea comuniştilor în Mişcarea Legionară a început la puţină vreme după înfiinţare, în 1927. Mişcarea Legionară a reprezentat pentru Partidul Comunist din România (PCdR) un concurent însemnat și incomod în lupta pentru cucerirea puterii politice și instaurarea unui stat totalitar. Lupta pentru putere presupunea în acele timpuri „eliminarea concurenţilor”, compromiterea și distrugerea adversarului.

După venirea la putere a legionarilor în 1940, PCdR a transmis instrucţiuni şi directive membrilor săi, în care cerea ca aceştia „să speculeze asemănarea între unele principii comuniste şi legionare şi să se strecoare cât mai mult în rândurile cămăşilor verzi pentru a le compromite; să speculeze toate nemulţumirile, creând cât mai multe dificultăţi guvernului. Sovietele – cărora orice complicaţii de ordin politic intern din România le foloseau – au căutat şi reuşit prin elementele ce se infiltraseră în rândurile Mişcării Legionare, pe de o parte, să fie informate asupra activităţii interne, iar pe de altă parte sa provoace mişcări şi acţiuni anarhice conform cu directivele şi interesele sovietice” declara Serviciul Special de Informaţii, referitor la implicarea comuniştilor în Mişcarea Legionară.

În „Darea de seamă asupra rebeliunii”, întocmită la sfârșitul lunii februarie 1941, SSI analizează rolul jucat de comunişti în timpul rebeliunii din 21-23 ianuarie 1941 şi ciudatele relaţii dintre Horia Sima şi militantul comunist Dumitru Groza care, cu protecţia şi aprobarea lui Horia Sima, urma să reorganizeze şi să conducă Corpul Muncitoresc Legionar. Conform documentelor din arhiva SSI, comuniştii se înscriseseră masiv în Mişcarea Legionară În arhivele Siguranţei şi în cele ale Ministerului Muncii se atestă că, între Horia Sima şi conducătorii Partidului Comunist ar fi existat relaţii mult mai vechi, fapt care ar putea explica discrepanţa dintre propaganda legionară anticomunistă şi lipsa de activitate anticomunistă în fapt. Pe de alta parte, în PCdR erau înscrişi în perioada respectivă circa 1.000 de membri, deci numărul comuniştilor strecuraţi printre legionari nu putea fi prea mare. Parte dintre ei au devenit legionari convinşi (Petre Ţuţea), ceilalţi nu au cucerit poziţii de conducere (cu mici excepţii) şi puterea lor reală de a influenţa deciziile şi acţiunile Mişcării Legionare nu este clara, dar a fost suficientă pentru a folosi ca argument atât în mâna lui Antonescu, pentru discreditarea legionarilor faţă de Hitler, cât şi în mâna legionarilor, care i-au acuzat pe comunişti ca principalii agitatori şi executanţi ai Rebeliunii.

După Război, autoritățile comuniste au ţinut prin intermediul Securităţii o evidență a foștilor legionari, în scopul racolării de colaboratori.
Parte dintre foștii fruntaşi legionari au fost arestaţi şi supuşi - de la caz la caz, în funcţie disponibilitatea de a colabora - la regimuri de detenţie cu diferite grade de duritate. Cert este că Securitatea nu a dus lipsă de colaboratori dintre foștii legionari.

Edificator este cazul lui Radu Lecca, unul dintre cei 13 condamnaţi la moarte de Tribunalul Poporului din Bucureşti în 1946, din grupul lui Antonescu. El a fost graţiat cu comutarea pedepsei în închisoare pe viață apoi, aflat în custodia și sub anchetele Securității, a făcut o serie de depoziții în privința regimului pe care îl deservise cu fidelitate, şi care au fost adunate într-un dosar special. Istoricul Jean Ancel a lansat supoziția că Securitatea, pe faptul că Lecca, la conducerea „Centralei Evreiești - CE", a avut un rol principal în Holocaustul românesc, l-a convins să scrie o versiune personală a istoriei României în cel de-al doilea război mondial, care să estompeze Holocaustul. Pentru a-i facilita scrierea acestei cărți i s-a redus pedeapsa la 18 ani și 6 luni și apoi, după începerea scrierii controversatelor sale *memorii* a fost eliberat definitiv din închisoare, în 1963.

România pe marginea prăpastiei. Al Doilea Război Mondial.

România reîntregită, cu o suprafață de 295.000 km² și o populație de aproximativ 18 milioane de locuitori, era, după Polonia, una dintre cele mai mare ţări din spaţiul european cuprins între Marea Baltica și Marea Egee. În ciuda progreselor din perioada interbelică, România se situa în pragul celui de-al Doilea Război Mondial în categoria statelor slab dezvoltate din Europa, alături de Iugoslavia, Polonia, Ungaria, Portugalia, Grecia, Turcia.

Evenimentele care au urmat ne-au prins pe picior greșit. România era departe de a fi pregătită pentru un eventual conflict armat. Timp de un deceniu şi jumătate, armata română folosise armamentul rămas din timpul Primului Război Mondial, depăşit tehnic şi uzat din punct de vedere moral.

În 1930, pentru a spori alocaţiile bugetare, Carol al II-lea a cerut instituirea timbrului pentru aviaţie, aplicat la produsele de larg consum şi la actele notariale, dar cea mai mare parte a sumelor strânse au fost înghițite (cu concursul Ministrului de Finanţe de atunci, Constantin Argetoianu) de achiziţionarea unei vile la Florenţa pentru principesa Elena (fosta soţie a lui Carol al II-lea), care urma să se stabilească definitiv în străinătate.

Un pas inainte a fost Legea din 1933 asupra organizarii națiunii și teritoriului pentru timp de razboi, care detalia modalitățile implicării populației în apărarea națională.

Achiziţionarea de armament nu s-a făcut după un plan riguros, ci mai curând după interesele unor persoane apropiate puterii. Nicolae Malaxa și Max Auschnitt, au preluat marea majoritate a comenzilor, obţinând profituri uriaşe pe seama statului, intermediind importurile de armament. Ca urmare, în dotarea trupelor de uscat se aflau : 4 tipuri de arme pentru infanterie, 4 modele de tunuri de câmp, 6 de obuziere, 3 de tunuri de asediu, 2 de tunuri de munte etc. Situaţia era similară în domeniul aeronauticii, unde existau 25 de tipuri de avioane şi 15 de motoare !

În iunie 1934, în fruntea Marelui Stat Major a fost numit generalul Ion Antonescu, care, analizând din toate punctele de vedere starea armatei, a ajuns la concluzia ca „Ţara este astăzi într-o totala imposibilitate de a se apăra daca va fi atacată. Armata ei este complet dezarmata, pseudo-instruită şi demoralizata". Când Generalul Ion Antonescu a înaintat un memoriu Regelui, a fost demis din funcția de Şef de Stat Majora pe care o ocupa în acel moment.

Abia în iulie 1934 s-a înfiinţat Ministerul Armamentului, dar a fost desfiinţat în februarie 1937. În octombrie 1938 s-a înfiinţat Ministerul Înzestrării Armatei. S-au înregistrat unele progrese privind industria naţională de apărare. S-au înfiinţat câteva mari întreprinderi, din rândul cărora se detaşează I.A.R.-Braşov, Copşa-Mică-Cugir, Malaxa, Titan-Nădrag-Călan, Voina, ş.a. Totuşi, accentul va cădea tot pe importul de armament şi muniţii, în special din Cehoslovacia (Skoda), dar și din Franţa și Italia.

(sursa : Armata română în perioada interbelică, Prof. Univ. Dr. Ioan SCURTU, Comunicare prezentata la Simpozionul Ministerul Apărării Naţionale oct 2012)

Cu toate eforturile financiare făcute de statul român după 1935, nu s-a putut asigura dotarea minimă necesară armatei. Cercetătorii militari au stabilit că în preajma războiului lipsurile erau considerabile : 25-75% la micul echipament; 40-59% la îmbrăcăminte; 25-60% la marele echipament; 8-37% la obiecte de cazarmament etc. Unica unitate de tancuri existentă avea în dotare 76 de tancuri uşoare, achiziţionate în anul 1919, cu mult sub necesarul de 7 batalioane stabilit.

Aceeaşi situaţie era constatată şi în aviaţia militară, care dispunea la începutul aceluiaşi an de doar 9 avioane de recunoaştere, 101 de observaţie, 20 de legătură, 35 de vânătoare şi 39 de bombardament.

Nici situaţia politică nu era mai fericită. Până în 1938, forma de guvernământ română a fost monarhia constituţională parlamentară. Principalele partide erau Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Naţional Liberal, Partidul Naţional Creştin, „Frontul Român" şi Mişcarea Legionară, dar între 1928-1938 au fost schimbate 25 de guverne. Odată cu declanşarea războiului şi cu prăbuşirea Franţei, care garantase frontierele României prin convenţia de la 23 august 1939, integritatea regatului României era pusă în primejdie din exterior de revendicările sovietice, ungare şi bulgare, susţinute de Germania şi Italia, şi din interior de mişcările naţionaliste ale minorităţilor conlocuitoare şi de grupările politice extremiste printre care partidul nazist Grupul Etnic German din România. Încercând sa tina lucrurile sub control, Carol al II-lea formează pe 22 iunie 1940 Partidul Naţiunii, un partid unic în fruntea căruia se aşează el însuşi. Acest regim politic, dictatorial, antifascist şi anticomunist, naţionalist şi creştin, denumit carlist, va rezista mai puţin de patru luni : nici tulburările şi asasinatele politice nu încetează (dimpotrivă) şi nici integritatea teritorială nu este păstrată.

În toamna anului 1940, România ajunge la momentul adevărului. Prin tratatul Hitler-Stalin, Tratatul de la Craiova şi Dictatul de la Viena, Basarabia dintre Prut și Nistru precum și Nordul Bucovinei sunt cedate Uniunii Sovietice, Nord-Vestul Transilvaniei este încorporat Ungariei horthyste, iar Cadrilaterul oferit Bulgariei, o treime din teritoriu și peste un sfert din populație fiind astfel făcută cadou vecinilor fără ca armata româna să tragă un singur foc de armă.

În septembrie 1940 venea la putere, cu concursul Legionarilor, Guvernul Antonescu.

Moldova - teatru de operații în cel de-al Doilea Război Mondial

În iunie 1941 România s-a alăturat Germaniei în războiul contra Uniunii Sovietice cu scopul de a-și recupera teritoriile pierdute cu un an înainte. Cu acest prilej s-au evidențiat din nou lipsurile grave din dotarea armatei. Bătăliile pe care aceasta le-a purtat (în special bătălia pentru Odessa din august-octombrie 1941) au relevat, pe lângă virtuțile ostășești ale militarilor români și multe neajunsuri în conducerea trupelor și în dotarea unităților cu armament și tehnică de luptă.

Calculele specialiştilor militari au arătat că România putea să facă faţă fără mari probleme unei ofensive, separate sau întrunite, dinspre sud sau dinspre vest. Armata română era, însă, incapabilă să reziste unei agresiuni sovietice, precum şi unui război pe trei fronturi. Cea mai vulnerabilă a fost considerată frontiera de est, România având dezavantajul de a fi situată în „cordonul sanitar", la periferia atât a lumii occidentale, cât şi a celei ce se autointitula „comunistă".



Neajunsurile au ieşit în evidenţă încă de la începutul campaniei, dar cu toate acestea România a fost capabilă să susţină cu resursele sale un efort militar de aproape patru ani, care a purtat armata română de la Prut până la Stalingrad şi în Caucaz, apoi, din nou, pe teritoriul naţional şi, în final, până în Podişul Boemiei, în centrul Europei. Este o realitate de care trebuie să ţinem seama în momentul în care evaluăm performanţele militare româneşti în cursul celui mai mare conflict cunoscut în istoria omenirii. (sursa FrontPress, Petre OTU, Historia*)*
Frontul de răsărit a fost de departe cea mai largă și sângeroasă scenă a celui de-al doilea război mondial, Axa, fără a socoti Japonia, a mobilizat aproximativ zece milioane de militari, dintre care două până la trei milioane au murit pe *frontul de est*, iar Uniunea Sovietică a mobilizat aproximativ douăsprezece milioane de oameni, din care șase până la nouă milioane au murit.

Pierderile generale ale Germaniei naziste se cifrează la peste 6 milioane de morți, răniți și dispăruți (din cei peste 9 milioane pe care Germania i-a pierdut în total), iar pierderile URSS-ului la peste 20 de milioane de oameni (unii autori consideră că aici se pot socoti și victimele atrocităților comise de către Stalin contra concetăţenilor săi).

Cotul Donului – mormântul a 150.000 de soldaţi români

Punctele de trecere peste Don erau 2 poduri pe care Comandamentul român le-a vrut distruse, însă din cauza legendarei încăpățânări germane, acest lucru nu s-a întâmplat. Armata Româna epuizase echipamentul de lupta antitanc și cerea insistent aliatului German o reînarmare corespunzătoare pentru a susține frontul fără pierderi majore, dar nici acest lucru nu s-a realizat.

Armamentul antitanc al trupelor române era de tip vechi, calibre 37-47 mm, cu muniţie care nu străpungea blindajul tancurilor sovietice. Artileria grea era foarte putina iar cererile la germani nu au fost onorate. În sectorul Armatei 4 fâșiile diviziilor erau mari (25-40 km), in rezerva existau doar câteva escadroane de cavalerie la nivelul diviziei, iar la regimente doar cate 4-5 oameni.

Ditamai Corpul 6 armata dispunea doar de 4 tunuri antitanc de 88 mm. La 19 noiembrie, când începea ofensiva sovietică, Armata 3-a avea 152.492 de militari iar Armata 4-a 75.580. Poate părea mult ca efective, dar fără armament adecvat, nu erau decât carne de tun. Prin contrast, inamicul avea forţe considerabile. Fata de cele trei armate româno-germane rușii aveau 11 armate cu un total de 80-86 divizii de trăgători, 19 brigăzi de infanterie, 51 brigăzi blindate, 7 divizii de cavalerie și 4 flote aeriene.



Pe 19 noiembrie 1942, Armata Roşie a declanşat Operaţiunea Uranus. Unitățile sovietice, aflate sub comanda generalului Vatutin erau constituite din trei armate complete: Prima Armată de Gardă, Armata a 21-a şi Armata a 5-a de Tancuri, toate având un total de 18 divizii de infanterie, 8 brigăzi de tancuri, 2 brigăzi motorizate, 6 divizii de cavalerie şi o brigadă antitanc. Pregătirile pentru atac au putut fi auzite de români, care au cerut neîncetat întăriri, dar au fost refuzaţi din nou. Slab echipată şi copleşită numeric, Armata a 3-a Română a fost pur şi simplu pulverizată de atacul masiv sovietic după o luptă crâncenă de o zi, lăsând descoperit flancul Armatei a 6-a Germană.

O a doua ofensivă sovietică a fost lansată la sud de Stalingrad, în zona apărată de Armata 4-a Română. Această armată, compusă în principal din unităţi de cavalerie, a cedat aproape imediat. Forţele sovietice şi-au continuat înaintarea către vest într-o mişcare de învăluire, făcând joncţiunea lângă oraşul Kalaci după două zile, încercuind fără scăpare forţele Axei. Aproximativ 250.000 de soldaţi germani, români şi italieni, ca şi câteva unităţi croate şi o serie de unităţi auxiliare de voluntari au fost prinşi în această încercuire. Alături de ei s-au aflat şi civili sovietici şi câteva mii de soldaţi sovietici căzuţi prizonieri în luptele cu germanii.

Bilanţul pierderilor de la Stalingrad este grav : din cele 14 divizii române participante, patru divizii de infanterie şi o divizie de cavalerie au fost încercuite, alte patru divizii de infanterie şi divizia blindată suferind pierderi grele. Armatele 3 și 4 române, care avuseseră la 19 noiembrie 1942 un efectiv de 228.072 oameni, mai aveau la 7 ianuarie 1943 doar 73.062 de militari valizi.

Factorii dezastrului de la Stalingrad pot fi consideraţi : presiunea germană privind angajarea forţelor "*oricum şi oriunde*", folosirea abuzivă a trupelor române şi despărţirea trupelor de comandamente; folosirea artileriei grele şi aviației doar în folosul trupelor şi sectoarelor germane, fără a ţine cont de nevoile sectoarelor româneşti; atribuirea de misiuni trupelor române care le depăşeau capacitatea tactică şi operativă.

Cotul Donului a însemnat de fapt cel mai mare dezastru militar din istoria Armatei Române.

După bătălia Stalingradului, Armata a 3-a a mai rămas pe front cu doar patru divizii de infanterie de la aripa ei stângă. După ce pierduse Corpul 6, Armata a 4-a a fost retrasă pe un aliniament mai în spate, şi după ce a fost întărită cu Diviziile 5 şi 8 Cavalerie, a luat parte la operaţiile Grupului de Armate Hoth, între 12 şi 23 decembrie, în scopul șalvarii trupelor încercuite la Stalingrad. Dar respectivul grup, epuizat de grelele pierderi suferite, a fost puternic atacat şi după alte trei zile de lupte îndârjite, a fost decimat. Armata a 4-a Română şi-a pierdut astfel orice valoare operativă.

Pe frontul Armatei 3-a Română şi Armatei 8-a Italiana, ruşii au reluat ofensiva în Cotul Donului la 16 dec 1942, înaintând vertiginos spre vest. Victoria le era atât de necesară, încât trimiteau in lupta cate un radio la patru tancuri, celebrul sistem "o pușca la 2 oameni" și comisarii NKVD cu mitraliera în spatele trupelor din linia I. Armata 3-a Română a fost scoasă definitiv din luptă, rămăşiţele celor două armate române fiind trimise în ţară pentru refacere şi organizare.

Generalul Hans Doerr, omul de legătură cu Armata 4 Română în timpul acestei bătălii, scria : "*Prăbuşirea frontului român în Cotul Donului şi în Stepa Kalmuca este vina conducerii supreme germane,care în nemărginita ei îngâmfare,dădea aliaţilor misiuni la care nu puteau face faţă*".

În continuare, Moldova va fi angrenată în cea mai mare ofensivă rusească dusă pe frontul de est. Din nou linia frontului va trece pe aici, răvășind ceea ce mai rămăsese în picioare după Primul Război Mondial.

O teorie conspiraționistă : 23 August 1944 - salvare sau trădare ?

Întrucât o bună parte din operaţiile militare ale celui de-al Doilea Război Mondial au fost dezbătute pe larg în numeroase articole, cărţi, studii, etc, vă propun o abordare centrată pe acţiunile diplomatice, politice şi de culise, care conturează o avalanşă de acţiuni ale serviciilor secrete, alianţe şi trădări, subsumate intereselor celor mari şi care au produs efecte dramatice pe câmpul de luptă, măsurabile, din păcate, prin numărul de victime în rândul armatei şi al populaţiei civile.

Anul 1942 aduce schimbări importante în situaţia de pe front. Înfrângerea armatei germano-româno-italiene la Stalingrad îl face pe Antonescu (aflat în trenul ce-l aducea la Bucureşti după o întrevedere cu Hitler) să spună : „Germania a pierdut războiul, trebuie acum să ne concentrăm să nu îl pierdem pe-al nostru".

Încă din februarie 1943, Mareşalul Antonescu îi propune lui Mussolini ieşirea comună din război, iar în septembrie 1943 încep negocieri secrete pentru încheierea unui armistiţiu cu anglo-americanii; mai au loc în octombrie, acelaşi an, la Lisabona, încercări de armistiţiu cu englezii; este abordat în acest scop inclusiv Suveranul Pontif. După întrevederea serviciilor secrete aliate la Cairo, s-a decis trimiterea misiunii colonelului De Castelaine în România, împreună cu alţi doi ofiţeri, pentru a lucra ca intermediari între aliaţi şi Bucureşti. Acesta este prins la paraşutare şi instalat, în Bucureşti, într-un apartament situat la ultimul etaj al Jandarmeriei.

Principele Barbu Ştirbei este trimis în cel mai mare secret la Cairo, sub numele de Bond (!), cu un paşaport dat de Antonescu, dar la Istanbul este demascat de către englezi (care nu erau de acord cu ieşirea României din Axă) şi cade în mâna nemţilor.
Churchill miza pe faptul că germanii şi românii vor temporiza înaintarea ruşilor spre Europa, iar o debarcare anglo-americană în Balcani ar tăia drumul ruşilor spre Europa. La acest plan s-a opus în mod special preşedintele american Roosevelt.

La sprijinirea războiului antisovietic au contribuit şi cererile americane, din ianuarie 1943, reluate în ianuarie 1944, adresate ţărilor Axei, inclusiv României, de capitulare necondiţionată, cereri prezentate şi în negocierile de armistiţiu de la Cairo, din martie 1944 (respinse atât de către guvernul Antonescu, cât şi de opoziţia Maniu-Brătianu), fapt ce a dus la prelungirea războiului cu peste un an.
O problemă ridicată de către partea română la negocierile de la Cairo şi respinsă de către anglo-americani a constituit-o problema Transilvaniei de Nord, răpită României prin Dictatul de la Viena. Anglo-americanii au declarat că aceasta problemă va face obiectul negocierilor la Conferinţa de Pace, după terminarea războiului. Deoarece partea română nu avea nici o garanţie ca anglo-americanii vor retroceda acest teritoriu, a respins propunerea.

Ruşii îşi urmăreau, şi ei, cu destula abilitate, interesele. Încă din octombrie 1943, la Conferinţa miniştrilor de externe de la Moscova şi apoi la Conferinţa de la Teheran a şefilor de state din U.R.S.S., S.U.A. şi Anglia, Molotov, ministrul de externe al U.R.S.S., a afirmat că „singurul om ce poate face o atare schimbare de front în România este Mareşalul Antonescu".

Pe la mijlocul lunii septembrie 1943, Mihai Antonescu, Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, aducea la cunoştinţa lui Dulles că „participarea României la război nu mai e decât simbolică. A rupe cu acest simbol, înseamnă a expune România celor mai grave represalii. Asta nu e cu putinţă decât în cazul unei debarcări aliate". Cu acelaşi prilej, el insista asupra inoportunităţii schimbării regimului Antonescu, care dispunea de 45 de vagoane de aur, de mari cantităţi de cereale şi de un milion de soldaţi înarmaţi. „Numai guvernul de azi poate refuza nemţilor aceste rezerve preţioase. În ziua când Mareşalul ar disparea, nemţii ar lua totul pentru nevoile lor, iar la guvern ar aşeza slugi politice, probabil chiar pe foştii legionari, care ar suprima pe toţi Antoneştii şi pe toţi rezistenţii, adică toata elita românească".

Temerile lui Mihai Antonescu s-au adeverit, doar că rezervele de aur şi de cereale nu au fost luate de nemţi, ci de ruşi. Urmare a complotului Palatului Regal şi a grupului de complotişti - Dămăceanu, Aldea, Racoviţă şi Bodnaraş, 1 milion de ostaşi a fost dezarmat, circa 175.000 dintre ei au luat drumul lagărelor sovietice, iar „Poarta Iaşiului" a fost deschisă fără lupte, trupelor sovietice.

În negocierile de armistiţiu de la Cairo, a ieşit în evidenţă faptul că între Departamentul de Stat al S.U.A., reprezentaţii militari şi preşedintele american Roosevelt existau serioase divergente de opinie. Departamentul de Stat, prin secretarul sau, Cordell Hull, sprijinit de militari, a salutat propunerile româneşti de armistiţiu arătând că „noi credem ca ei singuri (românii) trebuie să decidă dacă vor o lovitura de stat a lui Maniu sau ieşirea din Axă o va face guvernul Antonescu. Dar, pentru o schimbare de front, recunoaştem că, dacă el, Mareşalul Antonescu, vrea şi este hotărât să o facă, numai el are mijloacele necesare şi cele mai mari şanse de succes. Autorităţile americane consideră acţiunea României de o importanţă excepţională. Ea trebuie să aibă statut de cobeligerantă şi trebuie să acţioneze cât mai repede". Dar Roosevelt rămânea neclintit în acţiunea de capitulare necondiţionată.

Opoziţia din România - Maniu şi Brătianu - au colaborat strâns cu Antonescu la toate negocierile de armistiţiu în vederea ieşirii României din războiul alături de Axă, există indicii că se informau şi se consultau reciproc cu regularitate. Se pare că Antonescu era gata să abandoneze puterea dacă aliaţii ar fi preferat să negocieze cu opoziţia română. Guvernul sovietic, prin consilierul Semionov, şi-au precizat poziţia : „Noi, ruşii, preferăm să negociem cu actualul Guvern al României şi suntem gata să-l ajutăm să elibereze ţara de germani", iar la Cairo, ambasadorul rus Novikov, ca şi ceilalţi doi aliaţi, s-a pronunţat categoric: „El prefera negocieri cu Mareşalul Antonescu şi nu cu trimişii Regelui".

Întrucât negocierile de la Cairo trenau din cauza poziţiei rigide a S.U.A. (care cereau capitularea necondiţionată), cât şi din cauza unor tratate încheiate anterior cu U.R.S.S. pentru crearea de zone de influenţă sovietică în Balcani, inclusiv în România, în decembrie 1943 guvernul Antonescu începe negocierile de armistiţiu (la Stockholm) cu guvernul sovietic, prin ambasadorul acestuia, Alexandra Kolontay.

În vederea asigurării succesului acestei acţiuni, Antonescu a făcut o serie de schimbări diplomatice în capitalele susceptibile de a accepta contacte şi negocieri. Astfel, la Ankara este numit Creţeanu, George Caranfil la Helsinki şi Fred Nanu la Stockholm, toţi trei ca miniştrii plenipotenţiari.

Contactul, discuţiile şi negocierile din capitala suedeză se concretizează prin formularea unor condiţii precise de armistiţiu şi nu de capitulare necondiţionată, cum ceruse Roosevelt la Cairo. În forma sa finală, proiectul de armistiţiu cu U.R.S.S. de la Stockholm conţinea următoarele condiţii :

1. Trupele române de pe front, fie se predau ruşilor, fie vor ataca trupele germane. Ruşii se obligau să le aprovizioneze cu armament şi alte materiale necesare şi să rămână la dispoziţia lui Antonescu şi Maniu pentru a restabili independenţa şi suveranitatea României;

2. Ruşii acceptă ca România să dea un ultimatum de 15 zile Germaniei, pentru a-i părăsi teritoriul înainte de a-i declara război. În cazul retragerii trupelor germane, România poate rămâne neutră;

3. Arbitrajul de la Viena este nul şi neavenit. Transilvania revine la patria-mama în totalitate;

4. Ruşii se mulţumesc numai cu o fâşie de trecere în nordul ţării, iar guvernul român poate să-şi exercite funcţiile într-o parte a ţării neocupată de armatele sovietice. Condiţiile de armistiţiu negociate la Stockholm cu ruşii, deşi mai mult avantajoase pentru România, faţă de cele de la Cairo, implicau recunoaşterea anexării Basarabiei şi Bucovinei de Nord de către Rusia.

În primăvara anului 1944, după paraşutarea lui Emil Bodnăraş în România, au avut loc frecvente întâlniri între cercurile Palatului şi delegaţii P.C.R. (Prinţul Ştirbei i-a asigurat chiar găzduirea !).

În noaptea de 13/14 iunie 1944, are loc o întâlnire conspirativă (ultima) a reprezentanţilor P.C.R., Emil Bodnăraş şi Lucreţiu Pătrăşcanu, cu reprezentanţii Palatului Regal şi ai armatei: generalii Constantin Sănătescu, Aurel Aldea şi Gheorghe Mihail, colonelul Dumitru Dămăceanu, Ioan Mocsony Stârcea, Mircea Ioaniţiu şi Grigore Niculescu-Buzeşti, cifrator în Ministerul Afacerilor Externe român. Cu acest prilej, Emil Bodnăraş a criticat orientarea cercurilor palatului de a reduce acţiunea de răsturnare a lui Antonescu la o simplă lovitura de palat înfăptuită de un grup de persoane şi de a evita o participare mai largă a maselor la luptă. Emil Bodnăraș a prezentat în final planul Partidului Comunist care prevedea : 1. răsturnarea prin forţă a dictaturii antonesciene; 2. scoaterea ţării din războiul hitlerist; 3. întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste. După discuţii aprinse, cei prezenţi aproba planul P.C.R.. Un fapt relevant este acela că, pe 15 iunie, deci a doua zi, Regele aproba şi el acest plan. Pentru pregătirea acţiunii armate, a fost creat şi un comitet militar din care au făcut parte : generalii Gheorghe Mihail, C. Vasiliu Răşcanu şi colonelul Dumitru Dămăceanu.

Poziţia Regelui faţă de armistiţiu rezultă clar dintr-o declaraţie făcută lui Brătianu : „Dacă îl lăsăm pe Antonescu să facă singur armistiţiul, ne va ţine sub papuc". Cu acest prilej, l-a sfătuit pe Brătianu să se retragă de la orice acţiune cu Antonescu. În acest spirit a acţionat şi Gheorghe Duca, trimisul Regelui la Stockholm, care, şi la vârsta de 80 de ani, încă îşi mai făcea un titlu de „glorie" din misiunea ce i-a dat-o Regele de a sabota tratativele de armistițiu româno-sovietice.

O problemă ignorată până acum de istorici priveşte deschiderea frontului de la Iaşi, la 20 august 1944. După plecarea participanţilor de la consfătuirea cu comuniştii din 13/14 iunie 1944, au mai rămas în incintă pentru o „consfătuire de rutină" Emil Bodnăraş şi Dumitru Dămăceanu care au stabilit (în strict secret) ca, în scopul înlăturării lui Antonescu şi pentru a grăbi ieşirea României din război, un segment de front de la Iaşi, denumit conspirativ „Poarta Iaşiului" să fie deschis, din punct de vedere militar, la o anumita dată. Acest segment de front, în caz de retragere, venea pe linia de fortificaţii Focşani-Nămaloasa-Galaţi. Segmentul de front stabilit avea o lărgime de 25 km între Erbiceni şi sediul Mitropoliei, la nord de Iaşi, apărat de C. 5 A. român din Armata a 4-a, comandant generalul Nicolescu Constantin, iar Uniunea Sovietică să fie anunţată. Pe lângă cei stabiliţi să facă parte din comitetul militar, au mai fost cooptaţi în conjuraţie generalul Aldea, mareşal al Palatului şi generalul Mihai Racoviţă, comandantul Armatei a 4-a pe frontul din Moldova, .

În legătură cu situaţia frontului din Moldova, trebuie făcută următoarea precizare : pe frontul de est, începând cu anul 1944, Armata Română a fost încadrată în Grupul de Armate german „Ucraina Sud", comandant general-colonel Hans Friessner.

După marea confruntare de tancuri sovieto-germană de la Uman (5 martie 1944), din zona mijlocie a râului Bug, pierdută de armata germană, s-a deschis drumul armatelor sovietice care au atins graniţa de nord-est a României, pe Nistru. Treptat, prin ample replieri, frontul român, întărit cu trupe germane, s-a stabilizat la 17 aprilie 1944, pe linia est Carpaţi, pe râul Siret, până la Paşcani, apoi pe la nord de Târgul Frumos, nord Iaşi, trece peste Prut şi ajunge la Nistru, la sud de Dubăsari, apoi pe Nistru, Limanul Nistrului, Marea Neagra.

La flancul drept, pe Nistru, se apară Armata a 3-a română împreună cu Armata a 6-a germană. Pe acest aliniament, trupele româno-germane respinseseră numeroase atacuri sovietice, inclusiv ofensivele din mai şi iunie 1944 ale trupelor sovietice.

La începutul lunii iulie 1944, o vizită discretă la Iaşi a generalului Aurel Aldea, pentru a se întâlni cu generalul Racoviţă, a prilejuit întocmirea unui plan strategic, în sensul preconizat de Bodnăraş-Dămăceanu pentru deschiderea frontului în „Poarta Iaşiului", iar la sfârşitul lunii iulie 1944, Bodnăraş i-a comunicat prin intermediul agenţilor lui Stalin toate detaliile necesare : deschiderea programată a frontului; zona deschiderii; data prevăzută - 20 august. Pentru materializarea planului, Stalin a ordonat încetinirea ritmului ofensivei sovietice pe frontul din Polonia şi transferarea de trupe pe frontul din Moldova în sectorul stabilit.

Ofensiva sovietică a început în dimineaţa zilei de 20 august, iar trupele române din „Poarta Iaşiului" s-au retras în cursul nopţii. La ora 13.00, trupele sovietice au intrat în Iaşi, depăşind trupele Armatei a 4-a, aflată în retragere dezordonată. Mareşalul Antonescu a făcut o scurtă vizită de inspecţie pe front în perioada 20-21 august 1944 şi a constatat dezorganizarea frontului şi începutul retragerii disperate, dar s-a întors repede la Bucureşti, mai hotărât ca oricând să semneze armistiţiul cu ruşii.

(sursa : 23 Aug 1944 salvarea României – trădare naţională, articol www.historia.ro din 30 aug 2012)

La 23 august 1944, Iaşiul era încă sub asediu, iar familiile din localităţile aflate în zona frontului de Est erau în continuare în refugiu Linia frontului se stabilise la nord de Roman, Podu Iloaiei, Huşi, Iaşi, Nistru. Sute de familii au plecat în refugiu în primăvara lui 1944 şi au revenit acasă după 23 august. La Bălţaţi, una dintre localităţile invadate de armata rusă locuiau atunci 200 de familii La câţiva kilometri de sat ruşii au săpat tranşee, iar timp de 4 luni lupta a fost aprigă având în vedere că după numai 3 zile au ajuns în sat şi soldaţii nemţi.

După 23 august peste o sută de mii de militari au fost deportaţi în Siberia, preţul plătit pentru alianţa cu Germania. Contrar imaginii generale triumfaliste din ultimii 50 de ani, 23 august 1944 a însemnat o zi extraordinar de grea pentru ieşeni. În perioada 20-28 august Iaşul a fost complet ocupat de trupele Armatei Roşii. Documentele din Arhivele naţionale Iaşi arată că în acele zile au murit 10 mii de ieşeni, iar alţi 120 de mii au fost daţi dispăruţi (sursa : Florin Cântic, Arhivele Naţionale Iaşi).

Operațiunea Iași-Chișinău, cunoscută în literatura de specialitate și ca ”Bătălia pentru România”, se referă la luptele din răsăritul României dintre Armata Roșie și aliații germano-români de la sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1944. Obiectivul ofensivei sovietice a Fronturilor al 2-lea și al 3-lea Ucrainean era distrugerea Grupului de Armate Sud (în cadrul căruia luptau forțe germane și române) și să ocupe România. Operațiunea s-a încheiat cu pierderi de ambele părți, modificarea liniei frontului, coroborată cu ieșirea României din război (23 august 1944) de partea Axei și trecerea ulterioară de partea Aliaților.

Linia defensivă germano-română s-a prăbușit la două zile de la începutul ofensivei, lovitura mobilă sovietică principală fiind dată de Corpul al 6-lea de Gardă Mecanizat. Ruptura inițială a liniei frontului în sectorul Armatei a 6-a a avut o adâncime de 40 km, în dimineața zilei de 21 august fiind distrusă toată rețeaua de aprovizionare din spatele frontului germano-român. Până la 23 august, Divizia Panzer nr. 13 încetase să mai existe ca forță coerentă de luptă, iar Armata a 6-a fusese încercuită pe o adâncime de 100 km. Grupul mobil al Armatei Roșii a reușit să taie retragerea formațiunilor germane care doreau să ajungă în Ungaria. Germanii din mai multe pungi împresurate au încercat să rupă încercuirea, dar au reușit să scape de capturare numai grupuri mici.

După ipoteza conspirației Bodnăraș-Dămăceanu, prăbușirea rapidă și totală a liniilor germane ar fi fost cauzată în principal de trădarea românilor. Un studiu sovietic al operațiunilor de luptă indică însă că o asemenea prezumție este cel puțin exagerată.

Trupele române au rezistat atacurilor sovietice în alte cazuri, dar echipamentul antitanc depășit, artileria și armamentul antiaerian nu le-a permis să respingă toate atacurile. Divizia I blindată a rezistat cu dârzenie, fiind însă nevoită să lupte în defensivă, datorită superiorității ca număr a blindatelor sovietice și a lipsei sprijinului infanteriei (complet decimată în sectorul de luptă în care acționa divizia blindată română). În prima zi de luptă, divizia I blindată română a pierdut jumătate din tancurile de care dispunea, deși numărul tancurilor sovietice distruse a fost de două ori mai mare decât pierderile proprii (printre ele numărându-se și tancuri grele Iosif Stalin). Lovitura de stat care a dus la încetarea unilaterală a luptelor din partea armatei române s-a petrecut în condițiile în care armatele sovietice pătrunseseră adânc în România, iar Armata a 6-a fusese împresurată. Trupele germane au suferit pierderi foarte mari (cel puțin 100.000 de oameni), în timp ce sovieticii au pierdut relativ puțini soldați pentru ofensivă de asemenea amploare.

La nivel politic, ofensiva a precipitat acțiunea regelui Mihai de înlăturare de la putere a Mareșalului Antonescu și de scoatere a țării din Axă. Aproape imediat după momentul 23 august 1944, între români și foștii aliați germani și unguri a izbucnit războiul pentru eliberarea teritoriului cedat Ungariei după Dictatul de la Viena din 1940.

În dimineaţa zilei de 23 august 1944, Antonescu aştepta răspunsul de la Stockholm, pentru a semna armistiţiul cu U.R.S.S. În aşteptarea răspunsului, el a cerut scrisori de la Maniu şi Brătianu, pentru susţinerea armistiţiului. Între timp, de la Stockholm a sosit la Ministerul Afacerilor Externe acceptarea sovietică la propunerile româneşti de armistiţiu. Grigore Niculescu-Buzeşti, participant la conjuraţie, în loc să-i transmită telegrama urgent lui Antonescu, o înmânează Regelui. În situaţia data, Regele, fără să vorbească despre telegramă şi probabil la înţelegere cu comuniştii, le comunică lui Maniu şi Brătianu că va intra în acţiune şi va face singur armistiţiul, fiind sătul de tutela lui Antonescu. Deşi Mareşalul Antonescu nu a primit telegrama aşteptata, a mers totuşi la Palat şi acolo a fost arestat.
Că Antonescu era hotărât să încheie armistiţiul cu U.R.S.S. rezultă şi din faptul că în seara de 22 august l-a convocat pe Clodius, ministrul german la Bucureşti, şi în prezenţa generalului Pantazi, ministru de război, i-a adus la cunoștință că România a cerut armistiţiul.

De ce ar fi încheiat rușii un armistițiu cu noi ? Un motiv l-ar fi putut constitui poziţiile întărite româno-germane din Moldova, care au rezistat numeroaselor atacuri sovietice (începând cu 17 aprilie 1944) şi pe care trupele se aflau şi la data de 20 august, ca şi existenţa în spatele frontului, la nici 200 km, a unui aliniament puternic fortificat - linia Focşani-Nămoloasa-Galaţi - prezenţa pericolul transformării României într-un teatru de război.
De aceea, cei interesaţi în destinul României, inclusiv Rusia, căreia o rezistenţă pe linia de fortificaţii i-ar fi afectat interesele în Balcani, ar fi putut lua în calcul ieşirea ţării din război prin încheierea unui armistiţiu. Cei care susțin teoria trădării de la Iași vin cu argumentul că, la data de 23 august 1944, ora 13.00, trupele sovietice, aflate în marş prin Moldova, deoarece nu au întâmpinat nici o rezistenţă, se aflau la 60 km de Focşani, iar la ora 18.00, avangărzile sovietice ajunseseră la linia de fortificaţii.



La ora 22.00, în ziua de 23 august, prin Comunicatul Regelui Mihai, se ordonă încetarea focului între trupele române şi cele sovietice, dar, pentru că armistiţiul cu sovieticii nu era semnat, ruşii au continuat să captureze militarii români. Aşa au luat drumul Siberiei circa 175.000 de militari români, 40.000 dintre aceştia fiind internaţi în lagarul de la Bălţi (Basarabia), unde au murit de foame de frig sau de boli, sau au fost executaţi de comisarii basarabeni din Armata sovietică.

23 August 1944 - un film cu doi actori principali (Regele Mihai şi Mareşalul Antonescu) şi unul colectiv - Armata Roșie

Unii dintre criticii actului de la 23 august 1944 îl consideră „un act de înaltă trădare", alţii doar „o gravă eroare politică". Şi unii şi ceilalţi sânt însă de acord că Mareşalul Antonescu trebuia lăsat să încheie şi să semneze armistiţiul, deoarece el îl negociase şi putea să impună ruşilor (având totuşi o armată de sute de mii de oameni) un alt mod de acţiune decât capitularea necondiţionată.

Prin arestarea lui Antonescu şi capitularea întregii armate la ordinul Regelui Mihai, înaintea semnării armistiţiului cu ruşii, România a pierdut baza juridică şi morală pentru apărarea drepturilor ei -practic s-a predat singură. Capitularea necondiţionată a însemnat un dezastru naţional, transformată rapid într-un mare calvar pentru România, care va continua o lungă perioadă de timp. În afară de aprox. 175.000 de militari români care au luat drumul lagărelor sovietice de prizonieri după 23 aug 1944, au mai fost deportaţi în URSS alţi 20.000 de români şi 72.000 de cetăţeni români de etnie germană (!).

Prin nenegocierea armistiţiului şi capitularea necondiţionată, România şi-a pierdut definitiv libertatea şi i s-a refuzat statutul de ţara cobeligerantă (deşi a fost a IV-a putere militară participantă la înfrângerea Germaniei).

Armistiţiul semnat la Moscova pe data de 12 septembrie 1944 cu toate obligaţiile asumate de România (să continue războiul de partea aliaților împotriva Germaniei și Ungariei cu cel puţin 12 divizii de armată, să asigure mişcarea libera a trupelor rusești pe teritoriul românesc, să renunțe definitiv la Bucovina și Basarabia, să dea ruşilor tot echipamentul sovietic și german existent în România, etc.) obliga România să plătească ruşilor ca despăgubire de război (timp de 6 ani) suma de 300 milioane $ în produse petrolifere, agricole, lemn, nave maritime, maşini-unelte, etc. (de menţionat că în 1940 paritatea era 1 leu = 0,69 $ SUA sau 1$ = 1,449 lei).

Este greu de stabilit exact cât au spoliat ruşii România de resurse, dar se estimează că, în decursul celor 15 ani de la intrarea acestora pe teritoriul românesc în 1944 și până în 1958, când și-au retras trupele armate, România a fost jefuită de către ruşi de cel puţin 3 miliarde de dolari, deci de 10 ori suma impusă prin „armistiţiul" dictat de Moscova.

Semnarea armistiţiului cu U.R.S.S., care conţinea destule condiţii împovărătoare pentru România, faţa de armistiţiul negociat cu Antonescu, a fost tărăgănată de ruși până la 12 septembrie 1944, iar protocolul privind raporturile dintre Armata româna şi Armata sovietică a fost semnat abia pe 25 septembrie, ceea ce a făcut ca Armata română să se angajeze singură în luptele pentru eliberarea Transilvaniei, reuşind ca, până către jumătatea lunii septembrie, trupele germano-ungare să fie respinse de pe teritoriul României, până la frontiera impusă temporar.

Semnificativ pentru prestigiul de care se bucura la Moscova Mareşalul Antonescu este răspunsul dat de Molotov lui Lucreţiu Patrascanu, prezent pe 12 septembrie 1944 la Moscova împreună cu delegaţia română, pentru semnarea armistiţiului. Când Pătrăşcanu a întrebat de ce condiţiile de armistiţiu impuse de către U.R.S.S. României sunt mai grele decât cele oferite lui Antonescu, Molotov i-a răspuns : „Antonescu reprezenta România, voi nu reprezentaţi pe nimeni".

Către începutul lunii septembrie 1944, s-au intensificat presiunile comandamentelor sovietice de subordonare a Armatei române, iar începând cu ziua de 7 septembrie, Armata română a intrat în subordinea Armatei sovietice, fiind împărţită la diferite grupuri de armate sovietice, iar pe 3 septembrie Marinei române i-au fost debarcate echipajele şi înlocuite cu echipaje sovietice.

După război, atât generalul Aldea, cât şi generalul Racoviţă, care au făcut parte din Comitetul militar care răspundea de implementarea deschiderii „Porţii Iaşilor", au fost întemniţaţi.

Istoricul Aurică Simion, în lucrările sale despre perioada 1940-1944, explică documentat şi logic comportamentul politic al Mareșalului Antonescu în situația politică de atunci :

- Regele Carol al II-lea, renunţase la garanţiile anglo-franceze privind frontierele României și a orientat politica spre Germania;
- o dată cu Dictatul de la Viena, Germania a garantat frontierele României;
- Germania învinsese în patru săptămâni Franța și era o putere militară de necontestat în Europa și în lume;
- România pierduse Basarabia, Bucovina, Cadrilaterul și Transilvania de Nord;
- Uniunea Sovietică și Germania erau puterile dominante ale Europei și aparent prietene;
- era previzibil ca războiul în derulare să se transforme în război mondial dar în 1940 părea că războiul va fi câștigat de cele două superputeri prietene.

Ar fi putut Antonescu schimba politica promovată de Regele Carol al II-lea, respectiv să reorienteze politica României spre Anglia, pierzând garanţiile Germane ? Probabil că nu. Molotov protestase deja împotriva împotriva garanţiilor germane. Pentru Antonescu acest protest releva o fisură în alianță.
Se prefigura astfel un conflict care să însemne pentru România o posibilitate de a intra în război pentru recuperarea teritoriilor pierdute în est, război care putea fi pierdut, dar la fel de bine și câștigat.

Cum ar fi putut vedea Antonescu soarta monarhiei în varianta pierderii războiului ?

O ipoteză ar fi : în cazul în care conducătorul statului este un dictator și declară război fără să se consulte cu Regele, în cazul eșecului, el va fi sacrificat, dar este posibil ca Regele și partidele politice să fie mai puțin afectate. Oare Antonescu să fi gândit și acționat conform acestui plan ?
Dacă pornim de la această ipoteză, rămâne întrebarea : de ce se afirmă că Regele a trădat România prin arestarea Mareşalului ?

Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să avem în vedere următoarele :

1.Actul de „arestare a conducătorului statului" a fost planificat pentru 26 august, însă informat că în ziua de 24 august Mareşalul urma să plece pe front, Regele a devansat evenimentul.
Deşi avertizat de Hitler să nu meargă la Palat, Mareşalul s-a dus cu toată încrederea la Rege, fără gardă personală;
2.Mareșalul a fost arestat cu trei zile înainte de data planificată, iar Regele a dat ordin armatei să înceteze lupta fără a avea nici o înțelegere cu inamicul
3. Ordinul de încetare a luptei a fost urmat de un dezastru pentru poporul român.

Şerban C. Andronescu afirmă în „Glorie, adversitate, infamie" că Emil Bodnăraş a fost „adăpostit" la Castelul Bran, de către Principesa Ileana, care avea o simpatie interesată pentru fostul ofiţer dezertor. De prezenţa acestuia în acel loc avea cunoştinţă doar Regele, care l-a anunţat imediat după arestarea Antoneştilor. Bodnăraş s-a deplasat urgent la Bucureşti, i-a preluat pe Antoneşti, i-a ascuns într-o locuinţă din cartierul Vatra Luminoasă, apoi i-a predat ruşilor.

(sursa : 23 Aug 1944 salvarea României – trădare națională, articol www.historia.ro din 30 aug 2012)

Condamnat la moarte la 17 mai 1946 de Tribunalul Poporului din Bucureşti, Ion Antonescu a fost executat la Jilava la 1 iunie 1946, alături de foştii colaboratori, criminalii de război Mihai Antonescu, fost ministru de externe și vicepreședinte al consiliului de miniștri, generalul Constantin Z. Vasiliu, fost subsecretar de stat la Ministerul de Interne (3 ianuarie 1942 - 23 august 1944), și Gheorghe Alexianu, fost guvernator al Transnistriei.

Desigur, războiul a însemnat o dramă pentru toţi cei implicaţi, deopotrivă militari sau civili. Din păcate, atrocitățile comise împotriva civililor deveniseră lucruri obișnuite, o mențiune specială trebuind făcută pentru Holocaustul populaţiei evreieşti din zonele ocupate de germani. Alte 20 până la 30 de milioane de oameni au murit în toată lumea din cauza bolilor, foametei sau a tratamentelor medicale tardive sau incorecte.

Pentru România, pe lângă pierderile materiale și de vieți omenești, pe lângă familiile rămase fără susţinător, războiul a mai adus încă o nenorocire : ocupația sovietică, care a marcat și începutul perioadei roșii în ţara noastră.

În cartea sa „Diplomacy”, istoricul american Henry Kissinger, fost Secretar de Stat, scrie că adevăratul lider al coaliţiei Naţiunilor Unite din timpul celui de-al Doilea Război Mondial n-a fost Roosevelt, ci Stalin. Stalin a încercat (şi a reuşit) nu doar să readucă în cadrul statului sovietic fostele teritorii ţariste desprinse în timpul revoluţiei bolşevice, ci să extindă cât se putea de mult influenţa şi puterea URSS.

Dacă urmărim acest aspect, determinant în privinţa politicii externe promovate de dictatorul sovietic, putem înţelege că în aceeaşi notă se înscriu deopotrivă Pactul Ribbentrop-Molotov (prin care Polonia era împărţită, iar România pierdea Basarabia, Bucovina de nord şi ţinutul Herţa) şi Conferinţa de la Yalta (prin care se definesc multe din graniţele actuale ale Europei).





Faimosul petic de hârtie privind împărţirea sferelor de influenţă scris de Churchill la Yalta şi aprobat de Stalin (descoperit într-o bibliotecă din Germania în anii 1990), stă mărturie asupra acestui lucru : România : Rusia - 90%, ceilalţi - 10%; Grecia : Marea Britanie (de acord cu SUA) - 90%, Rusia - 10%; Iugoslavia : 50-50%; Ungaria : 50-50%; Bulgaria : Rusia - 75%, ceilalţi - 25%.

Rezultatele celui de-al doilea război mondial vor împărţi lumea, timp de jumătate de secol, în două sfere de influență politică și putere militară :
- pe de o parte U.R.S.S și sateliții săi, care reprezentau ideologia comunistă, predominantă în Europa de Est dar și în alte state ale lumii
- pe de altă parte S.U.A, care în urma războiului, se proiecta pe plan mondial drept prima putere economica și militară, având ca aliat apropiat Marea Britanie

Celelalte state (unele considerate “mari puteri” înainte de război), devin acum actori secundari. Pentru 50 de ani de acum încolo, evoluția vieții politice internaționale va fi influențată decisiv de relațiile dintre cele două superputeri.

La sfârșitul războiului, echilibrul de forțe dintre marile puteri “parașutează” România în zona de autoritate sovietică. România se transformă radical și rapid, dintr-un stat democrat și popular, într-unul comunist, copie fidelă a modelului sovietic.

Instaurarea regimului comunist - începutul sfârșitului (libertății)

Partidul Comunist Român se crease în 1921 ca rezultat al scindării ramurii bolșevice de extremă stânga de Partidul Socialist din România. În România interbelică PCR a fost o mică organizare politică ilegală, subordonată Cominternului și implicit URSS care a susținut ideologic revoluția comunistă, s-a împotrivit constant includerii în statul român a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Cadrilaterului şi a susținut Pactul Ribbentrop-Molotov.

În anul 1924, PCdR a fost interzis de guvernul liberal, care l-a acuzat de „acțiuni anti-românești” după evenimentele de la Tatar-Bunar și a rămas în ilegalitate până în 1944. Până la sfârșitul anilor 1930, majoritatea membrilor fuseseră arestați sau se refugiaseră în URSS.

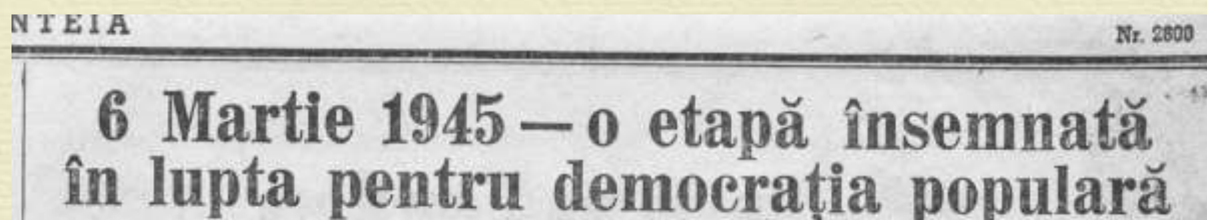
În timpul dictaturilor de dreapta, carlistă şi antonesciană, în urma directivelor venite *de sus*, instanţele judecătoreşti au ajuns să condamne adolescenţi pentru difuzarea manifestelor comuniste. Se estimează că numărul membrilor PCdR era situat în 1944 între 794 şi 1150 de persoane.

La 23 august 1944, PCdR a participat alături regele Mihai, de Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Naţional Liberal şi Partidul Social Democrat Român la înlăturarea regimului pro-german al Mareşalului Ion Antonescu, ca parte din Blocul Naţional Democrat. Partidul Comunist își începuse ascensiunea la putere și nu va mai fi înlăturat timp de 45 de ani.

După capitularea Germaniei, în mai 1945, legionarii şi-au dat seama că singura lor şansă pentru a evita represiuni în masă era să deschidă negocieri cu Partidul Comunist. Chiar dacă din punct de vedere politic comuniştii aveau la dispoziţie toate resursele pentru a-i neutraliza pe legionari, totuşi şi-au dat seama că nu puteau exagera cu măsurile represive, întrucât extremiştii de dreapta se puteau apăra violent, provocând instabilitate politică, așa se face că liderii comunişti au acceptat oferta.

La sfârşitul anului 1945, Nicolae Petraşcu, liderul Gărzii de Fier din ţară, a negociat cu Ministerul de Interne un „pact de neutralitate". Comuniştii Teohari Georgescu şi Ana Pauker s-au angajat să nu-i mai aresteze pe legionari, iar Garda de Fier urma să nu mai acţioneze în nici un fel contra acţiunilor guvernului de comunizare şi sovietizare a ţării.

La 10 decembrie 1945, ziarele anunţau că Nicolae Petraşcu a dispus încetarea rezistenţei legionarilor contra guvernului. Membrii Gărzii de Fier care trăiau în ilegalitate erau invitaţi să se prezinte la posturile de poliţie pentru a primi acte de identitate, cu promisiunea că nu vor fi arestaţi (erau sfătuiţi să depună cu această ocazie toate armele şi muniţiile pe care le aveau). Guvernul şi-a respectat promisiunea şi nu i-a arestat pe legionarii care s-au prezentat la posturile de poliţie. Însă autorităţile şi-au actualizat cu această ocazie baza de date cu legionarii activi, reuşind să afle care dintre cei consideraţi periculoşi fugiseră din ţară şi care erau extremiştii de dreapta activi pe care nu-i aveau încă în evidenţe. Toate aceste date aveau să fie folosite mai târziu, pentru lichidarea Mişcării legionare.


NTEIA Nr. 2600

6 Martie 1945 — o etapă însemnată în lupta pentru democrația populară

Comuniştii intră la guvernare începând din 6 martie 1945 când, sub presiunea lui Andrei Vâșinsky (trimisul Moscovei și Comisarul Poporului), Regele Mihai este obligat să accepte înlocuirea guvernului Rădescu cu guvernul condus de Petru Groza, guvern în care PCdR, secondat de partidele satelite, deține toată puterea. Ultimul premier democrat al României libere, generalul Nicolae Rădescu, reușește să plece în Occident, unde avea să moară în 1953.

Între 4 şi 11 februarie 1945 s-a desfăşurat la Yalta, în Crimeea, o Conferinţă a celor trei mari puteri : SUA, Anglia şi Rusia. Faptul că acolo a fost cedată România este o teorie falsă. Problema României nu a fost discutată, nici hotărâtă la Yalta, acolo s-a decis ca popoarele ţărilor ieşite de sub ocupaţie germană sau din sfera de influenţă a acesteia, să-şi aleagă, în mod democratic, prin alegeri libere, guvernele pe care le doresc. Este evident, deci, că Rusia a violat acordurile de la Yalta, iar faptul că guvernele occidentale nu au luat atitudine este adevărat, dar nici americanii nici englezii nu ar fi fost în stare să reînceapă, la acea dată, un alt război, împotriva Rusiei.

Acţiunile comuniştilor români devin tot mai dure. La 9 februarie 1945 sunt descoperite arme şi muniţii pregătite pentru a fi folosite la instaurarea cu forţa a unui guvern de stânga. Indignat, primul ministru pregăteşte o mare adunare la cinematograful Scala din capitală, pentru duminică, 11 februarie.

Încă de sâmbătă seara, mai multe sute de comunişti au rămas în sală după terminarea proiecţiei şi au ţinut uşile deschise pentru că mai mulţi tovarăşi de-ai lor să intre şi să ocupe sala. Poliţia nu are curajul să-i evacueze, astfel că Rădescu şi-a rostit cuvântarea în cinematograful de peste drum, la Aro. Acesta chema la unitate în jurul guvernului şi a Regelui Mihai şi pentru păstrarea liniştii în ţară. La terminarea cuvântării, între sprijinitorii legalităţii şi comuniştii aflaşi în stradă izbucnesc violenţe. În câteva întreprinderi din Bucureşti, comuniştii folosesc forţa pentru câştigarea puterii sindicale. Prefecturile din Craiova şi Caracal sunt ocupate de către detaşamente de şoc comuniste. Situaţia devenea tot mai explozivă, populaţia era terorizată, sovieticii sprijineau pe faţă acţiunile antidemocratice. Kremlinul îşi punea din plin în practică strategia de distrugere a sistemului administrativ românesc. Un război civil, susţinut şi provocat de Rusia era pe cale să izbucnească, potrivit principiului lui Lenin că "orice război trebuie transformat într-un război civil".

La 27 febr, Vasinski se reîntoarce la Bucureşti. În aceiaşi zi, generalul Vladislav Petrovici Vinogradov este înlocuit în fruntea Comisei Aliate de Control (Sovietice) din România cu generalul Ivan Zaharovici Susaikov, considerat mai dur. Armata Roşie ocupă Cartierul General al armatei române, dezarmând trupele din capitală. În seara aceleiaşi zi, Vasinski se prezintă într-o primă audienţă la rege, cere demiterea guvernului Rădescu şi prezintă o listă a persoanelor agreate de Kremlin în a forma un nou guvern. Regele i-a explicat mecanismele unei monarhii constituţionale şi faptul că, respectând Constituţia, este nevoit să se consulte cu şefii partidelor parlamentare. Vasinski s-a întors a doua zi la palat şi a cerut, de data asta pe un ton imperios, demiterea lui Rădescu încă din seara aceleiaşi zile (28 februarie). La un moment dat, acesta îşi pierde cumpătul şi loveşte cu pumnul în birou atât de tare încât suportul călimării se rupe. La ieşirea din cabinet trânteşte uşa cu forţă încât s-a crăpat zidul de lângă tocul uşii. Pentru Vasinski, România nu era decât o ţară învinsă şi se comportă ca într-o gubernie rusească, ceea ce era pe cale să devină.

Regele n-are de ales. Generalul Rădescu îşi prezintă demisia din funcţia de prim-ministru în seara zilei de 28 februarie. Regele începe consultările cu membrii partidelor politice în vederea constituirii unui nou guvern. S-au vehiculat mai multe opţiuni pentru funcţia de premier: prinţul Barbu Ştirbey, ţărănistul Nicolae Lupu, generalul Gheorghe Avramescu, Constantin Vişoianu (fostul ministru de externe). Opţiunea sovietică era însă foarte clară. În timpul unei noi audienţe pe care o are la rege pe 1 martie, Vasinski arată clar pe cine doreşte Rusia prim-ministru României: doctor Petru Groza, un insignifiant om politic interbelic, şeful unei formaţiuni fantomă denumită Frontul Plugarilor, un bun tovarăş de drum al comuniştilor şi o persoană perfectă să joace rolul de marionetă a sovieticilor în România. Regele îi aminteşte comisarului sovietic de Declaraţia de la Yalta prin care ţările mici au dreptul de a-şi alege singure forma de guvernământ. Şi de data asta Vasinski se comportă ca un cuceritor, replicând pe un ton sarcastic: Yalta sunt eu ! Silit să accepte, regele condiţionează formarea noului guvern de participarea ţărăniştilor şi liberalilor. Nici Groza, nici comuniştii, nici sovieticii nu sunt de acord. Ceea ce oferă ei partidelor istorice sunt doar funcţii de observatori, nu de miniştrii de stat. Între rege şi Groza se desfăşoară o luptă surdă pe parcursul mai multor zile, Mihai încercând să salveze instituţiile democratice ale statului iar Groza să instaureze "dictatura proletară".

În capitală ruşii ocupă Telefoanele iar tancuri sovietice şi trupe din divizia Tudor Vladimirescu (formate din comuniştii români fugiţi la Moscova la începutul războiului) încep să patruleze în jurul Palatului Regal. Mai mult, în Mexic, fostul rege Carol al II-lea este contactat de către ambasadorul sovietic Umanski, în vederea unei eventuale restauraţii, în felul acesta exercitându-se un şantaj asupra regelui Mihai. Apare ideea refugierii acestuia şi a Reginei Mame la ambasada britanică. Regele este hotărât să abdice pentru a demonstra guvernelor occidentale că în România este instaurată dictatura, dar renunţă la idee în urma rugăminţii lui Brătianu. Acesta recunoaşte noul guvern, care la 6 martie 1945, la ora 19.30 depune jurământul în faţa Sa. Trecuseră doar 6 luni de la actul de la 23 august şi Partidul Comunist ajunsese la conducerea ţării.

Era primul şi cel mai important pas în transformarea României într-o ţară comunistă, de fapt în gubernie sovietică. La 9 martie 1945, în urma unui schimb de telegrame între Groza şi Stalin, Nord-Vestul Transilvaniei reintră în stăpânirea României (!).

(Sursa :6 Martie 1945. Cum a fost instaurat primul guvern comunist în România, articol publicat în 2005 de Sebastian DOREANU în Gândacul de Colorado, Ziarul românilor de pretutindeni)

1946 - anul negru din istoria României. Încep crimele comuniste.

Procesele politice din anii 1946-1947 au marcat începerea prigoanei comuniste în România. Au fost înfiinţate Tribunalele poporului, în faţa cărora ajungeau uşor toţi cei consideraţi indezirabili și, după o pseudo-judecată sumară, erau condamnaţi la ani grei de închisoare sau lagăr de muncă.

Primele semne că regimul comunist nu se împăcase cu ideea că legionarii erau liberi au apărut după alegerile din noiembrie 1946. Cu paşi mărunţi, legionarii consideraţi periculoşi au început să fie arestaţi sub diverse pretexte, fiind condamnaţi pentru delicte de drept comun. La începutul anului 1947, panica printre legionari era în creştere, liderii organizaţiei fiind somaţi „să facă ceva". Chiar Horia Sima, şeful Mişcării după moartea lui Corneliu Codreanu, aflat în Occident, le-a cerut camarazilor din ţară să renunţe la „pactul de neutralitate" şi să înceapă rezistenţa contra regimului comunist.

În cele din urmă, liderul din ţară al legionarilor, Nicolae Petraşcu, a decis că organizaţia trebuia să iasă din amorţeală. Cu ajutorul americanilor, legionarii au întemeiat un serviciu de informaţii, prin care trimiteau în Occident date referitoare la modul în care guvernul român şi sovieticii realizau comunizarea ţării.



Unele celule radicale ale Mişcării au iniţiat chiar atentate contra regimului, pregătind inclusiv lichidarea fizică a liderilor Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker şi Teohari Georgescu. „Dezmorţirea" s-a realizat însă prea târziu. Regimul comunist era bine instalat în toamna anului 1947, iar acţiunile legionarilor nu au făcut decât să dea guvernului noi argumente propagandistice pentru a-și lichida opoziţia.

Cu sprijinul direct al lui Stalin și al trupelor sovietice, PCR își elimină treptat adversarii și în 1947, după o campanie de subminare a partidelor istorice, Regele Mihai, forţat să abdice la 30 decembrie 1947, este ultimul lider democratic care părăsește Europa de Est. România este proclamată republică (Republica Populară Română).

În 1948 se realizează fuziunea dintre PCdR și PSDR, noul partid numindu-se Partidul Muncitoresc Român (PMR), devenit totodată partidul politic unic în statul român.

La 11 iunie 1948, Guvernul Groza adoptă legea pentru naţionalizarea industriei. Această măsură a vizat de fapt distrugerea proprietăţii private şi a generalizat proprietatea publică în industrie, bănci şi transporturi. A fost creat Comitetul de Stat al Planificării, care asigura dezvoltarea economică pe baze planificate, având la bază centralismul economic. Din anul 1951, planul de organizare economică era de cinci ani (planul cincinal). Tot după model sovietic s-au înfiinţat Gospodăriile Agricole Colective şi Gospodăriile Agricole de Stat, care dictau tipurile de cultură şi fixau preţurile produselor agricole. Ţăranii aveau voie să păstreze mici loturi de pământ.

La începutul anilor '50 s-a desfășurat o luptă pentru putere în interiorul conducerii comuniste din România pe care a câștigat-o Gheorghe Gheorghiu-Dej, devenind, cu acordul Kremlinului, liderul suprem al PMR, reușind să-și mențină această poziție până la moartea sa, survenită în martie 1965.

Modelul de construcție socio-economic de tip sovietic aplicat sistematic a însemnat naționalizarea industriei, cooperativizarea agriculturii, etatizarea unei mari părți a fondului locativ, șantiere naționale, electrificarea țării. În anul 1965, partidul, redenumit PCR, însuma 1.400.000 de membri (aprox. 7% din populația României).

In memoriam - sfinții închisorilor **Valeriu Gafencu**

"Nu avem alt sfânt mai mare decât Valeriu Gafencu" - Părintele Gheorghe Calciu Dumitreasa "Valeriu Gafencu - sfântul închisorilor" - Nicolae Steinhardt, Jurnalul fericirii (caracterizarea pare stranie, pentru că Nicolae Steinhardt era de origine evreu, iar Valeriu Gafencu fusese arestat tocmai pentru că era membru al Mişcării Legionare)

Valeriu Gafencu abia intrase la facultate în 1941, când a fost condamnat la 25 de ani pentru că făcea parte din Frăţiile de Cruce, însă, de fapt, singura lui vină a fost că îl iubea pe Hristos. Va părăsi lumea zece ani mai târziu, bolnav de tuberculoză, însă liniştit că a putut să-şi împărtăşească dragostea de Hristos şi altora (mai puţin apropiaţi de Dumnezeu).

Atitudinea profund creştină, *„de trăitor al ortodoxiei”*, după cum îl descriu mulţi dintre colegii săi de suferinţă, l-au transformat pe Valeriu Gafencu într-un reper moral pentru cei care au trecut prin infernul închisorilor comuniste (și sperăm să rămână astfel și pentru ceilalți).



Valeriu Gafencu s-a născut la 24 ianuarie 1921 în localitatea Sângereii Vechi, judeţul Bălţi, pe pământul Basarabiei (care fusese integrat în România Mare).

Despre părinţii săi, Vasile şi Elena, chiar el mărturiseşte : „mama era o fată simplă, cu şcoală primară, fără altă avere decât fecioria sufletului şi a trupului. Tuţa (diminutivul cu care-şi alinta tatăl) era un om întreg, sănătos, voinic, cu un trecut frumos, absolvent de Politehnică, bine văzut de toţi oamenii de valoare pe care îi avea Basarabia în acele vremuri”.

Valeriu a urmat şcoala primară la Sângerei iar între anii 1932-1940 cursurile liceului Ion Creangă din Bălti. În 1939 (la 17 ani), fiind elev clasa a VII-a, a fost cercetat penal, „pentru infracţiunea la legea pentru apărarea ordinii în stat”. Cazul a fost clasat, sub numărul 525/1939, de Tribunalul Militar Iaşi, acuzatul fiind achitat. În referatul întocmit de maiorul magistrat Gheorghe Ghika, lucrurile sunt puse în adevărata lor lumină : „Instanţa de Minori de pe lângă Tribunalul Bălti este sesizată că elevul Valeriu Gafenco de la Liceul «Ion Creangă» Bălti, fost simpatizant al fostului partid Totul pentru Ţară, ar fi donat sume de bani până la dizolvarea acestei grupări. Chemat în fata instanţei, numitul recunoaște că în timpul când mișcarea legionară era partid, simpatiza această mișcare, dar că, sumele pe care le dădea elevului Talpă Victor, le dădea ca donații pentru însănătoșirea unui elev bolnav de scarlatină. Nu se constată că elevul Valeriu Gafenco ar fi activat în mișcarea legionară după dizolvarea partidelor politice. Considerând că faptele ce se impută numitului elev nu încadrează pe un text penal și nici infracțiune la Legea pentru apărarea ordinii în stat. Pentru aceste motive suntem de părere ca prezenta chestiune să fie clasată”.

Absolvind liceul în vara anului 1940, la doar câteva zile după bacalaureat, a intervenit uraganul ocupaţiei sovietice. Valeriu a reuşit cu greu să treacă Prutul, a ajuns la Iaşi, lăsându-şi părinţii şi surorile sub ocupaţie, despărţindu-se, nu ştia că definitiv, de tatăl său (fost deputat in Sfatul Ţării, adunarea reprezentativa care a votat in 1918 unirea cu România) care, în toamna lui 1940 a fost ridicat şi deportat in Siberia, unde a şi murit la scurt timp după aceea (în 1942). Lui Valeriu îi revine aşadar şi sarcina de a se îngriji de restul familiei, mama şi cele trei surori.

În 1940 devine student al Facultăţii de Drept şi Filosofie din Iaşi. Deşi nu participase activ la rebeliunea legionară, datorită apartenenţei la „Frăţiile de Cruce" Valeriu Gafencu a fost arestat în toamna anului 1941 (împreună cu alţi tineri). *„Am fost, sunt şi voi fi legionar"* au fost cuvintele rostite de Valeriu Gafencu în timpul procesului care l-a transformat în deţinut politic, asumându-şi opţiunea politică dincolo de orice presiune.

Reputatul profesor de Drept Civil Constantin Angelescu (care l-a aparat la proces pe Gafencu), a declarat : "Este unul dintre cei mai buni studenţi pe care i-am avut de-a lungul întregii mele cariere didactice". Pledoaria a fost inutilă, fiindcă dictatura antonesciana nu vedea cu ochi buni activitatea legionara a unor tineri ca Gafencu (care avea o funcţie de conducere în Fraţiile de Cruce).

A fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică. Avea 20 de ani şi abia trecuse în anul al II-lea.

În închisoare, în inima grupului din care face parte Gafencu începe o frământare profundă în privinţa rostului pentru care au fost încarceraţi. Sufletele lor caută ceva care să-i ridice deasupra suferinţelor pe care le trăiau. În perioada dinainte de instalarea regimului comunist au ocazia să citească Sfânta Scriptură şi alte cărţi duhovniceşti, să se adâncească în rugăciune.

Întrucât situaţia se înrăutăţea, în martie 1943, mama lui Valeriu, împreună cu cele trei surori ale sale, Valentina, Eleonora şi Elisabeta (încă eleve), s-au refugiat din Basarabia şi s-au stabilit în Făgăraş.

În toată perioada detenţiei între 1941-1944, Valeriu nu era singur pe linia trăirii creştine intense, ci făcea parte dintr-un grup ce împărtăşea aceeaşi orientare spirituală, format din suflete alese şi dăruite de Dumnezeu cu actul intuiţiei şi înţelegerii viitorului : doctorul Traian Trifan, studentul Ioan Ianolide (care-i va deveni cumnat), Anghel Papacioc (care avea să devină apoi părintele Arsenie Papacioc de la Techirghiol), Marin Naidim, Virgil Maxim, Aurel Dragodan, Constantin Ţoţea, Marian Traian, preotul Vasilie Serghie, Ion Schiau, Costică Pascu şi alţii, toţi tineri legionari deţinuţi din aceleaşi motive.

După actul de la 23 august 1944 (când mareşalul Ion Antonescu a fost înlăturat), Valeriu Gafencu şi ceilalţi legionari au refuzat să semneze cererea de eliberare condiţionată, cerută de noul ministru al Justiţiei, comunistul Lucreţiu Pătrăşcanu, rămânând fideli idealurilor pentru care au fost închişi. România era invadată de Armata Roşie şi supusă în curând celui mai odios regim din istoria ei.

Valeriu Gafencu a trecut prin încercări teribile în temutele închisori de la Aiud şi Piteşti. Între colegii săi de detenţie, personalităţi intrate azi în legendă : Ieromonahul Arsenie Papacioc, Ion Gavrilă Ogoranu, Părintele Gheorghe Calciu, Ioan Ianolide. În cele din urmă, ajunge la închisoarea - sanatoriu de la Târgu-Ocna, unde în jurul său se conturează o atmosferă spirituală înaltă, unică în universul concentraţionar românesc. Pentru tinerii legionari de la Aiud, care priveau pe fereastră cum deţinuţii comunişti erau eliberaţi, urma o nouă etapă a detenţiei, mult mai înfiorătoare şi plină de încercări, pentru care însă erau pregătiţi şi fortificaţi (moral şi spiritual).

Între 1944-1947 a urmat o perioadă de destindere, în care grupul de la Aiud a fost dus o vreme în colonia de muncă de la Gald unde, deşi munca era istovitoare şi hrana puţină, detenţia avea un regim de lagăr, deci cu o minimă libertate. În colonie, mergea între ruinele unei vechi biserici părăsite, ce se afla pe un deal, într-o lucerna a coloniei, n-avea acoperiş, era expusa ploilor şi intemperiilor şi el se ruga acolo. Când cineva de-acasă venea pe la el, aborda cu ei totdeauna probleme de credinţă, căutând să convingă pe fiecare de importanţa mântuirii.

În 1947 (când Regele Mihai I a fost forţat să abdice), puterea comunistă a decis că studenţii vor fi duşi la Piteşti, elevii la Târgşor, muncitorii la Gherla, iar intelectualii la Aiud, Galaţi, Râmnicu-Sărat şi Sighetul Marmaţiei. Un politruc sovietic vine să-i propună lui Gafencu să plece în URSS şi astfel să fie liber, deoarece era născut în Basarabia şi considerat cetăţean sovietic, însă el refuză categoric spunând că este român şi că va rămâne în România, chiar întemniţat.

Astfel, Valeriu Gafencu şi studenţii săi ajung în 1948 la Piteşti, o temniţă mai mică decât Aiudul, unde „am fost primiţi cu ostilitate, care în scurt timp va deveni brutalitate” (I. Ianolide, op.cit., p. 66). Aici au cunoscut tortura cea mai groaznică şi nivelul cel mai josnic al degradării umane : ‘’temniţa a fost înţesată până la refuz de tineri studenţi, aşezaţi în celule fie de-a valma, încât se sufocau, fie de unii singuri, după criterii neînţelese de noi, probabil pentru o experimentare pe viu a diverselor modalităţi de tortură. Miliţienii au început să bată deţinuţii la discreţie, pentru ceva anume ori pentru simpla lor plăcere”

Prin spiritul său de jertfă şi credinţa sa profundă, Valeriu Gafencu avea o mare influenţă asupra celorlalţi deţinuţi prin exemplu şi cuvânt. Datorită înaltei trăiri creştine, el avea privirea senină în orice situaţie, faţa îi radia de iubire, smerenie şi blândeţe, semănând în rândurile studenţilor preocuparea pentru mântuirea sufletului. Valeriu i-a trezit pe cei mai mulţi din indiferenţa religioasă şi a risipit îndoielile celor trufiţi de şcoala laică materialistă şi pozitivistă implantată şi în ţara noastră în urmă cu un secol, învăţându-i să se roage. La orice formă de agresiune şi violenţă el răspundea cu iubire şi rugăciune.

Făcea mult caz de "conștiința păcatului", pentru că erau mulți care considerau păcate numai curvia, hoția și crima și mulți nu se recunoșteau păcătoși, fie ca nu le aveau pe acestea, fie ca le minimalizau, neacordându-le importanta cuvenită, dar pierdeau din vedere că mai sunt și altele, poate mai mari decât acestea, cum ar fi mândria. "Celor mândri Dumnezeu le stă împotrivă și celor smeriți le dă har. Pe omul care se grozăvește, Domnul îl lasă singur și fără El o să-și dea seama că nu poate face nimic și o să strige la El", le spunea Valeriu.

Prețul rezistenței sale morale și spirituale a fost însă prea mare : închisoarea și relele tratamente i-au răpit definitiv sănătatea. TBC-ul pulmonar, osos și ganglionar, reumatismul, lipsa hranei și medicamentelor, i-au ruinat trupul. Chipul sau era însă, straniu, scăldat într-o lumină nepământeană, asupra căreia depun mărturie mulți din cei care au avut privilegiul de a-i fi in preajmă in ultima parte a vieții sale. Sufletul și mintea sa nu se despărțeau defel de rugăciune. În ultimul an, hemoptizia (scuipa sânge) îl transformase la prima vedere într-o "epava", dar lumina sfinţeniei trecea dincolo de bietul trup în suferința și îi atingea pe ceilalți deținuți.

Tânărul Valeriu Gafencu a ajuns la Tg. Ocna în decembrie 1949. La Târgu Ocna, Valeriu Gafencu a fost limanul la care toţi deţinuţii au găsit mângâiere şi ascultare şi de aceea, alături de mulţi alţii, părintele Gheorghe Calciu și părintele Arsenie Papacioc au considerat că ar trebui canonizat.

Din cauza torturilor şi regimului bestial din temniţele comuniste, Valeriu Gafencu a ajuns la sanatoriul-închisoare Tg. Ocna într-o stare atât de grava încât supraviețuirea sa timp de doi ani (pana la 18 febr. 1952) poate fi considerată, pe drept, o minune.

La un moment dat, Valeriu urma să suporte o intervenţie chirurgicala la spitalul din localitate, fiindcă in penitenciar nu existau cele necesare. Operaţia a fost însă mult întârziată de autoritățile comuniste. Când a ajuns, în sfârșit, pe masa de operaţie, fie nu i-au făcut cum trebuie anestezicul, fie acesta era expirat, pentru ca trupul lui Gafencu nu amorţise când a început intervenţia. A fost operat mai bine de jumătate de ora pe viu iar el nu a spus un cuvânt. La final medicii au rămas impresionaţi (cu toate că viaţa unui deținut nu valora mare lucru pe atunci).

Un episod definitoriu pentru puterea de a dărui a fiinţei umane aflata în suferinţă, este salvarea de la moarte a pastorului protestant Richard Wurmbrand.

Unul dintre bolnavii ce-l iubeau enorm și-l admirau pe Valeriu, Victor Leonida Stratan, obținuse printr-o intervenţie speciala, de la familie, un pachet cu streptomicina. Deoarece starea lui era ceva mai buna, a venit cu medicamentele și i le-a pus în brațe lui Valeriu, fericit ca ii poate salva viața.

Valeriu le-a primit, dar a doua zi l-a înștiințat pe Stratan că a hotărât să le cedeze lui Wurmbrand, spunând ca acesta se afla de asemenea într-o stare grava și salvarea lui ar însemna mult pentru dezvoltarea creștinătății, deoarece este o personalitate recunoscuta, cu relații internaționale și mare putere de influență. Stratan s-a supărat și i-a spus ca nu este de acord. Atunci, cu blândețe, Valeriu i-a spus ca din moment ce i-a dăruit medicamentele, acum ele ii aparţin și are libertatea să le folosească potrivit indemnului conștiinței lui. Într-adevăr, medicamentele au ajuns la Wurmbrand, a cărui viața a fost astfel salvată (nu după mult timp, pastorul avea să facă la rândul lui un gest similar, cedând injecţiile primite chiar unui legionar.

Impresionat de trăirea creştină a lui Gafencu, pastorul Wurmbrand a declarat ca vrea să intre în Rai pe aceeaşi poartă pe care va intra şi Valeriu. Legionarul ortodox Gafencu îl salva astfel de la moarte pe evreul Wurmbrand, dincolo de orice confruntare ideologică şi bănuială de ipocrizie. După acest gest suprem (care i-a impresionat pe toți cei din sanatoriu), Valeriu a început să se stingă încet.

Cu numeroase plăgi tuberculoase pe trup (care supurau permanent), dar cu figura de sfânt în mijlocul suferinţei fizice ajunsă la limită, Valeriu Gafencu și-a așteptat moartea cu o seninătate care i-a înmuiat până și pe gardienii-călăi. Avea să-și păstreze această figură de sfânt până la capăt.

Starea lui Valeriu se agrava. Din cauza lungului şir de luni petrecute în pat, fără mişcare, şi din cauza slăbiciunii şi insuficientei circulației sângelui, i-au apărut pe corp escare mari ce nu puteau fi vindecate cu nici un chip, cuprinzându-i o mare suprafaţă a spatelui, coapselor şi gambelor. Cu toate astea, nimeni nu l-a auzit niciodată plângându-se, deşi pe chipul sau se putea citi suferinţa accentuata, iar în ochi ii apăreau lacrimi de durere, când era pansat, cu migala și dragoste frățeasca de deținuții doctoranzi in medicina Ion Ghitulescu, Nae Floricel şi Aristide Lefa, timp de ore în şir. Din fâșii de cămăşi rupte, aceştia confecţionau bandaje pentru acoperirea escarelor, dar din lipsa substanțelor medicamentoase necesare, fâșiile se lipeau de răni şi produceau dureri cumplite când erau schimbate. Din gura lui Valeriu nu se auzea nici un vaiet, dar după un timp, medicii observau că broboane de sudoare ii acopereau fruntea boltita ; era semnul ca răbdarea atinsese limita. Atunci se opreau și-l lăsau puțin să-şi revină.

Trupul său se făcuse cu adevărat lăcaş al Duhului Sfânt. Pentru credinţa sa, Valeriu a fost învrednicit de Dumnezeu să-şi cunoască ziua morții. Pe 2 februarie 1952, el şi-a rugat camarazii să-i procure o lumânare și o cămașă albă, pe care să i le pregătească pentru ziua de 18 februarie a aceluiași an. A mai cerut ca o cruciuliţa (pe care se pare ca o avea de la logodnica sa) să-i fie pusă în gura, pe partea dreapta, spre a fi recunoscut la o eventuala dezgropare. Cu o zi înainte de moarte, i-a spus lui Ioan Ianolide : "Mâine voi muri. Vreau să-mi iau rămas bun de la cei mai apropiați prieteni. Fă tu așa fel încât să vină pe rând la mine, în linişte.".La 18 februarie, între orele 14.00 şi 15.00, după momente de rugăciune incandescentă, cu fata transfigurata, Valeriu a rostit ultimele cuvinte : "Doamne, da-mi robia care eliberează sufletul și ia-mi libertatea care-mi robește sufletul". Astfel, după zece ani de închisoare, Valeriu Gafencu a plecat la Domnul la vârsta de 31 de ani, purtând nimbul sfinţeniei.

Trupul său a fost pus pe o targă şi luat în primire de doi deţinuţi de drept comun, care aveau misiunea înmormântărilor. Aceştia l-au lăsat în curtea mare, pe zăpadă, pentru ca toţi să vină şi să se închine pe rând. Dr. Aristide Lefa, deținutul care l-a îngrijit, povestește că imediat ce i-a fost scos trupul afara și pus pe pământ, deși pana atunci fusese o zi călduroasă, cu soare, în câteva minute s-a pornit o ninsoare puternică, care a acoperit noroiul din jurul corpului lui Valeriu.

La targa pe care era pus, spre a fi dus într-o groapă comună (a tuberculoşilor), au venit şi s-au închinat, pe rând, toţi deţinuţii, iar călăul Petre Orban a plecat din închisoarea pentru întreaga zi, pentru a-i lăsa să-şi ia rămas bun de la Valeriu. După lăsarea nopţii, a fost îngropat, iar la mormântul său nu a fost pusă nici o cruce şi nici nu i s-a scris numele nicăieri, locul rămânând necunoscut.

Valeriu Gafencu a fost omul jertfei totale : şi-a sacrificat, pentru Hristos și neam tinerețea, profesia, familia, libertatea şi viaţa. Astăzi există o icoană înfățișându-l pe Valeriu în chip de mucenic.

În 1959, la şapte ani de la moartea lui Gafencu, 29 de persoane au fost condamnate la pedepse de la 15 ani la muncă silnică pe viaţă pentru că, eliberându-se spiritual în perioada cât au stat alături de el la Târgu Ocna, şi-au ajutat creştineşte semenii năpăstuiţi din puşcărie.

Foştii deţinuţi politici care l-au cunoscut pe Valeriu şi au pătimit împreună cu el în închisorile României încătuşate, l-au numit pe drept cuvânt „*sfântul închisorilor*”, fiind convinşi că viaţa lui a atins sfinţenia. Aceştia au înaintat în 1996 Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române un dosar cu mărturii despre sfinţenia vieţii lui Valeriu Gafencu, cerând canonizarea acestuia. Deocamdată Sf. Sinod, singura autoritate care poate hotărî o canonizare, nu s-a pronunţat în privinţa acestei propuneri.

(surse : carteromaneasca.wordpress.com Virgil Maxim, Ioan Ianolide, Pr. Nicolae Grebenea, Octavian Anastasescu, mărturii despre "sfântul închisorilor” adunate de monahul Moise de la Mănăstirea Oaşa)

Rezistența anti-comunistă – o epopee a martirajului sau victoria sufletului și a minții asupra trupului

Timp de 12 ani (1946-1958), luptătorii anticomunişti retraşi în munţi şi susţinuţi de populaţia satelor din împrejurimi, au rezistat eroic atacurilor trupelor de Securitate. În această luptă au fost implicaţi mii de oameni. Majoritatea au căzut în luptă sau au fost condamnaţi la moarte şi executaţi. Locuitorii satelor de la poalele munţilor, care îi ajutau şi îi aprovizionau cu alimente au umplut închisorile şi lagărele de exterminare (și dintre ei unii au fost condamnați la moarte și executaţi).

Bucovina a fost prima zonă din România în care rezistenţa armată anticomunistă s-a manifestat încă din primăvara anului 1944, când trupele sovietice au ocupat o parte a acestui teritoriu. Spre sfârşitul anilor '40 fenomenul a reapărut în contextul înteţirii persecuţiilor pe motive politice, sociale şi economice la adresa celor indezirabili pentru regimul de obedienţă sovietică. Pentru a scăpa de arestare, unii localnici s-au refugiat în păduri şi munţi, iar o parte organizându-se grupuri de partizani. Sunt deja bine cunoscute organizaţia „Gărzile Decebal", "Cetatea lui Ștefan", "Grupul tinerilor partizani", "Eliberarea braţelor de fier", grupurile conduse de Grigore Sandu, Constantin Cenuşă, Vasile Motrescu, Gavril Vatamaniuc, etc

La finele celui de-al doilea război mondial, Vladimir Macoveiciuc, din comuna Voitinel, cu sprijin logistic de la trupele germane din regiune, a condus o grupare paramilitară împotriva Armatei Roşii. După Război, un grup de 10 urmaşi ai răzeșilor lui Ştefan cel Mare, conduşi de Macoviciuc, au pornit pe drumul demnității. După ce au hărţuit trupele bolşevice aflate în zonă, în urma unei trădări, şase membri ai grupului au fost înconjuraţi de jandarmi, într-o casă din comuna Vicov. Refuzând să se predea, casei i s-a dat foc, iar plutonierul Sclipa Alexandru, (şeful postului de Miliție), a tras din clopotniţă şi l-a rănit grav pe Macoviciuc. Acesta s-a împuşcat (pentru a nu cădea viu în mâna duşmanilor), iar ceilalţi membri ai grupului au ars înăuntru.

Gruparea Vatamaniuc : după 23 august 1944, Ion Vatamaniuc (fost sergent major de jandarmi disponibilizat) Constantin Cenuşă şi Vasile Motrescu, care scăpaseră de represaliile sovieticilor, au continuat lupta. Din 1948, Gavril Vatamaniuc şi fratele lui Ion, a "închegat" un grup de rezistenţă în zona Obcinei Mari, între Gura Humorului şi Vatra Dornei. Gruparea lui Vatamaniuc a fost "neutralizată" în 1955, liderul ei fiind condamnat la 40 de ani de închisoare. Dintre grupurile mici de partizani bucovineni pot fi menţionate cele ale locotenentului Jenică Arnăutu (pe versantul nordic al Obcinei Mari) şi a lui Ghimici (în oraşul Gura Humorului). Vasile Motrescu, arestat de Securitate în 1958, a fost condamnat la moarte şi împuşcat la Botoşani.

Deasemeni, un caz ce se remarcă prin vârsta participanților s-a petrecut la Câmpulung Moldovenesc : într-o seară, la marginea orașului, pe podul peste râul Moldova, un colonel rus a fost omorât şi corpul i-a fost aruncat în apă. Printre cei care au fost implicaţi în omorârea rusului se găseau trei elevi : Rotărescu, Serghei şi Tomaşevschi, toţi trei din familii onorabile de intelectuali. Pentru că erau minori, au fost condamnaţi la muncă forţată pe viaţă, trecând inclusiv prin închisoarea de exterminare de la Gherla.

Grupări importante s-au dovedit a fi şi cele conduse de Vasile Cămăruţă şi Vasile Corduneanu, organizaţia "Frontul Patriei" şi "Centrul de rezistenţă" de la Uturea, însă despre multe alte formaţiuni de rezistenţă mai mici se ştiu puţine (doar că au existat sau nici atât). Unii dintre localnicii intraţi în clandestinitate nu s-au reunit în grupuri (sau au făcut-o pentru perioade scurte de timp), preferând să rămână fugari izolaţi, dar înarmaţi, ceea ce le permitea să se ascundă mai uşor, adăpostiţi şi aprovizionaţi de rude sau prieteni. Cel mai important dintre ei a fost Gheorghe Munteanu, care a supravieţuit în clandestinitate din 1949 până în 1961, fiind unul dintre cei mai longevivi luptători anticomunişti.

Toţi cei care veneau în contact cu partizanii erau înregistraţi şi clasificaţi astfel :

A. Părinţi, fraţi, surori, unchi, mătuşi, veri, cumnaţi etc.;
B. Infractori de meserie, borfaşi, găzduitori, tăinuitori, hoţi de toate categoriile, prieteni, beţivi, precum şi persoane care au fost în efectivul bandelor, iar în prezent se află în penitenciar;
C. Elemente ostile regimului : instigatori, chiaburi etc.;
D. Femei, vechi simpatii, femei de moravuri uşoare, văduve, concubine etc.;
E. Elemente care, prin natura serviciului sau locaţie, vin în contact cu bandiţii : pădurari, brigadieri, şefi de exploatări, stăpâni de stâne, ciobani, paznici de vite, paznici de câmp, locuitorii caselor izolate, etc.

Odată descoperiţi, cei de mai sus trebuiau supravegheaţi cu atenţie prin pânde, filaj şi observarea acțiunilor repetitive. În sânul fiecărei categorii au fost introduşi informatori, accentul punându-se pe silvicultori, rude, concubine şi femeile de moravuri uşoare care aveau legături cu fugarii.

(sursa : Grupuri „minore" din rezistenţa anticomunistă bucovineană 1948-1961, de Dorin DOBRINCU)

Mulți dintre preoţii rămași fideli credinţei și valorilor satului au cunoscut supliciul şi au pornit pe drumul închisorilor de exterminare. La rândul lor, ţăranii au căutat să rămână statornici în credinţă, ca singura cale de salvare în faţa asaltului ateismului. Trupele Securităţii, înarmate ca de război, au început atacul împotriva satelor din Moldova, generalizat apoi, cu ocazia colectivizării, în toate provinciile istorice.

Pe data de 10 martie 1949, în faţa mitralierelor, bărbaţii s-au strâns, cu trup şi suflet, să apere biserica din satul Fundul Răcăciuni, în timp ce femeile, cu pruncii în braţe sau în mână, luau drumul codrului. Legaţi, femeile și copii au fost aduși din pădure în lăcaşul de închinăciune devenit temniţă.
Anton Bencheş, învăţătorul satului şi în acelaşi timp cantor la biserică, a fost smuls din sânul familiei, chinuit şi batjocorit în faţa soţiei şi a celor 9 copii, după care a fost împuşcat, pe data de 12 martie 1949. Copiii, pe rând, i-au sărut rănile însângerate. După o săptămână, alţi creştini luau drumul închisorilor, locuitorii din Fundul Răcăciuni întorcându-se de la Securitatea din Bacău, desfiguraţi.

Pe data de 15 martie, agenţii aceleiaşi Securităţi au asaltat satul Faraoani. Cantorul Ioan Farcaş a fost aruncat din clopotniţă în timp ce dădea alarma, iar preoţii Buinaru Ion, Anton Dame, Petre Dincă şi Anton Olaru, împreună cu credincioşii ce ieşeau de la slujbă, au fost bătuţi, legaţi şi aruncaţi pe zăpadă. Anton Ciuceu (în vârstă de 80 de ani) a fost lăsat să plece spre casă dar, secerat cu mitraliera, şi-a dat duhul în mijlocul drumului.

Comuna Cudalbi din sudul Moldovei, aşezată pe pârâul Cerului, aproape de Tecuci, a cunoscut și ea represiuni sângeroase în urma unei revolte ţărăneşti. Unii ţărani au fost omorâţi, alţii au luat calea codrului şi peste o sută au trecut prin închisori, povestind urmașilor zilele de groază trăite.

O altă revoltă ţărănească a avut loc la Negreşti (Vaslui), răspândindu-se pe văile izvoarelor Bârladului. De asemenea, Comunele Dumeşti, Băceşti, Todireşti şi alte câteva sate din judeţul Roman s-au răsculat. Centrul mişcării a fost comuna Băceşti, unde preotul a fost împuşcat de securişti chiar în mijlocul ţăranilor.

Acolo unde izbucnise revolta în 1907, ţăranii s-au răsculat din nou pentru că li se furau bunurile şi acumulările de-o viață de către comunişti. Satele Flămânzi, Frumuşica şi Nicolae Bălcescu au cunoscut pentru a doua oară sacrificiul uman : fiii celor care fuseseră ucişi în 1907 au fost arestaţi şi trimişi în închisori și lagăre.

La celălalt capăt al Moldovei, pe malul Prutului, în apropierea oraşului Huşi, s-a descoperit o organizaţie care avea, pe lingă alte arme uşoare, nici mai mult nici mai puţin decât un tanc "Tigru", abandonat de nemţi în retragere ! (un localnic, Vasile Gropineanu îl ascunsese într-o claie de fân la Vetrişoaia, în lunca Prutului, dar a fost trădat de un oarecare Agarici, fost plutonier de jandarmi)

(sursa : Rezistenţa anticomunistă din munţii României, 1946 – 1958 Cicerone IONIŢOIU)

Şi în Curbura Carpaţilor, mai precis în Vrancea, au activat la începuturile regimului comunist două formaţiuni importante de partizani. Grupul Ion Paragină a apărut în 1948, în zona Panciu, ca urmare a iniţiativei unor legionari, dar curând s-au alăturat şi naţional-ţărănişti, naţional-liberali sau oameni fără apartenenţă politică.

Membrii formaţiunii erau studenţi, elevi, învăţători, profesori, preoţi, mici comercianţi sau ţărani. Partizanii au realizat manifeste şi un ghid de luptă (Manualul haiducului), au adunat armament, au făcut instrucţie militară şi au stabilit contacte utile în eventualitatea declanşării unui conflict între sovietici şi occidentali. Infiltrat de Securitate, grupul a fost distrus în octombrie 194911.

Locuitorii din Vrancea istorică, deznădăjduiţi la sfârşitul anilor 1940, deoarece principalele surse de existenţă - munţii şi pădurile - le fuseseră confiscate ("naţionalizate"). În plus, erau supuşi la impozite grele şi erau agresaţi zilnic în felul lor încă arhaic de organizare socială. Aşteptau şi ei - ca mai toţi românii şi est-europenii - să se schimbe situaţia, să le vină un ajutor de undeva, chiar şi cu preţul izbucnirii unui nou război, altfel spus "să vină americanii". Vrâncenii erau oameni simpli, o buna parte din ei munteni cu puţine legături cu lumea, dar cu un curaj vecin cu nebunia, dispuşi a urma pe cineva cu un proiect cât de cât coerent de înlăturare a regimului comunist.

Grupul Paragină : în 1948, în Munţii Vrancei, în preajma localităţii Panciu, studentul legionar Ion Paragină, împreună cu fraţii Voinea, a înfiinţat o grupare de rezistenţă. Li s-a alăturat Mihai Timaru, devenit în scurt timp adjunctul lui Paragină, datorită pregătirii militare. Pe locul său de pădure de la Tihăraia (unde avea şi o stână), Paragină a stabilit tabăra grupării. Aveau bordeie şi în pădurea deasă de molid de pe Pârâul Porcului. Stareţii de la schitul Moşinoaiele le dădeau mâncare şi îmbrăcăminte. În octombrie 1949 au fost prinşi de Securitate - metoda infiltrării securiştilor în rezistenţă dăduse roade ! Membrii grupării luaseră legătura cu Nicolae Anghel, fost căpitan de armată, intrat între timp în slujba "puterii populare".

Acesta i-a recomandat lui Paragină pe doi "fraţi de-ai săi", în realitate, tineri ofiţeri de Securitate. Partizanii vrânceni au căzut în capcana celor trei, fiind arestaţi împreună cu liceenii legionari pe care îi "racolaseră" în Panciu şi Focşani. Tribunalul Militar din Galaţi i-a condamnat (1950) pe cei aproape 70 de inculpaţi la ani grei de închisoare, trimiţându-i la Aiud şi Gherla.

În acest context a apărut organizaţia "Vlad Ţepeş II", iniţiată de Victor Lupşa, originar din judeţul Trei Scaune. Organizaţia a avut nuclee în trei judeţe - Putna, Trei Scaune şi Râmnicu Sărat - cuprinzând sute de persoane, mai ales ţărani, dar şi muncitori, funcţionari, intelectuali, ofiţeri dezactivaţi şi studenţi. A existat chiar și un program de trecere simultană la acţiune în cele trei judeţe amintite.

În noaptea de 23/24 iulie 1950, insurgenţii au preluat controlul localităţii la Bârseşti, ceea ce a atras intervenţia rapidă şi brutală a Securităţii în toate satele în care au activat nuclee ale organizaţiei. S-au înregistrat ciocniri cu Securitatea, mai mulţi rebeli fiind ucişi, sute de persoane arestate, iar familiile lor maltratate. Procesele (18 loturi cu peste 300 de inculpaţi) s-au soldat cu condamnări la moarte şi ani grei de detenţie. Victor Lupşa s-a predat după câţiva ani, fiind executat în 1956.

Ca peste tot în ţară, autorităţile comuniste nu tolerau manifestările de opoziţie, cu atât mai puţin pe cele armate, astfel încât şi aceşti opozanţi au fost anihilaţi, unii fiind împuşcaţi, iar alţii judecaţi şi aruncaţi în închisori, împreună cu susţinătorii lor.

Au murit cu arma în mână : în 1948, de-a lungul şi de-a latul ţării, din Banat până în Vrancea şi din Maramureş până în codrii Dobrogei, s-au înfiinţat grupări de rezistenţă anticomuniste. Fie ele efemere sau longevive, organizaţiile, denumite "subversive" de propaganda comunistă, au menţinut printre români speranţa vremelniciei regimului comunist. După arestările masive din rândurile legionarilor (15 mai 1948), membrii "Mişcării" s-au ascuns în zone greu accesibile forţelor de represiune. Li s-au alăturat ofiţeri alungaţi din "Armata Populară", ţărănişti, liberali. Departe de Bucureşti, în provinciile de margine ale ţării, dar şi în inima României, în Munţii Făgăraş, grupările anticomuniste s-au luptat cu trupele de Securitate.

Munţii Făgăraş, cel mai important masiv muntos din Carpaţii româneşti, s-au dovedit din perspectivă istorică una dintre cele mai importante zone de luptă contra regimului comunist din România, adăpostind mişcări de partizani atât pe versantul sudic cât şi nordic.

“Haiducii” din Făgăraş. Profitând de avantajul geografic, imediat după arestările masive din rândurile legionarilor (15 mai 1949), mai mulţi tineri din localităţile situate în fostul judeţ Făgăraş, aproape toţi membri ai Frăţiilor de Cruce (organizaţia de tineret a Mişcării Legionare), s-au implicat după 1948 în acţiuni deschise contra regimului comunist. Câţiva studenţi, foşti elevi ai Liceului “Radu Negru” din localitate dar şi muncitori, ţărani şi pădurari au fugit în munţi, stabilindu-şi tabăra pe versantul nordic al masivului muntos Făgăraş. Ei au constituit o formaţiune care a purtat denumirile de "Grupul carpatin făgărăşan", "Grupul 73 Carpatin de eliberare naţională" sau pur şi simplu grupul Gavrilă (Securitatea utiliza formula "banda Gavrilă"). Liderul lor era Ioan Gavrilă-Ogoranu, fost student la Facultatea de Agronomie a Universităţii din Cluj, probabil personajul cel mai potrivit pentru o asemenea sarcină.

În munţi au rezistat nu mai mult de 11-14 partizani, dar ei s-au adaptat noilor condiţii şi s-au dovedit extrem de eficienţi în acţiunile de gherilă, chiar dacă împotriva lor au fost mobilizate efective însemnate ale Securităţii, trupelor de Securitate şi Miliţiei, precum şi un număr apreciabil de informatori. Într-un context extrem de ostil, luptătorii făgărăşeni au rezistat până în 1955, fapt datorat şi sprijinului masiv al localnicilor. Insistenţele Securităţii au dat în cele din urmă rezultate, ultimii şase membri ai grupării fiind atraşi în una din multele ambuscade organizate de Securitate în zona alpină frecventată de ei, capturaţi, judecaţi, condamnaţi şi executaţi la Jilava. Numeroşi susţinători au fost şi ei judecaţi şi condamnaţi la diferite termene de detenţie. Dintre partizani, singurul care a scăpat a fost chiar liderul, Ion Gavrilă- Ogoranu, care s-a ascuns timp de mai mult de 20 de ani, o buna perioada la un “tăinuitor” de încredere din satul Galiu, judeţul Alba, unde a rămas până în 1976, când s-a predat de bunăvoie autorităţilor, cerând şi primind graţierea, ca urmare a prescrierii unor fapte dar și din cauza unei presupuse intervenţii diplomatice a preşedintelui american de atunci, Nixon.

Pe versantul sudic acţiona în acelaşi timp pe valea Râul Doamnei organizaţia “Haiducii Muscelului”, condusă de ofiţerii de carieră Gheorghe Arsenescu şi Toma Arnăuţoiu. Primul ajunsese la rangul de colonel în armata română, în timp ce Arnăuţoiu servise în Garda regală ca ofiţer de cavalerie. Cei doi au stabilit la Rucăr “statul major” al organizaţiei. Cum influenţa organizaţiei creştea de la zi la zi, Securitatea a mobilizat în vara anului 1949 trupe numeroase pentru a-i “anihila” pe “haiducii Muscelului”. Abia scăpaţi din încercuirea Securităţii, au decis să se împartă în două grupuri, conduse unul de Arsenescu şi altul de Arnăuţoiu. Timp de zece ani, partizanii din Făgăraş au continuat să sfideze autorităţile, îndemnând populaţia din zonă la revoltă contra regimului comunist. În toată acea perioadă au fost sprijiniţi de săteni din comuna Nucşoara. Abia în 1959 au fost arestaţi în comuna Corbşori, datorită trădării prietenului lor Grigoruţă Poenăreanu, care i-a adormit cu somnifere, “predându-i” căpitanului de Securitate Cârnu. Tribunalul Militar din Bucureşti i-a condamnat la pedepse grele, 12 dintre ei fiind condamnaţi la moarte. Printre ei se aflau şi fraţii Toma şi Petre Arnăuţoiu. Gheorghe Arsenescu, celălalt iniţiator al mişcării, a fost şi el arestat în 1960, fiind executat doi ani mai târziu.

Gruparea Popşa. În nordul ţării, aproape de frontiera româno-sovietică, în judeţul Maramureş, fraţii Vasile (legionar) şi Ioan Popşa (fost secretar judeţean al tineretului PNŢ) au înfiinţat în vara anului 1948 o grupare anticomunistă. Fraţilor Popşa li s-au alăturat studenţii legionari Mihai Sofron şi Ioan Rusu, membri ai Frăţiei de cruce “Emil Stancu” din Sighet şi “manistul” Hotea Vasile Hrincu. Gruparea figura în “scriptele” Securităţii, sub titlul “banda” Popşa. Preotul catolic Ioan Dulca Joldea a devenit îndrumătorul moral al organizaţiei, iar călugăriţele din comuna Ieud asigurau serviciile de curierat ale organizaţiei. În martie 1949, Securitatea a dat prima lovitură grupării, arestându-l pe Mihai Sofron. La puţină vreme după aceea au fost prinşi ceilalţi membri ai grupării, aflaţi în comuna Ieud. În schimbul de focuri ce a avut loc, Vasile Popşa a murit. În august 1949, Securitatea arestase deja 70 de membri ai grupării şi simpatizanţi ai acestora. Din lotul Popşa, cea mai mare condamnare a primit-o Ioan Popşa (20 de ani de muncă silnică), el murind în 1952 în detenţie, la Tg. Ocna.

“Frontul Apărării Naţionale”. În Munţii Apuseni, pe raza judeţelor Cluj, Alba şi Turda, s-au înfiinţat mai multe grupări de rezistenţă, dintre care cea mai cunoscută a fost “Frontul Apărării Naţionale – Corpul de Haiduci”. Organizaţia a fost înfiinţată de maiorul Nicolae Dabija (născut în 1907, la Galaţi). După arestarea fratelui său Mircea, şi el ofiţer de carieră, s-a alăturat fraţilor Macavei, partizani din Munţii Zarandului. În apropiere de Bistra, pe Muntele Mare, organizaţia şi-a creat un stat major. Cei 22 de membri ai mişcării au fost încercuiţi în martie 1949 de Batalionul Floreşti de Securitate. Şapte dintre ei au fost executaţi, printre ei aflându-se şi Dabija.

Documentele de arhivă menţionează existenţa unor grupuri anticomuniste şi în celelalte provincii (Oltenia, Banat, Dobrogea). În Oltenia a acţionat gruparea Carlaonţ, grupul Arnota şi "Mişcarea Română de Rezistenţă". În Banat, colonelul Ion Uţă, membru al PNŢ, a iniţiat în 1949 "Blocul Naţional", dar a fost ucis de trupele de Securitate.

În 1948, aromânul Gogu Puiu (fiul unui preot din comuna Mihai Kogălniceanu), Nicolae Fudulea şi Nicolae Ciolacu au înfiinţat o mişcare de rezistenţă în Dobrogea. După un an, gruparea a fost distrusă, Gogu Puiu sinucigându-se cu ultima grenadă rămasă. Rămăşiţele grupării au fost dispersate în 1952. (sursa : www.jurnalul.ro, Wikipedia)

Un episod inedit - participarea legionarilor la Războiul rece și colaborarea cu CIA

Sub presiunea serviciilor secrete americane (CIA) şi franceze, care începuseră recrutarea de colaboratori anti-comunişti, participanţi potenţiali la Războiul rece (care se întrevedea), Tribunalul Internaţional de la Nürnberg a scos Garda de Fier de sub acuzaţia de fascism/nazism.

Serviciile secrete franco-americane au vrut să se folosească de membrii Gărzii de Fier pentru a face legătura cu grupurile de rezistenţă din munţii României. Aşa s-a ajuns şi la Horia Sima, care a acceptat oferta franco-americană cu entuziasm. El a recrutat voluntari dintre legionarii români aflaţi în lagărele de refugiaţi din Isny, Biberach, Lindfau - din Germania - şi în altele din Franţa.

CIA a înfiinţat „Oficiul de Coordonare Politică" (O.P.C.), sub conducerea lui Frank Wisner și a șefului operațiunilor secrete al CIA, Gratien Yatsevich, cu misiunea de a recruta refugiaţi români aflaţi în Germania, Austria şi Iugoslavia în cadrul rețelelor de agenți în țările din blocul sovietic. Circa 100 de legionari voluntari au fost echipaţi și instruiți în Italia şi Grecia, 50 pentru paraşutare în România și 50 pentru susținerea lor logistică de la bazele de pornire. Paraşutările au început în noaptea de 1 spre 2 octombrie 1952. Au fost lansaţi Mircea Popovici împreună cu Alexandru Tănase din Băbenui - Vâlcea, într-o zonă de lângă Calafat (ei au făcut parte din echipa paraşutată „Robert"). Apoi au mai fost paraşutate alte trei echipe : la 1 iulie 1953, echipa „Pascal", formată din Gheorghe Gheorghiu, Constantin Gigi și Făt Savu, în Munții Apuseni; echipa „Jaques", formată din Ion Samoilă, Ion Golea și Ion Tolan, paraşutaţi lângă Agnita în noiembrie 1951, și „Fii Patriei": Sabin Mare, Ilie Rada și Gavril Pop, paraşutaţi în iulie 1953, în zona împădurită dintre județele Satu Mare, Sălaj și Bihor. Din Grecia a fost paraşutat Toma Bebi, care, imediat ce a ajuns la sol, s-a predat Securității și a colaborat cu ea până la prinderea celorlalți 12 legionari paraşutaţi.

Prinşi, legionarii au fost judecați ca spioni, condamnaţi la moarte și executaţi prin împuşcare la Jilava.

Comuniştii nu au pierdut din vedere că legionarii le fuseseră cei mai activi opozanţi ideologici. Nu doar poziţia lor anticomunistă îi speria pe guvernanţi. O bună parte dintre membrii Gărzii de Fier erau oameni tineri (dintre care mulți intelectuali) şi, în cazul supravieţuirii condiţiilor de detenţie, ar fi rămas un pericol pentru regim mult după ispăşirea pedepselor la care fuseseră condamnaţi. Pentru a evita orice tulburări ulterioare, regimul comunist a decis „reeducarea" legionarilor, pentru ca aceştia să renunţe la vechile credinţe naţionaliste şi să îmbrăţişeze ideologia „oamenilor muncii".

În noaptea de 14/15 mai 1948, comuniştii au dat lovitura fatală legionarilor - printr-un ordin al Ministerului de Interne a început arestarea în masă a membrilor Gărzii de Fier aflaţi în evidenţa autorităţilor.

Măsurile adoptate de autorităţi contra persoanelor indezirabile au fost de cele mai multe ori arbitrare. Arestările s-au făcut în urma unor delaţiuni, care aveau la bază uneori doar răzbunări personale. Mulţi dintre cei arestaţi au ajuns în lagăre pentru vina că au avut la un moment dat în viaţă legături cu Garda de Fier, fără a se face anchete privind implicarea în acte violente a persoanelor intrate în colimator.

„Reeducarea" s-a realizat în două etape. La sfârşitul anului 1948, la penitenciarul Suceava, tinerii naţionalişti au început să fie „bombardaţi" cu materiale de stânga, în ideea că prin lectură vor renunţa la ideologia legionară. Deşi stratagema nu a reuşit, metoda a fost aplicată şi la penitenciarul Piteşti (unde au ajuns majoritatea studenţilor legionari după procesele din 1949).

Închisoarea Pitești este numele sub care este cunoscut fostul penitenciar din Pitești, România, renumit pentru așa-zisa „reeducare”, efectuate sub autorizația autorităților comuniste în perioada anilor 1949-1952 (cunoscută și sub denumirea Experimentul Pitești sau Fenomenul Pitești), proces catalogat de Soljenitin ca cea mai mare barbarie a sec. XX). .Acest experiment nu poate fi redus la administrarea unor bătăi și torturi brutale, administrate zilnic cu scopul de a „reeduca total” deținuții politici, majoritatea studenți, membri în grupări interzise de comuniști ca Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal, precum și cei inspirați de Garda de Fier sau membri sioniști ai comunității evreiești din România. Esența metodei folosite la Pitești este transformarea victimelor în călăi, tortura putând fi apreciată drept un simplu mijloc, nu un scop.

Scopul experimentului, conform principiilor leniniste în interpretarea PCR, a fost abandonarea convingerilor și ideilor politice și religioase a deținuților, și în cele din urmă alterarea personalității până la punctul obedienței absolute. Estimările totale referitor la numărul celor care au suferit acest experiment sunt cuprinse între 1.000 și 5.000. Este considerat a fi cel mai mare și cel mai intensiv program de spălare a creierului prin tortură din blocul de Est.

Grupul de supraveghetori a fost format tot din deținuți politici și a fost condus de Eugen Țurcanu, fost student la Universitatea din Iași și fost membru al Gărzii de Fier, pentru scurt timp și membru al PCR. Țurcanu, probabil la ordinele comandantului Securității Alexandru Nicolschi (pe numele său adevărat Boris Grünberg), ale colonelului Czeller de la Direcția Penitenciarelor și sub directa supraveghere a ofițerului politic Ițicovici Marina a ales un grup unit format din „veterani” trecuți prin reeducare, ca asistenți pentru îndeplinirea sarcinilor politice; numit Organizația Deținuților cu Convingeri Comuniste („ODCC”, poreclită de prizonieri în batjocură „Odecaca”).

Primul val de deținuți de la Suceava care au trecut prin „inițiere” a fost trimis la Pitești, unde tratamentul inițial uman a devenit din ce în ce mai sever — potrivit lui Măgirescu, situația s-a deteriorat cu rapiditate în luna iunie. Văzându-şi camarazii impasibili la metodele „paşnice" de schimbare a ideilor politice pe care le aveau înainte de arestare, Eugen Ţurcanu a iniţiat ulterior o metodă violentă de „reeducare". Procesul început după acea dată a implicat pedepse psihologice (de obicei prin umilire) şi tortură fizică. Deținuții, pe lângă bătăile severe administrate regulat, au fost siliți să se tortureze reciproc, cu scopul de a descuraja loialitățile dinaintea încarcerării. El a fost încurajat şi susţinut de autorităţile penitenciarului. Astfel a debutat teribilul „Fenomen Piteşti", prin care aproximativ 1.000 de tineri au fost torturaţi pentru a îmbrăţişa ideologia comunistă şi a se „lepăda" de vechile credinţe legionare.

Toate victimele experimentului au fost inițial trecute printr-un interogatoriu, în timpul căruia tortura fizică a fost aplicată ca mijloc de a revela detalii intime din viața personală a fiecăruia (acest proces fiind denumit "demascarea externă"). Așadar, deținuții erau obligați să dezvăluie toate detaliile presupuse ascunse în interogatoriile precedente; cu speranța că vor putea evita torturile, mulți deținuți au "recunoscut" păcate imaginare. A doua etapă, "demascarea internă", avea ca obiectiv dezvăluirea numelor celor care se purtau mai puțin brutal sau oarecum indulgent față de ei în detenție.

Umilirea publică era de asemenea aplicată, de obicei în faza a treia ("demascarea morală publică"); deținuții erau siliți să denunțe toate convingerile, ideile și valorile personale. Trebuie menționat faptul că deținuții credincioși erau îmbrăcați ca Iisus Cristos, iar ceilalți erau siliți să-i insulte; erau forțați să blasfemieze simboluri religioase și texte sfinte.

Deținuții erau siliți să accepte noțiunea că membrii propriilor familii aveau tot felul de trăsături criminale, grotești; au fost obligați să scrie autobiografii false, care cuprindeau diferite instanțe de comportament pervers. Conform relatărilor lui Dumitru Bacu : "Prin injectarea treptată de informații opuse celor acceptate dintotdeauna ca reale și adevărate în subconștientul victimei, prin alterarea și deprecierea constantă a realității existente și înlocuirea ei cu o imagine fictivă, re-educatorul a obținut în final scopul demascării : să facă minciuna atât de reală pentru victimă încât aceasta va uita ceea ce pentru el înainte avea sens". Asta a dus la un "revers complet, pentru un timp nedeterminat, al valorilor în care victima crezuse până atunci".

Pe lângă violența fizică, deținuții supuși "reeducării" erau obligați să facă diferite munci umilitoare pe timp îndelungat (de exemplu, să curețe podeaua cu o cârpă ținută între dinți). Prost hrăniți și ținuți în condiții degradante și nesanitare, deținuții nu aveau permisiunea să aibă contact cu lumea din afara penitenciarului, și erau forțați să-și acopere ochii în rarele situații când ieșeau din celule. Tratamentul la care noii veniți erau supuși de către veteranii "reeducării" includea lovituri pentru a-i împiedica să adoarmă, erau obligați să mănânce la repezeală direct din farfurii lăsate pe podea cu mâinile ținute la spate, și chiar siliți să mănânce fecale sau băgați cu capul în găleți cu urină.

S-a spus că metodele folosite de ODCC erau derivate din principiile controversate ale pedagogiei şi penologiei lui Anton Makarenko referitoare la reabilitare. În cel puţin o ocazie, Makarenko a fost citat ca inspiraţie de însuşi Ţurcanu. Închisoarea asigura şi o selecţie preliminară pentru lagărele de muncă de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, Ocnele Mari, Aiud, Gherla, Târgu Ocna, Râmnicu Sărat, Târgşor şi altele, unde echipe de foşti deţinuţi urmau să continue experimentul.

În penitenciarul Pitești au murit în urma torturilor la care au fost supuși, între 100 și 200 deținuți, fără a se cunoaște deocamdată numărul total al acestora. În orice caz, cauza morții era falsificată în certificatul de deces, pentru a nu rămâne dovezi. Torturile au atins cote inimaginabile, din reţeta „reeducării" nelipsind bătăile cu rângile de fier, călcarea în picioare a nefericiţilor intraţi în malaxorul pedepselor corporale sau obligarea victimelor să-şi mănânce propriile fecale.

Interesant este că, oficial, autorităţile închisorii nu au avut nici o implicare în violenţe. Legionarii „reeducatori" şi-au torturat camarazii în speranţa că vor fi eliberaţi înainte de termen pentru zelul lor.

În 1952, Gheorghe Gheorghiu-Dej a întors întreaga situație împotriva Ministrului de Interne,Teohari Georgescu, procesul de reeducare fiind oprit de autorități. Membrii ODCC a fost judecați în secret pentru abuzuri, cei 22 de inculpați fiind condamnați la moarte, în urma unui proces cu ușile închise (Țurcanu a fost numit responsabil pentru uciderea a 30 de deținuți și pentru abuzurile exercitate asupra altor 780). Dintre aceştia, au fost executaţi 16 condamnaţi, la închisoarea Jilava, în noaptea de 17 dec 1954. Dintre ceilalţi 6, 4 au fost ulterior exterminaţi la închisoarea Jilava, în secţia specială de exterminare, numită Casimca. Colonelul Czeller s-a sinucis, iar cadrele securiste însărcinate cu conducerea experimentului, inclusiv colonelul Teodor Sepeanu, au fost judecați în anul următor; toți au primit sentințe ușoare și au fost puși în libertate la scurt timp. În conformitate cu noile directive ideologice, curtea a hotărât că experimentul a fost rezultatul infiltrării cu succes a agenților Statelor Unite și a Gărzii de Fier în Securitate, cu scopul de a discredita autoritățile din România (!).

De fapt, experimentul de la Piteşti a fost stopat în principal pentru că în Occident au ajuns informaţii despre torturarea deţinuţilor politici. Pe de altă parte, s-a dovedit un eşec şi din punct de vedere al eficienţei, deoarece mulţi legionari nu au renunţat la ideile lor. Totuşi, comuniştii nu-i puteau lăsa în libertate pe legionari fără a avea garanţia că „înţeleseseră" că România se afla într-o nouă etapă a dezvoltării sale, fiind condusă de „regimul oamenilor muncii". Astfel, în anul 1962 a început la penitenciarul Aiud o nouă campanie de „reeducare". De această dată nu s-a mai utilizat violenţa, legionarii fiind atraşi de partea regimului prin întreceri în muncă de tip stahanovist şi prin lectura unor materiale de stânga. Unii dintre lideri au fost plimbaţi prin oraşele ţării, pentru a vedea ce reuşiseră să realizeze comuniştii în cele două decenii de când veniseră la putere.

Pe de altă parte, legionarii înşişi erau conştienţi că situaţia internaţională nu permitea îndepărtarea comuniştilor de la conducere şi că ar fi trebuit găsite căi paşnice de coabitare. Cei mai mulţi dintre legionari au stat în închisori până în vara anului 1964, când au fost amnistiaţi în „cinstea" aniversării a 20 de ani de la „actul istoric" de la 23 august 1944.

Totuşi, deşi înainte de eliberare legionarii au semnat angajamente prin care declarau că în România comunismul adusese transformarea în bine a ţării, ei nu au fost niciodată împăcaţi cu noul regim.

După Decretul de amnistie din anul 1964, închisoarea a continuat să funcționeze tot ca închisoare pentru opozanții regimului, care erau aduși aici sub pretextul unor condamnări pentru infracțiuni de drept comun. În anul 1977, în urma presiunilor făcute din Occident, închisoarea Pitești a fost definitiv închisă, în sediul ei fiind mutat Trustul de Construcții Industriale Pitești. La începutul anilor 1980, pe circa o treime din suprafața curții penitenciarului au fost construite blocuri de locuințe. O parte a zidului care înconjura penitenciarul Pitești mai există și astăzi, pe latura de NV a închisorii.

Regimul comunist (1945-1989) - perioada cea mai nefastă din istoria noastră

FAPTE ȘI DATE DESPRE PERIOADA COMUNISTĂ

Pentru că este sumbră și greu digerabilă ca limbaj, voi trata perioada comunistă în stil telegrafic (plecând de la o excelentă sinteză publicată de Ruxandra Caravia) şi o voi derula puţin câte puţin prin contrast cu imagini (majoritatea alb-negru) ce surprind situaţii, oameni, lucruri sau atribute specifice pentru acea perioadă, pe care generaţii întregi le tratează cu sentimente contradictorii (plăcere, repulsie, nostalgie, etc) dar le recunosc ca simboluri ale copilăriei/adolescenţei şi în orice caz ca amintiri care le-au marcat întreaga viaţă :



Regimul comunist a fost instaurat în Romînia la 6 martie 1945 prin Guvernul Petru Groza, primul Guvern comunist din istoria ţării. Comunismul nu a fost o opţiune a poporului român, a început la 6 martie 1945 într-un context intern și extern :

- Pe plan intern, ascensiunea comuniştilor români, încurajată și sprijinită de prezenţa Armatei Roșii în ţară. Sub presiune dictatorială, Regele Mihai I este nevoit să demită cabinetul condus de gen. Nicolae Badescu și să îl numească premier, la indicaţia lui Visinski, adjunctul lui Molotov, pe Petru Groza, primul premier comunist din istoria ţării.
- Pe plan extern înţelegerile secrete din timpul celui de-al doilea Război Mondial dintre conducătorii Naţiunilor Unite: Stalin, Churchill și Roosevelt, înţelegeri care au culminat cu “acordul de procentaj” de la Moscova din octombrie 1944, prin care România intra 90% sub influenţa sovietică și “Conferinţa de la Ialta” din februarie 1945, unde cele 3 mari puteri și-au împărţit Europa în sfere de influenţă, înţelegeri care devin oficiale în urma încheierii războiului in cadrul Conferinţei de la Potsdam din iulie 1945 și de la Paris din 1947 și ocuparea României după 23 august 1944 de către Armata Roșie.

Instaurarea regimului comunist în locul regimului anterior a avut ca urmări :

1. Schimbarea formei de suveranitate a României la 30 decembrie 1947, când, în urma abdicării silite a Regelui Mihai I, România devine Republica Populara Române
2. Lichidarea opoziţiei politice, PNL și PNT, în România, pluralismul politic fiind înlocuit cu partidul unic, care din februarie 1948, prin fuzionarea forţată cu PSD, devine PMR
3. Adoptarea în aprilie 1948 a primei Constituţii comuniste, după model Stalinist, care devine baza juridică a noului regim politic

Instaurarea și consolidarea regimului comunist s-a realizat pe parcursul a 4 etape :

I) 6 martie 1945 - prima etapă, când, prin presiune, comuniştii reușesc să numească primul Guvern comunist, fapt ce a marcat cucerirea puterii politice
II) noiembrie 1946 - a doua etapă, când, prin fraudă, comuniștii reușesc să câştige alegerile parlamentare, act ce a marcat cucerirea puterii legislative într-un Parlament Unicameral
III) anul 1947 - a treia etapă, când :

- in iulie-noiembrie lichidează partidele de opoziţie PNT şi PNL, arestând pe liderii acestor partide, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Dinu şi Gheorghe Brătianu
- pe 30 decembrie 1947, prin abdicarea silită a Regelui Mihai I şi proclamarea republicii, comuniştii preluau definitiv puterea executivă în stat

IV) anul 1948 - ultima etapă, când în februarie Partidul Comunist devine partid unic, iar în aprilie, prin adoptarea Constituţiei după model comunist se crea baza juridică a regimului comunist

Regimul comunist a cunoscut în România două etape : etapa (modelul) stalinist, condus de Gheorghe Gheorghiu Dej şi etapa (modelul) naţional-stalinist, condus de Nicolae Ceauşescu.



A) MODELUL STALINIST – REGIMUL LUI GHEORGHE GHEORGHIU DEJ

- A stat la baza regimului comunist între anii 1945-1964

- In aceasta etapa, România adopta în construirea comunismului modelul stalinist, fapt ce a marcat o politică internă şi externă subordonată Moscovei

- Numirea Guvernului Petru Groza a marcat instalarea comuniştilor la putere, regim consolidat prin cucerirea puterii legislative in 1946, înlăturarea opoziţiei politice şi proclamarea Republicii în 1947 şi desfiinţarea pluralismului politic în 1948 prin impunerea PMR ca partid unic cu rol conducător. Acest guvern s-a folosit de prezenţa Armatei Roşii, de înlăturarea instituțiilor democratice (monarhia, pluralismul politic,etc) de manipularea opiniei publice pentru a-şi atinge obiectivele.

- în 1948, din fuziunea PSD cu PCR a luat naştere PMR, iar în aprilie 1948 e redactată prima Constituţie comunistă după model sovietic

- între 1948-1957 s-a desfăşurat procesul de epurare a partidului comunist, Dej, cu sprijinul lui Stalin, reuşind să înlăture din partid în 1952 aripa moscovită condusă de Ana Pauker, lupta pentru puterea politica încheindu-se cu victoria lui Dej, care în 1952 devine premier, iar în 1961 preşedinte al Consiliului de Stat

- în 1948 sunt adoptate legi de purificare a României, ca de exemplu legea învăţământului, prin care limba rusă devine limba obligatorie, desfiinţarea Academiei Române sau legea cultelor, prin care era desfiinţată Biserica Greco-catolică

- în 1958, în contextul retragerii Armatei Roşii, Dej începe procesul de distanţare faţă de Rusia, politica care devine oficială în aprilie 1964, prin "Declaratia PMR". Astfel, regimul Dej poate fi împărţit în 2 etape: 1948-1958, când a fost adoptat modelul stalinist şi 1958-1965, când are loc îndepărtarea de modelul sovietic şi trecerea la calea româneasca

Acţiunile regimului au avut în vedere consolidarea regimului comunist în România :

În plan politic

- adoptarea a 2 Constituţii după model sovietic, din 1948 şi 1952, legi care transformau Marea Adunare Naţională în organul suprem al puterii în stat şi PMR în partidul conducător
- înlăturarea prin violenta a adversarilor politici atât din partid cat şi din afara lui - astfel e înlăturată aripa moscovită a lui Lucreţiu Patrascanu, iar pentru ceilalţi opozanţi politici au fost folosite închisorile politice de la Sighet, Gherla, Râmnicu Sărat, unde şi-au pierdut viaţa Iuliu Maniu, Ion Mihalache (PNT), Gheorghe Brătianu (PNL), lagărul de muncă (ca de exemplu Canalul Dunare-Marea Neagră), unde s-a urmărit reeducarea prin muncă, conform codului muncii elaborat în 1950

În plan cultural

- din 1945 e declanșata o revoluție cultural numita "proletcultism"- o forma nocivă de amestec al politicului în cultură, care cerea poporului român "să uite trecutul" și să promoveze cuceririle revoluționare ale clasei muncitoare cu țărănimea, sub directa îndrumare a poporului eliberator sovietic - aceasta politica a permis rusificarea României prin rescrierea de către Roller a Istoriei României în 1947, prin legea învățământului din 1948, rusificarea instituțiilor de cultură, desființarea Academiei Române, interzicerea unor scriitori și istorici, de exemplu Lucian Blaga, Nicolae Iorga, Ion Luca Caragiale

În plan economic

- 11 iunie 1948 - în plan economic, este declanșată naționalizarea principalelor mijloace de producție imobile, măsură care a condus la trecerea în proprietatea statului a peste 1000 întreprinderi
- 1949-1950 - este declanșată industrializarea forțată pe baza planurilor anuale iar ulterior, începând cu 1951-1955 pe baza planurilor cincinale
- martie 1949 - plenara C.C. a PMR decide după modelul sovietic cooperativizarea, proces încheiat în 1962
- alte măsuri în plan financiar - în 1946 a fost etatizata BNR, iar in 1947 a fost realizata reforma monetara



În plan administrativ-teritorial, România este împărțită în raioane și regiuni (modelul sovietic).
Urmări :

- în plan economic, naționalizarea și colectivizarea agriculturii au condus la distrugerea proprietății private și înlocuirea ei cu proprietatea de stat, fapt ce au permis statului comunist
- să controleze și să dirijeze întreaga economie care devine centralizata
- în plan social, dispar burghezia prin Actul de Naționalizare și cheaburimea, în urma colectivizării se consolidează puterea și prestigiul clasei muncitoare
- un alt efect l-a constituit exodul de la sat la oraș, fapt ce a condus la pauperizarea satului românesc
- în plan politic, este redactată cea de-a doua Constituție din 1952, care marca victoria modelului stalinist prin instituirea proprietății de stat și al rolului conducător al Partidului Comunist

Formele de represiune politica in timpul comunismului :

- Represiunea comunistă a vizat distrugerea societății civile, a pluralismului politic, a gândirii libere și a impus controlul asupra întregii societăți, folosind ca instrumente securitatea, înființata în 1948, Miliția și trupele de securitate în 1949
- Cu ajutorul instrumentelor noi create, foarte mulți români au fost supuși mecanismelor terorii, sub acuzația de "uneltire contra statului comunist" astfel :
- lideri ai fostelor partide politice, oameni de cultura, slujitori ai Bisericii, au fost exterminate fizic în închisorile de la Gherla, Aiud, Sighet
- alți români au fost reeducați prin munca la Canalul Dunare-Marea Neagra
- deportarea a reprezentat o alta metoda de represiune și care a vizat cu precădere pe minoritățile germane, sașii și șvabii, și sârbă, locul deportării fiind Câmpia Bărăganului, dar și în afara țării, în Siberia

Forme de rezistenta anticomunista in timpul lui Dej

- Rezistenta anticomunistă în timpul regimului Dej a cunoscut mai multe forme de manifestare astfel, mai întâi s-a desfășurat rezistenta armata (mișcarea de partizani) din Munții Carpați din 1944-1960 sub lozinca “vin americanii”- aceasta forma de rezistenta organizata sub forma grupurilor înarmate de partizani, pe legi conspirative sub diferite denumiri ca de exemplu “Haiducii Muscelului”, “Haiducii lui Avram Iancu”, “Graiul Sângelui”, au acționat în Munții Făgăraș, în zona Muscelului, in Banat, în Bucovina, grupuri sprijinite de populația civila și care urmăreau să mențină încrederea poporului român în sprijinul occidental împotriva comunismului - în cele din urma, trupele de securitate și de miliție le-au anihilat, mișcarea încetând în 1960
- O alta forma de rezistență anticomunistă a organizațiilor de țărănime în contextul declanșării în 1949 a colectivizării -au avut loc răscoale ale țărănimii în toată țara, peste 80.000 țărani au fost arestați, din care 30000 au fost judecați de “așa-zisa” “justiție populară”
- Rezistenta anticomunistă a fost organizată și de intelectualitatea românească, mulți dintre ei au plecat în exil unde au organizat în SUA de exemplu: un Comitet National Român, care a funcționat între anii 1949-1975



Implicări ale României pe plan internațional (politica externă)

- Pe plan extern, pana in 1964, politica externa a României a fost aliniata la politica Moscovei :
- 1948 Guvernul Groza a semnat Tratatul pe 20 de ani de prietenie, colaborare și asistenta mutuala cu URSS
- 1949 România este membra fondatoare a CAER- alianța ce era o alternativă a planului Marshall
- 1955 România devine membră fondatoare a Tratatului de la Varșovia, alternativa la NATO și membra ONU
- 1956 Susține politica URSS cu privire la înfrângerea revoluției anticomuniste din Ungaria, condusă de Imre Nagy
- După retragerea trupelor sovietice din România in 1958, începe treptat desprinderea de Moscova și în plan extern, ca de exemplu :
- 1963 - pentru prima data România vota la ONU diferit
- 1964 - în declarația din aprilie=PMR se critica imixtiunea Moscovei în problemele interne ale partidelor comuniste și se cere egalitatea între statele comuniste



B) MODELUL NATIONAL COMUNIST (REGIMUL CEAUSESCU) 1965-1989

In anul 1965, la conducerea României a fost desemnat Nicolae Ceaușescu, care marchează continuarea detașării de Moscova și construirea comunismului pe cale naționala. Cauzele instaurării de către Ceaușescu a unui regim național comunist au fost :

- Moartea lui Dej, care a schimbat conducerea de partid cu Gheorghe Mauer și Chivu Stoica
- Abandonarea "căii unice" în construirea comunismului Nicolae Ceaușescu era adeptul politicii de independență față de Moscova

Au existat două etape în evoluția regimului național comunist (regimul lui Ceaușescu) :

I. etapa liberalizării limitate (1965-1971) și
II. etapa "socialismului dinastic" (neostalinist in 1971-1989)



Etapa liberalizării relative (1965-1971) Începe cu Congresul IX al Partidului Comunist în iulie 1965, când PMR revine la vechea denumire de PCR și R.P.R. e înlocuita cu Republica Socialista Româna Baza juridică a acestui regim a reprezentat-o Constituția din 1965.

Caracteristici / trăsături :

Pe plan politic :

- sunt înlăturați din conducerea partidului vechi apropiați ai lui Dej și înlocuiți cu apropiații lui Ceaușescu, ca de exemplu Ilie Verdeț sau Paul Niculescu Mizil, pentru ca apoi, la plenara din 1968 să reabiliteze pe Lucrețiu Pătrășcanu și Stefan Foriș, criticând abuzurile lui Dej și pozând într-un "campion al libertății",
- Ceaușescu reușește cu abilitate să-și întăreasca poziția, în 1967 fiind numit președinte al Consiliului de stat, iar în 1968 începe să controleze Consiliul Apărării
- mai mult, Ceaușescu deschide PCR-ul spre segmente sociale alta data interzise, cu precădere spre intelectuali, începând să transforme PC într-un partid de masă

În plan economic, relativa liberalizare și-a găsit expresia în :

- Incurajajrarea sectorului privat
- Multiplicarea schimburilor comerciale cu Occidentul, înființarea unor societăți mixte cu capital străin, de exemplu fabrica de autoturisme de la Pitești construita in colaborare cu firma franceza Renault



În plan cultural, aceasta etapa a fost cea mai prielnica din istoria comunismului în România, pentru ca învățământul cunoaște o perioada de modernizare, este rescrisă istoria naționala, sunt reeditate operele clasicilor români, sunt reafirmate personalități ale culturii precum George Călinescu, Tudor

Vianu, A.D. Xenopol, Eugen Ionescu şi sunt înfiinţate 2 festivaluri internaţionale : unul de muzică clasică (George Enescu) şi unul de muzică uşoară (Cerbul de Aur)

Urmările etapei : etapa liberalizării relative a avut urmări importante in plan economic şi social. Legăturile economice cu Occidentul au permis pătrunderea mărfurilor româneşti pe pieţele externe, fapt ce a însemnat o perioada de prosperitate economica, ce a însemnat in plan social creşterea nivelului de trai al populaţiei, un climat de toleranta sociala, creşterea numărului de locuinţe şi de autoturisme

Pe plan extern, Ceauşescu a continuat politica de distanţiere faţă de Moscova, câştigând astfel simpatia Occidentului, drept urmare în aceasta etapă se implică în evenimente internaţionale, de ex :

- 1967 România este prima ţară comunistă care a reluat relațiile diplomatice cu RFG-ul și care nu le-a întrerupt cu Israel
- 1968 a reprezentat anul de apogee al popularității lui Ceaușescu pentru ca la 21 august, într-unmiting popular organizat la Bucureşti, a criticat invazia tratatului de la Varşovia în Cehoslovacia, pentru înăbuşirea "primăverii de la Praga", drept urmare:
- România întăreşte colaborarea cu Iosif Broz-Tito, liderul Iugoslaviei
- 1969 România este vizitata de preşedintele american Richard Nixon, iar în 1975 de Gerald Ford
- 1972 România devine membra FMI







Etapa socialismului dinastic 1971-1989 (neostalinism) este etapa în care se consolidează regimul ceauşist, cele 2 cauze ale întreruperii liberalizării şi trecerii la dictatura fiind :

- Vizita in 1971 a lui Ceauşescu in Coreea de Nord şi China=modelul Asiatic bazat pe controlul riguros asupra societăţii şi cultul personalităţii conducatorului începe să-l inspire pe Ceauşescu
- Tezele din iulie 1971, instituirea în martie 1974 a funcţiei de preşedinte şi Congresul al XI-lea al PCR din noiembrie 1974, prin intermediul cărora Ceauşescu lansează o noua revoluție culturală cu scopul cultivării cultului personalităţii lui, un nou program ideologic, care definea trecerea României la etapa societăţii socialiste multilateral dezvoltate, toate i-au permis lui Ceausescu să cumuleze întreaga putere în stat, Elena Ceauşescu devenind al doilea om în stat, prin numirea ei în funcţia de vicepreşedinte








În plan politic :

- Este promovată politica "rotirii cadrelor"
- Apariția unui nou tip de intelectual școlit la academia Stefan Gheorghiu, numit activist de partid (nomenclatura)
- Este redescoperită valoarea și rolul propagandistic al istoriei naționale, care este aservită cultului personalității lui Ceaușescu

În plan cultural, creste rolul propagandei, se intensifică cenzura, științe precum sociologia, jurnalismul, științele politice sunt scoase din cadrul Universității și studiate numai la Academia Ștefan Gheorghiu

În plan economic, se continua industrializarea forțată, acum sunt ridicate combinatele de la Călărași, Galați, Slatina și sunt puse in aplicare proiecte ambițioase precum Canalul Dunare-Marea Neagra, Transfăgărășanul sau construcții megalomanice precum Casa Poporului sau Bulevardul "Victoria Socialismului"

În plan social este instaurat prin intermediul Securității controlul sever asupra populației, viața privată a omului era strict supravegheată



Forme de represiune politică În timpul regimului comunist, represiunea a fost indirectă și a îmbrăcat forme diverse, de exemplu :

- Ascultatul telefoanelor
- Domiciliul obligatoriu pentru contestatari, (de ex Silviu Brucan și Mircea Dinescu)
- Creșterea numărului de informatori atrași de avantaje (post mai bun sau salariu preferențial)



Acțiuni notabile ale disidenței (rezistenței la regim)

- Disidența în România a apărut mai târziu fata de Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, se conturează în perioada destinderii relative și atinge apogeul in anii '80 considerați punctul culminant al "epocii de aur"
- Primele opoziții majore față de socialismul dinastic al lui Ceaușescu apar în anul 1977, când în martie scriitorul Paul Goma declanșează mișcarea de solidaritate cu mișcarea din Cehoslovacia numita "Charta 77", reușind să strângă 200 de semnături pe o scrisoare adresata Conferinței pentru respectarea drepturilor omului, iar în august izbucnește greva muncitorilor din Valea Jiului de la Lupeni – 10.000 de mineri au întrerupt lucrul pentru o săptămână, cerând condiții decente de muncă și de viață

- Rezistența împotriva regimului ceaușist continuă în 1987 cu greva muncitorilor din Brașov de la uzina "Steagul Roșu" în timpul căreia s-au scandat lozinci anticomuniste și s-a devastat sediul județean al PCR, pentru ca în 1989 să se atingă apogeul opoziției împotriva lui Ceaușescu în "Scrisoarea celor 6" foști lideri PCR în frunte cu Corneliu Mănescu, Alexandru Bârlădeanu, Constantin Pârvulescu, în care Ceaușescu era criticat pentru încălcarea drepturilor omului și scăderea drastică a nivelului de trai al poporului



Efecte ale etapei neostaliniste

- **În plan economic** în 1983 România avea o datorie externă de 11 miliarde $
  Industria României este afectată de criza energetică, începe să producă din ce în ce mai mult și de calitate proastă

- **În plan politic**, epoca de aur a lui Ceaușescu a însemnat o încălcare a drepturilor omului, distrugerea totală a societății civile

- **În plan edilitar**, construcții megalomanice cu prețul demolării unor monumente istorice și ale satului românesc.

- **În plan social**, criza energetică și alimentară îl obligă pe Ceaușescu să treacă la raționalizarea alimentelor de bază prin reintroducerea cartelelor, aspect care a condus la scăderea nivelului de trai al populației

- **În plan cultural**, întreaga cultură și educație a fost pusă sub o cenzură strictă și sub un singur scop, cel al atașamentului față de opera lui Ceaușescu

- **În plan internațional,** diplomația română a continuat să promoveze o politică externă proprie, independența de Moscova, iar un al doilea obiectiv urmărit a fost implicarea țării în acțiuni internaționale de "consolidare a păcii și securității în lume", în acest sens :
  - Între anii 1978-1979 România și-a adus o contribuție importantă la semnarea acordurilor de pace între Israel și Egipt
  - În 1975 România a jucat un rol important în stabilirea relațiilor diplomatice dintre China și SUA, tensionate în urma războiului din Vietnam
  - Între anii 1987-1989 România respinge proiectele lui Gorbaciov de reformă a sistemului comunist, lucru afișat în mod direct de Ceaușescu în timpul vizitei lui Gorbaciov de la București din 1987 și la ultima întâlnire a statelor comuniste de la Moscova din 4 decembrie 1989



Între modelul stalinist și cel național-stalinist au existat și elemente de continuitate :

- Ambele modele au avut la bază ideologia marxist-iluministă, respectiv teoria “luptei de clasă” și a luptei împotriva “dușmanilor poporului”
- În ambele etape MAN a reprezentat instituția care a deținut puterea supremă în stat, cu atribuții atât executive cât și legislative, iar PC a fost considerat cu rol de conducător în societate – așadar ambele modele au distrus principiul separației puterilor în stat și pluralismul politic
- Un alt element de continuitate îl reprezintă politica economică - în ambele modele, la baza economiei centralizate și dirijate a stat proprietatea de stat considerată “proprietatea întregului popor”, iar dezvoltarea industrială a țării s-a facut în ambele regimuri pe baza planurilor cincinale



Deosebiri între modelul stalinist și cel național-comunist

- Modelul stalinist a însemnat aservirea totală față de Moscova, în timp ce național-comunismul a însemnat distanțarea de politica impusă statelor comuniste, intern și extern
- In timp ce modelul stalinist a promovat proletcultismul care însemna renunțarea la valorile naționale, la trecutul românilor și impunerea realizărilor sovietice în timp ce național-comunismul a pus accent pe trecutul istoric al poporului român pentru redescoperirea istoriei ca mijloc de promovare a naționalismului



ASEMĂNĂRI ȘI DEOSEBIRI ÎNTRE ROMÂNIA ȘI CELELALTE STATE COMUNISTE

Asemănări :

- Dirijismul economiei, distrugerea economiei de piață
- Limitarea drepturilor și libertăților cetățenesti prin cenzură
- Controlul societății prin intermediul politiei politice

Deosebiri :

- România a fost singura țară din care, în 1958, s-au retras trupele sovietice ale Armatei Roșii
- Sectorul de stat a fost dominant, proprietatea privată distrusă, în România spre deosebire de Iugoslavia, Ungaria, unde s-a păstrat și un sector privat
- Prăbușirea comunismului s-a făcut pe cale violentă numai în România, în celelalte state s-a produs prin negocieri sau manifestații pașnice de stradă



In concluzie, perioada comunistă din România poate fi împărțită în 3 mari perioade :

Prima perioadă (1948-1964), în care România a urmat linia impusă de Moscova. Interesele țării noastre trebuiau să le urmeze pe cele ale sferei sovietice. Astfel, în 1949 România adera la “C.A.E.R”, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc pe fondul refuzului planului Marshal inițiat de S.U.A. Următorul lider după moartea lui Stalin a fost Nikita Hrusciov 1953, acesta a încercat să îndrume blocul comunist într-o direcție nouă. In 1955 România aderă la varianta comunistă a blocului NATO, “Pactul de la Varșovia”.După înlocuirea lui Stalin, comunismul român se distanțează de dependența de Moscova. In 1958 trupele armate sovietice se retrag din teritoriile României. Liderul țării la momentul respectiv, Gheorghe Gheorghiu Dej începe să ducă o politică de distanțare fata de URSS și de afirmare a unui drum propriu.

O alta dovadă a noului drum spre o politică independentă, o reprezintă respingerea planului Valev (România - principalul furnizor de grâu al URSS-ului).

A doua perioadă (1965-1974) începe odată cu moartea lui Gheorghe Gheorghiu Dej și preluarea puterii în cele din urmă de către Nicolae Ceaușescu, mâna dreapta a fostului lider. Această perioadă se caracterizează printr-o anumită lejeritate în viața socială, o agresivitate mai mică din partea organelor polițienești, o dezvoltare a relațiilor externe (în special cu țările din vest) și o creștere economică.

Ceaușescu reușește să se îndeparteze de URSS și să se apropie de Occident. Țara noastră va primi vizitele mai multor șefi de stat din vest, precum Charles de Gaulle (Franța), Richard Nixon și Gerald Ford (SUA). Și Ceaușescu va vizita mai multe țări și își va îmbunătăți relațiile cu unii lideri, de exemplu cu Iosip Broz Tito (Iugoslavia), aflați în conflict cu puterea de la Moscova.

Un moment crucial al acestei perioade îl reprezintă discursul lui Ceaușescu, în care condamnă forțele Pactului de la Varșovia pentru invazia rusească din Cehoslovacia (care punea capăt mișcării “ Primăvara de la Praga”).

Aceasta poziție pune România într-o perspectivă nouă față de puterile din vest, acestea văzând în țara noastră și în Ceaușescu o poartă spre relațiile est-vest.

Alte dovezi ale relațiilor externe bune se regăsesc și în diferitele organizații internaționale la care România aderă în aceasta perioadă : 1971 – Acordul General pentru Tarife și Comert, 1972 - Fondul Monetar International și Banca Mondială și 1973 – Acordul de cooperare cu Comunitatea Economică Europeană.

A III-a şi ultima perioadă a comunismului o reprezintă perioada **1974-1989**, marcată de o schimbare radicală în ideologia lui Ceaușescu. Dacă în perioada anterioară România își urma cursul unui stat ce dorea să întemeieze un model de comunism naţional, în această perioadă întreaga ţară se mobilizează doar pentru a îndeplini idealurile pur personale ale dictatorului.

Ceaușescu s-a implicat direct în toate proiectele statului din toata aceasta perioadă. Câţiva membri ai cercului personal al liderului au obţinut poziţii semnificative în stat: în 1980 Elena Ceausescu a devenit Vice-prim-ministru.

La începutul anilor 80, Ceausescu decide să plătească toate datoriile externe ale statului. Astfel, el supune populaţia unei severe raţionalizări alimentare şi energetice, resursele fiind redirecţionate întâi spre export şi apoi spre proiectele majore care avansau intens : Canalul Dunare-Marea Neagră, Centrala Nucleară de la Cernavodă, Casa Poporului, modernizarea satelelor româneşti, sistemele de irigaţii, etc



In aceasta perioadă se observă cum în politica externă Ceaușescu se apropie de statele totalitare din lumea arabă, Africa și Asia. Dictaturile din Korea și China l-au impresionat puternic pe Ceaușescu, în special în ceea ce privea cultul personalităţii de care beneficiau dictatorii de acolo. El decide să aplice același model și acasă și în curând întreaga ţară devine un altar dedicat personalităţii sale.



Datorită noii politici adoptate de Moscova în 1985 (”glasnost” și ”perestroika”) cât și conflictelor apărute între Gorbaciov și Ceausescu, relațiile externe ale României se răcesc și cu statele comuniste. Izolat, Ceaușescu este străin și de realitatea internă.

În urma politicii dure de austeritate, încep să apară conflicte de muncă, urmate de manifestări stradale (de neconceput pentru acele vremuri și implicând riscuri majore pentru participanți), înăbușite invariabil de către autorități prin măsuri represive, violente. Cele din Valea Jiului (august 1977), Cluj-Napoca (noiembrie 1986), Iași (februarie 1987) și Brașov (noiembrie 1987), merită amintite, întrucât sunt semnificative, atât ca amploare cât și ca urmări. Datorită caracterului lor izolat și faptului că erau îndreptate împotriva regimului comunist, au reprezentat adevărate acte de curaj colectiv.

Manifestaţia studenţească din Iaşi - 17 februarie 1987

Un protest spontan (la care au participat la început câteva zeci de studenţi având la baza nemulţumiri punctuale referitoare la condiţiile din cămine), se transformă într-o adevărată demonstraţie de solidaritate şi curaj, la care iau parte spre final câteva mii de studenţi. Începută în după-amiaza zilei 17 în complexul studenţesc Puşkin, va dura toata ziua şi toata noaptea de 17/18 februarie. Joncţiunea cu studenţii din complexul Tudor Vladimirescu şi mai ales cu grupurile spontane din cartierele muncitoreşti Nicolina şi Alexandru este împiedicată de forţele de ordine masate în punctele cheie. Pe baza fotografiilor și filmărilor făcute în timpul evenimentelor, urmate de anchete desfășurate în căminele studențești, au loc exmatriculări și înfierarea manifestărilor în ședințe comune cu cadrele didactice, reprezentanții partidului și conducerilor unităților de Invățământ superior (Universitatea, Politehnica, Insitutul de Medicina, Institutul de Agronomie, etc)

Revolta muncitorească de la Brașov – 15 noiembrie 1987

Câteva mii de muncitori de la Întreprinderea de autocamioane Steagul Roşu încetează lucrul, protestând astfel pentru reţinerea a jumătate din salarii. Înainte de prânz, circa 4-500 de oameni pornesc către Consiliul Judetean. Lor li se alătură alte câteva mii de muncitori de la fabrica Tractorul Brașov, fabrica Hidromecanica, elevi, studenți și alți locuitori, protestul transformându-se într-unul politic. Mulţimea ia cu asalt clădirea Comitetului Judeţean de Partid și sediul primăriei, aruncând în piață portretele lui Ceaușescu și alimente de la cantina Partidului, bine aprovizionată, in timp ce ei suportau drastice raționalizări. Protestatarii furioși pătrund în clădirea Comitetului de Partid, distrug mobilier, aparatură și sparg geamuri; îi agresează pe unii membri ai nomenclaturii brașovene (inclusiv pe primar) și sfâșie uniforma unuia dintre miliţieni (care a fost bătut, apoi dezbrăcat în pielea goală). Manifestanţii incendiază tot ce simboliza regimul comunist. Un rug uriaş, alcătuit din înregistrări de propagandă și documente de partid, arde ore bune în piaţa din centrul Brașovului.

La sosirea serii, forțele de Securitate și armata înconjoară zona centrală a orașului și împrăștie prin forță revolta, folosind gaze lacrimogene, câini dresați și mașini blindate. Se fac fotografii și filmări, iar masurile vor fi extrem de dure. Aprox. 300 de protestatari sânt arestaţi și anchetaţi. Pe perioada anchetei, sânt torturaţi sălbatic, atât la Braşov cat şi la Bucureşti, la 183 întocmindu-li-se dosar penal. După un proces de o zi care s-a desfășurat chiar in întreprindere, sub supravegherea unităţilor speciale şi cu oraşul închis (şi unităţile militare in stare de alertă), 61 de muncitori sânt condamnaţi pentru „ultraj contra bunelor moravuri şi tulburarea gravă a liniştii publice", la pedepse cuprinse între şase luni şi trei ani, fără privare de libertate, cu executare la locul de muncă în diferite întreprinderi din ţară, ei fiind despărţiţi de familii. Alte 21 de persoane fost anchetate, dar puse în libertate : 5 elevi (exmatriculaţi, apoi reînmatriculaţi), 9 muncitori (reprimiţi la Întreprinderea de Autocamioane din Braşov) şi 7 persoane (trimise în localităţile de origine). După Revoluţie, nici unul dintre torţionari nu a fost judecat, unii dintre ei fiind chiar avansați. (sursa : articol de Silvia CRAUS, Wikipedia)

Prăbușirea regimului ceaușist și revenirea la democrație - 1989

Deși contextul era unul complex, se pot identifica câteva cauze principale ale prăbușirii regimului comunist din România :

Pe plan extern, politica de destindere promovată de liderul sovietic Mihail Gorbaciov, venit la conducerea URSS in 1985, fapt ce a însemnat promisiuni de neamestec ale Moscovei în problemele statelor comuniste, înțelegerile secrete dintre Gorbaciov și Bush

Pe plan intern, scăderea drastică a nivelului de trai al populației în urma raționalizării alimentelor

- Incălcarea drepturilor omului, metodele promovate de Securitate care controla întreaga societate, instalând un climat de teroare
- Nemulțumirea generală a populației întreținută de românii fugiți peste hotare și de posturile de radio "Europa Liberă" și "Vocea Americii"

Calea de înlăturare a regimului comunist a fost calea violentă a revoluției populare.



Acțiunile principale din timpul Revoluției române :

- a început în zilele de 16-17 decembrie la Timișoara și a continuat în zilele de 21-22 decembrie 1989 la București – Ceaușescu organizează un miting popular pentru a condamna acțiunile de la Timișoara, care s-a încheiat însă cu fuga lui Ceausescu cu elicopterul pe 22 decembrie de pe sediul Comitetului Central al PCR, act care a avut drept urmări arestarea lui Ceaușescu la Târgoviște, judecarea și condamnarea la moarte
- puterea a fost preluată din 22 decembrie de Frontul Salvării Naționale condus de Ion Iliescu, iar pe 26 dec s-a format un guvern provizoriu condus de Petre Roman

(sursa : articolul Regimul comunist în România, de Ruxandra CARAVIA)

După valul de schimbări ce au loc în Europa de Est în ultima parte a anilor 90 și în urma înrăutățirii constante și accentuate a nivelului de trai al majorității românilor , în decembrie 1989, evenimentele se precipită și în România.

Pornind de la protestul a mii de timișoreni (concentrat în Piața Operei), în urma represaliilor Armatei și Miliției, populația din țară se solidarizează cu manifestanții și mitingul organizat de Ceausescu în București se transforma într-o masivă mișcare populară anti-Ceaușescu și anti-regim, urmată de lupte de stradă. Trecerea Armatei de partea grupului reformator și ocuparea unor instituții cheie (Televiziunea Româna, Comitetul Central, etc) de către mulțimea adunată în centrul Capitalei, determină fuga cuplului prezidențial din București, urmată la scurt timp de capturarea, judecarea sumară și executarea celor doi, pe 25 decembrie 1989 (da, chiar de Crăciun). Noii lideri, unii dintre ei provenind tot din rândurile structurilor de putere comuniste (exponentul cel mai cunoscut fiind Nicolae Iliescu), preiau pe deplin puterea.



Astfel, odată cu prăbușirea regimului comunist, România punea capăt războiului rece (în care fusese implicată) și începea lungul drum al integrării în noua Europă.

Referitor la Revoluție (un subiect relativ recent în sistemul de referință istoric și încă sensibil), cu riscul de a fi suspus judecăților de orice fel, din respect pentru cei care mai suferă și azi de pe urma ei, mă voi rezuma la a reda parțial un articol, care (chiar dacă n-ar fi în întregime adevărat), poate explica multe din lucrurile petrecute în acel controversat și zbuciumat decembrie al anului 1989.

Astfel, presa rusă a publicat, în premieră, mărturiile unui ofiţer al serviciilor ruse care a participat la operaţiunea comună (a CIA, KGB, GRU şi a serviciilor maghiare) de înlăturare a dictatorului român, ofiţer care, ca un profesionist adevărat, timp de 20 de ani nu a deconspirat nici un nume, loc sau pseudonim al colaboratorilor săi români.

De curând el a dezvăluit unele detalii ale operaţiunii de înlăturare a lui Nicolae şi a Elenei Ceauşescu. Şi că acest lucru a fost determinat de Gorbaciov însuşi. Spionul rus recunoaşte că i-a fost silă să asculte cum în primăvara anului trecut, ultimul preşedinte al Uniunii Sovietice condamna la Bucureşti execuţia soţilor Ceauşescu în decembrie 1989. La întrevederea cu jurnaliştii, fostul lider sovietic a declarat că ei au fost împuşcaţi „asemenea unor animale", iar acest lucru nu trebuia făcut, „oricât de complicată ar fi fost situaţia în ţară".

In cadrul unei vizite private, fostul preşedinte sovietic s-a întâlnit cu fostul preşedinte al României, Ion Iliescu. Cei doi aveau multe lucruri de care să-şi aducă aminte ”execuţia soţilor Ceauşescu la peretele unui WC rămâne pe conştiinţa lor", afirmă ofiţerul de informaţii rus.

În noiembrie şi decembrie 1989, el a exercitat funcţia de traducător (maghiara/rusă) al unor şefi superiori, sosiţi cu o misiune secretă de la Moscova. Ore întregi, generalii GRU au purtat discuţii cu şefii serviciilor secrete maghiare. Oaspeţii din capitală au subliniat în mai multe rânduri că acţionau în conformitate cu ordinele ministrului apărării al URSS şi preşedintelui sovietic Mihai Gorbaciov. În acea perioadă, înlăturarea unui şef de stat putea fi autorizată doar de Secretarul General al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică. Cu toate acestea, ofiţerii GRU erau circumspecţi şi au decis să acţioneze doar prin intermediul serviciilor de informaţii maghiare.

După 20 de ani, prim-ministrul de atunci al Ungariei, Miklos Nemet, recunoaşte într-un interviu publicat în ziarul „Magyar Hirlap" că serviciile maghiare au livrat armament opoziţiei române în ajunul evenimentelor tragice, fiind antrenaţi în tabere militare din Ungaria.

Pe lângă asta, viitorii „revoluţionari" erau instruiţi şi de specialiştii sovietici din trupele speciale. Lucrurile nu s-au limitat doar la atât. Serviciile sovietice şi maghiare au reuşit să recruteze mulţi funcţionari români de partid şi din aparatul de stat. Cu viitorul preşedinte al României şi prieten al lui Gorbaciov (Ion Iliescu) a lucrat rezidentul Direcţiei Principale a KGB.

GRU avea în vizor armata română. Printre agenţii recrutaţi se afla şi viitorul ministru al apărării în primul guvern al lui Iliescu – generalul Victor Stănculescu. Pe atunci el era printre favoriţii Elenei Ceauşescu. Și Nicolae Ceauşescu avea deplină încredere în el. Cu toate acestea, rolul principal în organizarea acţiunilor diversioniste în România l-au jucat nu KGB, GRU sau serviciile secrete maghiare. O bună parte a operaţiunilor au aparţinut CIA. Astăzi, conducătorul secţiei CIA pentru Europa de Est, Milton Bearden, recunoaşte că acţiunile subversive au fost dirijate din Washington.

Care a fost totuşi tehnologia schimbării regimului din România? În prima etapă – discreditarea lui Ceauşescu. În acest scop, zeci de agenţi ai serviciilor secrete lucrau pentru ca în presa internaţională să ajungă cât mai multe „materiale compromiţătoare" despre dictator şi anturajul său. De exemplu, ziarele au scris că Ceausescu, in calitate de Comandant Suprem al Armatei a conferit gradul de locotenent căţeluşului său de pluş.

În etapa a doua a operaţiunii, s-a recurs la promovarea unor posibili succesori ai dictatorului. Astfel, în presă a apărut informaţia că posibilul succesor al lui Ceauşescu ar putea deveni Ion Iliescu. În a treia etapă a războiului informaţional s-a pus accentul pe manipularea informaţiilor cu privire la evenimentele din Timişoara, unde în timpul ciocnirilor cu agenţii Securităţii române „ar fi decedat cetăţeni paşnici".

Ofiţerul îşi aminteşte cum cadavrele celor „asasinaţi" au fost prezentate la toate posturile de televiziune din lume, fiind aduşi, în realitate, din morgile din regiune. De fapt, multe din acele fotografii aparţineau unor persoane care au murit de moarte bună, americanii plătind sanitarilor din spital şi morgă câte o sută de dolari pe „bucată". Pentru un om simplu din România acelei perioade, această sumă era irezistibilă.

Serviciile speciale informau că în ziua de 19 decembrie a avut loc întâlnirea şefilor adjuncţi ai Statelor Majore din ţările Tratatului de la Varşovia, la Kiev, pentru a discuta situaţia din România. România nu a fost invitată. Se mai informa şi că la Ungheni, pe râul Prut, se pusese podul de vase până la jumătatea apei. Ce a urmat, este istorie. Ceausescu a căzut in capcana scenariului evadării și a fost izolat de Serviciile care-i erau încă loiale, capturat, judecat și executat pe 25 decembrie.

În noaptea de 26 spre 27 decembrie, postul public de televiziune a difuzat procesul soţilor Ceauşescu. Audierile au fost scurte : lui Ceauşescu i-a fost incriminata ca ;i cap de acuzare asasinarea a peste 60 de mii de persoane (genocid). După pronunţarea sentinţei, condamnaţii au fost scoşi în curte şi puşi la zid. Soldaţii au descărcat în cuplul prezidenţial peste 90 de gloanţe. In timp ce imaginile erau prezentate la postul de televiziune, o voce din studio spune : „Antihristul a fost ucis de Crăciun !”.

Potrivit datelor de care dispunem astăzi, pe străzile din Bucureşti şi Timişoara au decedat în jur de 1.000 de persoane. Dar mai există şi un alt număr, pe care nu-l putem ignora, pierderile din rândurile militarilor şi organelor de forţă. Dintre ei, 325 de persoane au fost omorâte şi 618 rănite. Tot atunci în România au ieşit la iveală şi ţintaşii sportivi. (Amintiţi-vă cum în octombrie 1993 nişte ţintaşi trăgeau în Moscova asupra Clădirii Parlamentului şi asupra trupelor cu destinaţie specială). Este de evidenţiat că, deşi în acea perioadă nu au existat nici un fel de competiţii sportive, după 25 dec, 257 de bărbaţi au zburat din Bucureşti în diverse state din Orientul Apropiat.

In articol se afirmă că organizatorul procesului împotriva lui Ceauşescu ar fi fost Generalul Victor Stănculescu. Se speculează că la scurt timp după ce a obţinut comanda asupra forţelor militare ale României, acesta (fiind agent al câtorva servicii secrete) ar fi trecut deschis de partea complotiştilor.

Ceauşescu ar fi fost trădat şi de conducerea Securităţii. ”Altfel cum poate fi explicat faptul că împotriva atotputernicului Șef al Securităţii, generalul Iulian Vlad, nici un martor nu a acceptat să dea mărturii, iar „dulăii de pază” ai lui Ceauşescu, generalii Virgil Măgureanu şi Victor Stănculescu au ocupat posturile de şef al Serviciilor Secrete şi respectiv Ministru al Apărării ? ” se întreabă autorul.

La sfârşitul anului 1988, „problema românească” devenise una centrală în negocierile lui Gorbaciov, Şevarnadze şi Iakovlev cu Occidentul. Problema nu consta în faptul că în presa sovietică Ceauşescu era prezentat drept un „stalinist” şi duşman al perestroicii, chiar dacă acesta într-adevăr a declarat în cadrul congresului PCR că „mai curând Dunărea îşi va schimba cursul decât va fi realizată perestroika în România”.

Problema nu consta nici în antipatia personală a lui Gorbaciov faţă de Ceauşescu. În marea politică nu există loc pentru sentimente. Există doar interese. Acestea coincideau la Bush (tatăl) şi Gorbaciov în ceea ce ne priveşte : să nu permită României să devină o putere nucleară (mai ales că exista deja problema ambiţiilor nucleare ale Chinei). Potrivit ofiţerului de informații, Bucureştiul inițiase proiectului realizării armei nucleare în anul 1976. Pentru fabricarea acesteia a fost format un grup de fizicieni, care lucrau într-un centru secret de lângă Măgurele. Aşa cum este astăzi în cazul Iranului, oficial, lucrările erau realizate în domeniul energeticii nucleare. Rezultatele pozitive i-au permis lui Ceauşescu să declare oficial în mai 1989 că, din punct de vedere tehnic, România este capabilă să producă arme nucleare. În decembrie 1989, Ceauşescu a fost înlăturat şi executat (de fapt pentru crearea bombei nucleare românii mai aveau de lucrat încă zece ani).

Ofiţerul povesteşte că cei doi generali GRU nu au plecat la Moscova după asasinarea lui Ceauşescu. Împreună cu grupul spionilor militari din Grupul de Sud al forţelor militare sovietice, au trecut din Budapesta la Bucureşti şi au început căutările contactelor printre fizicienii români. Desigur, sovieticii nu aveau nevoie de secretele legate de producerea armei nucleare, ci de înlăturarea oricărui pericol de scurgere a informaţiei legate de tehnologiile nucleare din România. Cu ajutorul CIA, această problemă a fost rezolvată. Peste doi ani, în 1991, noua guvernare a României a acceptat să supună sub controlul absolut al Agenţiei Internaţionale pentru Energia Nucleară obiectivele şi centrele de cercetare nucleară. Pentru o perioadă îndelungată, în România s-au aflat 13,5 kg de uraniu îmbogăţit. Iată de ce în 2003, în colaborare cu CIA şi Serviciul de Informaţii Externe a Federaţiei Ruse, au organizat o operaţiune secretă de transportare şi neutralizare în Rusia a materialului nuclear. Acesta a fost adus la Bucureşti cu un transport militar, încărcat într-un IL-76 şi transportat la uzina de concentrate chimice din Novosibirsk.

Transportul a avut loc la comanda Agenţiei Internaţionale pentru Energie Nucleară şi a fost finanţat de Ministerul Energiei din SUA. Operaţiunea a fost executată de Comisia Naţională pentru control asupra activităţii nucleare a României. Ministerul industriei nucleare a Federaţiei Ruse a executat funcţia de coordonator al operaţiunii. Totuşi, aceasta a fost monitorizată şi de experţii americani. Inspecţiile obiectivelor nucleare efectuate de Agenţia Internaţională pentru Energia Nucleară au scos la iveală faptul că, începând cu anul 1985, România a efectuat experimente chimice secrete în scopul obţinerii materialelor necesare creării unei bombe nucleare. Potrivit estimărilor experţilor, Ceauşescu ar fi reuşit să obţină bomba nucleară către anul 2000. Aceste planuri au fost zădărnicite de conspiraţia serviciilor secrete.

(sursa : Stefan SECAREANU articol Mărturiile unui fost ofiţer al serviciilor secrete sovietice în legătură cu operaţiunea de înlăturare a lui Ceauşescu, apărut in publicaţia online de peste ocean *ANTIMEDIA*)

Dincolo de orice speculații, Revoluția română și perioada imediat următoare avea să se individualizeze de celelalte debarcări din Europa de Est, prin caracterul violent (soldat cu victime), mitul teroriștilor, o pseudo-judecată urmată de execuția cuplului dictatorial și preluarea puterii de către oameni din fostele structuri.

Revenirea la statul de drept a avut la bază următoarele măsuri :

- 31 decembrie 1989 decret-lege prin care se revine la pluralismul politic, apar peste 80 de partide și reapar cele istorice
- In noiembrie 1991, Parlamentul votează noua Constituție a ţării, supusă populației spre aprobare prin referendum in 1991
- 17 iunie 1992, este adoptata o noua lege electorala
- In plan economic, sunt adoptate legi care să permită României trecerea la economia de piață și refacerea proprietății private (retrocedarea pământurilor și imobilelor)

Urmări :

- În mai 1990 au loc primele alegeri libere parlamentare și prezidenţiale din România, câștigate de FSN transformat in partid și de Ion Iliescu
- Potrivit Constituției din '91, România devine o republica parlamentara in care Parlamentul e instituția fundamental a statului, unica autoritate legiuitoare, s-a pus in aplicare principiul separației puterilor în stat, in timp ce președintele ţării joaca rol de mediere între puterile statului și între stat și popor
- Maturizarea electoratului democrat in alegerile din 1998, când s-a produs o deplasare de la stanga spre dreapta vieţii politice cu victoria CDR și a lui Emil Constantinescu



Probleme / tensiuni / dificultăți ale revenirii la democrație :

- Mineriadele: 1990, 1991 și 1999, acțiuni care au afectat prestigiul ţării in exterior
- Instabilitatea guvernelor: doar 2 guverne au stat 4 ani, cel condus de Nicolae Văcăroiu (1992-1996) și cel condus de Adrian Năstase (2000-2004), in rest multe guverne schimbate care nu au reușit să rezolve problemele ţării
- Corupţia din justiţie şi incapacitatea ei de a se afirma ca o putere independenta în stat
- Fenomenul "Piața Universității" din '90-'91 când tinerii au solicitat aplicarea pct. 8 al Proclamaţiei de la Timişoara, acţiune ce a generat prima mineriadă

- Incapacitatea societății civile de a se opune abuzurilor statului
- Greve şi demonstrații paşnice, în contextul declanşării crizei economice mondiale

Realizări / implicări ale României pe plan International după 1989

- 1991-1995 România a semnat cu statele vecine tratate de prietenie, parteneriate de colaborare (primul cu Republica Moldova, dar şi cu Ucraina, Ungaria, Rusia)
- In 2004 România este primita in structurile NATO - valul al doilea, deşi semnase încă din 1999 parteneriatul pentru pace
- In 2007 (alaturi de Bulgaria), România este acceptata ca membru deplin in UE
- A participat alături de forțele ONU la restabilirea păcii in Balcani în urma războiului civil şi etnic din Iugoslavia şi la eforturile NATO pentru oprirea terorismului, forțele armate române acționând in Afganistan, participând de asemenea la restabilirea ordinii şi securitatea populației civile in Irak şi Afganistan

(sursa : articolul Regimul comunist în România, de Ruxandra CARAVIA)

ÎN LOC DE INCHIERE

Iată că, după ce în anii '90 cei mai mulți dintre noi l-am înjurat copios pe Brucan pentru afirmaţia lui ("românii vor avea nevoie de 20 de ani pentru a deprinde democraţia"), după mai mult de 20 de ani, încă mai suntem tributari unor prejudecăţi, nu reuşim să învățăm din greşelile altora (ba şi mai rău, le repetăm), venim cu soluții proprii la probleme deja rezolvate, avem tendințe aproape patologice de a exagera (cel puțin în politică și mass-media), suferim de mândrie prostească și de multe altele pe care le asimilăm (cu umorul nostru negru, și el proverbial) cu ceea ce numim generic "românica".

Revenind în spațiul nord-estic al României, bucovinenii, moldovanii şi moldovenii au și ei anumite idei preconcepute, unii despre alții.

Una din prejudecățile românilor este că moldovenii de peste Prut nu doresc unirea cu România. Să nu uităm însă că în timp ce basarabenii trăiau activ destrămarea imperiului sovietic, România semna în 1991 tratatul cu URSS, garantându-i graniţa pe Prut. Mai mult, moldovenii au respins la un moment dat prin referendum o ofertă a Moscovei de păstrare a unei uniuni. E adevărat că la un moment dat au aderat la CSI (care, deși are unele atribute asemănătoare cu Uniunea Europeană, nu este totuși un organism federal) dar au făcut-o doar din motive economice şi au respins în repetate rânduri colaborarea politică externă şi militară în cadrul acestei structuri.

Este important ca românii să înțeleagă că :

a) În 1917, pentru o seamă de ţărani basarabeni, revoluţia bolşevică a însemnat acapararea unei bucăţi de pământ din proprietatea unui moşier (de multe ori rus). Au existat deci și basarabeni care au îmbrăţişat sincer bolşevismul şi au crezut în el.

b) În 1918 ţăranul din Basarabia a trebuit să renunţe la acea bucată de pământ fiindcă România respecta proprietatea şi a întronat legea. Unii dintre bolşevicii care până atunci ocupaseră diferite funcţii au avut de suferit, de la mici şicane până la pierderea slujbei. Ca soluție de înlocuire a lor cu "oamenii noştri", s-a decis trimiterea pe capul basarabenilor a unei armate de funcţionari din regat, unii de calitate îndoielnică. Anul 1918 a adus deci unor basarabeni un gust amar.

c) În 1940, la venirea ruşilor, mulţi basarabeni şi-au părăsit casele. Alţii, dintre cei rămaşi, au suferit fiindcă serviseră în administraţia românească.

d) În 1941, la intrarea armatei române, mulţi basarabeni au fugit la ruşi fiindcă le era teamă că vor fi acuzaţi că au colaborat cu ruşii. Şi dintre cei rămaşi în autorităţile publice, mulţi au pătimit, fiindcă slujiseră sub steag rusesc. Aceşti oameni aveau familii și ca atare nu puteau să facă grevă şi să nu accepte slujbe de la ruși, mai ales că nu ştiau dacă cedarea Basarabiei va fi sau nu vremelnică.

e) În 1944, la intrarea în Basarabia a armatei sovietice, mulţi basarabeni s-au refugiat în România fiindcă le era teamă că vor fi acuzaţi că au colaborat cu românii şi hitleriştii. Din nou mulţi dintre funcţionarii rămaşi au pătimit din partea autorităţilor ruseşti fiindcă slujiseră sub steag românesc.

f) După 1991, chiar dacă Moldova a ieșit din ”imperiul” sovietic, în structurile politice, economice, adminstrative și de informații au rămas în posturi cheie ruși sau rusofoni, care joacă în continuare un rol important în manipularea mass-mediei și populației.

g) Mulți dintre oamenii simpli din Basarabia încă mai cred în mitul fratelui mai mare de la răsărit, de la care vin utilitățile (energia electrică, gazul, etc) și către care se îndreaptă exporturile de vin, aproape unica sursa de valută a Moldovei (pe lângă sumele repatriate de expați).

Nu este mai puțin adevărat că una din prejudecățile moldovenilor de peste Prut este că nici românii nu doresc unirea Basarabiei cu România. Dincolo de faptul că este imposibil de realizat ca acum aproape 100 de ani, Moldova este acum un stat independent, cu o evoluție proprie, până mai ieri mai apropiată de est decât de vest !

Este important ca moldovenii dintre Prut și Nistru să înțeleagă că :

a) În 1989 şi o bună bucată de timp după aceea, mulţi români aveau o percepţie naivă asupra situației politice și realităților din Basarabia. În acea perioadă Moldova era o republică semi-sovietică, granițele ei fiind păzite încă de grăniceri ruși. Mai mult, o bună parte dintre români trăiau cu impresia că moldovenii pot face orice (de exemplu să nu intre sub umbrela CSI, sau să ceară refacerea uniunii teritoriale pe un model asemănător cu cel al RFG-RDG), dar că de fapt nu vor.

b) Românii sunt conștienți că Moldova este un stat cu o populație mixtă, predominante fiind naționalitatea română și cea rusă (de ex 1/3 din populația capitalei Chișinău este de alte etnii decât cea moldovenească). Dacă moldovenii de origine română și-ar putea dori să fie cetățeni români pentru a obține un pașaport UE, acest lucru poate fi mai puțin atractiv pentru populația de origine rusă, care ar putea percepe o Moldovă mai mare (în cadrul UE) ca pe o ”ocupație românească”.

c) Odată cu acceptarea României în Uniunea Europeana (2007), lucrurile s-au complicat și mai mult, circulația persoanelor din R. Moldova cât și schimburile economice și culturale trans-frontaliere fiind îngreunate de regulile stabilite de ”big-brother”-ul nostru.

Mai mult, românilor (care nu sunt convinși sau lămuriți nici până acum dacă aderarea la UE le-a adus mai multe avantaje sau dezavantaje), o administrare comună li se pare riscantă, în sensul că o eventuală repetare a planului de sprijin al RDG de către RFG (în spațiul și în stilul extra-carpatic), le-ar îngreuna și mai mult situația proprie, prin susținerea Moldovei în dauna celorlalte provincii istorice ale României.



d) Întrucât, timp de 20 ani, economia Moldovei a fost dominată de grupuri de interese cu comportament de business dubios (evaziune fiscală, încălcarea frecventă a clauzelor contractuale cu partenerii străini, reglarea conturilor în stil mafiot, etc), există și acum în România o rezervă în ceea ce privește relațiile economice private, rezervă ce se transferă în plan psihologic și asupra unei eventuale piețe comune.

e) După asumarea direcției Republicii Moldova (către Europa), românii au realizat că cea mai simplă soluție de a reface legăturile și teritoriile istorice spre est, este aceea de a-i sprijini pe frații lor de dincolo de Prut să adere la UE, fapt care ar echivala practic cu translatarea graniței de est a UE cu 150 de km mai încolo (pe Nistru) și cu încadrarea legislației est-moldovene în același sistem de referință cu al României, cel European (asta dacă Uniunea Europeană mai există până atunci).

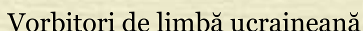
f) Moldova și-a fixat ca prioritate intrarea în UE (generată în mare parte de presupunerea că UE va investi bani nerambursabili în infrastructură, la fel cum s-a întâmplat și în România) dar înoată întrucâtva ”împotriva curentului” din interiorul UE, forțele centrifuge la care este supusă acum UE testându-i serios rezistența și așa slăbită după eforturile făcute pentru salvarea Greciei și a altor câțiva membri.

g) O eventuală aderare la UE nu va surveni foarte curând (dacă nu se petrece ceva excepțional în politica europeană sau în relațiie UE cu Rusia, orizontul este > de 5 ani), dar asta nu înseamnă că R.Moldova trebuie să aleagă între cei doi vecini, România și Ucraina. Un exemplu (poate nu cel mai fericit, dar nu este singurul), este dubla calitate a României de membru atât al NATO cât și al UE (au fost situații când ne-am trezit în mijlocul unor conflicte de interese ale celor două structuri euro-atlantice).



Moldova (portocaliu), România și UE. Cele două caricaturi spun mai mult decât orice cuvinte.

O situație total diferită este cea a românilor din nordul Bucovinei și Ținutul Herței, aflați pe teritoriul unui stat cu o populație cvasi-majoritar slavă (78% ucraineană și 17% rusă) diferența de 5% fiind împărțită între alte 8 etnii (români 0.8%, belaruși 0.6%, tătari 0.5%, bulgari 0.3%, maghiari, polonezi, evrei și armeni câte 0.2%).


Vorbitori de limbă ucraineană


Vorbitori de limbă rusă

Desigur, și Ucraina speră (și luptă) să adere la UE, ceea ce ar pune și românii de acolo în aceeași situație cu cei din Moldova și din România, cel puțin ca status.

Să fim înțeleși : să visezi frumos (la ”România dodoloață”) și plecând de la asta să bați câmpii cu grație sau cu mintea întunecată - e una, iar să știi cine ești, cine au fost strămoșii tăi și să fii conștient că mii de familii din Moldova au avut și mai au încă frați, veri sau părinți și copii în țări și sub regimuri diferite (rude pe care, în unele vremuri nici măcar nu i-au putut ști dacă mai sânt în viață, darămite vizita) - este cu totul altceva. Această lucrare este despre ei, despre suferință și demnitate.

”După toate acestea, oare nu era în firea lucrurilor ca cea mai impresionantă doină românească s-o compună Ciprian Porumbescu, cea mai frumoasă poezie dedicată României s-o scrie Mihai Eminescu, cea mai emoționantă definiție a patriei române s-o dea Mihail Kogălniceanu, cea mai frumoasă odă închinată limbii noastre s-o alcătuiască Alexe Mateevici? Toţi aceşti mari români au fost moldoveni ! [...] Mai mult decât atât, cunoscute fiind aceste antecedente cu rădăcini la începuturile mileniului al doilea, adică acum aproape o mie de ani, nu era oare de aşteptat ca cele mai înalte culmi ale culturii româneşti să fie atinse în Moldova? Cel mai mare poet român a fost şi este Mihai Eminescu, cel mai mare povestitor este Ion Creangă, cel mai mare compozitor este George Enescu, cel mai mare istoric este Nicolae Iorga, cel mai mare autor de romane istorice este Mihail Sadoveanu, cel mai mare sonetist – Mihail Codreanu… Cea mai mare mişcare literară de modernizare a culturii româneşti şi de sincronizare a sa cu spiritualitatea europeană s-a născut şi s-a afirmat la Iaşi – este vorba de ”Junimea” – şi l-a avut în frunte pe un fiu de transilvănean, Ioan Maiorescu. Acesta, stabilit la Craiova, și-a dat băiatul la şcolile bune de la Braşov, apoi în Germania etc. Fiul apoi, întors în patrie, nu s-a dus nici la Sibiu, nici la Craiova, nici la Braşov şi nici măcar la Bucureşti, ci la Iaşi, acolo unde se edificase prima universitate modernă românească [...]

De la moldoveni am învăţat ce înseamnă sacrificiul pentru ţară, de la ei ştiu de ce ţara trebuie să fie mai presus de fire, ştiu de ce nu mă pot niciodată supăra pe ţară, de ce ţara trebuie să se cheme România şi de ce poporul acesta – oricum s-ar numi – este şi rămâne poporul român. Tot de la ei ştiu – de Iorga şi Eminescu, de la Miron Costin şi Dimitrie Cantemir, de la Mihai Viteazul, întregitorul de la Iaşi, de la anonimii din 1374, apărătorii limbii noastre la curia papală, de la ţăranii-oșteni morţi la Războieni şi la Stănileşti, de la boierii apărători ai Tighinei şi Bugeacului, de la morţii căzuţi la Mărăşeşti şi de la plugarii şi păstorii din toate timpurile – că unirea noastră este prea tânără, că ea nu are nici măcar o sută de ani încheiată şi că ne mai căznim s-o facem şi acum. ”

Sursa : Acad. Ioan-Aurel Pop, Lecţia de românism a românilor de la răsărit (sau cum am devenit moldovean…) - alocuţiune la sărbătorirea Zilei Unirii de la 1859, Academia Moldovei

Să ne despartă oare numai câțiva ani (care din perspectivă istorică nu înseamnă mare lucru) de o reîntregire a familiei lui Burebista și Ștefan cel Mare ?

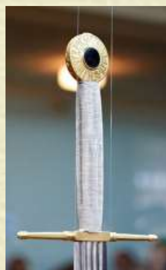
Și, dacă acest lucru se va realiza, după sute de ani de înstrăinare, vor mai putea românii de pretutindeni să trăiască împreună și să simtă că aparțin aceluiași neam ? Cum ar spune Neagu Djuvara : Ești român, creștin, ortodox ? Urmașii tăi s-ar putea să nu mai fie.

Suntem oare sortiți să fim un popor unit, care să joace un rol (esențial, după unele teorii ezoterice) în viitorul omenirii sau vom ajunge, ca mulți alții, mâna de lucru a celor puternici, risipiți prin toată lumea ?

Noțiuni ca ”român”, sau ”moldovean” vor mai avea vreo importanță ? Va mai însemna ceva peste 10 ani apartenența la o structură administrativă, limbă sau etnie ? Dar peste 100 ?

Sunt întrebări la care vor răspunde copiii noștri și urmașii lor.

Tot ce le putem lăsa noi sânt o educație creștină și o identitate puternică, care să-i ajute să rămână niște supraviețuitori, la fel ca strămoșii lor.



BIBLIOGRAFIE

Jean ANCEL, Transnistria 1941-1942.The Romanian Mass Murder Campaigns, 2003

AXINTE Uricariul, Cronica paralelă a Ţării Româneşti şi a Moldovei, Ed. Minerva, 1993

Ioan BOGDAN, Documentele lui Stefan cel Mare. vol. II, Bucuresti, 1913

Ioan BOGDAN, Cronice inedite atingătoare de istoria românilor, ediţia Gr. Tocilescu, 1957

Dimitrie CANTEMIR, Descriptio Moldaviae. Cu charta geografică a Moldaviei şi unu facsimile (Prefaţiune de A. Papiu Ilarianu),Bucureşti, 1872

Nicolae CHIACHIR, Din istoria Bucovinei, Bucureşti, 1993

I. CHIPER, Fl. CONSTANTINIU, A. POP, Sovietizarea României. Perceptii anglo-americane, Bucuresti, 1993

Ion Constantin CHIŢIMIA, Cronica lui Ştefan cel Mare (Versiunea germană a lui Schedel), Ed. „Casa şcoalelor", Bucureşti, 1942

M. CIOBANU, Convorbiri cu Mihai I al României, Bucuresti, 1991

Florin CONSTANTINIU, Între Hitler și Stalin. România și Pactul Ribbentrop-Molotov, Bucuresti, 1991

Florin CONSTANTINIU, O istorie sinceră a poporului român, Editura Univers Enciclopedic, 2012

Corneliu COPOSU, Dialoguri cu Vartan Arachelian, Bucuresti, 1991

Gen. Ion COSTAȘ, Transnistria 1989-1992. Cronica unui război ”nedeclarat”, Editura RAO, 2012

Miron COSTIN, De neamul Moldovenilor, din ce ţară au eşit strămoşii lor, ediţie C. Giurescu, Bucureşti, 1914

Miron COSTIN, Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace, Chişinău, 1972

Nicolae COSTIN, Letopiseţul ţării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601, ediţie îngrijită de Ioan St. Petre, Bucureşti, 1942

Sergiu Victor CUJBA, Viata şi luptele lui Stefan cel Mare, Chişinau, 1922

Hadrian DAICOVICIU, Dacii, Ed. Ştiinţifică, 1965

Neagu DJUVARA, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Edit Humanitas, 2002

Constantin C. GIURESCU, Dinu C. GIURESCU, Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi, Bucuresti, 1975

I. GHERMAN, Istoria tragică a Bucovinei, Basarabiei și Tinutului Herta, Bucuresti, 1993

Keith HITCHINS, România între 1866-1947, Humanitas, 2013

M. HOLBAN, Rapoarte din Moldova, in Calatori straini despre Tarile Române, Bucuresti, 1968

Al. HUSAR, Athleta Christi, in "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LV (1979)

I. IEREMIA, Moldova în contextul relaiilor internaionale (1387-1858). Tratate, Chișinău, 1992

Virgil IERUNCA, Fenomenul Pitesti, Bucuresti, 1991

Nicolae IORGA, Istoria lui Stefan cel Mare pentru poporul român. Editura "Minerva", Bucuresti, 1904

Nicolae IORGA, Istoria românilor prin călători, ediţia a-II-a adăugită, vol. I, Bucureşti, 1928

John KEEGAN, The First World War, Alfred A. Knopf Press, 1998

Gh. MAGHERESCU, Adevărul despre maresalul Antonescu, Bucuresti, 1991

Paul MIHAIL, Relatii externe ale lui Stefan cel Mare, "Mitropolia Moldovei și Sucevei", 1957

Ion NECULCE, Letopiseţul Ţării Moldovei şi o samă de cuvinte, ediţia a-II-a, Bucureşti,1955

Ion NISTOR, Istoria Bucovinei, Editura Humanitas, București, 1991

Ion NISTOR, Istoria românilor din Transnistria, Bucuresti, 1995

Tudor PAMFILE, Industria casnică la români, Academia Română, Tipografia Cooperativa, 1910

Stefan PURICI, Istoria Basarabiei – Note de curs, Editura Semne, Bucuresti, 2011

Mitropolit Iacov PUTNEANUL Ştefan cel Mare şi Sfânt: Portret în legendă, Putna, 2011

Constantin RĂDULESCU-MOTRU Psihologia poporului român şi alte studii de psihologie socială, Editura Paideia, Bucureşti, 1998

Horia SIMA, Istoria Miscării Legionare, Timisoara, 1994

A. SIMION, Preliminarii politico-diplomatice ale insurectiei române din august 1944, Cluj, 1979

Valerii SMOLII, Micul dicționar de istorie a Ucrainei, Lybid, Kiev, 1997

Leon E. STOVER, Bruce KRAIG, "The Indo-European heritage", Nelson-Hall Publishers, Chicago, 1978

Grigore URECHE, Letopisetul Țării Moldovei, Editia a 2-a, Bucuresti. 1958

Ion URSU, Stefan cel Mare domn al Moldovei de la 12 aprilie 1457 pana la 2 iulie 1504 Bucuresti, 1925

Olivian VERENCA, Administraţia civilă română în Transnistria, Editura Universitas, 1993

A. D. XENOPOL, Epoca fanariotă, 1711-1821, Iași, 1892

Al. ZUB, Stefan cel Mare și renasterea nationala româneasca, "Mitropolia Moldovei și Sucevei",1982

ARTICOLE

”23 Aug 1944 salvarea Românіei – trădare naţională”, articol www.historia.ro din 30 aug 2012

”Răscoala : the last peasants' revolt”, articol de Markus BAUER, History Today, 2010

”Regimul comunist în România”, articol publicat de Ruxandra CARAVIA pe http://ro.scribd.com

”Eroica Finlanda”, articol publicat de Radu Constantin DEMETRESCU în Cuvantul Legionar

”Grupuri „minore” din rezistenţa anticomunistă bucovineană 1948-1961” articol de Dorin DOBRINCU, Codrul Cosminului, 2006

“6 Martie 1945. Cum a fost instaurat primul guvern comunist în România”, articol publicat în 2005 de Sebastian DOREANU în Gândacul de Colorado, Ziarul românilor de pretutindeni

”Pedepsirea” lui Ştefan cel Mare, articol publicat de EŞANU Andrei şi EŞANU Valentina pe 1 Apr 2004 în ziarul Accente Libere, Chişinău

”Întâlnirea lui Ştefan cel Mare cu Daniil Sihastrul după lupta de la Războieni”, de Nicolae FUŞTEI publicat în Revista Limba Română Nr. 4-6, anul XIV, 2004

”Cei mai viteji şi mai drepti dintre traci”, articol de Voicu HETEL pe blogul personal www.hetel.ro

”Rezistenţa anticomunistă din munţii României, 1946 – 1958" de Cicerone IONIŢOIU, Gîndirea Românească", 1993

”Stefan cel Mare - marturii istorice”, articol publicat de Dumitru MANOLACHE in Observatorul online 28.06.2004, Toronto, Canada

”De unde avea Ştefan cel mare bani pentru războaie ? ”, articol publicat de Bogdan MURGESCU pe site-ul www.historia.ro

”Trădarea rusească. Intrarea în război (1916) ”, articol de Cristian NEGREA, www.ziaristionline.ro

”Era Armata Română pregătită să intre în Al Doilea Război Mondial ?” de Petre OTU, www.frontpress.ro

”De ce au colonizat elveţienii Bugeacul”, articol de Claudiu PADUREAN, România Libera, 2011

”Istoria nespusă a masacrului din Bălţi”, de Claudiu PADUREAN, România Libera / 19 oct 2012

”Mărturiile unui fost ofiţer al serviciilor secrete sovietice în legătură cu operaţiunea de înlăturare a lui Ceauşescu”, articol de Stefan SECAREANU, apărut în publicaţia online ANTIMEDIA

”Cum s-a născut Patriarhia Română” articol publicat de Petre Ciprian ŞARPE pe www.istoria.ro

”Dacia Traiana”, articol postat de Vlad TOTOIANU pe www.intramuros.ro

”Cine l-a asasinat pe Nicolae Iorga”, de Ionut ŢENE, Napoca News, 28.11.2010

”Calvarul redobandirii cetateniei romȃne”, articol de Andrei URECHEANU, sursa www.rgnpress

“Detalii din culisele Marii Uniri”, de Liviu ZGARCIU, http://alba24.ro

STUDII

Studii de Istorie a înălţării şi declinului naţiei româneşti, de prof. Aurel V. David

Armata română în perioada interbelică, Prof. Univ. Dr. Ioan SCURTU, Comunicare prezentata la Simpozionul Ministerul Apararii Nationale oct 2012

100 de ani de cercetăşie în românia - Contribuţia ofiţerilor români la organizarea mişcării de Alin DIMANCESCU, Buletinul Arhivelor Militare Române

PUBLICATII

Historia (RO)

Magazin Istoric (RO)

Ziua Veche (RO)

Revista de Istorie a Moldovei (MD)

Molodoi Bukovineţ (UA)

Maramuresenii (UA)

Zorile Bucovinei (UA)

Apsa (UA)

RESURSE INTERNET

http://www.presidency.ro

http://www.dacia.co.ro

http://www.frontpress.ro

http://www.wikipedia.ro

http://www.istoria.ro

www.jurnalul.ro

http://istoria.md

www.nationalmuzeum.md

CUVÂNT DE ÎNCHEIERE

Acest studiu este o compilație, singura abordare originală fiind aceea că s-au urmărit și consemnat (voit cronologic) evenimentele, conjunctura în care acestea s-au produs şi efectul lor asupra locuitorilor unei singure provincii istorice şi anume Moldova, desigur, cat a fost posibil cu resursele (limitate) de care autorul a dispus.

In altă ordine de idei, poate fi periculos pentru conceptul de unitate naţională să concentrezi toată atenţia pe o singură piesă din puzzle-ul regiunilor istorice româneşti, pe care s-o tratezi separat ca un întreg.

În plus, această documentare este facută de un ne-specialist, care nu are studii de profil, nu are un doctorat în istorie și nici expertiză științifică în subiectul abordat.

Ei bine, aceste afirmatii sunt în cea mai mare parte adevarate. Dar asta nu înseamnă că românii de oriunde (începând cu tinerii din România zilelor noastre) nu merită șansa să afle adevăruri, detalii sau chiar lucruri noi despre istoria neamului lor și a întregului popor român, atât timp cât informaţiile sunt documentate și trecute pe sub ochiul atent al unui consultant științific.

Nimic nu-i oprește pe istoricii sau autorii de profesie din Ardeal, Muntenia sau Dobrogea să scrie articole, studii sau cărți exclusiv despre aceste regiuni, întregind astfel "The Big Picture". (iertare pentru folosirea unor expresii din limba engleză care au echivalent în română).

De ce eu și de ce această culegere de texte,date și fapte istorice, această poveste a Moldovei cu și despre moldoveni ? Pentru că globalizarea ne rupe rădăcinile. Pentru că nu am gasit-o în această formă, uneori ca o carte de povești pentru copii, alteori ca un reportaj de razboi.

Pentru ca românii din Moldova și Ucraina să poată afla detalii (pe care poate le știau sau doar le bănuiau), ca să-și facă o idee despre ceea ce știm noi și să ne spună ei ceea ce nu știm.

Pentru că întâlnirile cu Parintele Cleopa de la Sihăstria, cu Parintele Iustin de la Petru Vodă, cu Părintele Teofil de la Pângăraţi (Dumnezeu să-i odihnească) dar și cu alți oameni de valoare, smeriți și netelevizaţi, m-au schimbat, făcându-mă mai responsabil.

Pur și simplu pentru că n-a facut-o altcineva (sunt conștient că cei dinaintea mea au făcut infinit mai mult și sunt sigur că, după mine, vor mai urma și altii).

Eu mi-am îndeplinit o misiune personală, aceea de a contribui (chiar dacă cu puțin) la recuperarea și transmiterea mai departe a adevărului, la cinstirea memoriei (stră)moşilor noştri, fie că erau oameni preistorici, daci liberi sau moldoveni.

Am făcut asta cu gândul la miile de mame, soții, surori, iubite, care au rămas privind în zare cu ochii în lacrimi și la copiii care, ținându-se de poala catrinței, au rămas fără răspuns la întrebarea "Unde pleacă tata ?".

La miile de bărbaţi care, în ultimele clipe înainte de moarte, pe câmpul de luptă sau în lanțuri, au spus în gând "Tatăl Nostru" și s-au întors cu gândul, pentru ultima oară și cu inima plină, la familiile lor și la locurile natale.

La soldaţii, preoţii, studenţii, călugării, ţăranii, la cei fugiţi în munți, la martirii de pe pământ moldovenesc sau străin care umiliți în public, deportați, închiși în pușcării, torturați, uciși fără vreo vină, neputincioși în a-și striga durerile și nedreptățile, și-au păstrat credința, demnitatea și curajul în fața necuprinsului, sfințind astfel pământul pe care-au trăit.

De aceea, îmi fac singur curaj că stilul literar, stângăcia în a selecta faptele sau episoadele, abordarea (poate pe alocuri naivă pentru cineva care se aștepta la altceva) și lipsa cv-ului academic, contează mai puțin atunci când e vorba de cea mai importantă dintre toate poveștile pe care le poți spune copiilor tăi

- povestea locurilor și oamenilor din care te tragi (cum se spune pe ambele maluri ale Prutului și Siretului), în cazul meu, a Moldovei și a neamului moldovenilor.

Să adun părțile componente și să le pun la un loc a fost pentru mine deopotrivă o experiență și o lecție de viață. Atât cât m-am priceput, cu mirarea celor aflate din cele mai diverse surse, am adăugat treptat completările, confirmările, sau rezervele oamenilor de specialitate și pe alocuri, cuvintele mele. În câteva ocazii (din ce în ce mai rare), am ascultat mărturiile celor care au trăit-o pe viu.

Dacă am ales sau nu lucruri relevante, ţine de inspirație, care nu-i a mea (am primit-o, atât cât am meritat).

Dar nu despre motivația sau poziția mea vis-à-vis de conținut este vorba în Povestea Moldovei, ci despre o mare familie de români, ironizată adeseori pentru bunatatea și vorba domoală, pentru care "acasă" înseamnă Moldova lui Ştefan cel Mare, indiferent în ce țară trăiesc sau muncesc. Pentru mine a fost important să înțeleg (încă o dată), cât de puține știm și cât de puține spunem din ceea ce știm.

In fine, cred că aceste răspunsuri sînt suficiente pentru întrebarile puse deja, sau care vor urma.

Eu voi fi mulțumit dacă cei care parcurg (fie și numai din curiozitate) o pagină sau două din această înșiruire de fapte și informatii (dintre care unele, deși cunoscute de istorici, au fost mai putin expuse public), de texte și imagini, vor găsi măcar un amănunt sau un fapt inedit, pe care să-l considere suficient de interesant încât să și-l amintească mai târziu, ca să-l împărtășească și altora.

Voi fi mai mult decât bucuros dacă, în urma acestei "gustări", se vor hotărî să citească mai mult.

Voi fi chiar împăcat la gândul că mi-am făcut datoria dacă, dintre toți cei care vor fi avut răbdarea să ajungă la sfârșit, măcar o singură persoană își va regăsi demnitatea de urmaș al lui Ștefan cel Mare, de moldovean, de țăran, pierdută printre străini, șmecheri și rețele de socializare.

Pentru că, deși acum nu prea mai are valoare, s-ar putea ca, la un moment dat, pentru noi - românii care trăiesc și muncesc acasă sau în orice altă țară, vecină cu noi sau aflată tocmai peste ocean - demnitatea să facă toti banii.

Bogdan PUŞCAŞU, Piatra Neamt, decembrie 2013